HOFFMAN CONTEMPORAN

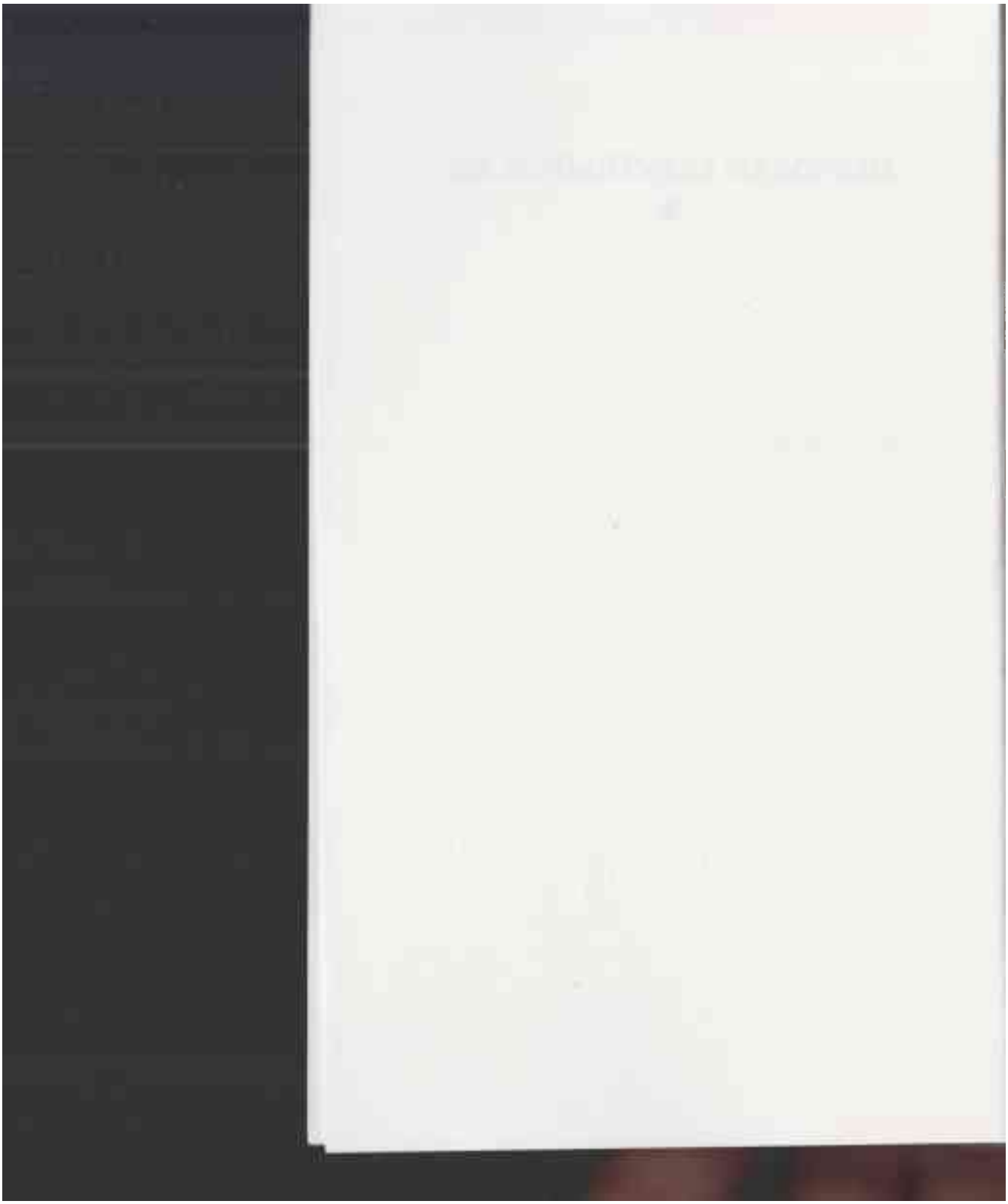

Sorin Titel

CLIPA CEA REPEDE

Editura Hoffman

DTP: Hoffman Design
Coperta: Hoffman Design
Tipar: Hoffman Print
Corectura: Alexandru-Ioan Enache
Pe copertă: Sorin Ilfoveanu

Mulțumim doamnei Ligia Brânzănescu pentru permisiunea și ajutorul acordat la editarea operei fratelui domniei sale

©Editura Hoffman, 2020, pentru prezenta ediție.

Această carte este protejată prin Copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

EDITURA HOFFMAN SRL
Fax: 0249 460 218
Tel: 0740.984.910
www.EdituraHoffman.com
www.EdituraHoffman.ro
www.LibrariaHoffman.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TITEL, SORIN
Clipa cea repede / Sorin Titel. -
Caracal: Editura Hoffman, 2020
ISBN 978-606-46-0929-8

821.135.1

Nu e păcat
Ca să se lepede
Clipa cea repede
Ce ni s-a dat?
EMINESCU, *Stelele-n cer*

PROLOG

1

— Erau locuri cunoscute ori necunoscute acelea prin care umblați, domnișoară? o întrebă Nușca după ce domnișoara Ana îi povesti ciudatul ei vis.

— Cunoscute, spuse domnișoara Ana. Și nu eram cine știe unde, eram chiar în satul meu, în care m-am născut și am copilărit. Numai că toate cele din jur nu erau așa cum le știam, ci altfel. Ulițele și casele pe lângă care treceam îmi erau cunoscute și totuși parcă atunci le-aș fi văzut pentru prima oară... Și mă grăbeam, povesti ea în continuare, nu cumva să înceapă cununia fără mine, nu cumva să pierd ce-i mai frumos!

— Și nu v-ați gândit, întrebă Nușca mirată, că la nunta aceea, nu aveați cum să fiți? Că toate nu erau decât scorneli și înșelătorii, nimic nu era adevărat?

— Ba erau adevărate! spuse domnișoara Ana. Așa arăta de parcă ar fi fost adevărate. Nu-i totuna oare?

— Nu cred să fie totuna, spuse Nușca. Nu-i nimic, povestiți, povestiți mai departe! Nu mai pot de nerăbdare să aflu ce vi s-a mai întâmplat!

— Mă grăbeam, spuse domnișoara Ana. Mă temeam ca nu cumva să întârzii și să înceapă popa slujba. Când am ajuns, în ușa bisericii sta baba Iulia și arăta cam supărată.

— Și cine o fi baba Iulia, domnișoara? Nu țin minte să-mi fi vorbit de ca până acuma.

— O străbunică de-a mea, spuse domnișoara Ana. Nici eu nu mi-o amintesc prea bine. Când eram mică, mama nu mă lăsa să intru în odaia unde zăcea – îi așternuseră patul în casa de către drum – dar eu eram neascultătoare: mă furișam fără ca ea să mă vadă, mă apropiam pe nesimțite de pat și începeam să o trag de cârpă! Își legase o jordiță de marginea patului și când o supăram și nu reușea s-o scoată la capăt cu mine, hârști cu jordița, de pe unde nimerea, nu-i părea rău... Și înainte de a intra în biserică, baba Iulia a început să mă certe, n-am putut-o în niciun chip potoli: „Tu draga mea, zicea ea, dacă nu întârzii nu ești sănătoasă, așa ești tu făcută! Nu știu cu cine poți semăna, că eu n-am fost așa. N-am fost ca tine, am avut altă fire. Eu dacă am promis un lucru, m-am ținut de cuvânt. Nu mi-a plăcut să-l fac pe om să mă aștepte și eu să umblu vandra..." Am intrat noi în biserică și slujba de cununie părea a fi început de mult. Și era așa multă lume, că abia ne-am strecurat mai în față. Eram nerăbdătoare s-o văd pe mireasă și, când am văzut-o cum arată, mi s-a umplut sufletul de o mare bucurie. Nu cred să se fi aflat o alta mai frumoasă și mai luminoasă la chip decât ea!... În biserică era destul de frig și când răsufla îi ieșeau aburi din gură. S-a uitat la mine și s-a luminat la față... Baba Iulia vorbea tot timpul, o clipă nu-i

tăcea gura. Încet, în urechea mea, să nu audă şi ceilalţi ce spune. „Părintele – zicea ea – de-acuma-i gata, cum îi ţăstu. Abia dacă mai poate sta, săracu, în picioare, de câtă răchie a putut băga în el! Simon îi de vină, l-a tot îmbiat, nu l-a lăsat o clipită liniştit. Mai ia o gură, părinte, zice, că-i frig în biserică, abia s-a desprimăvărat. Nu te uita că afară s-a încălzit timpul, din biserică n-a ieşit gerul de astă iarnă... O gură acuma, o gură după aia, şi aşa s-a întâmplat că s-a făcut părintele cum e lopta! De văzut nu se vede când te uiţi la el, se ţine drept, numai glasul a început a-i tremura...

Popa citea „Isaiia dănţuieşte" în timp ce mirele şi mireasa se roteau în jurul mesei, cu privirile plecate, fără a se uita la lumea din biserică. Sunt tineri şi fericiţi amândoi şi pe domnişoara Ana o cuprinde o mare bucurie căci acum, iată, ea poate să vadă cum arătau părinţii ei atunci când s-au luat unul cu altul, fericiţi pentru că din dragoste s-au luat şi s-au iubit mult.

Când mireasa a ridicat din nou privirea – cât s-au rotit în jurul mesei s-au uitat amândoi în pământ, ruşinaţi şi roşii la faţă – domnişoara Ana a putut să-i vadă ochii strălucitori şi umezi. „Cât poţi fi de frumoasă, scumpa şi nepreţuita mea", şi-a spus ea în gând şi a simţit cum bucuria o învăluie parcă din cap până în picioare...

— Şi dacă m-am uitat mai bine la mama, povesti în continuare domnişoara Ana, am văzut cum tremura, săraca, de frig. Era numai într-o cămăşuţă din cele subţiri şi în biserică era răcoare; măcar că afară strălucea soarele şi înfloriseră merii şi perii, înăuntru era întunecos şi frig ca iarna. M-a cuprins părerea de rău dacă i-am văzut cum tremură amândoi. Erau doar părinţii mei, cum aş fi putut să-i las aşa?! M-am strecurat afară, mi-am făcut cu greu loc,

pentru că era lume multă, plină biserica – şi până acasă am ţinut-o mai mult într-o fugă. Nu doream alt lucru decât să ajung înapoi cât pot eu de repede, să mă întorc înainte de a termina părintele slujba. Cel puţin când or ieşi afară la aer, să aibă mama ce pune în spate, să nu se îmbolnăvească, draga de ea, căci şi soarele, acum primăvara, e destul de înşelător: de pripit pripeşte, zici că-i cald, dar e mai mult o părere... Am ajuns acasă, am dat să descui uşa, dar aşa s-a întâmplat că s-a înţepenit cheia în broască; orice aş fi făcut, oricât aş fi tras de ea, n-am putut deschide. A trecut chiar atunci pe drum un om străin şi m-am rugat de el să-mi descuie. Am intrat şi am luat din casă pe ce am putut pune mâna mai repede, n-am stat să aleg. Într-o fugă am făcut şi calea-întoarsă.

Dacă am ajuns la doi paşi de biserică, m-am simţit cam ostenită şi m-am oprit să trag aer în piept. Când am ajuns la biserică, slujba era pe sfârşite. M-am apropiat de mama să-i dau cojocelul. „Scumpa şi neprețuita mea – am şoptit eu şi m-am ridicat pe vârfuri ca să i-l pot pune pe umeri – ţi-am adus mantolul ăsta să nu-ţi fie frig". „Aşa sunt de bucuroasă, mi-a zis ea şi mi-a strâns mâna. Avea dinţii albi ca mărgelele, dacă nu mai albi. Nu cred să fie pe lume alta mai bucuroasă decât mine". „Mă tot uit la tine, mamă, i-am spus – şi între timp parcă slujba se sfârşise, se făcea că în biserică am rămas numai noi amândouă – mă tot uit la tine şi nu mă mai satur uitându-mă"...

Apoi toate se îndepărtează. E ca şi cum n-ar fi rămas decât amintirea acelui glas şi acelei strângeri de mână. Se pierd într-o ceaţă de nepătruns, prin care, iată, nu se mai poate umbla.

2

— Tu, draga mea, îi spuse Maria lui Goronuț domnișoarei Ana într-o vară, ești leită maică-ta, așa o asemănare mai rar! Și la mers și la vorbă, una ca alta! Deschizi gura și o aud pe ea vorbind. Parcă am sta de vorbă amândouă, așa cum am stat în tinerețea noastră, când eram vesele și nepăsătoare... Să-ți povestesc eu acuma, dacă nu te grăbești prea tare, și ai timp să asculți, cum a fost când s-au găsit unul cu altul, ea și cu taică-tu:

Într-o iarnă am fost noi la o nuntă, nu mai țin bine minte la cine, la care givări au fost taică-tu și Mitru a lui Dehelan. Și taică-tu a fost așa un om, căruia i-au plăcut tare mult cântările în tinerețea lui; ai fi tot stat să-l asculți, așa un glas frumos a avut!... Maică-ta a fost și ea fată tinerică, nici nu cred să fi împlinit șaisprezece ani... Și la nunta de care îți povestesc, după vreo două-trei cântări, a prins și ea un pic de curaj și a început să-l secondeze. La început mai încet, pentru că nu-i frumos ca femeia să se ia la întrecere cu bărbatul. Ea trebuie să fie mai cu sfială. Mai mult îl îngâna, abia dacă i se auzea glasul. Sta cu ochii în pământ și-și cerea parcă iertare că are curajul să deschidă gura. Se mai și încurca din când în când la cuvinte, ori că le-a uitat, ori că nu le-a știut bine niciodată: nu era adică atât de pricepută și de învățată ca el, să le știe pe toate de-a fir-a-păr! Numai că taică-tu, de cum i-a auzit glasul, nu și-a mai dezlipit ochii de pe fața ei; mișca numai dintr-o sprânceană când trebuia să-i dea intrările – până acuma a fost bine, n-ai greșit, ai curaj – îi spunea din priviri și parcă ea atâta și aștepta: începea să ridice glasul, dar nu prea

mult, nu cumva să-l acopere pe al lui! Nici nu sfârșeau bine, că și treceau la un alt cântec, ne și miram de unde știau ei atâtea cântări... Mai spre dimineața, taică-tu dacă a băut un pahar în plus, a prins și el ceva mai mult curaj. S-a tras lângă maică-ta cu scaunul și când a dat s-o ia de după cap, – așa-i omul la un pahar, crede că lumea-i a lui, nu mai este, adică, nici un fel de piedică – i-a dat ușor peste mână și s-a ferit într-o parte. „Stai blând", i-a spus, dar încet, să nu audă nimeni altcineva... În același an, mai spre toamnă, s-au și luat amândoi, n-au mai vrut să aștepte...

3

— „Să vezi, mi-a spus mama, odată, când am fost la sapă amândouă și ne-am așezat o vreme pe un răzor, să ne mai odihnim. Puține au fost femeile acelea, zice ce-au avut parte de norocul pe care l-am avut eu. Căci ce au fost, zice, necazurile greutățile!? Nimica toată, dacă mă gândesc bine, pe lângă ani putut fi eu pe lumea asta de iubită și de prețuită. Viața a trecut de-acuma, a mai spus ea după ce a rămas o vreme pe gânduri. Dar să știi că nici nu-mi pare rău! Fericirea trece și ea așa cum se sfârșesc toate cele. Dar mie mi-a ajuns și atâta cât a fost. Nu mă pot plânge: clacă aș sta să număr zilele bune, tot au fost mai multe la număr decât alea rele... „Și cât am rămas noi acolo, pe răzor, a început a cânta. Numai că era un cântec trist și țin minte că am întrebat-o de ce nu cântă altul, mai vesel, dacă zice că-i așa de bucuroasă. „Și durerea, a spus ca atunci și mi s-a uitat drept în ochi, e mai dulce, dacă are omul o lumină în el."

— Şi salba cu galbeni, pe care o poartă mama dumneavoastră la grumaz în fotografia asta, o mai aveţi, ori aţi vândut-o cumva, domnişoară? întrebă Nuşca.

— Stai şi ascultă, spuse domnişoara Ana, să-ţi povestesc ce şi cum e şi cu salba asta... Când a fost să-i punem pomană lui taica de şase săptămâni, şi după ce-a plecat lumea, numai ce-o văd pe mama că începe a scoate din ladă spăcelele şi laibărele pe care le-a purtat ea cât a fost nevastă tânără. Le-a înşirat pe unde a apucat, pe paturi şi pe scaune, unde a găsit ea loc, şi a început să se uite la fiecare în parte. „Uite modelul ăsta, zice către mine şi-mi arată o cusătură tare măruntă, nu l-aş mai putea coase acuma, nici să mă omori! Mă mir şi eu ce ochi buni am avut altădată. O iarnă întreagă am migălit la el şi când a venit primăvara era tot neterminat. Într-o Vinerea Mare, am stat şi am cusut toată noaptea. Vroiam să-l am gata de Paşti. Se crăpa de ziuă afară şi eu nu mai sfârşeam cu lucrul. Paştele a căzut devreme în anul acela, pe la sfârşitul lui martie şi, cât a fost noaptea de lungă, au tot picurat streşinile... Taica striga la mine să mă duc să mă culc, să las amarului lucrul că doar n-o fi sfârşitul lumii dacă n-oi îmbrăca-o în ziua de Paşti. A strigat el cât a strigat, eu am tăcut mâlc, nu i-am răspuns nimic, să nu-l supăr, şi după un timp a adormit, m-a lăsat în pace. Când au început a cânta cocoşii, m-am uitat la ceas să văd cât mai am până se face ziuă şi atunci am văzut că ceasul se oprise, nu mai mişca nicio ţagără. M-am lăsat de la lucru, l-am tras şi l-am pus aşa, după ochi, cam cât mi s-a părut mie că trebuie să fie. Mă grăbeam cât puteam eu de tare, să nu mă prindă lumina cu cămaşa neterminată... Eram tânără pe vremea aceea, fată neştiutoare... Modelul mi l-a adus Maria lui Chiş de la o văruică de-a ei, de la Mânăştiur.

Lena lui Inișconi și cu mine l-am avut cele dintâi în sat. În dimineața aceea de Paști, numai noi amândouă am fost cu modele noi. După aceea și l-au făcut și altele. Era și frumos, modelul, a avut ce să le placă. Numai uită-te tu, zice mama, dacă ai mai văzut vreodată așa o cusătură măruntă...

După aceea n-a mai spus nimica, s-a așezat pe un scaun în mijlocul odăii, parcă o văd. Sta cu mâinile în poală și se uita liniștită la lucrurile scoase din ladă. Nu părea să fie întristată, dimpotrivă, se uita bucuroasă la ele, la fiecare pe rând, până s-a întunecat afară și nu le-a mai putut vedea bine pe nicicare... „De-acuma e cam vremea să le punem înapoi, la locul lor", a spus ea încetișor și a început să le strângă cu multă grijă, abia dacă le atingea cu mâna, și să le pună înapoi în ladă. Deasupra de tot a așezat salba cu galbeni care strălucea de-ți lua ochii! Am rugat-o pe mama să și-o pună la gât, să văd cum îi stă cu ea. „Las-că m-ai văzut tu și altădată", a spus. mama supărată că-mi pot trece asemenea prostii prin cap. Mi-am adus aminte ca așa se ruga de ea și tata, când se duceau împreună la vreo nuntă ori la un botez, pe vremea când eram copilă mică. Stăm culcată în pat, cu pătura trasă până peste cap, și-l auzeam cum o îndeamnă să și-o prindă la gât. „Știu că abia apuci să ți-o pui, îi spunea el încetișor, să nu aud eu. Nu te lăsa și tu atâta îmbiată". „De-acuma, zicea ea, s-o poarte cele tinere, nu eu. Mie mi-a trecut vremea. Am și purtat-o, m-am falit cu ea destul, pe unde am fost, nu mă pot plânge. I-a trecut și ei timpul", spunea mama... Se întunecase de-a binelea, numai galbenii străluceau; mama și-a trecut mâna prin ei și a început să-i zornăie încetișor. „Uite așa îmi săreau galbenii pe piept – a spus ea bucuroasă și-i sclipeau ochii, parcă o văd! – uite așa îmi săreau pe la petreceri, îți era mai mare dragul să te uiți la ei!"... Apoi mi-a

arătat un galben care era uşor îndoit ia un colţ. „Să-ţi spun eu acuma de ce îi aţa – zice: S-a întâmplat ca taică-tu să fie într-o noapte mai cu chef, am fost noi undeva şi am petrecut amândoi, nu mai ţin acuma minte unde, şi, când am ajuns acasă, a început să se laude că el, dacă îşi pune mintea, una, două, rupe galbenul în dinţi; are aşa dinţi tari, zice, că nu există să nu-l poată rupe! Numai că degeaba s-a lăudat, că abia dacă a reuşit să îl îndoaie puţintel! N-a fost aşa de uşor cum a crezut el!" a povestit mama şi a început să râdă. Sta pe pat cu mâinile în poală, se uita la galbenul îndoit şi se prăpădea de râs. „Se vede şi acuma urma dinţilor, dacă te uiţi mai bine", mi-a arătat ea. A fost el îndoit şi mai tare, numai că eu m-am supărat şi l-am pus să-l îndrepte, şi atunci tot cu dinţii l-a îndreptat, să-mi facă voia", mi-a spus ea şi râdea, râdea, îi curgeau lacrimile din ochi de atâta râs.

— Să vedeţi, domnişoară, spuse Nuşca, ce-a păţit o femeie de la noi, câte i s-au putut ei trage de la o salbă de galbeni! A jucat ea o noapte întreagă cu ucigă-l toaca şi la început nici nu l-a recunoscut, nici n-a bănuit nimica. Când şi-a dat seama, vă închipuiţi şi dumneavoastră ce-a fost în sufletul ei!

— Poveşti din acestea cu draci, spuse domnişoara, ştiam şi eu câte vrei. Mă aşezam pe pragul grajdiului cu lămpaşul într-o mână şi moşu începea a povesti. „Astea nu s-au întâmplat acuma, zicea el, ci mai demult, când au fost oamenii mai proşti"... Într-o seară a bătut vântul mai tare şi s-a stins lămpaşul. Stăm în uşa grajdiului şi mă uitam la lună care era mare cât o lubeniţă şi tremuram de frică...

— S-a întâmplat la o nuntă, într-o iarnă, începu Nuşca să povestească. Erau geruri mari, neaua până la genunchi, îngheţa răsuflarea. Când se deschidea uşa, de veneau gazdele

cu mâncăruri, așa erau de groși aburii, că nu se vedea om cu om. Și la nunta de care vă spun, mai la o parte, nu așa la vedere, ședea un om pe care nu l-a știut nimeni cine e și de unde vine, nimeni nu l-a văzut până atunci. Sta la un colț de masă, unde era lumina mai slabă. Așa-i la nuntă, oameni de tot felul, nu poți să-i iei la întrebări pe fiecare... Și omul acela o vreme n-a intrat cu ceilalți nuntași în vorbă, sta doar încruntat și se uita în pământ. Nu s-a atins nici de băutură, nici de mâncăruri, arăta necăjit și supărat. Vecinii de masă l-au mai îmbiat, au mai ciocnit cu el câte un pahar. El închina cu ei, ducea paharul la gură, îl săruta, de formă, dar de atins nu se atingea de băutură. Dacă l-au văzut că se lasă atâta îmbiat nu i-a mai avut nime grija... Și omul acela nu era nici tânăr, nici bătrân, nici frumos, nici urât, nu era nicicum! Îl vedeai acuma, și în minuta următoare îl și uitai, nu-l mai țineai minte, atât era de spălăcit și de șters la înfățișare! A doua zi, nici nu ți-ai mai fi amintit c-a fost și el la nuntă. Așa ar fi fost dacă nu s-ar fi întâmplat să aibă, după un timp, o purtare curioasă. Mai întâi și întâi, a început a juca, duduiau podelele sub picioarele lui. Dacă ar fi fost, așa, un copilandru, n-ar fi zis nimeni nimic, numai că el a fost mai bătrâior, între două vârste, nu-i sta lui bine să se țină una cu tineretul, să se bage în rândul lui. Când îi omul mai copt, trebuie să stea bașca de cei tineri, așa-i frumos. Dar el nu, tot cu ei de după cap, tot cu ăi tineri își punea mintea, la cei de-o seamă cu el nici nu se uita! Avea niște cizme negre și când bătea din călcâie, ieșeau scântei din ele. Pe la două noaptea, mirele s-a făcut tropa și s-a dus să se culce, a uitat de mireasă. Era mai tinerel, neînvățat cu băutura, și i s-a urcat repede răchia la cap... Și n-a fost mirele bine plecat, că cel cu cizme – și erau făcute, glanț, luceau de-ți luau ochii – drept la mireasă s-a

dus şi a luat-o la joc. Muzicanţii au început să cânte mai cu foc, aşa cântau, de parcă ziceai că de-acuma, gata nu mai rămâne nimic din arcuşuri, praf şi pulbere se alege din ele! Şi omul acela străin atâta a putut-o învârti pe mireasă – ne miram şi noi, tânăr să fi fost, tot ar fi ostenit într-o vreme – că biata de ea s-a făcut o apă şi albă la faţă ca varul! Juca mireasa, n-avea ce face, şi galbenii săreau la ea pe piept, uite aşa zornăiau!... Şi-o să vedeţi, domnişoară, ce s-a întâmplat până la urmă cu galbenii ăia. Faceţi bine şi aveţi puţină răbdare. Toate la timpul lor... „Gata, destul, a zis după un timp mireasa, am ostenit de-acum, lasă-mă să mă odihnesc că nu mai pot". „Eu, a spus atunci omul acela străin, am făcut armata cu bărbatu-tu, de-acolo ne ştim. Numai că de atunci a trecut ceva timp şi el nu m-a recunoscut... «Dacă o fi să mă însor, mi-a spus el într-o noapte, când am fost noi amândoi de planton, tu să nu mă ocoleşti cumva şi să dai dos de mine, că nu şade frumos. Îţi dau eu de ştire când o fi, să n-ai grijă. Nu cumva să lipseşti, căci atuncea mă supăr tare rău»... L-am ascultat şi am venit, numai că bărbatu-tu nici nu m-a băgat în seamă. Nici n-a văzut c-am venit şi eu. S-a uitat la mine ca la un străin". „Eu nu cred, a zis atunci mireasa, nu cred lucru' ăla, că voi doi aţi fost de-o seamă la armată! Nu sunteţi de-o vârstă, n-aţi avut cum face împreună milităria. Eşti mai bătrâior ca el, vede oricine". „Ţi se pare ţie, zice atunci omul acela cu cizme de box, că nu suntem de-o samă, e numai o părere de-a ta. Dacă arăt mai vârstnic, asta-i numai pentru că m-au îmbătrânit necazurile, nu din altă pricină. Sunt mai trecut prin viaţă, mai încercat de greutăţi", zice şi-o trage într-un colţ întunecos să nu-i vadă faţa prea bine. „Nu cred, zice atunci mireasa şi ridică din umeri, am şi eu ochi, pe mine nu mă minţeşti, aşa să ştii!" „Ba nu, zice el,

așa-i cum îți spun, degeaba nu vrei să mă crezi. Uite și cizmele astea, zice, – erau negre și așa luceau de-ți luau ochii – le-am câștigat amândoi, eu și cu bărbatul tău, de la un majur unguresc. Eram mari cărțași pe timpul ăla, amândoi; dacă se întâmpla să joace careva cu noi, s-a ars. Și am jucat cu ungurul până s-a făcut lumină albă afară și i-am luat toți banii, nu i-am mai lăsat un forint. Și după ce l-am lăsat fără o lețcaie, i-am scos și cizmele din picioare de s-a întors omul desculț acasă, numai în ciorapi. Noi am împărțit câștigul pe din două: el a luat banii și eu încălțările, așa ne-am înțeles". „Poți zice ce vrei, i-a spus din nou mireasa și s-a uitat la el drept în ochi, căci eu tot nu cred o iotă din tot ce-ți iese din gură. Se vede de la o poștă că minți, că vorbești așa, ce-ți trece ție prin cap. Numai că nu-s cu femeia aia care să se lase prostită ușor. Toate-s minciuni și bălicăreli de-ale tale. Nicio vorbă, minți, zice din nou mireasa. Tu nu vezi ce cizme-s astea? – zice atunci omul acela străin și așa vorbea de parcă nici n-ar fi luat în seamă vorbele ei – a dat să le încalțe, ca să le probeze, dar nu i-au încăput pe picioare". „Iară nu-i adevărată". „Când a văzut bărbatu-tu cizmele astea... Mai mari de-așa, la număr, nici nu cred să existe altele! Și tu o ții întruna că nu i-au încăput în picioare!" „Așa o femeie neîncrezătoare ca tine, până acuma nu mi-a fost dat să văd", zice străinul și arăta din ce în ce mai mânios. „Aia am putea face, zice mireasa, să mergem să i le încercăm! Să vedem dacă i-or încăpea ori ba". „Să mergem, zice atunci omul acela, dar se vedea de la o poștă că începea să dea din colț în colț. Să le încercăm, dacă ești chiar așa de neîncrezătoare, alta nu avem de făcut, decât să le încercăm..." Se duc ei amândoi să încerce cizmele și așa a fost cum a zis mireasa: cizmele i-au intrat cu ușurință mirelui în picioare căci erau

mari. Şi el dormea dus, nici n-a simţit când l-au încălţat cu ele. „Ţi-am spus eu că minţi, i-a zis ea atunci omului aceluia străin, ţi-am spus că nicio vorbă nu-i adevărată din tot ce îţi iese din gură!" „S-au lărgit de-atâta purtat, a dat să îngaime străinul cu jumătate de gură. Le-am lărgit eu, c-am piciorul mai mare"... „N-ai pic de ruşine, aşa minţi. Alta ce să mai spun", a zis mireasa oftând. Şi străinul s-a întunecat la faţă şi n-a mai spus nimic; s-a aşezat la masă şi a început a goli, de supărare, pahar după pahar. Nu golea bine unul, că-l şi umplea la loc, turna în el ca într-un butoi fără fund. În faţa lui, la masă, sta mireasa şi-l privea mânioasă. Şi după un timp a prins el din nou glas, numai că vocea îi era parcă mai răguşită din pricina paharelor golite la repezeală. „Galbenii ăştia – zice el către mireasă şi arată spre salba de la gâtul ei – tot la cărţi i-am câştigat într-o noapte, eu şi cu bărbatu-tu. De la unul Kubicek, parcă aşa îl chema, dacă mai ţin eu bine minte. Era el negustor de cai şi i-a părut lui rău dacă i-a pierdut! Se ruga de noi să nu-i luăm banii, să-l păsuim. Da' noi ne-am lăcomit la galbeni, nici nu l-am ascultat ce zice! I-am împărţit, eu şi cu bărbatu-tu, pe din două. Au fost cincisprezece galbeni, unul era în plus şi pe ăla l-am tras la noroc. L-a câştigat el. Opt sunt, aşa-i ori nu-i aşa?" zice şi începe a-i număra arătându-i pe rând cu degetul gros. „Nu mai minţi atâta", a zis mireasa şi a început să râdă. Vorbele lui au înveselit-o, în loc s-o supere, cum ar fi fost de aşteptat. „Minţeşti, zice, şi nu te mai poţi opri asta-i, ce să-i faci! Aşa-i omul mincinos, n-are ruşine nici de doi lei. Galbenii ăştia, zice, nu-s de-ai mirelui, galbenii ăştia îi am eu de la mama mea". „Oi fi glumit, zice atunci omul şi-i face cu ochiul, o fi aşa cum spui. Dar tu nu te supăra pentru atâta lucru, nu fi aşa de pricinaşă. N-am eu treaba lor, şi nici nu-mi pasă mie

de unde îi ai! Să-i porți sănătoasă și să ai bucurie de ei, câte zile îi avea". Lumea, cu nunta, nimeni n-a băgat de seamă cum se încontrează mireasa cu omul acel străin. În încăpere era cald și după un timp mireasa și-a făcut drum până afară, să se mai răcorească. Iese afară, cum vă spun, și n-a ieșit bine, că omul acela străin s-a și luat după ea. S-a apropiat el încetișor, pe la spate, și în vârful picioarelor. Când ea s-a întors să vadă cine-i, el și-a repezit mâna spre pieptul ei și a dat să-i smulgă salba cu galbeni! Ea l-a lovit peste mână. L-a putut lovi cât a vrut, el nici vorbă să-și ia mâna de la ea din piept. A dat să strige după ajutor, dar degeaba a strigat, din gură nu i-a ieșit niciun cuvânt, de parcă ar fi fost mută! A rămas așa, fără glas!... Nici ea nu era o fată din cele lingave și slăbănoage, așa că nu s-a lăsat cu una-cu două! A început a-l lovi cu amândoi pumnii peste față, cât a putut ea de tare... „Te pui tu cu mine, a zis străinul și l-a cuprins un fel de veselie. Așa crezi. Așa-i femeia proastă, zice, și nici în cap nu are mai multă minte decât o găină. Și râdea ca un țap, mai mult behăia. Trage-te la lumină, zice, și te uită într-o oglindă, ori în ce te-i uita, muiere proastă ce ești". Se trage la lumină, după cum i-a spus el, ia un ciob de oglindă, ori ce-o fi găsit în graba ei, și se uită. Și mai mare i-a fost mirarea de ce-a văzut, la început nu i-a venit nici ei să creadă! Și-a văzut galbenii de la grumaz care, din strălucitori cum au fost, s-au făcut negri și cu rugina groasă pe ei, cocliți și înverziți!

— Nefericită mireasă, spuse atunci domnișoara Ana. O fi leșinat când a văzut ce i s-a întâmplat, s-o fi speriat rău?!

— Nu mai știu, domnișoară, spuse Nușca. Atât a fost povestea, atât v-am spus, nu mai mult. Asta a fost sfârșitul, de ce să adaug altul de la mine și să mințesc.

— A fost aicea şi un pic de răzbunare, eu aşa cred, îşi dădu cu părerea domnişoara Ana. Numai că din ce s-o fi tras ea, nu pot să-mi dau seama.

— S-ar putea să fi fost într-adevăr o răzbunare, spuse Nuşca. Mai ales că mirele, cât a fost el la armată – am uitat să vă povestesc la început – se spune c-ar fi împuşcat, când a rămas într-o noapte de planton, pe un ortac al lui. A tras din greşeală şi l-a nimerit drept în inimă.

— Aşa parcă încep să aibă toate un înţeles, spuse domnişoara Ana. Încep să-mi dau seama şi eu despre ce e vorba.

— Numai că mireasa, ce vină are? De ce a trebuit să plătească ca pentru greşelile altora? întrebă Nuşca.

— Nu uita că era bărbatul ei. Dacă i-a fost dat să sufere, cum spui tu, a suferit pentru el. Când iubeşti poate că-i suferinţa mai uşoară.

— Aşa o fi, cum spuneţi dumneavoastră, spuse Nuşca şi o vreme au rămas amândouă pe gânduri.

4

— Din întâmplarea pe care mi-ai povestit-o, spuse domnişoara Ana, putem trage o mulţime de învăţături. Cum ar fi aceea că nu tot ce străluceşte e aur, precum şi altele la fel de folositoare.

— Femeia îl păcăleşte şi pe dracul, tot o învăţătură ar fi şi asta, spuse Nuşca.

— Aşa se pare, spuse domnişoara Ana. Numai că tot de-aici se poate trage şi o altă învăţătură mai plină de talc:

și anume că nicio ispită ivită în cale n-o poate întoarce pe femeie de la drumul ei, de vreme ce diavolul, cât a fost el de viclean, n-a putut-o păcăli în vreun fel pe femeia aceea.

— Cum s-o păcălească, domnișoară, nu pricep?! întrebă Nușca. Ce credeți dumneavoastră că s-ar fi putut întâmpla, dacă femeia s-ar fi arătat mai puțin vicleană și s-ar fi încrezut în vorbele lui?

— Glasul lui dulce, spuse domnișoara Ana, i s-ar fi putut urca cu ușurință la cap. Și-ar fi putut părăsi bărbatul și să plece cu el unde ar fi văzut cu ochii. Dracul și-ar fi putut face batjocură de ea și după aia s-o arunce, așa cum arunci o haină veche și purtată. Într-un cuvânt, adăugă domnișoara Ana, femeia ar fi putut cădea în ispită. Ispitele diavolului sunt nenumărate și de tot felul.

— Orice întâmplare, spuse Nușca mirată, ascunde întotdeauna o învățătură din cele adânci. Cine ar fi crezut! Poți trece pe lângă ea și fără s-o vezi, fără s-o bagi în seamă. Așa aș fi trecut și eu acuma, dacă dumneavoastră, domnișoară, nu mi-ați fi spus să iau aminte.

— Și pe mama a vrut s-o ispitească un hoț de cai, la un târg, la care s-a dus când a fost tânără. Numai că nu s-a lăsat, n-a fost proastă, nu s-a încrezut în vorbele lui... Sta ea, mai la margine, începu să povestească domnișoara Ana, pentru că era înghesuială mare, să n-o calce unul, altul pe picioare. Îl aștepta pe moșu să se întoarcă. Se dusese și el să vadă care-i prețul la vite, cum se vând porcii; plăcerea lui era să umble prin târg și să le afle pe toate. Și cum sta așa, mai la fereală, a intrat cu ea în vorbă un străin. Unul înalt, cu ochii negri și alb la față. Cu o căciulă brumărie în cap și cu un cojoc plin de găitane și de înflorituri, până la genunchi; povestea mama că n-a văzut, de când era ea, om mai frumos; și omul

acela, nici una-nici alta, a întrebat-o dacă nu vrea să bea un cracăr ei amândoi. I s-a uscat cerul gurii, zicea, atâta îi poate fi lui de sete! Un cracăr din cel verde, ori din cel galben, de care vrea ea, să-şi aleagă singură ce culoare-i place ei mai mult. Mama nu i-a răspuns, ce să-i răspundă, nu sta frumos să intre în vorbă cu un străin. Nu-l cunoaşte, nu l-a văzut niciodată, n-are treaba lui. Şi-a întors numai frumos capul, s-a uitat în altă parte. A aşteptat adică să plece, să-şi vadă de drum. Da' el ce să plece, se uita la mama şi-o sorbea din ochi, aşa era de neobrăzat şi nesimţit!

— Biata mama dumneavoastră, domnişoară, spuse Nuşca. Ce să facă, gândesc. A trebuit să rabde, alta n-a avut de ales! Strigi, şi te faci de miru' lumii! Încep să se strângă oamenii, ca la urs!

— Ar fi putut pleca, spuse domnişoara Ana. Numai că se înţelesese cu moşu să-l aştepte în locul ăla. Dacă ar fi plecat, n-ar mai fi găsit-o şi-ar fi început să se caute unul pe celălalt prin tot târgul... De câte ori o rugam pe mama să-mi povestească întâmplarea asta, spuse domnişoara Ana, nu se lăsa mult îmbiată. Îi plăcea să o spună, nu mai putea de râs, povestind-o. Dacă vedeam că are un picuţ de răgaz, o puneam s-o mai zică o dată. „Şi ce să vezi, povestea mama, omul ăla străin nici vorbă să-şi vadă de drumul lui. «Dacă îţi spun anume – zice – cine sunt eu, mira-m-aş să mă crezi. Mai bine să nu-ţi spun, zice. La ce să te sperii pe degeaba». «Nu-s eu chiar aşa de slabă din fire, zic, da' tot fără să mă uit la el, cu capul într-o parte. Nu-s aşa sperioasă cum gândeşti!» El privea pe deasupra mea la lumea din târg, n-a mai spus nimica. Mă uitam cu coada ochiului, eram şi eu curioasă să văd ce fel de omu-i. Dacă nu te uitai bine la el, nu-i dădeai anii pe care îi avea, ziceai că-i un flăcăiandru.

«Eu sunt, zice, şi drept la mine se uită, vestitul hot de cai şi tâlhar, Coroambă, dacă ai a auzit de el». Când am auzit ce spune, mi s-au muiat picioarele şi mi s-a oprit răsuflarea de spaimă, dar nu m-am arătat în niciun fel; aşa m-am purtat, de parcă nici nu mi-ar fi păsat. «Cum să nu aud, zic. A fost un hot din cei vestiţi. A spart el patru bănci la Timişoara şi două la Peşta! Aşa-i ori nu-i aşa?» De unde am avut eu curajul acela, cum au putut ieşi din gura mea aşa vorbe, asta nu pot să spun! Nici eu nu ştiu ce s-a petrecut atunci cu mine, destul că tot ce-ţi povestesc s-a întâmplat fix aşa, şi nu altfel. «Aşa-i, zice, cum spui tu. Asta a fost tare demult. Nu mai sunt nici cu, zice, acela care am fost altădată. Cât am stat, după zăbrele, m-am muiat, mi-au mai trecut mânia şi arţagul. De-acuma gata, mi-o fi de ajuns! Oi intra şi eu în rândul omenirii.» «Bine faci» zic, şi am început să tremur ca varga. Îmi clănţăneau dinţii în gură, dar m-am ţinut cât am putut, nu m-am arătat că mi-i frică ori că-s speriată în vreun fel. «Şi uite aşa, zice, mi-am pus în gând să mă însor, să-mi iau o nevastă ca tot omul şi să mor liniştit... Aicea la târg, zice, asta caut, după ca umblu. De azi dimineaţă, în toate părţile am umblat, da' n-am găsit niciuna potrivită, niciuna care să-mi placă». «Mă mir, zic, târgu-i plin de fete tinere şi nemăritate. „Ai ce alege». «Ba nu, zice el, de-acuma nu mai am ce căuta, c-am şi găsit-o». «Norocul dumneatale, zic eu. Să fii fericit, eu asta-ţi doresc!» Şi atunci, ce să vezi, el, împielitatul, a prins curaj şi a dat să mă prindă de mână! Repede am sărit la o parte şi nu ştiu cum s-a întâmplat, c-am călcat într-o baltă şi m-am noroit toată. «Fii cuminte, zic eu furioasă şi m-am încruntat la el, nu pune, rogu-te mâna pe mine! Dacă mă atingi cumva, strig, şi atunci, gata s-a sfârşit cu tine, vin jandarii şi te bagă înapoi, acolo de unde ai ieşit.

Mai bine te-ai astâmpăra și ai avea minte mai multă, să mă lași în treaba mea!,..» Îți povestesc, zicea mama, și parcă nici nu-mi vine să cred c-am putut avea atâta curaj să mă pun în contra lui. Să-și fi pus mintea cu mine, praf și pulbere m-ar fi făcut! Da' ce să vezi, nu s-a supărat când a văzut cum mă răstesc la el, ba aș putea zice că i-a chiar plăcut. A zâmbit, așa, mai mult din colțul gurii, și mi-a făcut cu ochiul. «Numai să spui o dată da, zice, și te scald în galbeni! Am fost eu la răcoare, e adevărat, dar câte ceva în chimir tot s-a mai păstrat. N-am rămas cu punga goală, cum crezi tu. Nu-s mai vremurile, zice, când, dacă îmi puneam în gând, puteam cumpăra târgul ăsta cu tot ce-i în el. S-au dus timpurile alea, nu mai am atâta bănet, dar cât să-ți facă ție toate poftele, s-o mai găsi, fii fără grijă. Nu fi proastă, zice, și nu da cu piciorul la un noroc așa mare. Îți dau bani cu vadra, te scald în galbeni, zice, numai să mă lași să te duc la biserică și să-ți pun pirostriile pe cap, alta nu-ți cer!...» Când a văzut că eu nu mă las cu una, cu două, a început să-mi promită câte în lună și-n stele, să mă momească în fel și chip! «Degeaba îți bați gura, i-am spus. Pe o ureche îmi intră și pe cealaltă îmi iese, nici nu ascult ce vorbești. Eu sunt fată cinstită, nu-s din acelea pe care să le cumperi tu în târg». «Bag sama, zice, că altul îi în sufletul tău. Altuia îi inima ta dată. Din pricina asta nu vrei să mă asculți!» «Așa-i cum spui, zic. Ai ghicit adevărul adevărat». Dacă a auzit cum stă treaba, n-a mai spus nimica, a căzut numai pe gânduri și s-a întristat la chip. «Bine – îl aud că zice după o vreme – așa să fie, eu nu mă pun împotrivă. Numai că am o rugăminte și fii bună să faci cum vreau eu. Să nu spui nu». «Mai întâi s-o aud, zic, până nu-mi spui despre ce-i vorba, nu promit nimica.» «Uite ce vreau eu să te rog, zice, și așa să faci, că nu-i nicio pierdere

din asta, ba aș putea spune că te alegi și cu un câștig. Când o fi să te măriți, zice, să-mi da mie un semnal. Am eu un văr, acar în gară la Fârdea. Îi trimiți lui vorbă și așa am să aflu și eu. Alta nu vreau, fii fără frică, decât să-ți fac un dar. Ai să vezi c-o să fie bine. N-ai de ce te speria, că nu-ți doresc răul...»

— Mi-a fost un picuț de frică, povestea mama, la ce-aș minți. Dar eu când am promis un lucru, mă țin de promisiune, nu-mi place să mint. Așa că i-am trimis vorbă prin acarul de la Fârdea că mă mărit și că peste o săptămână-i nunta. Până-n ziua nunții n-am primit niciun semn. „Are destule pe capul lui ca să aibă el grija mea, cine știe dacă n-o fi și uitat ce mi-a promis, dacă n-o fi intrat cumva iară la țuhaus, îmi ziceam, numai că n-a fost așa cum am crezut. A venit ziua nunții, s-a întins o petrecere mare și când a fost petrecerea mai în toi, iacă vedem afară, în ocol, că se opresc niște călărești... Caii albi, și cu panglici din cele tricolore la căpăstru! Au intrat în casă – dacă n-au fost zece inși, n-a fost niciunul – și lumea, când i-a văzut intrând, a încremenit de mirare! Nimeni n-a știut ce-i cu ei și de unde vin. Și ultimul a intrat pe ușă omul acela, cel întâlnit de mine în târg. Și, după ce a intrat, drept la muzicanți s-a dus, nici nu s-a uitat la noi și le-a spus să cânte o cântare care îi place lui cel mai mult. Țiganii nu s-au lăsat rugați, i-au făcut voia. La început n-au putut cânta prea bine, le cam tremurau arcușurile de frică... S-a desfăcut la cămașă, a scos din sân un pumn de galbeni, și a început a-i arunca în stânga și în dreapta. „Eu altfel nu joc mireasa, zice, numa pe galbeni! Să aibă pe ce călca, să nu se noroiască pe picioare!" Am jucat, ce alta să fac. „Ați cântat cam moale, nu chiar pe gustul meu, zice după ce s-a sfârșit cântecul. Dar e bine și așa, mai rar și mai legănat să

nu ostenească mireasa prea tare!" Atât a spus, apoi a făcut semn flăcăilor care erau cu el, că-i vremea de plecare. Şi nici nu s-a dezmeticit bine lumea, că ei au şi fost duşi... Asta-i întâmplarea cu galbenii – povestea mama şi începea să radă. Aşa am fost eu în tinereţea mea, am avut căutare, spunea, şi nu mai putea de râs, uşor ruşinată de cele ce i s-au putut întâmpla. Jucam cu taică-tu pe la nunţi şi botezuri şi săreau galbenii hoţului la mine pe piept, uite aşa... Dar să ştii tu, îmi spunea mama şi se uita drept în ochii mei, că numai pe taică-tu l-am avut în inimă şi numai pe el am să-l am, câte zile am să trăiesc. Da' nici aceea nu-i femeie cu adevărat care să nu se bucure când vede cât e ea de căutată şi de preţuită... La început, taică-tu, povestea în continuare mama, nu m-a lăsat să-i port. Când mă vedea că mi-i pun, se făcea negru de supărare. „Aştia-s bani furaţi, spunea. Nu-mi place să-i văd în casa mea". „Lasă-l amarului, îl îmbunam eu. Cine ştie pe unde o fi acuma. Cine ştie dacă nu l-au băgat înapoi la ţuhaus şi acolo i-or putrezi oasele. Vai şi amar de cea care i-a dat viaţă, numai de necazuri şi supărări a avut parte". Şi atunci el se mai muia, se uita la salbă cum străluceşte şi se arăta tare bucuros. „Nici nu mă mir, spunea, şi zâmbea pe sub mustaţă, parcă-l văd. Ce-i frumos, şi lui Dumnezeu îi place. Şi muiere ca a mea nu cred că-s multe pe lumea asta, cât o fi ea de mare..."

Când am crescut, am început şi eu să mi-o pun pe la serbări. Mama, dacă mă vedea cu galbenii, nu mai putea de bucuroasă... Numai că eu dacă am băgat de seamă că ea ţine morţiş să mă vadă cu ei, m-am obişnuit să strâmb din nas, să fac pe mofturoasa. „Sunt domnişoară, îi spuneam, nu mă mai port ca tărăncile". Ea nu spunea nimica, se uita numai lung la mine şi strângea din buze. „Ştii tu mai bine ca mine,

zicea, cum să te porți, nu te învăț eu. Faci cum crezi tu, nu mă amestec".

Într-o seară, povesti domnișoara Ana, stăm amândouă lângă foc și așteptam să fiarbă laptele. „Mie, zice către mine, tare mi-a mai plăcut, cât am fost tânără, să mă îmbrac cum îi mai frumos. Aflam de o cusătură nouă, și nu mă lăsam până nu mi-o făceam și eu; nu dormeam noaptea de supărare, dacă nu izbuteam să-mi fac rost de ea. Odată, țin minte, că m-am dus până la Coștei, după un model, atâta eram de pretențioasă. Eram măritată de-acuma, tu erai năltuță, ajungeai până la clanța ușii, și eu nu mă lăsam, mă purtam tot ca fetele mari! O fi păcat mare, m-a întrebat ea și a început să sufle în lapte, să nu se ducă în foc, o trebui să plătesc, odată și odată, pentru asta, tu ce gândești?" Nu știam ce să-i răspund și atunci mama a căzut pe gânduri – parcă o văd, jucau flăcările focului la ea pe față – și n-a mai spus nimica... Cu ea semăn, spuse domnișoara Ana și se privi în oglinda din fața ei. Și mie îmi plac podoabele de tot felul. Mă dau în vânt după mărgele. De inele nici nu mai vorbesc. Tare mi-ar fi fost drag mie, spuse și începu să râdă de un asemenea gând năstrușnic, să fiu un fel de prințesă; să am cutii pline cu pietre scumpe de toate culorile și de toate mărimile.

— Pe Maria Tereza ați văzut-o fotografiată? întrebă Nușca. Are pe piept un lănțișor de aur, mai gros ca mâna mea și la capătul lui e o piatră cât oul de găină. Ce piatră o fi, nu știu, că nu mă pricep. Albă și strălucește.

— Câte zile oi trăi, am să-mi doresc un șirag de perle, spuse domnișoara Ana, cu hotărâre nestrămutată.

— Cum arată perlele, domnișoară? întrebă Nușca.

Domnișoara Ana era însă cu gândurile aiurea, nici nu-i auzi întrebarea.

— „Temeliile zidului cetății, începu ea să spună cu ochii închiși – erau împodobite cu pietre scumpe de tot felul: cea dintâi temelie era din iaspis; a doua de safir; a treia de o holchedon; a patra de smaragd".

— Ce-i aceia safir și holchedon, ce-i aia iaspis și smaragd? întrebă Nușca.

— „A cincea de sardonix, declamă domnișoara Ana în continuare, fără să audă întrebarea fetei. A șasea de sardiu; a șaptea de hrisolit; a opta de berii; a noua de topaz; a zecea de hrisopraz; a unsprezecea de iacint; a douăsprezecea de ametist".

— Și porțile cetății cum erau? întrebă Nușca, care era numai ochi și urechi.

— „Cele douăsprezece porți – povesti domnișoara Ana – erau douăsprezece mărgăritare. Fiecare poartă era dintr-un singur mărgăritar. Ulița cetății era de aur curat, ca sticla străvezie"

— Nu mai povestiți, spuse Nușca. E prea frumos. Nici nu mai pot să ascult.

— Am vrut să știu și eu cum arată pietrele nestemate, spuse domnișoara Ana: sardonixul, sardiul, hrisolitul, iacintul și celelalte. Trebuie să le vezi însă cu ochii tăi, degeaba tot citești despre ele. Orice descripție, cât ar fi ea de adevărată, e totuși prea săracă.

— Strălucesc de-ți iau ochii, spuse Nușca.

— Trebuie însă să le vezi strălucind, spuse domnișoara Ana și căzu pe gânduri.

II

5

Ţin minte că într-un an, când am fost noi cu dubele – povesti cel dintâi bătrân – eram nişte flăcăiandri, nici cu armata făcută, abia dacă am scăpat de la şcoală şi unde mai pui că eram şi cu nişte pahare de vin în noi, căci pe unde am umblat, până ce n-am golit un pahar, nu ne-a lăsat nimenea să plecăm, ne îmbiau fetele să bem până la fund, şi noi le ascultam, nu mai rămânea un strop în pahar, ne arătam mari şi tari – ce să vezi, când să trecem peste râu, văruţu nu, că el nu trece pe pod, ca toţi oamenii; el are poftă să probeze gheaţa, să vadă dacă ţine ori ba! Numai că, de cum a ajuns cam la mijloc, gheaţa a şi început a pârâi. Când ne uităm mai bine, îi era apa până la brâu! „Ai să vezi tu, îi zice văru Ionel după ce-a ieşit din apă, dacă nu ţi-or îngheţa ţurloaiele şi n-ai să mai fii bun de nimic, dai tu de dracu! Îngheaţă sămânţa în tine, rămâi fără sămânţă, ai să vezi tu ce păţeşti". Ce

să se mai prindă cu noi în gură, că tremura ca varga, îi clănțăneau dinții!... N-am mai ales, unde am văzut lumină acolo am intrat. S-a întâmplat să nimerim la doi moșnegi. S-au cam mirat ei dacă ne-au văzut, numai la asta nu s-au așteptat să le intre și lor dubașii în casă, în noaptea de Anul Nou! Moșu a căutat repede în ladă și i-a găsit niște cioareci de-ai lui, de pe timpul când a fost el tânăr, (îi ținea, se vede, ca să-i dea de pomană după ce l-or băga în pământ, și i-a dat vânatului să-i îmbrace. „Trage-te lângă sobă, zice văru Ionel, tot în bătaie de joc, să ți se dezgheațe ce ți-o fi înghețat". Se așează văruțu mai lângă foc – duduia soba, bătrânii erau friguroși, au băgat în ea la lemne câte or încăput, și nu știu cum s-a întâmplat, a stat el prea aproape, ori ce, că i s-au aprins cioarecii în spate. S-a făcut o gaură cam mărișoară, numai că lui nu i-a păsat, n-a avut nicio grijă; toată noaptea până s-a făcut dimineață albă afară, așa a umblat cu ei. Pe unde intram, râsete din cele mari. Când am ajuns la capătul satului, văruțu nu ne-a lăsat până n-am intrat la Lenuța Boatcă. Să trecem și pe la ea, zice, nu șade frumos s-o ocolim, ce ne pasă nouă de ce vorbesc oamenii. Vorba cântecului: „Haide, hai cu dubele, pe la toate curvele", zice el și ne face cu ochiul. Intrăm noi, așa, mai pre furiș să nu ne vadă nimeni și Lenuța dacă a văzut că nu dăm dos de ea, n-o ocolim, n-a mai știut ce să facă, săraca, să ne intre în voie! Ne-a omenit cu ce-a avut ea mai bun și ne-a dat și câte un păhăruț de răchie. Și-a avut grijă și de văruțu: a luat niște ață și un petecuț și i-a cârpit cioarecii, acolo unde au fost ei arși. Și așa de frumos i-a cârpit, că nici nu s-a mai văzut, oricât de bine te-ai fi uitat, unde a fost gaura...

6

— Noi, povesti al doilea bătrân, am făcut milităria la unguri, la honvezi, așa a fost pe timpurile alea. S-a întâmplat să ne la pe amândoi odată, măcar că el e mai mic cu vreo doi ani ca mine... Cât am fost la armată, n-am dus-o rău, n-am de ce mă plânge. Eu ca eu, da' văruțu pot spune că a dus-o ca-n rai! Și-a găsit pe una Iulișca sau Erji, nu mai țin bine minte cum a chemat-o. Dreaptă ca lumânarea și mai înaltă ca văruțu cu un cap. Sta ea mai mult încruntată la început, dacă se întâmpla să nu cunoască, dar după aceea, când se mai obișnuia, era numai zâmbet și voie bună! Duminica, dacă primeam un pic frai, o țineam prin oraș tot într-un trap și drept la ea ne opream, nu pierdeam timpul cu te miri ce! N-am mai fi plecat, așa ne era de bine la căldură și la trai bun, numai că armata e armată, când sună goarna, smirnă, ce să-i faci!... Sta ea pe o uliță întunecoasă, lângă o fabrică de sifoane, dincolo de gară. „Hova megi fiam?" ne întrebau ceferiștii dacă ne vedeau cum ne grăbeam să trecem peste linie, nici nu ne uitam la trenuri, mare mirare că nu ne-a călcat vreun mărfar; râdeau cu gura până la urechi și dădeau din cap, știau ei că ne ducem la vreo mândră, bine faceți, ziceau, sunteți tineri, de ce să nu vă petreceți, teșek și kesenem, așa și pe dincolo, pe timpul acela nici nu mă cunoșteai că nu sunt ungur, așa de bine știam vorbi; când am îmbătrânit am mai uitat, acuma dacă mă întrebați nu mai știu mare lucru... Și când ajungeam la Erji, masa pusă, cald și bine, cum îi mai fain. Și ne puneam pe beut și pe mâncat. La început ea se arăta mai domnoasă, se uita la noi cam de sus, ce și-o fi zicând, ia, niște biete catane, vai și amar

de capul lor, pușca la umăr de dimineața până seara, drepți și înainte marș, și atunci vărutu, dacă o vedea că se ținea ea mare, își trăgea scaunul mai aproape, o mai lua de după cap, o mai pișcă pe ascuns, ori ce-i făcea că nu vedeam noi, „stai blând, zicea ea, stai în pace, că acuma mă supăr. Ai puțin de astâmpăr cu mâinile alea, ține-le și tu în loc, să știi că dacă nu te ogoi, mă mut pe alt scaun!" Ce să se mute, ba își trăgea ea scaunul să fie și mai aproape de vărutu, nici nu clipea din ochi, așa-i plăcea; se făcea roșie la obraz, „nu mai pot de căldură, îi tare cald, zicea, ia să-mi dau eu sfetărul ăsta de pe mine", „lasă-l, draga mea, să fii mai ușoară", îi spunea vărutu și trăgea, cu ochiul să nu-l vadă ea și atunci se auzea ușa de la cuină, aveau ei un clopoțel la ușă, făcea cling-clang dacă intra careva, „n-aveți de ce vă speria, zicea Erji, îi mama, cine altcineva să fie, la mine nu vine unul altul, cum credeți voi; singură cum îi cucul, de se miră și lumea. Nici cât am fost la școală nu mi-a plăcut să mă joc cu alții, numa singură, așa-i firea mea ce să lac", și în cuină bombănea a bătrână, o auzeam cum răsuflă greu, „mama a fost la mozi, spunea Erji, se duce în flecare zi, nu lipsește de la niciun film, simțiți-vă bine, fiți liniștiți, nu are treaba noastră, ne-a făcut ea un gulaș extra, până acuma nu cred c-ați mâncat voi un gulaș făcut așa cum trebuie, nu ca la cazan, stai cuminte odată, ți-am mai spus, striga ea furioasă, astâmpără-te, nu vă plăcu palinca asta ori ce-i, bag samă că nici n-ați gustat-o, mai prindeți puteri, căci acolo la armată, săracii de voi, tare mult vă mai freacă, parcă eu nu știu cât trageți"... Și așa era de miloasă și de bună la suflet, că începea să lăcrimeze! „Lasă, nu mai plânge, îi spunea vărutu, vrei să ți se înroșească și să ți se umfle ochii, ori ce vrei? Nu-i mai mare păcatul de așa mândrețe de ochi?" „Ți se pare, spunea ea, nu-s chiar așa de frumoși, am văzut

eu într-un film o artistă, avea ea niște ochi, te săgeta drept în inimă când se uita la tine, mă înfior toată numai când mă gândesc! Ai mei sunt, e adevărat, destul de reușiți, și ei, nu pot spune, dar așa, mai obișnuiți", zicea și lăsa privirea în pământ ca să ne arate cât e de neînchipuită. „Obișnuiți, neobișnuiți, spunea vărțu, dar mie îmi plac!" și o săruta pe ochi de mai multe ori, nu numai o dată. După ce vărțu sfârșea cu sărutările, ea începea iară să ne căineze în fel și chip, spunându-ne cât poate să-i fie de milă de noi, soldații, de soarta noastră cea prăpădită. „M-am și certat rău cu un domn ofițer, din pricina voastră, să mă credeți, zicea. S-a întâmplat să ne plimbăm noi pe lângă un câmp unde făceau instrucție soldații și era un gradat care tot striga la bieții copii, nu-i lăsa nici să răsufle, «sus, jos, la stânga și la dreapta, cu pas alergător înainte marș». «Hai să mergem, draga mea, zice Giuri, așa îl chema pe ofițer, «din astea văd toată ziua, sunt sătul de ele». «Ba nu, zic eu, lasă-mă să mă uit, să văd și eu ce face animalul ăla cu sărmanii băieți». «Așa-i instrucția, zice Giuri. Sunt soldați, nu-s domnișoare, cum ai vrea tu să se poarte cu ei?» «Se vede că tu tot așa te porți cu soldații tăi, zic, se vede că tu ești tot ca gradatul ăsta, nu ești mai bun». «Cum ai vrea să mă port, zice el, armata e armată, asta-i, nu-i cămin de domnișoare». «Și nu-ți pare rău, zic, nu-ți pare rău când îi vezi, nu ți se rupe inima în tine?» «Așa sunteți voi, femeile, zice Giuri și dă să mă ia de brat, mai simțitoare. Armata nu-i făcută pentru voi». Și atunci m-am înfuriat, mă credeți, nici n-am mai vrut să știu de el, cu toate că arăta foarte bine, nu pot să spun, era negricios la față și cu ochi albaștri exact pe gustul meu; nu era prea înalt, e adevărat, dar bărbații prea înalți sunt cam blegi și cam lălâi, nici nu-mi plac. «Pleacă, îi zic, lasă-mă să mă întorc

singură acasă, nici nu vreau să te mai văd, aşa de rău m-ai supărat tu acuma». «Dar, draga mea, stai să vezi», a dat el să-mi spună ce şi cum, dar eu nici n-am vrut să-l mai aud, i-am întors spatele, şi gata, am plecat!... Aşa sunt eu, ceea ce cer eu de la om, întâi şi întâi, este să aibă suflet, restul prea puţin mă interesează", zice Erji şi în cuină gulaşul, dacă te luai după miros, părea să fie gata încălzit şi bun de mâncat. „O clipită, zice Erji, m-am dat cu vorba şi voi trebuie să fiţi, săracii, morţi de foame. Mă iertaţi, zice, dacă nu-i o masă aşa, mai extra, ce s-a putut găsi şi pe la noi, mâncări de-ale noastre, voi nu cred să fiţi obişnuiţi cu ele". Şi începe a aduce pe masă, a tot adus, până s-a umplut masa...

Într-o duminică s-a întâmplat ca văruţu să primească numai el singur frai, noi, ceilalţi, n-am ieşit din cazarmă. Norocul lui a fost cu un plutonier care ţinea tare mult la el, unul mic şi roşcat, cu o gură spurcată, şi cam crăcănat, dacă nu cumva se uita şi puţin în cruci, asta nu mai ţin minte; şi plutonierul acela nu ştia ce să-i mai facă, atât îi umbla în rând lui văruţu, de parcă el ar fi fost subalternul şi văruţu gradatul, aşa se purta cu el; unul Ioşca, aşa îl chema, era el de fel de pe lângă Abrud; şi Ioşca ăsta venea scara la noi în dormitor şi atâta se putea ruga de văruţu, se punea şi în genunchi, să mor dacă vă mint, numai să-l facă să joace ca pe la noi, îi plăcea lui să-l vadă jucând şi să se uite. „Nu pot, zicea văruţu, m-au strâns azi tare rău cizmele, abia dacă pot umbla, barem să joc". „Minţeşti, zicea atunci Ioşca, eu nu cred că te-a strâns nicio cizmă. Iţi place să se roage omul de tine, aşa-i ori nu-i aşa?" „Fără muzicanţi – zicea atuncea văruţu – cum vreţi, domnu' plutonier, să joc? Jocul are şi el o rânduială a lui, asta ştiţi şi dumneavoastră, nu trebuie să vă spun eu". „Ziceţi şi voi o ardeleană, se ruga atunci şi noi

începeam a-i cânta și vărușu juca, așa, numai în izmene și în cămașă, și când se încălzea prea tare, scotea și cămașa de pe el. „Stau și mă minunez, spunea Ioșca și se scărpina în cap, cum poți tu mișca picioarele așa de repede. Am încercat și eu, dar n-am putut". „Secret", zicea vărușu și juca mai departe, nu se oprea. Și, într-un târziu, ostenea și el și atunci se așeza pe un scaun, lângă sobă, parcă îl văd, și se ștergea cu cămașa, căci era tot o apă. Ioșca îi dădea o țigară, noi stingeam lampa și ei fumau pe întuneric, se vedea numai mucul de la țigară. „La noi în sat, începea Ioșca a povesti, e unul care știe face, așa, ca vietuitoarele ori ca păsările. «Fă ca lupul», mă rugam de el și începea să urle, atâta aștepta. Dacă închideai ochii și nu-l vedeai, ziceai că-i lup adevărat; cel mai mult îi plăcea lui să-l pun să cânte ca mierla... Sunt fel de fel de oameni pe lumea asta. Numai eu, uite, zice, nu am niciun dar. Și pe deasupra sunt și urât ca dracul. Unul ca mine greu își găsește o muiere care să-l vrea de bărbat. Numai că s-a întâmplat să am un picuț de noroc. Am dat eu peste una, Ani, care nici ea nu m-ar fi luat, dacă n-ar fi fost așa cum a fost, adică n-a avut o faimă prea bună. A fost un notareș la noi în sat și așa i-au ieșit ei vorbe, c-ar fi trăit cu el, cât a fost fată mare. A fost ori nu așa, or fi fost doar scorneli de-ale oamenilor, că și lumea îi rea, nu știu de întrebat n-am întrebat-o, mai bine m-am făcut că nu știu nimica! Ceva tot o fi fost, altfel nu-mi vine să cred c-ar fi luat ea un om urât ca mine; ar fi putut și ea să-și caute altul mai breaz... Și să vezi ce noroc am putut avea. Și așa-i cum îți spun, să nu crezi că mă laud. N-a trecut bine nicio săptămână după ce ne-am luat și ea a și început să se uite la mine ca la icoana de deasupra patului, parcă ar fi umblat careva cu vrăji, așa arăta de pierdută. Stăm și mă minunam singur, nu-mi venea nici mie să cred!"... Uite așa

nu-i mai tăcea gura lui Ioşca şi văruţu săracu, să cadă de pe scaun de ostenit ce era. „De acuma gata, zicea într-un timp, o fi destul, mâine la cinci deşteptarea, dom' plutonier. Să mergem şi noi la culcare". „Las' că vorbesc eu cu felcerul – zicea atuncea Ioşca – să te scutească o zi, două; îi timpul urât, cu ploile astea nu cumva să te betejeşti". Aşa că noi dimineaţa plecam la instrucţie şi văruţu cu Ioşca plecau şi ei la plimbare prin oraş, n-aveau treaba noastră; seara ne rugam de ei să ne povestească şi nouă ce-au văzut şi pe unde au fost; ori se lăudau cu drăguţele cu care s-au văzut prin oraş, ori spuneau c-au fost la mozi şi-i puneam atunci să ne povestească şi nouă ce film au văzut. „Iubire din cele mari, ca la domni", zicea Ioşca şi-şi scotea cizmele, îl ruga pe văruţu să i le tragă şi se scărpina în talpă... Aşa că erau prieteni nedespărţiţi amândoi. În duminica aia tot el i-a făcut rând lui văruţu să poată pleca în oraş. Şi să vedeţi ce i s-a întâmplat. Erji ştia că vine şi era pregătită ca de obicei. Pe masă o damigeană cu vin din cel roşu ca sângele! Şi văruţu şi-a pierdut controlul – era vinul dulce, cum îi plăcea lui – şi a golit prea multe pahare. Punea el paharul gol pe masă şi ea i-l umplea repede la loc.

Când a dat să se ridice, ca lemnul, nici nu s-a mai putut mişca. Capul limpede, n-a avut nimica, picioarele în schimb, aşa i s-a părut lui că i-a turnat cineva plumb în ele, că i s-au lipit de podele! Îl ajută Erji să se scoale în picioare, face el un pas, nu mai mult, şi cade pe pat cât e de lat. Şi de cum a căzut a şi început a sforăi. Ce să ajungă la cazarmă, seara, la raport, nici vorbă de aşa ceva! A putut trage biata Erji de el cât a vrut ea; ori trăgeai de un lemn, ori de văruţu era una! Erji, ce să facă şi ea, se aşază pe pat lângă văruţu şi începe a plânge. Noroc mare au avut ei cu a bătrână – a fost

mai trecută prin viață, mai învățată. „Nu mai plânge ca o proastă, i-a spus ea lui Erji, mai bine m-ai ajuta să-l scoatem afară. Acrul îi mai rece și-l limpezește la cap o țâricǎ". Îl apucă amândouă cum pot, Erji îl ia de cap și a bătrână de picioare. Dar degeaba l-au scos, văruțu dormea dus, nici măcar n-a trăscărit!... Mai întâi trebuie să vă povestesc că ele n-au fost niște femei, așa, ultimele; au avut și ele o rânduială a lor. Casă frumoasă la drum, ocol mare, de puteai întoarce caru, și în grajd au avut două vaci cu lapte. Din asta trăiau; ziua umblau cu contul pe la casele din Seghedin, laptele gros ca smântână, se băteau doamnele să prindă cont la ele. Și au mai avut, asta am uitat să vă spun, un mânz, jumătate era alb și jumătate negru, îți era mai mare dragul să te uiți la el, atât era de mândru, și o teleguță... Ce s-a gândit a bătrână?! Să-l suie pe văruțu frumos în teleguță și Erji să-l ducă până la cazarmă. Și când o ajunge cu el să mi-l dea mie în primire. Erji a început a da din colț în colț, că ea nu merge, că o văd vecinii și se face de rușine. „Nu fi proastă, zice a bătrână și se încruntă la ea. N-are nime grija ta și nici tu nu ai grija altora. Să-ți intre bine în cap. Bate și puțintel de vânt, îl mai ia cu răcoare, până ajungeți voi la cazarmă i se limpezesc creerii, cum îi mai bine"... Și bătrâna a știut ce a știut, așa a fost cum a spus ea. Nici n-au ieșit ei bine din oraș, că văruțu a început să-și revină din întunericul în care a fost căzut. La început s-a cam mirat, dacă s-a văzut în căruță lângă Erji, dar n-a spus nimic, s-a uitat numai la ea dintr-o parte cum îndeamnă calul să meargă mai iute. „Degeaba te grăbești, draga mea, zice văruțu și o apucă de mâna în care ținea ea codorișca, s-o oprească să nu mai dea în bietul mânz că era tot o apă. Eu acuma tot nu mă întorc la cazarmă, așa să știi tu". Și Erji așa s-a speriat de tare, că s-a făcut la față roșie

ca para focului. „Nici să nu te gândești, zice nici să nu-ți treacă prin cap! Dacă dezertezi, vai și amar de capul tău: te-or prinde și te-or spânzura și eu atuncea ce mă fac?! Eu cu cine rămân?!" „Mai bine o iau drept înaintea mea, unde văd cu ochii, zice vărutu și începe a plânge. Nici nu știi tu cât poate să-mi fie mie de urât tot printre cătane și tot cu pușca la umăr... Și acuma, zice, așa de rău mă doare capul, atâta sunt de amețit, că nimica nu-mi priește și nici chef nu am de nimica!... Așa mă simt de fără vlagă, că-mi vine să mor, să sfârșesc odată cu viața asta! Să mă duc acolo unde nu-i nici durere și nici întristare. Toate le văd tulbure, ca prin ceață, vai și amar de capul meu... Nici pe tine nu te pot vedea cum trebuie, barem pe domnii ofițeri. Și pe deasupra, nici drept nu pot sta și nici pușca la umăr nu pot s-o duc, că-mi tremură mâinile, cum e mai rău". Dă să se scoale în picioare și fie că l-a hurducat prea tare teleguța, fie că s-a învârtit lumea cu el, că repede a căzut în fund, lângă Erji. „Vezi tu, draga mea, zice, ce prost soldat sunt eu acuma. Cu unu ca mine pierd ungurii toate războaiele și nu mi-i de alta, da' mi-i că se duce pe râpă imperiul ăsta al lui Franz-Iosef". „Că grija imperiului o am eu", zice Erji. Se repede la el și începe a-l săruta cu mult foc, așa ca să-l mai îmbărbăteze, să-l facă să-i vină inima la loc, căci arăta tare întristat. Și când a văzut el așa o vâlvătaie, s-a mai încălzit și el, căci n-o fi fost de piatră. La început un picuț și după aceea din ce în ce mai tare. Și s-a întâmplat c-au uitat amândoi și de cazarmă, și de Franz-Iosef și de tot! Când s-au mai trezit și s-au limpezit la cap au băgat de seamă că s-a făcut prea târziu și-a intrat frica în amândoi. „Ei, acuma ce-i de făcut? zice vărutu. Dacă mă întorc, ăia mă bagă la țuhaus, dacă nu mă întorc, cum zici tu, gata, mă împușcă! Să mă întorc, să nu mă întorc, să mă

duc, să nu mă duc?" „De împuşcat, nu te împuşcă pentru atâta lucru, dar nici la ţuhaus nu-i bine. Cât te-or ţine acolo, n-o să-mi fie uşor, o să-ţi duc dorul". Şi iar încep a se săruta şi a se drăgosti, fie ce-o fi de-acuma! Şi numai bine trece un domn ofiţer călare pe lângă teleguţa lor; la început ei au fost prea înfierbântaţi şi nici nu l-au văzut şi când s-au mai dezmeticit, văruţu a sărit în picioare, în căruţă, aşa cum se afla şi a luat poziţie de drepţi.

Şi ofiţerul acela – prea mare în grad nu cred că era, căci arăta destul de tinerel – a început a-l certa. Zicea că ţinuta nu-i reglementară şi mai ştiu eu ce. Norocul lui a fost că Erji l-a recunoscut pe domnul ofiţer – el la început nici nu s-a uitat la ea, n-a avut cum s-o recunoască, el cu văruţu avea ce avea. „Servus, Giuri dragă, a zis ea. Tare te-ai schimbat de când nu te-am văzut, să nu te recunosc. Nu-mi place mustaţa asta a ta, e prea mare şi prea roşcată şi pe deasupra te şi îmbătrâneşte", zice şi cu mânuţa dă să-l prindă de mustaţă, aşa în glumă. „Servus, Erji, dragă, zice atunci domnul ofiţer şi repede i s-a îndulcit faţa, cât pe-aci să nu te recunosc nici eu. Numai că tu te-ai făcut şi mai dulce decât erai, un adevărat trandafir din cei plăcuţi mirositori". „A trecut timpul, ce să-i faci, zice Erji şi numai aşa îşi rotea ca o diavoliţă ochii în cap! A trecut timpul, nu mai sunt nici eu tânără ca odinioară. Numai sufletul, dragă Giuri, zice, tot aşa de tânăr mi-a rămas. Nu vrea să îmbătrânească şi pace! Eu mă rog de el, de-acuma gata, ajungă-ţi, zic, dar degeaba vorbesc, degeaba mă răstesc la el, nici vorbă să mă asculte". Şi Erji, dată dracului, când a văzut ea că domnul ofiţer s-a muiat şi poate face cu el ce vrea, a început a se ruga să-l scape pe văruţu, să nu-i bage la ţuhaus, ori, Doamne fereşte, să-l dea drept dezertor. „A fost cam beteag, zice, şi a trebuit să-l îngrijesc, nu l-am putut

lăsa să se întoarcă la cazarmă oricum. E copilul mai mare – minte ea atuncea – al lui Iuli-neni, suntem cum s-ar zice veri primari"... A crezut-o ori n-a crezut-o ofițerul acela, aia nu știu – nu prea semănau ei, nu prea aduceau a veri primari – destul că i-a promis lui Erji că-l scapă pe văruțu de închisoare. Trage el o minciună, găsește el ceva până când or ajunge la cazarmă, una cu care să-i mintă și pe cei mai mari ca el, să n-aibă ea nicio grijă că o să fie bine. Trei ani am stat acolo, printre străini, și când ne-am întors, așa niște mustăți lungi și negricioase am avut amândoi, că cei de-acasă la început nici nu ne-au recunoscut...

7

— Până a se însura a fost tare nărodatic, ca un mânz fără căpăstru, i-au plăcut serbările și petrecerile peste fire! Într-un an, de sfântul Ion, aflăm noi că degeaba așteptăm muzicanții de la Deva, că n-au cu ce veni: sunt zăpezi din cele mari și nu mai vine niciun tren. Stăm în primăria veche și ne uitam unii la alții. „Duceți-vă la Unguraș să vă cânte el din trompetă – zice nu știu care. El știe la marșuri din acelea, de pe timpul lui Franz-Iosef. A fost el trâmbițaș la honvezi și de-acolo le-a învățat". „Marșuri ne trebuie acuma, de marșuri parcă ne arde nouă! VorbișI și tu ca să te afli în treabă. Mai bine tăceai", zice văruțu și era negru de supărare. „Degeaba stăm și așteptăm – zic eu – gata, nu mai au cu ce veni! Mai bine ne-am duce pe la casele noastre!" Ionii s-au luat pe după cap și-au început a cânta. Se împrăștie oamenii, cum zic, care pe la Ioni, care pe la casa lui, la petrecere și la trai bun, numai văruțu sta în

mijlocul primăriei, se uita în pământ și nu-l trăgea ața în niciun chip să plece acasă... Să vezi atunci ce i-a dat lui în gând: să luăm noi neaua și gerul – și era un vânt din cel subțire, se strecura până la măduvă – în piept și să ne ducem toți patru până la Poieni. „Poienarii, zice, au muzicanți de la ei din sat și acolo trebuie să fie acuma o petrecere să duduie podelele. La Poieni, unde mai pui, sunt și fete cu grămada, ai de unde alege, și feciorii îs cam toți la armată, lumea noastră!" „Tu nu ești întreg la cap, tu nu vezi ce ger s-a lăsat, zice văru-miu Irimie. Duceți-vă voi, de aicea eu nu mă mișc. Eu după mintea ta nu mă iau". „Treaba voastră, zice vărțu, faceți cum vreți voi. Eu mă pot duce și singur că doară știu drumul, numai să nu vă pară cumva rău. E drept că mult mai frumos ar fi fost să mergem toți patru, să se mire când ne-or vedea intrând". Dar dacă nu vrem să mergem, zice, nu-i nimic, el nu se supără pentru atâta lucru. Fiecare cum îi este firea. Se vede că nouă mai mult ni-i dorința să stăm după sobă, ca muierile și dacă asta îi plăcerea noastră, e bine și așa. Îi pare rău numai de un lucru: el așa a știut, că are trei veri primari care-s unul pentru altul, dar ce să-i faci, una gândești și alta-i de fapt. Așa că mergeți voi în treaba voastră și eu mă duc în a mea... „Ba, că noi nu te lăsăm, zice atunci vărțu Ionel, să faci prostia asta. Tu nu vezi ce-i afară?.' Unde amaru să te duci pe așa o vreme? „Las că nu s-or termina acuma jocurile și petrecerile. La Coștiantu sunt trei Ioni în casă. Vă spun eu că abia ne așteaptă cu bocala cu vin pe masă și cu carnații fripți. Ne putem distra și aici în sat, la căldură, nu trebuie să ne luăm lumea în cap." „N-am grija voastră, zice vărțu și se uita în pământ, nici nu se uita la noi, atât era de supărat, dar nu voia să ne arate, duceți-vă unde aveți poftă, eu nu vă

opresc. Fiecare să-şi petreacă acolo unde îi place lui mai mult şi unde crede că-i mai frumos". „Te ştiu eu pe tine, zice atunci vărul Irimie, îţi cunosc firea. Tu eşti în stare să iei neaua asta de-a pârcu, numai aşa, ca să ne faci nouă în contra, să te arăţi mare. Semeni la fire cu moşu, numai el a fost aşa. Lui i-a plăcut să facă ce nu fac ăilalţi oameni, să fie mai ca ei! El şi în biserică a intrat cu căciula în cap şi când i-a spus popa să şi-o scoată"... „Lasă-l tu pe taica să se odihnească în pământ, zice vărul. Ne tânguim ca muierile şi pe degeaba, căci eu ce mi-am pus în cap, aia faci" „Dacă îi aşa, zice atunci văru Ionel şi se uită la noi, să vadă ce spunem, care ar fi părerea noastră, mergem cu tine, nu avem de ales". „Cum vreţi voi, zice vărul, dar nu cumva să vă pară rău mai târziu şi să spuneţi că v-am luat cu forţa. Dacă mergeţi, mă bucur foarte tare, dar şi fără voi, să ştiţi că tot m-aş fi dus"... Cum ieşim din sat, vântul a început să bată parcă mai avan; nu mai erau nici casele care să-i pună un pic de frâu. Ne lăcrimau ochii de ger şi îi ţineam mai mult închişi, aşa ne usturau de tare... Se auzeau câinii în urma noastră lătrând a pustiu şi când ne-am uitat înapoi, la casele din sat, ne-a părut rău că ne-am lăsat prostiţi şi nu ni-s şi noi În căldură ca tot omul. Vântul ridica zăpada şi drept la noi în ochi o azvârlea. „Hai să zicem o cântare, poate aşa ne-om mai încălzi, om mai prinde curaj", zice văru Irimie... Când ne-am apropiat de grădinile oamenilor, aşa cântam de tare că s-au stârnit câinii şi au început să latre. „V-am spus eu că o să ne distrăm", zice vărul, şi îi erau obrajii roşii, ca la fetele mari. Trosneau prunii de ger, şi a început a se întuneca. „Ce-ar fi, zice văru Irimie, să ne iasă nişte lupi drept în faţă, atunci să vă văd. Ţineţi minte ce povestea la târg un borlovean: c-au venit lupii ast-iarnă

până la ei, în vatra satului. C-a intrat un lup în biserică și când a venit cantoru să facă focul, mai de dimineață, lupu în altar! Astea nu-s minciuni ce vă spun eu acuma!" „Nu te știam, zice văruțu, așa de fricos. Stau și mă minunez". „Oi fi eu fricos, zice văru Irimie, dar nici ca tine, fără nicio grijă în capul ăla al tău, nici aia nu-i bine!" Și atunci văruțu, să-i facă în ciudă, a început a urla ca lupii! Câinii atât au așteptat, s-au stârnit mai tare!... Până la Poieni mai era un picuț de mers. Fie că ne-am obișnuit cu frigul, fie că ne-am dat cu vorba, c-am ajuns mai iute decât am fi crezut noi. Nici n-am intrat noi bine în sat că a și început a se auzi torogoata lui Luță Ioviță. „Au, sufletul meu, zice văruțu, dar frumos știe să zică. O să vedeți voi ce bine o să ne petrecem. O să vedeți că n-o să vă pară rău!"... Jocul se ținea la școală și la ușă înghesuială mare: se buluceau babele să vadă care cu cine joacă, să aibă ce povesti o săptămână. Ne facem loc, intrăm frumos înăuntru și începem a ne uita de jur împrejur. Fetele mari, dacă ne-au văzut intrând, ne mâncau parcă din ochi nu alta, nu mai puteau de bucuroase că le-au venit de-acuma jucătorii. Noi, atât am și așteptat, am început să le și alegem din ochi; aveai și de unde alege, căci erau multe și flăcăi puțini; așa cum a spus văruțu, au fost mai toți plecați să-și facă armata. Jucau fetele cu copilandrii, din cei neieșiți nici de la școală, abia dacă ajungeau să le țină de mijloc... Repede, am și pus ochii pe trei surori, una mai mândră ca cealaltă, nu știai la care să te uiți mai întâi. Drept la ele ne-am aruncat și nici nu le-am mai lăsat din mână, betele astea – am aflat noi după aceea – erau orfane și de mamă și de tată, amândoi părinții le-au murit de gripă spaniolă, când a fost bătaia a mare; alta nu aveau ele pe nime pe lume, decât o mătușă

mai bătrână, cam surdă, şi nici cu un ochi nu vedea ea prea bine. Şi surorile astea trei, dacă s-au văzut ele singure pe lume, dacă n-a fost nimeni să le ţină-n frâu şi să le spună ce-i bine să facă şi ce nu, au cam pierdut controlul. Şi aşa le-au ieşit vorbe din cele urâte; ştia lumea şi ce n-au făcut, fără să mai vorbim de ceea ce au făcut cu bună ştiinţă, ba, aş zice, şi cu mare bucurie şi plăcere! Erau ele vestite, n-a fost cineva să nu le cunoască. Dar de toate vorbele şi şuşotelile, lor nici că le-a păsat! Ele au mers mai departe pe drumul lor! Şi poate că au avut şi ele dreptate, cine ştie?! De viaţă s-au bucurat şi nu numai aşa pe apucate, ci din plin; au băut paharul până la fund, nu şi-au udat numai buzele. În el, ca să se răcorească un picuţ... Şi când am ajuns noi, erau mai vesele şi mai pornite pe petreceri ca oricând. Aşa că drept la ele ne-am azvârlit! Văruţu, la Mărişca, ea era cea mai mare dintre surori, iar noi trei am rămas cu celelalte două, cu Smărăndica şi cu Florica, dar nici ele, trebuie să recunosc, nu erau chiar de aruncat. De cum am intrat, le-am pus la muncă, nu le-am lăsat să răsufle nicio clipită: le-am învârtit pe sub mână în toate felurile, duduiau podelele sub noi, aşa săream de tare! Babele numai şopteau pe de lături: „Parcă nu-i cunoşteam pe copiii ăştia, ziceau, ai cui or fi?" „Ai îmbătrânit tu, de unde vrei să-i cunoşti, s-a ridicat tineret! Ei au crescut şi noi, gata, ne ducem, ni-s cu un picior în groapă!"...„Taci, că nu-s de la noi din sat! Au venit şi ei să-şi petreacă, aşa-i tineretul, mort după distracţii, nu s-ar mai sătura!" Când le auzeam cum ne laudă, nu mai ne încăpeam în piele de bucuroşi, ne întreceam unul pe altul, arătam tot ce ştiam. De văruţu, ce să vorbesc, el era mai extra ca noi toţi: o ţinea pe Mărişca numai în figuri, dar nici ea nu se lăsa cu una cu două, nici ea nu era mai prejos ca el. Da

văruțu să facă o figură, și că, repede parcă i-ar fi ghicit gândurile, făcea fix mișcarea care trebuia! Drept la el în ochi se uita, ca o șerpoaică: el numai ridica o sprânceană, ori clipea ușurel din gene și ea dintr-atâta și înțelegea ce vrea el. După comandă, nu crâcnea! Se vedea că-i plăcea tare mult să fie așa comănduită. Îl sfredelea pe văruțu cu ochii. „Au, putrădo, cățăloanco", a început a striga văruțu cât a putut de tare, mai mult ca să iasă fierbințeala din el. Îți dau bani cu vadra!" a mai strigat o dată, ca să arate că o persoană așa cum îi Mărișca nu-i plătită ușor: una ca ea merită să fie scăldată în galbeni și ținută pe palme și nici așa nu-i de ajuns! „Taci, bolândule", i-a șoptit Mărișca și l-a strâns ușurel de mână. „Nu mă fă de miru lumii". Fața nu i s-a schimbat, se uita drept la el în ochi și-i zâmbea din vârful buzelor, de parcă gândurile i-ar fi fost numai la joc și singura ei grijă ar fi fost să nu greșească pașii cumva. Și, după un timp, dacă a văzut că văruțului nu-i tace gura, i-a șoptit iară și l-a strâns de degetele de la mâna dreaptă: „Tu vrei să mă bagi în gura babelor, ori ce-i?" Dar nu aveai cu cine vorbi, lui văruțu parcă i-a luat Dumnezeu mințile, nici n-a auzit-o ce zice. După un timp, scoate de pe unde a ținut-o el ascunsă o hârtie de-a de o sută, nou-nouță, atunci ieșită de la bancă; o lipește primașului pe frunte și-i comandă o ardeleancă: „Aia să mi-o cânți, zice, și-i spune cântarea, da' s-o zici așa, cum scrie la carte, nu cumva s-o greșești!" Norocul nostru că poienarii erau oameni mai răbdători, nu sar la bătaie din orice, ne-au lăsat să ne facem pofta, după cum am vrut noi. Căci nu șade frumos să comanzi în satul altuia, îi bine să te arăți mai supus, mai cu rușine, nu să zici că tu ești mare și ceilalți sunt proști. Or, văruțu era tare cruduț, abia a fost ieșit de un an, doi, de la

școală, n-a fost umblat prin lume și nici rânduielile nu le știa. Lui nici nu i-a păsat că se află în loc străin, nu vedea pe nimeni, decât pe Mărișca lui. Așa bine a știut ea să-l întoarcă și nici nu era de mirare; era mai mare la ani ca el, mai coaptă, mai trecută prin ciur și prin dârmon. Pe un copiluț repede îl dai gata, nu-i trebuia prea mult. Noi nu ne-am amestecat. L-am lăsat să-și petreacă, n-am mai avut grija lui. Mai ales că Florica și Smărăndica nu ne-au lăsat nici ele să ne îngrijim prea mult de alții, trebuia să le umblăm și lor în rând: abia dacă ne puteam ține de ele, atât erau de focoase și de nărăvașe. Ei, și după un timp, îl căutăm noi din ochi pe văruțu, dar, degeaba, el parcă a intrat în pământ. „Și tu, zice Smărăndica. N-o fi copil de țâță să-l ai în grijă și să-l dădăcești, Doamne, iartă-mă. Îi și el acuma om, face și el după mintea lui, ce gândește și ce are poftă". „Sora voastră, Mărișca, zice văru Ionel, văd că-i și ea dată dispărută". „N-are nimănui a-i da raportul, zice atunci Florica și lasă ochii în pământ, că doar nu-i la armată. Și nu fiți blăstămați, să vă gândiți la cine știe ce, că atunci ne supărăm și nici nu mai stăm de vorbă cu voi, așa să știți! Oamenii-s răi și scor la vorbe, de re crucești nu alta. Voi să nu fiți proști și să vă luați după gura lumii. Că nici noi n-ascultăm ce zice unu și altul! Pe o ureche ne intră și pe cealaltă ne iese, nici că ne pasă! Cât e omul tânăr, să-și petreacă; arunci când îmbătrânește s-au dus și petrecerile și cântările! S-a sfârșit cu ele. Noi așa credem că-i bine. Nu-i păcat să te bucuri de toate care-s pe lumea asta; doară de Dumnezeu îs lăsate și nu de dracu!" Și cât ne dăscălesc ele, amândouă, cum scrie la carte, Mărișca și văruțu s-au și întors. Ne uităm la ei și ni s-a părut că ceva nu-i chiar așa în regulă. Văruțu era roșu la față și arăta cam rușinat. A

început el să strige şi să chiuiască, nu cumva să se vadă. Mărişca zâmbea, dar mai mult din colţul gurii. Aşa arăta, de-ai fi crezut că vrea să ia pe cineva la bătaie... Şi după ce au jucat un joc, două, văruţu a ieşit până afară. Noi amândoi după el. Am văzut atunci că îşi şterge lacrimile cu dosul palmei, repede să nu-l vadă nime. De întrebat nu l-am întrebat nimica, să nu-l ruşinăm şi mai tare. Ce i s-a întâmplat, ce-o fi păţit, treaba lui, nu ne priveşte, are oricine dreptul să aibă şi secrete, nici aia nu-i frumos să te bagi, vrea omul nu vrea, în sufletul lui!... Numai bine lumea a început a se mai rări. Au rămas, după o vreme, mai mult tineretul şi babele; ele se arătau foarte curioase să vadă care cu cine joacă, să aibă ce să povestească cu nurorile. Somn noaptea, tot nu prea aveau, aşa că nu se grăbeau să plece la culcare! Cu timpul, s-a mai îmbunat, şi Mărişca, iar văruţului i-a trecut şi lui întristarea. În şcoală, călduri din cele mari, ori om fi fost noi prea încinşi, destul că din când în când deschideam uşa, să se mai răcorească, şi babele strigau la noi, s-o închidem, altfel ele îngheaţă de frig. Afară e ger de crapă pietrele, vrem să le băgăm în pământ, ori ce?!"...

N-a fost trecut cu mult de miezul nopţii, când s-a iscat un fel de îmbulzeală. „Foc, arde", a început un copilandru să strige şi într-un minut lumea s-a şi împrăştiat, n-au mai rămas în şcoală decât muzicanţii şi babele care n-au putut fugi aşa repede. Ne-am luat şi noi după ceilalţi, alergam de ne sfârâiau picioarele. N-ajungem bine în mijlocul satului, cam în dreptul primăriei, c-o auzim pe Mărişca văitându-se în gura mare: „Vai şi amar de capul nostru, zicea ea, c-am rămas pe drumuri. Am eu un fel de presimţire. Casa noastră s-a aprins, ascultaţi-mă ce vă spun că nu mințesc". Şi aşa a

fost cum a spus ea: casa lor a fost şi nu alta. De toate îmi aduc aminte de parcă ar fi fost ieri, numai de focul acela cât a fost de mare, îmi amintesc, aşa, ca prin vis. Ţin minte numai că l-au stins oamenii destul de repede, dar degeaba l-au şi stins, casa lor era de-acuma scrum şi pulbere, n-a mai rămas decât un morman de cenuşă din ea. Casă veche, lemn din cel putred, când îi dai foc arde într-o clipită, scrum se face... Fetele aveau o mătuşă bătrână, care le-a crescut şi le-a îngrijit până s-au făcut mari, aşa că au dat a întreba în stânga şi în dreapta, dacă n-au văzut-o careva pe biata femeie. Nimeni nu ştia nimic de soarta ei şi atunci au început a o jelui şi a o plânge. „Ea ne-a crescut, ziceau ele, şi ne-a avut în grijă, şi acum gata, s-a sfârşit cu ea. Se rupe inima în noi de durere. Să ardă casa, dacă aşa ne-a fost dat, ziceau, numai pe mătuşica noastră s-o ştim în viaţă". Şi când le-a fost jalea mai mare, se aude un glas ascuţit de fată, ori de copil, strigând, cum că ele degeaba plâng şi se jelesc, că mătuşa Persida nu-i moartă. Ce să fie moartă, strigă glasul acela de copil ori de fată, ce-a fost, e vie şi nevătămată, zice, numai că de arătat nu se poate arăta acum. „Păi de ce nu se poate arăta!? întreabă atunci surorile mirate. Noi vrem s-o vedem, zic ele, aşa cum o fi, arsă ori mai ştim noi cum, nu dăm dos de ea, dacă-i în viaţă şi a scăpat de foc". „Nu se poate arăta, strigă atunci glasul acela de copil ori de fată, ce-a fost, pentru că, săraca de ea, nu se poate ţine pe picioare". „Şi de ce nu se poate ţine pe picioare?" întreabă surorile neînţelegând ce s-a putut întâmpla. „Nu se poate ţine, strigă atunci glasul acela care o fi fost, pentru că a turnat aseară prea multă răchie în ea. A beut din cea înşelătoare, din cea îndulcită, s-a luat la întrecere cu Măria lui Dordea care dintre ele ţine mai mult la beutură. Numai că amândouă s-au făcut loptă. Stau în pat

una lângă alta, întinse de-a curmezișul, cu mâinile sub cap și nici să se miște nu-s în stare, nici să țină ochii deschiși, așa-s de amorțite de beutură". A râs lumea, așa, mai pe înfundate, să nu audă fetele că nu șade frumos.. Mai ales acuma, când a dat peste ele o asemenea nenorocire... Văruțu mă ia la o parte și era alb la față ca varu'. „Să știi, zice, și-i tremura glasul, abia dacă putea vorbi, să știi tu că eu am lăsat țigarea aprinsă când am fost cu Mărișca acasă. Am lăsat-o aprinsă pe scaunul de lângă pat și din țigarea aia s-a aprins casa, m-a bătut Dumnezeu". Mărișca ne-a auzit ce șoptim noi și norocul nostru a fost că ne-a auzit, altfel văruțu, mult s-ar fi chinuit cuprins de remușcări și pe degeaba. „Tu ești prost, ori ce-i?" zice. „Tu ai uitat că nici nu ai avut cu ce să ți-o aprinzi. M-ai pus pe mine să caut după chibrituri și nu s-a găsit niciunul în toată casa. N-a fost niciun foc de la care să ți-o poți aprinde. Focul ăsta zice, îi pus de cineva anume, așa să știți. Blestemat să fie el în vecii vecilor, să n-aibă pace nici în mormânt", și începe Mărișca a blestema, n-am mai putut-o opri.

După ce s-a stins focul, lumea s-a împrăștiat, s-au dus fiecare pe la casele lor. Surorile, ce să mai povestesc, îți venea și greu să te uiți la ele: „Ce ne facem acuma, ziceau, c-am rămas pe drumuri, vai și amar de capul nostru. N-a fost destul că ne-a lipsit Dumnezeu de amândoi părinții, n-a fost destul c-am rămas orfane de pe vremea când eram niște copile neștiutoare. A trebuit pe deasupra să vină și nenorocirea asta! Unde să ne ducem? Ce să facem? Neamurile, după cum s-arată, nu prea se grăbesc să ne deschidă ușa și să ne primească". Și așa plângeau de tare, că de piatră să fi fost și tot te cuprindea mila când vedeai cât pot fi de nenorocite. Văruțu, după un timp, strigă la ele să tacă, și să asculte ce le

spune, că nu vorbește prostii. „Nicio grijă să nu aveți, zice, că pe drumuri nu rămâneți. Vă duc eu într-un loc unde să puteți sta liniștite; și locul acela îi așa, mai ferit, nimeni n-o să afle ce și cum îi cu voi. Mergeți cu mine – zice – și să nu vă temeți în niciun fel. Până la urmă, s-or găsi ei oameni miloși să vă aibă-n grijă, da' până atuncea, când o fi asta nu știu, nici voi nu puteți sta în mijlocul drumului, așa-i ori nu-i așa?" „Pedeapsă din cele grele", începe a se căina Smărăndica. Prea mult ne-am petrecut și n-am avut grijă de nimic". „Ba, că eu m-am săturat să mă tot plâng și să mă vait, zice Mărișca. Gata, acuma să sfârșim cu văicărelile. Mi s-a și acrit să mă tot uit la fumegoiul ăsta. Ce-a fost a fost! Mai bine să mergem și să punem cruce la toate. Să ne grăbim până n-om îngheța de frig". O luăm noi spre casă și un câine din cei flocoși se tot ținea după noi. „Nu vă speriați", le liniștește văruțu pe fete, care, când au văzut câinele, au vrut să fugă. „Am eu grijă de el, nu aveți de ce a vă teme". Și se oprește în mijlocul drumului și începe să vorbească cu el, nu prea tare, de parcă ar fi șușotit cu drăgutele. Și, ce să vezi, câinele se uită cu ochii roșii la văruțu, mai mârâie un pic și după aceea a început să dea din coadă. Văruțu a fluierat încetișor, să nu-l sperie, și l-a chemat, tot pe șoptite, la el. Câinele s-a apropiat, un timp a stat nemișcat și s-a uitat drept la văruțu și după aceea a început să scheaune de plăcere. Văruțu îl mângâia ușor cu o mână, drept în creștet, așa cum scarmeni o oaie. „Gata, i-a spus el, ți-o fi acuma și ție de ajuns; ți-am căutat în rând destul". Dar câinele, dacă l-a momit, în felul ăsta, un timp nu s-a mai desprins de lângă el, se gudura și i se băga tot timpul în picioare. S-a ținut o vreme după noi, nu știam cum să ne scăpăm de el, dar când a văzut că văruțu nici nu se mai uită la el, s-a oprit și a așteptat să-l cheme,

l-a pus adică la încercare. Când a văzut că nu-l cheamă, s-a întors singur înapoi...

S-a înnorat cerul şi n-a trecut mult şi a început să ningă. Abia ne vedeam unul de celălalt, aşa ningea de tare. „Dacă o ţine tot aşa, zice văru Ionel, nu-i bine. Ne-om înzăpezi înainte de a ajunge acasă". „Ba că mie îmi place. Tare-i mândru", zice Mărişca, şi voia ea să prindă fulgii cu limba, nu-i lăsa să cadă la pământ. Avea o limbă roşie ca un trandafir din cei îmbobociţi şi caldă, se topeau fulgii de cum o atingeau. O fi mândru, zice văru Irimie, negru la faţă de supărare, da' să văd eu când o ajunge neaua până la genunchi, atuncea ce-o să faceţi! Că noi în spinare nu vă ducem, aşa să ştiţi". „Cine v-a şi rugat, zice Mărişca îmbufnată şi cu limba tot după fulgi. Şi să vreţi nu ne puteţi voi duce, cât sunteţi de slăbănogi şi de amărâţi", şi-mi face mie cu ochiul. O să vă vie vouă roaga, zice văru Ionel care nu prea ştia de glumă şi era mai prostoloc de felul lui. Mai vorbim noi". „Ne-o feri Dumnezeu", zice Smărăndica şi un timp tot aşa ne-am încontrat cu ele, mai mult în glumă, căci supărate nu aveau de ce să fie, ba pot spune că ne mâncau din ochi (pe noi ca noi, da' de văruţu nu mai vorbesc!). Şi nu facem nici jumătate din drum, că fetele au şi început să se plângă după cum ne-am şi aşteptat. Ele nu mai pot merge, ziceau, îi zăpada prea mare şi aşa s-au udat la picioare, că nici nu le mai simt, de îngheţate ce sunt. „Am spus eu că o să vă vie roaga, zice văru Ionel. Acuma să vă ducem în spate, ori ce vreţi?" „În braţe nu vă putem duce, zice văruţu, cum v-ar plăcea vouă. Alta nu-i de făcut numa să mergem noi în faţa voastră, să vă facem un picuţ de pârtie. Şi când îi pârtia gata, voi veniţi încetişor după noi cum îi mai fain". Dar nici pârtia aia s-o faci nu-i chiar aşa uşor, destul că atunci când am ajuns la

Sinteşti eram toţi o apă. Noi munceam din greu şi ele mergeau ca doamnele! Satul pustiu, aşa de dimineaţă numai babele care n-au somn dacă s-or fi trezit. „Ce-ar fi, zic eu, să intrăm un picuţ în biserică, să ne mai încălzim şi să ne odihnim şi noi, c-am tras destul. Măcar în biserică nu ninge şi nu bate vântul tot îi mai bine decât afară". Aşa că intrăm în biserică şi nu suntem bine intraţi, şi surorile toate trei pe la icoane încep a se închina. Ne-am mirat, nici nu ne-a venit a crede, când am văzut cât sunt de bisericoase. Se vede că una arată omul şi alta e în sufletul lui. Cât ele s-au închinat, şi numai cruci din cele mari făceau, să te minunezi nu alta, văruţu s-a furişat în altar. „Voi staţi aicea, zice, că mă descurc eu şi singur, n-am trebuinţă de voi". Şi aşa a fost. Iese el în uşa altarului cu o damigeană de vin într-o mână, gata să-l îmburde, atâta era de grea, şi în ceaialaltă cu o pâine din cele mari, neîncepută. Ce-a mai rămas de la sărbători, de la cuminecătură! Se propteşte de uşa altarului, trage o înghiţitură bună, îşi şterge gura cu dosul palmei, oftează o dată cât poate de tare şi după aceea întinde damigeana surorilor – care repede s-au strâns în jurul lui – „Gustaţi şi voi, zice, să mai prindeţi puteri". Ce să guste, parcă de gustat a fost vorba: ele prăpăditele, nu s-au făcut numai că duc damigeana la gură, cum credeam şi cum ar fi fost şi de aşteptat şi după aceea: mulţumim, nouă ne ajunge, nu obişnuim. Nici vorbă de aşa ceva! Nu s-au săturat cu o înghiţitură, două! Aproape că le-am smuls damigeana, altfel, mira-m-aş să ne mai fi rămas şi nouă ceva pe fundul ei, aşa au fost de lăcomoase! Ziceai că ele au făcut pârtia prin neauă, nu noi, şi acuma beau de ostenite ce pot fi! Aşa se arătau de setoase. Era un vin din cel gros, untdelemn să-l pui în candelă, nu alta. „Aveţi grijă, zice văruţu, să-i rămână şi lui

popa un pic pentru cuminecătură. Purtați-vă și voi mai cu rușine", și ne ia damigeana din mâini. Vinul a alunecat drept în picioare, le-a făcut grele ca niște butuci. Mai mult trăgeam noi acuma la somn decât să le facem surorilor pârtie... Și unde mai pui că pe toate cele începeam parcă să le vedem cu alți ochi, nu ni se mai păreau a fi chiar așa de ușoare, cum ni s-au părut nouă la început. Ne-am luat noi după vărutu, după mintea lui nărodatică și acuma ce-i de făcut? Ne-am luat beleaua pe cap cu cele trei surori. Unde le-om duce și ce-om face, cum ieșim cu fața curată din așa încurcătură mare în care am intrat ca proștii, de bună voie și nesiliți? Doar nu ne-om duce la părinți acasă cu ele, căci acestea nu-s de scos cu inima împăcată la vedere. Om avea noi părinți răbdători, dar răbdarea are și ea un sfârșit. Mare mirare dacă om scăpa nescărmănați; să ne mai ardă să umblăm prin cele sate după muieri, să le facem casa de rușine... Și până să ajungem acasă, greul tot noi a trebuit să-l tragem: neaua era mare și se făcea tot mai mare, mult nu mai avea până să ne ajungă la genunchi. Noi mergeam în față, făceam pârtia, și surorile, ca doamnele, mergeau, pâș-pâș, pe pârtia gata făcută; și pe deasupra se mai și plângeau tot timpul, o clipită nu tăceau din gură: ba că le-a înghețat degetul mic de la picioare, ba că au început să strănute, ba ca le-a intrat neaua în ochi. „Ce așteptați atuncea, să vă ducem noi în spate ori ce?" strigă văru Ionel la ele și era așa de furios că mi-a fost frică nu cumva să le ia la bătaie. „Nu vedeți – zice – cum ne chinuim în fel și chip să vă facem vouă pârtie și, în loc să ne rugați de sănătate, nu știți alta decât să vă plângeți! Norocul nostru că nu mai avem mult, altfel, cine știe, dacă nu ne-ați fi pus să vă cărăm și în spate, cât sunteți de mofturoase. Nici nu m-aș mira!..." «Să te văd, vărutule, îmi spuneam eu în

gând, ce-ai să faci cu ele? Le-am luat cu noi, numai că acuma ce ne facem? Acasă la părinții noștri nu le putem duce, n-avem noi curajul acela. Nici să le lăsăm așa, în mijlocul drumului, nu se poate; rămâneți adică sănătoase, că noi ne-am dus! Și daca te uitai mai bine, îți părea și rău să le lași, să le părăsești: aveau ele obrajii înroșiți de ger și le străluceau ochii ca la mâțe, cum să lași o asemenea mândrețe să se prăpădească! Când ajungem la capătul satului, văruțu se oprește și ne îndeamnă să venim mai aproape de el, să-l auzim bine ce zice. El n-are de gând să vorbească de două ori: o dată și gata! Și nici să strige în gura mare ca să răguşească n-are poftă. „Nu v-am spus nimic până acuma, – zice și vorbea așa de încet și de rar că abia îl auzeai ce spune – dar dacă v-am luat cu noi, am știut ce fac, am avut ceva în cap. Știu eu un loc unde să stați liniștite până s-o alege într-un fel. Și acuma la locul ăla vă duc, numai să fiți cu grijă, nu cumva să ne vadă careva. Pentru că nimeni nu trebuie să știe ce și cum. E secret. De ascunzătoare, mai bine să nu se afle". „Și unde zici tu c-o fi locul acela?" întrebăm noi, destul de neîncrezători, dacă l-am văzut cât poate fi de secretos. „A rămas casa lui Cărăbaș de peste Icui goală, zice, ori cumva mințesc? Și dacă îi goală, zice, de ce n-ar sta ele acolo, să nu le știe nime, un timp? M-am gândit bine ori nu, spuneți drept acuma? Dacă nu vă place, ziceți, nu-i bine așa, și eu nu am de ce mă supăra"... Dracu' gol, văruțu ca să vezi ce i-a putut trece lui prin cap! Cum de și-a adus el aminte că a rămas goală casa după ce-au murit moșnegii... Ne strecurăm prin capătul grădinilor, pe sub pruni, ca hoții, să nu ne vadă nime. Când dăm să intrăm, ușa la grajd înțepenită, cu greu ne-am putut strecura înăuntru. Grajdul gol, ca la casă părăsită, ocolul pustiu, nici

tu câine să te latre, nici tu găini pe sub grinzile de la șură, să înceapă a cotcodăci. Ni s-a cam strâns inima când am văzut atâta pustietate. Ca-n cimitir. Liniște și nimic altceva! În casă neschimbate toate de la înmormântarea bătrânilor. Așa-i când omul nu are pe nimeni pe lume. Și dacă au murit bătrânii, au venit neamurile mai îndepărtate, de-au pus pomană, la început la șase săptămâni, după aceea la șase luni, cum e obiceiul și gata. Au luat ei de prin lăzi ce-a lăsat baba pentru odihna sufletului, au oprit ce-a fost mai de preț, au dat de pomană la săraci ce-a fost mai vechi, mai purtat, și nimeni nu le-a mai trecut pragul. S-au întins peste tot păianjenii după cum le-a fost pofta. Surorile, când au văzut unde le-am adus, au făcut pe mofturoasele. „Nu stăm aicea, zice Mărișca, nici să ne tai! De urât și de întristare o să ne dăm duhul, o să vedeți voi dacă n-o fi așa!" „Vi se pare vouă, zice văru Ionel. Facem noi un foc să duduie soba și-o să fie ca-n rai. Patu-i larg, încăpeți toate trei, vă culcați frumos și dormiți neîntoarse de cum puneți capu' pe pernă, parcă vă văd!" „Ba că nouă nu ni-i mai somn acuma, nouă nu ne mai arde de dormit. Îi și păcat de timp, să-l petrecem dormind! Când om fi pe lumea aialaltă, om tot dormi, ne-om sătura de somn", zice Mărișca și începe să râdă. Nu știu văruțu ce-a făcut atuncea, pe unde a căutat, prin pod ori prin cămară, destul c-a găsit o sticlă de răchie neîncepută, galbenă ca uleiul de veche ce era. Trage văruțu o dușcă mai mărișoară, tragem și noi; surorile au început iar a se îmbia, că ele nu beau, – cum au făcut la început și în biserică – ele sunt fete cuminți, nededate la beutură, așa și pe dincolo, mofturi! „Nu vă mai îmbiați și voi atâta, zice văruțu. Gustați și dacă nu vă place, bine, noi nu vă silim în niciun fel. Luați numai o gură". „Luăm, zic ele, ca să ne mai încălzim, altfel nu ne stă

în obicei". „A intrat frigul în noi, zice Mărişca şi se scutură toată, şi nici nu cred să mai iasă". Şi aşa înfrigurate cum erau, stăteau toate trei cu ochii în pământ de ne-am mirat şi noi cât s-au putut face deodată de sfioase; aşa că ne-am dat mai aproape de ele, să le înveselim un picuţ; au început ele a ne lovi peste mâini; staţi liniştiţi, ziceau, astâmpăraţi-vă ce-i drept, mai mult cu jumătate de gură, altfel s-au luminat la faţă. Văruţu se uita la noi şi se încrunta, ceva nu i-a fost lui pe plac. „Eu plec, zice, voi dacă vreţi mai staţi, n-am nimic contra. Rămâneţi sănătoşi". Când l-am auzit vorbind aşa, am rămas cu gura căscată. „Nici aia nu pricep, zice văru Ionel, tu să pleci când se arată a fi cel mai frumos". „L-om fi speriat noi, cine ştie, zice Mărişca şi începe să râdă, altfel nu văd de ce-ar pleca. Stai, dragul meu, zice şi-l apucă de mână. Stai că nu-ţi face nimeni nimica, n-ai de ce a te teme". Şi atunci el iar s-a roşit la faţă ca fetele mari şi nici n-a îndrăznit să se uite la ea în ochi. „Nu veţi fi voi din acelea de speriat oamenii, zice, Doamne fereşte! De ce să-mi fie frică mie de voi? Numai că am o treabă şi acuma mi-am adus aminte, cât pe aci să uit de treaba asta şi să mă fac de ruşine". „Du-te, zice Mărişca, du-te, dragul meu, să nu zici după aia că din cauza noastră nu ţi-ai făcut treaba. Noi nu te opăcim în niciun fel!" „M-am dus", zice văruţu şi repede iese pe uşă, nu cumva să-l oprim. O, săracu, zice Mărişca şi iar se porneşte pe râs, că tare-i fricos". Şi râde, râde, şi celelalte două nu s-au lăsat nici ele mai prejos. Şi mai tragem noi câte o duşcă de răchie din sticlă, să prindem curaj, să nu pătim ca văruţu şi să ne facem de ruşine; în casă cald şi bine, ce să mai spun. S-a încins sângele în noi, mai din ţuică, mai ştiu eu din ce! Destul că până s-a întunecat afară, noi am tot petrecut, nu ne-am mai oprit. Într-un timp le-a prins şi pe ele, săracele,

osteneala, c-au dormit toate trei pe pat una lângă alta. Și Mărișca a început chiar a sforăi subțirel. Sta ea cu o mână sub cap și cu alta peste ochi, să se ferească de lumină, iar surorile amândouă cu capul băgat în pernă, dormeau duse. „De-acuma o fi și vremea să plecăm, zice văru Ionel, c-am petrecut destul, n-am ce să zic, de când sunt pe lume nu cred să mă fi distrat atâta". Facem noi lampa mai mică, văru Irimie suflă încetișor în ea, s-o stingă, și am mai stat un picuț pe întuneric, și nu se auzea nimica alta, numai focul din sobă. Și se mai auzea cum răsuflă ele liniștite și cum ninge afară. Așa o pace și o liniște s-a lăsat... Plecăm noi și când ajungem în ocol, ne despărțim, fiecare pleacă în treaba lui. Eu mă gândesc s-o iau peste grădini, să ajung mai repede acasă. Dau să ies prin grajd, în grădină, când colo, ce să vezi!... ce vă povestesc eu acuma puteți s-o luați, dragii mei, cum vreți: adică puteți să mă credeți, dar puteți zice și că n-a fost așa, că mințesc, ori că a fost un fel de părere, eu nu mă supăr. Omul povestește și cel ce îl ascultă, dacă vrea, crede, dacă nu, nu, cu forța n-ai cum să-l faci să te creadă și nici nu-i musai... Și cum vă spun, când intru în grajd, mi-a fost mai mare mirarea s-o văd pe a lui Cărăbaș a bătrână (ea, săraca, era moartă de mulți ani: când au îngropat-o, eu eram copil de școală; și mi-au dat atuncea, țin minte, să mă îmbrac cu niște haine cam mari; pe măsura mea n-au avut, ajungeau aproape până în pământ și tot mă împiedicam în ele, oricât le-am sufulcat; eu le sufulcam și copiii trăgeau de ele și se desfăceau iară; până s-o bage în biserică, ne-am bătut cu grindurile, ne loveam, în fel și chip, mirare că nu ne-am scos ochii cu ele) – în mijlocul grajdului, se făcea că rănește cu un furcoi și părea tare mânioasă; tot cu spatele sta, nici nu se uita la mine. „Pari a fi cam supărată, zic eu mai mult ca să

intru în vorbă cu ea, ori n-o fi așa?" Ea tace, se arăta numai grăbită să termine cât mai repede cu lucrul. „Văd eu că ești supărată, văd că nu vrei să prinzi vorbă în niciun fel", zic, și dau a-mi aprinde o țigare. Trag eu din țigare și atunci ea s-a uitat o dată scurt la mine, și așa o privire a putut avea că m-a săgetat până în inimă. „Te-ai stricat, dragul mamii, zice ea mânioasă. Nu mai ești copilul care ai fost! Te-ai becherit tare rău. Se uită omul la tine cât de repede poți goli paharul și nu-i vine a crede. Tragi și din țigare ca un șarpe și de-acuma văd că a început a-ți mirosi și a muiere. Așa-i, cum spun eu acuma, ori mint?" „Așa-i, zic, cum spui dumneata. Dar pentru atâta lucru n-ai de ce a te necăji. Căci mi-a venit și mie rândul, mătușă, cum îi vine la fiecare! Vreau și eu să văd ce gust are lumea asta, am și eu dreptul, așa-i ori nu-i așa?" „Numai că tu n-ai gustat, cum spui, tu te-ai repezit la ea ca cei lăcomoși, zice și se încruntă mai tare. Și lăcomia când e prea peste fire nu-i bună, așa să știi tu. Ascultă-mă, ce-ți spun, că-s trecută prin viață, nu vorbesc numai așa, ca să nu tac". „Așa-s tinerețile, zic eu atuncea. Omul dacă îmbătrânește, uită cum era el când a fost tânăr. Dacă n-ar uita, n-ar fi chiar așa de împotrivă, s-ar arăta și el mai răbdător!... Unde-i omul acela, cât îi tânăr să zică: de-acuma gata, destul! Ai uitat cum a fost, nu mai ții nici dumneata minte". „Așa crezi tu c-am uitat, zice, și se încruntă și mai tare. Numai că nu-i așa! Am petrecut și m-am înveselit, e adevărat, nu zic nu, dă' am avut grijă să nu umplu niciodată paharul prea tare, ca să dea și pe de lături. Or tu grija asta n-ai avut-o! Te-ai blăstămățit, strigă ea atunci la mine... Acuma ce-ai făcut, zice, spune tu dacă-i frumos? Pe cine mi-ați adus în casă, îmi poți spune? Dreptu-i să mă supăr și să te ocărăsc în toate felurile, ori nu-i drept?" „Ai uitat, zic, văd eu c-ai uitat!

Dragostea îi tare dulce, maico, numai că de când ai fost dumneata tânără îs ani mulți, nu-ți bag pricină că nu mai ții minte". Și ea atunci s-a întors cu spatele la mine. „Lasă-mă, acuma, zice. Nici nu am eu grija ta, îți faci cum vrei, cum crezi tu că-i bine, eu nu te învăț". Îi arunc eu din pod două-trei brațe de fân, să aștearnă la vite, și după aceea m-așez în gura podului să-mi sfârșesc țigarea. Ea se tot foia prin grajd, iute de picioare ca una tinerică; bombănea supărată, dar vorbea încet, mai mult pentru ea, de sus nici nu înțelegeam bine ce spune. „Văd că ești tot supărată!" zic după un timp. „Sunt, zice ea, și am și de ce. Bag samă, zice, că-l stricați și pe vărțu vostru, care-i curat cumu-i floarea, nici început nu-i. Îl purtați pe la mândrele voastre. Îl învățați cu cele rele". „Nu-s chiar așa de rele cum crezi, zic eu din gura podului și încep a râde. Am spus eu c-ai uitat, am spus eu că nu mai ții minte nimica, ce și cum a fost". „Nu-i treaba ta, zice, ce-am uitat și ce nu. Numai că ajungă-vă, zice ea de parcă nici nu m-ar fi auzit ce spun. Pare-vă și vouă rău de cel neîntinat! Voi nici n-ați băgat de samă, zice, că el s-a speriat și-a fugit!?" „A fugit el acuma, zic, dar n-o fugi așa până-i lumea. Căci timpul i-a venit și lui, mătușo, degeaba vrei dumneata să-i iei apărarea! Nici sămânța... „Taci, începe ea atunci a striga la mine, taci, fii bun să nu te mai aud. S-a întors lumea pe dos, ori ce s-a putut întâmpla?! A ajuns adică să-l învețe cel tânăr pe bătrân, așa-i acuma? Stricați-l atunci și pe el, stricați-l, dacă asta v-ați pus voi în gând, eu nu am nimic împotrivă! Faceți cum credeți, zice, mai bine să nu mă mai amestec... Dar pe drăguțele astea ale voastre să nu le văd. Căci nu mi-o fi nici mie totuna, ce gândești, să le știu că se lăfăie în patul meu". „Ți-ar fi drag și dumneatale, zic dacă le-ai vedea cât de frumos știu ele dormi: răsuflă încetișor și-i

pieptul alb la ele ca floarea!" „Ia, nişte prăpădite, zice atunci baba lui Cătăbaş furioasă. Ale nimănui pe lumea asta! Vai şi amar de capul lor. Cine vrea le poate lua, destul să întindă mâna!" „Dumneata, o întreb, când ai văzut pe câmp o floare din cele plăcut mirositoare, n-ai întins mâna după ea, nu ţi-a fost drag s-o ai, spune drept?" „Am spus eu că eşti lacom, zice. Îţi place adică un lucru şi întinzi mâna, aşa crezi tu că-i lumea făcută? Ar fi bine să fie aşa, zice, numai că lumea e alta. *Sufletul care se dăruieşte virtuţii seamănă cu o fântână cu apă limpede şi liniştită, bună de băut, înviorătoare, care nu vatămă pe nimeni şi pe care toţi o râvnesc... Înfrânează-ţi, dragul meu, patimile, nu te lăsa stăpânit de către ele".* Nu poţi avea tot ce-ţi doreşti şi ce ţi-e drag, după poftă; ar fi fost bine să fie aşa, mi-ar fi plăcut şi mie, numai că lumea nu-i aşa orânduită, ce să-i faci?" Şi când m-am uitat la ea, de acolo de sus, din gura podului, părea mai mult tristă şi îngândurată decât supărată pe mine. „De-acuma, du-te, zice, de vorbit am vorbit destul, m-am dat cu vorba şi mi-a rămas lucrul nesfârşit". Mi-am stins ţigarea, dacă am văzut că mă alungă, şi am sărit din pod drept în mijlocul grajdului. Ea m-a împins încetişor către uşă, cu amândouă mâinile. Abia mă vedea plecat. În graba mea, m-am împiedicat de furcer şi m-am proptit de grinda de la uşă, să nu cad... O iau pe lângă nucii din capătul grădinii, pe furiş, să nu mă vadă careva. Nu m-am îndepărtat prea mult şi m-am oprit de parcă cineva mi-ar fi dat cu maiul în cap. „Asta nu se poate, zic, asta ce mi s-a întâmplat mie acuma! Cum adică să stau eu de vorbă cu a bătrână a lui Cărăbaş, când ea, săraca, e de mulţi ani pe lumea aialaltă, gura ei de mult e acoperită cu pământ! Cine ştie dacă nu cumva m-am făcut şi eu moroi dacă pot vorbi după voie cu cei răposaţi? Asta n-a fost decât o

închipuire de-a mea, așa ceva nu s-a putut întâmpla", zic, și m-a cuprins așa o supărare că, tot bombănind în fel și chip, am făcut calea-întoarsă. Am ținut-o tot într-o fugă, nerăbdător să văd dacă baba lui Cărăbaș e tot acolo în grajd, cum am lăsat-o eu, rânind la vite, dacă nu cumva a dispărut. Ce să fie acolo, grajdul gol pușcă! După ce mă mai liniștesc, o iau iar spre casă, fac calea-întoarsă. „Mai bine ar fi să taci mâlc, îmi spun. A fost ori n-a fost, ai stat ori n-ai stat de vorbă cu baba lui Cărăbaș, gata, pune cruce, nu te mai gândi la asta! Căci omul dacă se gândește prea mult se strică la cap"... Și uite așa au trecut anii și până acuma la nimeni n-am mai povestit ce și cum a fost atunci, am ținut în mine și bine am făcut. Aprigă babă, era iute la picioare ca una din cele tinere și-i mergea gura mai repede ca melița. M-a dăscălit în fel și chip; e drept că mie mi-a intrat pe-o ureche și mi-a ieșit pe cealaltă!

O săptămână, cât au stat ele în casa lui Cărăbaș, nimenea nu le-a știut, afară de noi. Când începea a se înseră, ne strecuram prin capătul grădinii, ne duceam la ele pe ascuns să nu se afle. Văruțu, oricât l-am fi chemat, oricât ne-am putut ruga de el, un timp n-a vrut în ruptul capului să vină cu noi. „Tu le-ai dus acasă la Cărăbaș, ziceam noi, și acuma dai dos de ele. Unde o fi și ăla care să te priceapă, ce-o fi și la tine în cap, zău așa! Ți-au făcut ele vreo supărare, ori ce s-a putut întâmpla?" îl întrebam noi. „Nicio supărare", zicea el și se încrunta și altceva mai mult de la el nu mai puteam scoate, oricât am fi încercat, oricâte întrebări i-am mai Pi pus. Surorile, daca vedeau că venim fără el, începeau a râde. Mai ales Mărișca râdea cea mai tare, știa ea ce știa. „Nu te lăsa și tu atâta îmbiat", îi spuneam lui văruțu, dar oricât ne rugam de el, degeaba. „Nu pot veni, zice. M-a rugat Dorel să-i fac

o sanie şi până o gat, nu mă pot mişca, lui, dacă am promis ceva, mă ţin de vorbă, nu-mi place să umblu cu minciuni. „Spuneţi-i să vină, zice într-o zi Mărişca. Să vină c-o să fie bine, aşa să-i spuneţi. Dar să vină cât mai repejor, nu cumva să mă răzgândesc." Şi îi spunem noi a doua zi, dimineaţa, ce-a spus Mărişca, dar cuvânt cu cuvânt, aşa ne-a rugat ea, să nu lăsăm nimic pe dinafară, să nu rămână niciun cuvânt nespus. „Bine, vin, zice vărutu atuncea şi dă numai aşa din umeri, a lehamite de parcă cine ştie ce corvoadă i-am fi adus la cunoştinţă, ceva ce trebuie să facă mai mult din silă, nu pentru că i-ar fi plăcut. „Numai că de data asta, zice, mă duc singur, fără voi. Vă mai odihniţi, că şi Dumnezeu după ce-a făcut lumea s-a odihnit o zi. Odihna e şi ca folositoare, voi ce credeţi?" îl lăsăm noi să meargă singur, dacă aşa i-a fost dorinţa. Prea uşor nu ne-a fost. Ne învăţasem şi noi ca ursul la miere, nu ne-am mai fi dezlipit. Era el, la ani, mai tânăr ca noi, mai cruduţ, dar aşa ne-am învăţat să nu-i ieşim din vorbă. Ne comănduia după cum vroia el... A doua zi, când ne-am dus la vărutu, ia-l dacă ai de unde?! Dispărut fără urmă! Când începe a se întuneca ne furişăm noi spre casa lui Cărăbaş şi, ca de obicei, dăm să intrăm; dar ce să vezi, uşa închisă şi lumina stinsă! Batem în uşă, ne uităm pe fereastră, degeaba, nicio mişcare!" „Or fi plecat, cine ştie, îşi dă cu părerea văru Ionel. S-or fi întors în satul lor. Le-o fi luat vărutu şi le-o fi dus înapoi. S-or fi săturat şi ele să stea aşa, zăvorâte, ca la închisoare". Şi atunci ni s-a părut că răzbat dinăuntru nişte râsete înfundate. Tragem bine cu urechea şi se auzeau şuşoteli, şi sughiţuri de râs, dar de deschis nici vorbă ca cineva să ne deschidă; când am văzut o asemenea batjocură, am plecat, fierţi de supărare, acasă. Mai ales pe vărutu eram supăraţi, nu l-am fi putut crede aşa de

nerecunoscător și nici atât de lacom! Vărușu nici a doua și nici a treia zi nu s-a întors acasă. Săraca maică-sa a început să se jeluiască și să aprindă lumânări la biserică, ca după mort. Noi știam ce știam, dar degeaba, de vorbit nu puteam vorbi... Seara ne strecuram până la casa lui Cărăbaș și ne rugam, ba de vărușu, ba de fete, să ne dea drumul și nouă înăuntru. Nu primeam nici un răspuns, se auzeau numai șoaptele și râsetele care ne scoteau din sărite! A trecut așa, aproape o săptămână, până când, într-o sară, lui vărușu i s-a făcut, se vede, milă de noi și nu s-a mai lăsat rugat, ne-a deschis ușa chiar el cu mâna lui. Fetele, dacă ne-au văzut cât ne arătam de supărați, și-au dat silința să ne împace, să ne facă în vreun fel să ne treacă supărarea. Și prea mult nu le-a trebuit, căci nu suntem nici noi de lemn: Numai că vărușu, de ostenit ce-o fi fost, a adormit, săracu, pe scăunușul de lângă sobă! „Lăsați-l să doarmă, a zis Mărișca, dacă a văzut că noi dăm să-l trezim. Să doarmă, zice, să mai prindă puteri. Nimic nu-i mai bun decât somnul, când ești tare ostenit". „Mai bine l-am întinde în pat, zice Smărăndica. Doarme în picioare, nu vedeți cum se chinuie, săracul, vouă nu vă pare rău de el?! Măcar să se odihnească mai ca lumea!" Și-l iau ele încet, nu cumva să-l trezească – Mărișca îl ține de cap și celelalte două surori de picioare - îl întind frumos pe pat și în timpul ăsta vărușu nici nu s-a mișcat; s-a întors numai cu fața la perete și a dormit mai departe, în așa somn greu a fost căzut. „Cam trage de la fereastră, zice plină de grijă și de blând Mărișca. Mai bine l-am acoperi cu ceva, nu cumva să-i fie frig și să se betejească, bietul copil". Îl acoperă ele și o vreme s-au uitat la el cum doarme, îl sorbeau din ochi. După aceea, aproape că am uitat de vărușu, numai din când în când ele își aduceau aminte și se repezeau la pat să vadă

dacă are somnul bun, dacă nu s-a dezvelit cumva şi l-a luat cu frig; dar văruţu dormea liniştit, nu ştia, n-avea de unde să ştie, de câtă grijă şi înfofoleală poate avea parte.

8

— Fotografia asta, spuse domnişoara Ana, şi Nuşca se aplecă deasupra albumului s-o poată vedea mai bine – mama o ţinea după oglindă şi o preţuia mult. „Dacă stai şi te uiţi – zicea ca – tot se vede că suntem fraţi amândoi, că ne-a făcut aceeaşi mamă şi acelaşi tată. Măcar că el s-a potrivit să semene la chip mai mult cu taica. Eu în schimb am fost leită mama. A fost mai negricios la faţă şi nasul l-a avut, mă gândesc, cam mare, dar altfel, a fost om frumos. Nu te lua tu după cum arată acuma, eu îţi spun cum a arătat când a fost tânăr... El a fost mai mic decât mine cu vreo doi ani şi mă preţuia mult; cât a fost de zăbunatic la fire, nu exista să nu mă asculte. „Ioane, îi spuneam, de-acuma ţi-o fi şi ţie destul. Mai astâmpără-te, mai trage-te pe lângă casă. Nu umbla tot bitangă, că nu-i bine." „Nu fac la nime nici un rău şi nu supăr pe nime, zicea el. Îmi petrec şi eu cât sunt tânăr şi cât e vremea mea. Nu vreau să-mi pară rău, nu vreau să spun mai târziu, când mi-or trece anii, că n-am ştiut să mă bucur de tinereţe". „Cine zice să nu te bucuri, îi spuneam cu, dar ai şi tu o măsură. Nici aşa nu-i bine să n-ai nici o grijă, să fii aşa, ca un cal fără căpăstru, alta să nu ştii, numa să zburzi! *Înfrâneazâ-ţi patimile, nu te lăsa stăpânit de către ele*". „Nu mai mă ocărî, surioară" îmi spunea el şi-i străluceau ochii, parcă-l văd. Avea ochii

verzi și când râdea i se lumina tot chipul, „Te dojenesc, asta fac, îi spuneam eu. Una e dojana și alta e ocara. *Căci dojana e binevoitoare și prietenoasă, pe când ocara este aprigă și jignitoare; cea dintâi îi îndreaptă pe cei ce cad în greșală, pe când cealaltă, doar îi îndârjește*"*. „VorbișI ca din carte, zicea el și mă lua în brațe, mă strângea cu multă dragoste. Și degeaba mă ocărăști, căci dacă e pe așa, la fire tot semănăm amândoi, orice ai zice tu". „Ba, îi spuneam eu, nu-mi vine să cred să semănăm. Eu știu să-mi pun frâu, știu că toate pe lumea asta trebuie să aibă o măsură". „Și mie și ție, zicea el, ne-au plăcut petrecerile și distracțiile, spune tu dacă nu-i așa! N-am fost ca aceia care pe orice își aruncă ochii zic «asta nu-mi place», și strâmbă din nas. Nouă ne-a fost drag tot ce-i frumos și ce-a meritat să fie prețuit, am știut să prețuim..." Abia s-a întors el din armată, din ungurime, de la Seghedin, și așa i se părea: că toată lumea îi a lui! Numai că, spuse domnișoara, el n-a avut parte de norocul pe care l-a avut mama. Cântecele și petrecerile n-au ținut mult, repede s-au sfârșit.

— Fericirea, spuse Nușca, cât de multă o fi, n-ajunge fiecare să se înfrupte din ea. De ce oare o fi așa? Cine și unde se hotărăște care să fie fericit și care să nu fie? Cine îi alege pe unii și pe alții?

— Să-ți povestesc mai bine ce mi-a spus taica mie într-o seară, spuse domnișoara Ana. Vorbele lui ar putea să slujească și ca un fel de răspuns la întrebarea pe care mi-ai pus-o acuma. „Să știi tu, zice el (și era într-o joie mare, țin minte de parcă ar fi fost azi, stam amândoi pe scaunul de lângă biserică și ne uitam cât de frumos ard lumânările; nu bătea pic de vânt și flacăra se ridica drept în sus, nici nu se

mișca) – să știi tu, zice, că aici pe pământ e și raiul și iadul, eu așa gândesc cu capul meu prost. Numai că unora le e dat să trăiască în rai și altora în iad. Asta-i deosebirea.

— E tot o întrebare și asta, spuse Nușca. Nu prea seamănă a răspuns. De ce unii au parte de bucurii și alții nu? De ce unii beau vin, iar alții aguridă?

— Și uite așa s-a întâmplat, spuse domnișoara Ana, că-ntr-o zi s-au sfârșit toate.

— Mânzul și-a pus căpăstru, spuse Nușca, n-a mai putut zburda unde și cum a vrut el!

— Taci și ascultă, spuse domnișoara Ana. Am fost și eu de față, așa că am ce povesti. Era într-o după-amiază, mai spre seară, și în încăpere începuse a se face întuneric. Mama cosea la o cămașă și și-a tras scaunul mai aproape de fereastră; până se întuneca de tot, nu-i plăcea să aprindă lumina. Și când el a intrat, ea a știut de unde vine și ce-i în inima lui. Nu s-a oprit din lucru și nici privirea nu și-a ridicat-o de pe cusătură; sta aplecată, împungea cu acul și tăcea mâlc. El a închis încet ușa, de parcă mama ar fi dormit și n-ar fi vrut s-o trezească; s-a așezat pe un scăunel lângă sobă și a început a se uita la ea. Abia puteam să-i mai zăresc așa de întuneric s-a făcut în încăpere. Mama s-a oprit din lucru și mi s-a părut că-i văd cum se uită unul la celălalt, prin întuneric, tot fără să se miște și fără să scoată o vorbă. Și într-un târziu l-am auzit spunând (în șoaptă, abia am înțeles ce zice și-i vorbea mamei, surorii lui mai mari, pe care o iubea și o prețuia mult): „De-acuma gata, o făcui și pe asta". Și din nou s-a lăsat liniștea, niciunul dintre ei n-a mai scos un cuvânt; au mai stat un timp fără să se miște și fără să vorbească unul cu altul. Și eram prea mică prea neștiutoare, ca să pricep ce se întâmplă: cum că hotărârea fusese de-acum

luată și nu mai era nimic de făcut! După dorința părinților, își lua el nevastă, vrând-nevrând, trebuise să le facă voia! *O făcuse și pe asta!* După un timp s-a pregătit de plecare. Mama nu s-a ridicat de pe scaun să-l petreacă și n-a aprins nici lumina. A rămas la locul ei, lângă fereastră, cu mâinile în poală. Și atunci eu m-am apropiat tiptil de ea, de aproape am putut să-i zăresc chipul mai bine și am văzut că din ochii mamei curgeau lacrimile ca dintr-o fântână! Am rămas amândouă pe întuneric și o ascultam cum plânge. Până s-a întors tata din vecini, a tot plâns pe înfundate și din când în când se ștergea la ochi cu dosul palmei. Ținea mult la fratele ei, îl iubea din tot sufletul și-i părea rău, i se rupea inima văzând cât poate fi el de lipsit de noroc.

— Așa că s-a însurat, alta n-a avut ce face? întrebă Nușca. A trebuit să facă voia părinților și să-și ia nevasta după dorința lor?

— Nu, spuse domnișoara Ana, până la urmă nu s-a întâmplat așa. Așteaptă să-ți povestesc ce-a fost mai departe... De-acuma era totul pregătit, peste o săptămână, cel mult două, urma să-și pună pirostriile în cap, când s-a întâmplat să fie chemat la o nuntă toamai la Mânăștiur, unde aveam noi niște neamuri. Se porniseră cazanele și se țineau nunțile lanț. Au fost chemate și alte familii din satul nostru și era toată lumea curioasă să vadă cum sunt nunțile prin alte părți, ce fel de obiceiuri sunt, dacă-s aceleași ca pe la noi, ori nu. Și la nunta aia s-a întâmplat să pună el ochii pe o verișoară de-a miresei, era ea chiar de acolo, din Mânăștiur. O chema Minodora și era tare micuță, abia dacă îi ajungea până la bărbie. Dar și așa, păreau ei făcuți unul pentru altul, așa de bine se potriveau. În noaptea aceea au stat tot timpul împreună. Se uita la ea ca la o icoană, o mânca din ochi.

Dimineața, când s-au întors acasă, a dat mama să intre cu el în vorbă, dar nu aveai cu cine vorbi, puteai spune orice, el de auzit nu te auzea. Da din cap, dar gândurile lui erau în altă parte! Taica, dacă l-a văzut așa, a început a se răsti la el, o lună întreagă au ținut-o numai în certuri unul cu celălalt. O dată n-a lipsit mult să se ia și la bătaie, noroc cu maica, s-a întâmplat să fie de față, așa că a sărit și i-a despărțit. „Mie nu-mi place, spunea taica, să-mi iau vorba înapoi. Eu ce-am promis odată, rămâne așa cum am spus. Tu să nu mă faci de rușine, c-atuncea n-ai pace cu mine, așa să știi!" L-a certat taica, da ori vorbeai cu peretele ori cu el, era același lucru. Taica vorbea, și el da din cap și se uita pe fereastră și din când în când ieșea afară și începea să plângă de supărare. „N-am cu cine vorbi, spunea taica, copilul ășta s-a stricat la cap. Spuneți-mi, rogu-vă, ce să mă fac cu el?!..." Până la urină a trebuit să-i facă voia. Numai c-a fost degeaba, nu i-a fost lui dat să aibă parte de Minodora, oricât a putut-o iubi. Vinovată a fost ea, pentru că nu a avut răbdare să-l aștepte, s-a grăbit și din pricina asta a greșit foarte tare. Ce-o fi fost în mintea ei, nu știu! I-a promis doar c-o să vină cât poate el mai repede s-o ceară de nevastă de la părinții ei, dar se vede că ea nu l-a crezut; și-o fi închipuit că vorbește numai așa, la un pahar, și până a doua zi uită! Așa că atunci când s-a dus cu taica la Mânăștiur, ea era de-acum logodită cu altul! Nu mai era nimic de făcut decât să se întoarcă acasă și să încerce s-o uite. Și-a dat seama, însă, că n-o poate uita și că orice i s-ar întâmpla, o altă femeie n-o să mai fie în stare să iubească. Nu-i mai rămânea decât să-i stea în preajmă, câte zile i-o mai fi dat să trăiască. Chiar dacă ea era a altuia, lui nu-i rămânea alt lucru pe pământ... Și-a căutat atunci o nevastă tot din Mânăștiur și a avut grijă să se afle cu casa cât

mai aproape de cea a Minodorei. Așa că de văzut se vedeau unul cu altul, nu trecea o zi să nu se vadă. „Poți să fii liniștită, i-a spus el mamei când s-a întâmplat să se întâlnească odată cu Minodora la Balta-Caldă. Nu-mi stă în obicei să intru în casa altuia și să i-o stric. Cu mine gata, eu am pus punct"... Și s-a ținut de cuvânt. Și-a găsit o femeie înțelegătoare. Știa ce știe toată lumea, dar nu s-a plâns. Iar dacă la vreo petrecere se întâmpla, totuși, să joace el mai mult cu Minodora decât ar fi trebuit, când se oprea jocul îi făcea semn cu mâna și când el se apropia cu părul ud și roșu la față de atâta joc îi vâra mâna sub cămașă, la spate, să vadă dacă nu cumva s-a întâmplat să asude prea tare. În felul ăsta le arăta celorlalți că, orișice ar fi și s-ar întâmpla, ea era nevasta lui cu cununie și pentru asta trebuia să-l îngrijească și să-i caute în rând...

ANA

1

— Dimineața nici nu mă așezam bine la război că mă și trezeam cu Nușca, cioc-cioc la fereastră. Bătea în ea cu o crenguță, ori cu un lemn, cu ce găsea, da' nu prea tare, alta să n-o audă nime, numai eu; dacă se întâmpla să nu-i răspund, atuncea venea la ușă, o crăpa încetișor și se uita înăuntru, nu cumva să mă fi scăpat adormită și să mă trezească. „Intră, tu, ziceam, și închide ușa, nu te mai lăsa atâta îmbiata", și ea intra, pâș-pâș, nici să n-o simt, să nu mă opăcească de la lucru și se așeza pe scăunuțul de lângă sobă; sta pe scăunuț cu amândouă mâinile în poală și nu zicea nimica, numai ofta, îi plăcea ei să se uite la mine cum aleg modelele, să mă vadă la război, asta era bucuria ei. Devreme te sculași, îi spuneam, nu mai putuși dormi, draga mea, un picuț. Eu dacă aș fi în locul tău, așa fără griji, aș dormi neîntoarsă. Aș dormi, ziceam, numai că nu pot, pe mine nime nu mă lasă. Și atunci o vreme se foia pe scăunuț și ofta de parcă ar fi fost la o sută de ani și necazurile care-s pe lumea asta, toate, pe

umerii ei ar fi stat. „Cine te-a năcăjit, fată dragă, o întrebam, că oftaşi aşa greu?" „Nu m-a necăjit nime, zicea ea, numai că nu m-am prea putut odihni cât a ţinut noaptea. Taica s-a tot văitat că-l dor picioarele, o clipită nu ne-a lăsat în pace. Cum închideam şi noi ochii, cum începea să strige şi să ne certe în fel şi chip. Vouă nu vă pasă, zicea, poate muri omul şi voi dormiţi neîntoarse! Cine a mai văzut aşa nişte făpturi nesimţitoare! Vouă nu vi-i milă, să sufere omul cât o suferi, vi-i totuna!» Când a dat să se lumineze, atunci parcă s-a mai liniştit şi el şi a aţipit, ca un ceas-două, nu mai mult. Numai că de pe noi a fugit somnul, ce să mai poată careva dormi, tot cu ochii în grindă am stat până s-a crăpat de ziuă".

Plăcerea ei era să stea pe scăunuţul de lângă sobă, cum îţi spun, şi să se vaite ca un om mare. „Dacă ţi-i frig, îi spuneam, nici focul nu-i aprins de multă vreme şi n-a avut când să se încălzească, deschide şi tu uşa de la sobă. Aşa pripeşte de bine, că-s lemne uscate, numai să te uiţi ce jar s-a putut face..." Era cald lângă sobă şi-o prindea somnul. O lăsam să doarmă şi când se întâmpla să dau mai tare cu spata, tresărea; îşi trăgea nasul ori sughiţa, dar de trezit nu se trezea; ofta numai şi începea să sforăie subţirel. „Mult nu mai avem, spunea de cum deschidea ochii, s-a sfârşit cu vremea bună, e timpul să se mai adune omul pe lângă casă. Acuş vine iarna şi îngheaţă curu de frig". „Aşa-i, asta-i drept că îngheaţă, dacă nu şi-l ţine mai la fereală", îi spuneam eu. „Verdele ăla, zicea ea după o vreme, e tare frumos. E aşa ca iarba şi arăta spre ghemele de lână cu care se jucau mâţele când îi crudă, când abia dă frunza. O culoare mai frumoasă nici c-am văzut. Numai galbenul n-ar fi stricat să fie mai tare, când îl pui lângă verde pare mort, n-arată aşa viu"... Ne vorbeam amândouă cum să potrivim mai bine culorile, ca

să iasă mai frumoasă țesătura și îmi părea și mie bine că am cu cine sta de vorbă, că am cu cine mă sfătui.

— Tot stau și mă minunez, spuse după un timp Persida și o prinse pe Nușca de mână, cum de a putut, draga mea, să încapă în tine atâta știință de carte. Ferice de părinții care te-au avut și te-au crescut c-au avut de ce se bucura.

— Pe toate câte le știu, spuse atunci Nușca, și se trase cu scaunul mai în față, mai la lumină, numai de la ea le-am învățat și le-am aflat. Ei trebuie să-i mulțumesc. Acea ființă fără seamăn pe pământ, acea făptură minunată, la care ori de câte ori mă gândesc, ochii mi se umplu de lacrimi și vorbele abia dacă prind a se înfiripa pe buzele-mi tremurătoare... Și dacă ați uitat-o cumva, dacă nu vă mai aduceți aminte de ea, să știți că eu n-am putut-o uita. Și n-am s-o uit câte zile am să trăiesc pe pământ.

— Erați tot împreună amândouă, își aminti maica Ana, nu vă mai despărțeați. Pe unde se ducea, nu mergea singură, te lua cu ea. Nu făceați un pas una fără cealaltă. Când trecea dimineața la școală cu caietele și cărțile sub braț, își aminti maica Ana, ieșeau oamenii la poartă s-o vadă. Îți era mai mare dragul s-o privești, nu te mai săturai.

— Săraca domnișoara Ana, spuse Nușca. Ochii i se umplură de lacrimi și se întunecă la chip. Ce mult a mai putut pătimi. De mare și grea suferință a avut parte. Să n-o uităm, de ea să ne aducem aminte veșnic.

— Purta un cojocel cu blăniță la gât, alb și cu înfloriturі, și ghete din alea cu turiacul înalt, cum poartă măistoriţele de la Lugoj. Și erau mici, așa de mici că mă tot minunam, cum de-i încap picioarele în ele. „Nu vă strâng, domnișoară?" o întrebam. „Ba, că sunt puțintel cam mari", îmi răspundea ea întotdeauna. Râdea și-și dădea capul pe spate.

— De domnișoara care a stat la Soca, de aia vorbiți voi acuma? întrebă Persida. A stat la ei două veri și o iarnă și de înțeles s-a înțeles tare bine cu Socălița. Tot de subsuori se țineau, de parcă ar fi fost două surori... Când a venit iarna și s-a lăsat frigul, Soca ne-a întrebat dacă nu putem cumva să-i împrumutăm o sobă, că el nu și-a pus până acuma în casa de către drum și îngheață domnișoara lui de frig. Stă pe scaun săraca – ne povestea el – și-și suflă în pumni să se încălzească și alta nu face, numai plânge. Și lui i se rupe inima; nu poate s-o vadă așa supărată și străină, fără suflet de om lângă ea, să-i poarte de grijă. El a auzit c-am avea noi o sobiță pe care o ținem în podrum, și soba aceea ruginește degeaba nefolosită... Așa că să facem bine și să i-o împrumutăm lui, s-o pună în odaia domnișoarei.

— Asta a fost într-o duminică, spuse Persida. Mai spre prânz, când iese popa de la biserică, Șoca a prins vitele la car, nu avea decât două vaci, și a venit cu caru după soba voastră. Numai că ușa la podrum era îngustă și soba era mărișoară, cam greu ați scos-o afară. Ați urcat-o în car și, când să porniți, s-au speriat vacile, din te miri ce, și-au luat-o hâșca, n-au ținut drumul drept. Și cum domnișoara sta și se uita chiar în mijlocul drumului, gata a fost s-o doboare și să treacă peste ea cu carul. Norocul ei cu Șoca ăl bătrân c-a strigat la ea: „Feriți, domnișoară, că vă calcă" și atunci ea s-a dat repede mai către ușă, și așa a scăpat nelovită.

— În iarna aia, își aminti maica Ana, n-am ieșit de prea multe ori din casă, mai mult am zăcut; din ce mi s-a tras, nu știu; numai că de la o vreme când a venit primăvara și a început a se încălzi timpul mi s-a urât; de-acuma gata, mi-am zis, mi-a fost de ajuns! Pripea soarele, cântau păsărelele, cum era mai mândru, și pe mine mă dureau

oasele de atâta şedere în pat. M-am sculat, mi-am tras un scăunuţ la soare şi din ziua aia mi-a luat parcă cineva cu mâna greumântul nimic n-am mai avut. Stăm la soare şi mă uitam la domnişoara cum trece pe lângă mine, cu braţele pline cu sânziene din cele albe.

— Era tare copilăroasă şi veselă, spuse Nuşca. Râdea şi intra soarele în clasă, se făcea lumină. Primăvara, bucuria noastră era să ne jucăm de-a prinsa: ne duceam în cimitir, că-i lângă şcoală, şi acolo ne fugăream tot timpul, o clipă nu stăm în loc. Erau pomii toţi o floare şi noi alergam care încotro şi strigam, şi râdeam, se auzea pană în sat. „De-acuma, gata, destul", zicea domnişoara şi se aşeza pe scăunuţul din faţa bisericii. Noi ne împingeam care să se aşeze mai aproape de ea, şi atunci domnişoara ne spunea cum se cheamă fiecare pom şi fiecare floare din cimitir, le ştia pe toate, nu exista să greşească. Şi după aceea, ne jucam iară, ne ascundeam ba după un pom, ba după o cruce şi se scuturau florile când vântul bătea mai tare. După ploaie, când ieşea soarele, ne duceam cu domnişoara după melci. Ana Ţona avea o cotoriţă cu fundul rar şi noi puneam melcii adunaţi în cotoriţa ei, dar de ajuns nu ajungeam cu toţi melcii acasă, cei mai mulţi îi pierdeam pe drum. Erau lipicioşi şi băloşi, de n-aş fi pus mâna pe ei, nici moartă, şi copiii râdeau de mine că-s aşa urâcioasă. Mi-i puneau, să mă sperie, ba în trăistuţă, ba în penar şi atunci, de frica lor, mă albeam cum îi varu. Plângeam şi mi se făceau ochii ca cepele, abia mă împăca domnişoara.

— Avea ea o aluniţă pe obrazul stâng, îşi aminti Persida. Cred că a fost adevărată, nu cred să şi-o fi făcut-o cumva cu creionul, nu i-ar fi stat în obicei. La ea totul a fost natural, aşa cum a lăsat-o Dumnezeu.

— Numai că norocul și binele nu-s date cui le merită și ea n-a avut parte de noroc, spuse maica Ana și o vreme s-a așternut liniștea.

— Odată, începu să povestească Nușca, am trecut pe la domnișoara mai de dimineață, să-i duc niște tătăișe. Știam că-i plac florile și voiam să-i fac o bucurie. Domnișoara sta pe pat, se uita în oglindă și se pieptăna. Eu atuncea m-am apropiat încetișor, în vârful picioarelor să nu mă simtă, și am mângâiat-o pe păr. Ea s-a întors spre mine și, cum avea într-o sticlă niște odicolon, mi-a turnat și mie în palmă: „Să-mi spui tu acuma, zice, cu ce floare seamănă parfumul ăsta la miros? Să te văd dacă știi, dacă poți să ghicești?" „Cu calomfirul", zic eu repede, fără să stau prea mult să mă gândesc. „Nu-i calomfir", zice ea și începe să râdă. „Cam așa miros au, zic, goronițele, vara, mai către seară, când sunt pălite un picuț de soare". „Nu, zice, nu-s nici narcisele, goronițe, cum le spui tu. Și nici n-ai de unde să știi, pentru că-i o floare pe care nici tu, și nici eu n-am văzut-o vreodată; eu doar am citit despre ea, prin cărți... Și mi-a spus numele unei flori, pe care eu acuma am uitat-o, n-o mai țin minte..." „E un miros mai special, nu-i așa?, m-a întrebat ca și a închis ochii, ca să poată simți mirosul mai bine, și s-a făcut la obraz albă ca varul. „Tătăișele, zic, sunt cu rădăcină cu tot. Le-am adus anume așa, ca să le puneți în pământ. Acuma se prind cel mai bine, e timpul lor. Nici nu mă auzea, gândurile îi erau tot la floarea aceea, a ei. Și atunci mi-a fost ciudă că nici nu se uită la tătăișele mele. „Are un nume urât floarea asta, de care ziceți. Un nume urât cum nu s-a mai văzut", i-am spus eu înciudată. „Floarea o iei după miros, a spus atunci domnișoara, nu după nume, și a zâmbit. O floare fără miros, oricât de frumos i-ar fi numele și oricât ar fi ea de minunată,

nu plătește nimic, nu are nicio valoare. Să ții minte, draga mea, ce-ți spun eu acuma", a mai spus și după aceea am plecat amândouă să punem tătăișele în pământ.

— Cât a fost ea dăscăliță, spuse Persida, serbările se făceau în pădurea de la Turcoane, nu în sat. Serbări pregătite cum trebuie, nu făcute la repezeală. Așa au fost de reușite, că li s-a dus vestea prin toate satele și împrejurimile! Au ales și un loc frumos, o mândrețe de poiană, la intrarea în pădure. De jur împrejur au făcut copilandrii un gard de nuiele, așa că fără bilet nu putea nime intra. Erau și din cei care săreau gardul dar nu prea mulți. De rușinea domnișoarei, nu îndrăzneau să-l sară, nu că le-ar fi fost greu. Domnișoara sta la ușă pe un scaun, lângă o masă acoperită cu un ștergar înflorat. Pe masă se afla o cană cu flori și o cutiuță de fier în care păstra banii. Dădeai doi lei și ca iți rupea biletul, dar te ruga să-l ții, nu cumva, să-l arunci din nebăgare de seamă. Biletul, zicea ea, nu-i numai pentru intrare, cu el poți câștiga și la tombolă, te miri ce... Îi învățase ea pe copii poezii din cele lungi, așa că serbarea se prelungea până ce asfințea soarele.

Luță Loviță cânta din torogoată un marș, să se strângă oamenii, și când Luță sfârșea marșul, domnișoara se urca pe un scaun, ca s-o vadă lumea, și striga numerele de la tombolă. Cât striga numerele, se mai întâmpla să fie golomoz: copilandrii mai pișcau fetele, ori le spuneau cine știe ce prostii la ureche; erau și din cei care se cam întrecuseră cu beutura și, din pricina asta, vorbeau mai mult decât trebuie. Și atunci domnișoara se oprea și ne ruga să facem liniște, căci altfel ea degeaba strigă, că tot nimic nu se aude; oamenii se mai linișteau, săreau femeile cu gura la ei să-i potolească. În timpul ăsta, cât ținea tombola, muzicanții se strângeau

la umbră şi se aşterneau pe mâncat şi pe beutură! După ce sfârşea domnişoara, se întâmpla ca şi ei să fie tropa. Aşa erau de betoci, că uitau şi cântările, nu mai erau în stare să cânte altceva decât „Ţarina de la Abrud"... La tombola aia am câştigat şi eu odată un piglais şi o oglindă din cele de pus pe perete. Altă dată mi-a ieşit o carte cu poveşti, da' tot n-am avut ce face cu ea, mai mult mă uitam la chipuri, aşa-i dacă literele nu le-am învăţat... Ţin minte că m-am rugat de Petrică să-mi spună şi mie despre ce minciuni scrie în carte, să le ştiu şi eu. El se apuca să-mi citească, nu se lăsa îmbiat, dar se chinuia tare mult. Era într-a întâia la şcoală şi nu ştia nici el bine literele, se făcea roşu la obraz cum îi sfecla până le nimerea... Când îl vedeam cum se chinuie, mă cuprindea mila şi-i luam cartea din mână...

— Câteodată, spuse Nuşca, dacă eram cuminţi şi se întâmpla să nu greşim la socotit, se îndura domnişoara de noi şi se apuca să ne cânte. Avea o carte cu coperţile groase şi-n cartea ei erau tot felul de cântări. Nu ne mai venea să plecăm acasă, aşa de frumos le zicea; şi le ştia pe toate, n-a fost una pe care să n-o poată cânta, cât ar fi fost de grea. Glasul ei era cum îi vioara, dacă nu cumva chiar mai cristalin. Am fi ascultat-o la nesfârşit, nu ne mai săturam. Nu termina bine un cântec, că ne şi rugam de ea să ne mai cânte unul. Şi fiecare părea mai frumos ca cel de dinaintea lui. Când se nimereau dintre cele mai uşor de ţinut minte, ne învăţa şi pe noi, copiii, să le cântăm. Cum da primăvara, ieşeam în ograda şcolii şi ne urcam sus, pe lemnele de lângă şură. Lemnele erau ude şi puneam cărţile sub noi, să nu ne tragă la fund – şi cântam. Copiii mai mari, dintr-a patra, se urcau pe acoperişul de la şopronul de lemne, şi de-acolo urlau cât îi ţinea gura. Văruţu Ion, cât a fost copil – după aceea s-a

dat cu beutura şi duhanul şi şi-a stricat glasul cânta aşa de mândru, că domnişoara nu mai putea de drag; îl punea să cânte şi se minuna. Îi spunea să coboare de pe acoperiş şi începeau numai ei doi să zică un cântec. Şi aşa de frumos cântau, că noi, ceilalţi copii, încremeneam parcă pe lemnele alea, nici nu ne mişcam. „Eu zic s-o mai luăm o dată de la început, domnişoară, că de data asta tare a mai ieşit frumos", zicea vărutu Ion. Şi atunci cântau încă o dată, văru Ion era primaşu, iar domnişoara îl secunda cu vocea ei subţirică.

— Când a venit pentru prima dată la noi, m-am întâlnit cu ea pe puntea de la moară, începu Cornel să povestească... puntea era cam şubredă şi ei la început i-a fost frică să treacă. „Fiţi fără teamă, zic – a ţinut ea şi oameni mai cu greutate, domnişoară, nu se rupe aşa uşor". După ce-a trecut puntea şi am ţinut-o eu de mână să nu-i fie frică, m-a întrebat dacă a luat-o bine, dacă nu s-a întâmplat cumva să greşească drumul. Vrea să meargă la Margina, zice, nu în altă parte, şi îmi arată cu mâna, drept înaintea ei, cant unde vrea să ajungă. „Aşa cum ai arătat, domnişoară – zic – nu-i bine. Ăla e Sinteştiul, care se vede pe deal, spre care arătaţi cu mâna, aia e biserica de la Sinteşti"... Era aşa un soare şi o lumină că se vedea ca-n palmă nu numai Sinteştiul, ci până spre Temereşti, dacă nu şi mai departe. Se vedeau oamenii pe dealuri; care ieşiseră la secerat, care să strângă fânul, căci era vremea tare frumoasă – numai bună de lucru. „Margina nu-i acolo unde arătaţi dumneavoastră cu mâna. De-acuma am şi intrat în sat..." „Am avut noroc, zice, are cine-mi arăta drumul, nu mă mai pot rătăci.Şi o ia repede înaintea mea. Numai că avea un cufăr mare, mai mult îl târa pe jos, aşa era de greu. „Daţi-mi să vi-l duc cu, zic, nu e de dumneavoastră". „Ba mai bine să-l ducem amândoi, zice. Îl punem pe o bâtă

mai groasă și-l ducem împreună că-i mai ușor"... Găsesc eu un lemn mai noduros și ea a avut grijă să pună cufărul la mijloc, să nu-mi fie mie cumva mai greu decât ei... Îl trag spre mine, da' ea nu, să fie la amândoi greutatea egală, altfel îl duce singură, n-are trebuință de ajutorul meu! Pornim noi, cufărul la mijloc, numai că mâna mea era mai lungă decât a ei, și cufărul aluneca spre mine întruna, n-aveam ce să-i fac. Ea se oprea și-l trăgea iute și mă ruga să ne oprim, să ne mai odihnim. „Școala ai terminat-o?" zice și așa o uitătură mi-a aruncat, c-am gândit că de-acuma, gata, mă și întreabă tabla înmulțirii și mă fac de rușine c-am uitat-o pe jumătate. „Am sfârșit-o cam de mult, domnișoară, zic, la toamnă o fi anul de când am gătat și cu armata, nu mai sunt un copilandru cum gândiți dumneavoastră". „De însurat ești însurat? zice. Știu că așa e obiceiul, când se întoarce omul de la armată, se și însoară". „Ba de însurat până acuma, zic, nu m-am însurat. Am timp, la ce să mă grăbesc, că după aia tot însurat oi fi. Îmi mai petrec și eu cât sunt tânăr, mai zburd înainte de-a intra în jug. Un an, doi, măcar, nu-i nicio grabă". „Și cu școala cum a fost?" zice ca și iar trage cufărul care a alunecat către mine. „Cum să fie, bine, zic, premiant mă știu din prima până în ultima clasă, n-a existat altul să mă întreacă. Domnul director, nici să fi fost copilul lui, nu m-ar fi îndrăgit mai mult". „Și cu cine spui c-ai învățat la școală?" zice. „Cu cine altul, zic, decât cu domnu' director. El ne-a învățat pe toți din satul ăsta să citim și să scriem. Și ce ne-a învățat, a fost bine învățat, și lecțiile de citire și socotile și cântările, nimic din ce ne-a spus n-aș zice c-am uitat până acuma". „Da' poezii, de învățat v-a învățat?" mă întreabă. „Ne-a învățat, zic, cum să nu ne învețe. Numai că mie, domnișoară, la ce să mint, poeziile nu mi-au prea plăcut. La

poezii, fetele au fost cele mai ştiinţele. Le învăţau, le ştiau ca pe apă. Pentru ele erau şi făcute poeziile cu păsărele şi floricele – noi, copiii, mai mult la socoţi am fost tari. Noi nu ne prea omoram nici cu poeziile şi nici cu cântările; domnii director se cam supăra şi care nu cânta frumos îl lovea cu rigla peste palmă... Nu cumva sunteţi chiar dumneavoastră nepoata a mai mare a doamnei preotese?" o întreb, pentru că ştiam că preoteasa are o nepoată de soră care trebuie să fie cam de vârsta ei. „Eu sunt, zice ea, învăţătoarea cea nouă, dacă eşti chiar curios să ştii cine sunt". Domnişoara a dat să-mi mai spună ceva, dar s-a întâmplat de s-a ascuns chiar atunci soarele după un nor nu mai mare decât o palmă şi s-a făcut întuneric. Şi din întunericul acela, s-au speriat nişte găini în podul şurii lui Gherasâm Păpu; s-au pornit să cotcodăcească, nişte porci au dat a guiţa, iar caii din grajdul lui Gherasâm nechezau de se auzea până în uliţă. S-a pornit aşa o hărmălaie mare, că nicio vorbă nu s-a mai putut înţelege. Şi din norul acela, mai mic decât palma, a plouat cu nişte stropi mărişori, cât oul de găinuţă şi reci de parcă ar fi fost iarnă. Noi ne-am tras sub poartă cu gândul să rămânem acolo până o sta ploaia... În podul grajdului, a bătrână a lui Gherasâm Păpu căuta găinile de ouă în cuibare. Dacă ne-a văzut ea, a fost curioasă să afle cine e domnişoara cu care stau eu de vorbă la ea sub streaşină. Şi atunci s-a făcut că scapă furcoiul din. mână – cu gândul să mă cheme pe mine să i-l arunc înapoi, să nu mai coboare, să se opăcească de la lucru – după ce-a strâns ouăle avea ea de aruncat nişte fân din pod; cum l-a scăpat, s-a întâmplat să se înfigă drept în ceafă la un purcel. Porcul, de durere, a început să guiţe şi să fugă încotro a văzut cu ochii! Atunci baba a dat să coboare cât a putut ea de repede. Când a ajuns la mijlocul scării, s-a

împiedicat și a venit rostogol până jos. A avut noroc și a căzut pe un braț de fân, așa că n-a pățit nimic. S-a ridicat iute, ca o fetișcană, și a început a alerga după purceluș. Porcul, cu furcoiul în spinare, de durere fugea în toate părțile ca un apucat! „Prinde-l, Cornele, rogu-te, că nu mai am putere să fug după el!" striga ca din gură de șarpe, baba. Ușa la grajd era deschisă vraiște, și purcelușul parca atât a și așteptat: țâști în grădină, drept peste răsaduri, cu furcoiul în spate bălăngănindu-i-se în toate părțile! Și cu cât se bălăngănea mai tare, cu atât guița mai amar! Din ușa grajdului baba striga să i-l prind, să-i scot furcoiul din spinare, altfel moare porcul și atunci, gata, a bătut-o Dumnezeu, c-o snopește ginerele în bătaie! Și începe din nou a fugi peste straturile din grădină. După o vreme, porcul n-a mai știut încotro s-o apuce și a dat buzna înapoi în grajd, spre norocul nostru; l-am strâns într-un colț și așa am reușit să-l prindem. I-am smuls furcoiul din spinare și sângele a țâșnit parcă și cu mai multă putere. Baba, când a văzut atâta sânge și din prea multă alergătură, a simțit că i se oprește inima, în piept și-și pierde răsuflarea. „Eu mor, zice, cu mine s-a sfârșit! Amin". Și nu zice bine, că se și întinde, cât era de lungă, în șură, lângă cada de prune. Când deschidea un ochi, când îl închidea la loc și zicea că moare, ea nu mai are mult și nici nu-i pare rău, c-a pătimit destul: sfârșească-se, ducă-se toate cele, c-așa-i viața, ca și lumânarea, îi destul să bată puțintel vântul că o și stinge! Și în timp ce baba se văita în fel și chip, s-a întors și Gherasâm Păpu acasă. „De-acuma gata, zice el de cum o vede pe a bătrână leșinată în mijlocul șurii, am scăpat, m-a ușurat Dumnezeu! De mișcat văd că nu mai mișcă și nici de vorbit văd că nu mai vorbește, lumea mea!" „Ai vrea tu, zice atunci baba și sare în sus ca o zvârlugă,

într-o clipită i-a trecut leşinul. Numai că Dumnezeu, drăguţu, a avut grijă de mine, zice şi se scutură de paiele de pe catrinţă, aşa să ştii tu şi nu m-a lăsat!" Şi, cum era ca bisericoasă, a început să-şi facă la cruci în fel şi chip, mulţumindu-i Celui-de-Sus c-a scăpat-o cu viaţă şi nevătămată. Abia după aceea Gherasâm Păpu a văzut-o pe domnişoara care părea a fi buimăcită şi speriată. „Domnişoara, i-am şoptit eu, o să înveţe copiii la şcoală. Ea o să fie în locul lui dom' director. Are un cufăr plin cu bufare, cărţi şi cataloage, abia dacă le-am putut duce"... „Păi să vă îngrijiţi şi de Petrică al nostru, a spus atunci Gherasâm Păpu. Şi dacă nu s-o purta după cuviinţă, puneţi cureaua pe el, că noi nu avem nimic împotrivă. Vorba aia, unde dai creşte... Am avut grijă, începu el a se lăuda, să-i cumpărăm toate cele trebuitoare la şcoală: tăbliţă şi radie, grif şi caiete". „Sunt nerăbdătoare, a spus domnişoara trecându-şi mâna prin păr. Abia aştept să vină toamna, să-i văd pe copii venind la şcoală, să-i învăţ carte!...

„Dimineaţa, când pripea soarele, plăcerea cea mai mare a doamnei Letiţia era să stea la fereastră şi să se uite la copiii de pe uliţă. Gelu se lua la bătaie cu ei şi ea îl încuraja. „Ia-l de jachetă, – striga, (cu orice ar fi fost copilul pe el, ea nu-i zicea altfel decât «jachetă») – prinde-l bine de jachetă! „Aşa striga, şi Gelu făcea cum zicea ea, nu-i ieşea din cuvânt... Mai spre prânz, pripea tare soarele şi o prindea somnul. Adormea cu capul pe marginea ferestrei, dormea un ceas, două... Când se trezea era supărată, nu-i plăcea ei defel că s-a lăsat furată de somn. Copiii, în schimb, atât aşteptau; să n-o mai audă poruncind. Se duceau în altă parte, să se joace în voie, bucuroşi c-au scăpat de muştruleală. N-ar fi avut

curajul să se îndepărteze de fereastră, cât era trează, aveau mare respect de ea. Când nu se luau la bătaie era tare bună cu ei. Le dădea bomboane și dacă nu era prea muiată săraca, de căldură, îi chema la fereastră să le spună povești despre Ber-Căciulă; cum s-a bătut el cu zmeii și cum i-a băgat în pământ până la brâu când s-a luat la luptă cu ei. Asta era povestea care îi plăcea ei cel mai mult.

— „Vino, tu – îmi zicea soră-mea, și alergam la fereastră s-o văd – că trece doamna directoare. Uită-te la ea, că abia le poate duce, așa-i de încărcată, așa multe daruri le-a luat la toți. Alergam repede, nu mai aveam răbdare, să văd ce le-a cumpărat. Ușa era deschisă și mă uitam și eu. Stau toți în picioare, așteptau să se desfacă pachetele; smirnă, unul nu mișca! Și nu se mai sfârșeau, tot despachetau la ele; așa erau de multe, că se umplea casa cu hârtii și sforicele. Odată, i-a adus doamnei Veturia – ei îi aducea întotdeauna darurile cele mai scumpe – o pălărie din cele mari, cât roata la car! Când și-a pus-o doamna Veturia pe cap, eu, de lângă ușă, am început să râd ca o proastă. Lui domnu' Desideriu i-a adus, într-o iarnă, un baston cu mânerul suflat cu aur. Plăcerea lui era să se plimbe, – când ne întorceam noi cu vacile din livadă – cu bastonul lui nou-nouț într-o mână și să-l învârtă, uite așa, în toate părțile! Mai țineți minte, vara, când era timpul frumos, și pe vremea când doamna Letiția era sănătoasă, de putea umbla pe picioarele ei, cum ieșeau, spre seară, cu toții la plimbare, să ieie aer? O luau spre pădurea de la Turcoane; doamna Letiția avea o umbreluță galbenă din acelea cu care umblă doamnele ca să nu le ardă prea tare soarele, a doamnei Veturia era ca vișina coaptă. Domnul director purta cizme cu tureac și un baston mai gros decât al domnului Desideriu, cu mâner de argint și

cu un cui în vârf. Şi domnul Desideriu învârtea bastonul şi vorbea, vorbea, o clipă nu-i tăcea gura! Dintre toţi el a fost cel mai vorbăreţ... Se întorceau pe întuneric acasă, îi auzeam şoşotind când treceau pe lângă casa noastră, numai domnul Desideriu vorbea tare şi doamna Veturia avea braţele pline cu flori din cele ce cresc prin fân; doamna Letiţia culegea în pădure ciuperci, pitonci ori crăiţe, ce găsea, se pricepea la ele, ştia să le cunoască pe cele bune de cele otrăvite, se întorcea cu coşul plin întotdeauna. Domnul director, cu lula în gură, rămânea mai în urmă şi se ruga de ele să meargă mai încet că-l dor picioarele. Doamnele mergeau în faţă, cu domnul Desideriu la mijloc, şi el venea în urma lor să poată trage liniştit din pipă. Doamna Letiţia nu putea suferi mirosul de tutun şi el avea grijă să n-o supere. Lulele alea, tot doamna Letiţia i le aducea de la oraş; domnul director le ţinea pe ferestrele de la coridor, orânduite frumos, după mărime, nu-l lăsa doamna Veturia să şi le pună în altă parte, că-i miroseau urât...

— Doamna directoare sta sub caisul de lângă scări, povesti Cornel, parcă o văd, şi scotea sâmburii din caise pentru dulceaţă. Uneori domnul director mă lua cu el în grădină, să-l ajut să strângă strugurii ori să altoiască trandafirii. El îi altoia, şi eu îi ţineam forfecuţa ori mosorul cu aţă... Când era prea cald, doamna Letiţia sta în sufragerie la răcoare, cu obloanele trase şi cu o bocală plină cu sirop de zmeură în faţă. Îmi turna într-un pahar, mi-l umplea vârf, şi după aceea îşi turna şi ei. Când începeam să mă obişnuiesc cu întunericul, îmi arăta fotografiile de pe pereţi şi-mi spunea cine sunt toţi domnii fotografiaţi. „Asta e cutare", zicea ea, şi-mi spunea ce şi cum e cu fiecare, ce om vestit e acela, că-l ştie toată ţara. Neamuri de-a ei erau mai toţi care

erau fotografiați! „Ăștia – zicea ea și arăta spre niște domni care stau într-o piață mare și unul avea un tricolor în mână – au făcut România Mare... Ăsta – spunea, și arăta spre un altul cu o uniformă ca de general și cu mustăți groase și răsucite în sus, ca ale domnului director – a fost cel mai vestit comandant de oști în războiul cel mare. Numără-i, dacă vrei, decorațiile de pe piept, numai așa, ca să vezi câte are!" Se întorcea spre fotografia în care se vedeau domnii cu drapelul tricolor și nu se mai putea stăpâni, începea să lăcrimeze. „Ce oameni mari au fost, ce suflet de viteji au avut în pieptul lor", zicea și-și sufla nasul. Nu se lăsa până nu mă învăța un cântec căruia îi zicea „La arme"; cânta și ea cu mine și când nu cântam frumos, prea bun la cântări n-am fost, mă certa, zicea că nu-i bine; că nu șade frumos să-mi fac batjocură de un asemenea cântec sfânt; s-o ascult pe ea cum îl cântă și după aia pot cânta și eu. Are o melodie ușor de învățat, se mira că-s atât de greu de cap și nu-s în stare să-l învăț. Ea avea o voce subțirică, un glas ca de fetiță, îmi plăcea s-o aud cântând. După ce-a murit, treceam, așa, din când în când pe la ei – am rămas cu obiceiul ăsta de pe vremea când trăia ea. Se rugau de mine, ba să le duc un sac la moară, ba să le cumpăr, de la Făget, te miri ce, niște drojdie, ori ceva zahăr. Mă chema domnu' director la el în dormitor când mă auzea că stau de vorbă cu doamna Veturia în bucătărie. Mă punea să-mi trag un scaun lângă patul lui și mă îndemna să-i povestesc ce-i prin sat: care cu cine s-a însurat, care fecior s-a întors de la armată și ce babă ori moș a mai murit. Îi povesteam. Vorbeam cât puteam eu de tare, să mă audă, căci era cam surd, și de pe perete doamna Letiția se uita parcă la noi; așa mi se părea, că ascultă și ea, curioasă și nerăbdătoare, să afle noutățile... Cât a trăit n-a fost femeie

mai dornică să le ştie pe toate decât ea; aşa că n-ar fi prea de mirare, mă gândeam, să tragă cu urechea şi acuma la ce-i spuneam eu lui domnu' director! Eu povesteam şi doamna Letiţia da parcă tot timpul din cap şi din când în când ridica din sprâncene... Nu ştiu dacă mai ţineţi voi minte fotografia ei de deasupra patului. Fotografia a fost făcută pe timpul când a fost ea nevastă tânără şi frumoasă: ochii mari şi sprâncenaţi, nasul cam lung, dar nu prea mare, şi drept; părul negru şi creţ, sprâncenele groase şi îmbinate... Sfârşeam de povestit, şi domnul director mă ruga să-i dau doctoria din sticla galbenă de pe bufet; îmi mai spunea să fac bine să trag obloanele, că-i prea multă lumină şi-l supără la ochi...

Domnu' director, pe răzor, în grădină, cu căputul sub el, trăgea din lulă şi se uita la o găinuşă care ciugulea în iarbă. „Domnişoara, zic, dacă am văzut că se uită mirat la ea, acuma a venit. Are o grămadă de cărţi în cufăr şi-i tare greu. Abia l-am putut duce amândoi". „Cărţi şi cataloage", zice domnişoara şi se trage mai în faţă s-o poată vedea domnul director mai bine. „Anul ăsta, zice domnul director, cea mai mare bătaie de cap am avut cu omizile. Am stropit pomii, dar fără niciun folos, n-am putut scăpa de ele. Au venit cu ploile de astă-primăvară. De cum s-a topit neaua până la câşlegi, nu s-a mai oprit, a plouat întruna". Vorbea cu domnişoara de parcă s-ar fi cunoscut amândoi de când lumea. „Bun, zice domnul director. De-acuma cred c-ar fi bine să mergem înăuntru. Cum se apropie seara, zice – şi se uită la soarele care mai avea cam o palmă bună până să asfinţească – începe să mă supere tot mai rău reumatismul. În vara asta nu m-am dus la băi la Herculane şi uite că se

răzbună. Tu ai căzut numai bine, se întoarce domnu' director către mine. Doamna Veturia e la preoteasa în vizită şi n-are cine să ne taie cocoşul. Nevastă-mea nu pune mâna pe cuţit". „Mă iertaţi, zic, dar nu-s priceput, pentru aşa ceva nu-s bun. Acasă la noi, taica taie găinile, eu de ele nu mă ating". „Da' cu puşca ai tras la armată?" zice mirat domnul director. „Am tras, zic, cum să nu trag. Da' una-i puşca şi alta-i cuţitul. Faceţi bine şi nu vă supăraţi pe mine, dar eu aşa ceva nu fac!" „Pot să-l tai eu, zice atunci domnişoara învăţătoare. Nu-i pentru prima dată." Şi când m-am uitat la ea, aproape nici nu-mi credeam urechilor de ce am auzit, repede şi-a lăsat ochii în pământ. Nu numai că n-a tăiat în viaţa ei o găină, mă gândeam, dar nici la o păsărică cât de mică n-ar fi fost în stare să-i taie beregata! „Lasă, domnişoară, zic eu, mai mult ca s-o scap, că om găsi noi pe cineva, asta nu-i treabă pentru dumneavoastră..." „îl tai, zice furioasă că m-am băgat în vorbă şi se uită drept în ochii mei. Repede termin cu el!" Era gata parcă să-şi dea duhul înainte de a pune mâna pe topor ori pe cuţit! O ţinea una, că-l taie, ea îi obişnuită, aşa că am lăsat-o să facă ce vrea ea. N-am mai spus nimica, nu m-am mai amestecat! „E un cocoş viclean, zice domnul director, nu cred să se lase prea uşor prins"... Norocul nostru că s-au răsturnat nişte căzi, aşa că n-am alergat prea mult, l-am putut prinde. „Ţine-l dumneatale, zice domnişoara, că mie mi-e frică..." Aşa s-a gândit, zice, să-i taie capul cu toporul, nu cu un cuţit, că-i mai uşor şi sfârşeşte mai iute!... M-am supus, am făcut ce mi-a poruncit, dar să-i ţin cocoşului capul pe buturugă, n-am avut curajul, s-a putut ruga de mine oricât. Mi-a fost frică, spun drept, nu cumva să nimerească din greşeală drept peste degetele mele cu tăişul toporului şi să rămân schilav pe viaţă. Am legat cocoşul de o scândură,

să nu fugă, am pus un pietroi pe scândură și așa, legat, i l-am dat în primire să facă ce-o știi cu el, căci eu nu mă mai amestec... Când a dat prima dată cu toporul, a închis ochii, nici nu s-a uitat unde lovește! A nimerit butucul pe care i l-am pus, pe cocoș nici pomeneală să-l nimerească. Și așa de tare a împlântat toporul, c-a trebuit să i-l scot eu, ea n-a fost în stare să și-l scoată singură! „Nu așa, domnișoară, zic, uită-te mai bine unde dai, altfel pierdem timpul pe degeaba". „M-am uitat, zice, cum era să nu mă uit, numai că toporul are coada prea scurtă și nu-s obișnuită cu el". I-am adus un alt topor cu coada lungă, așa cum a poruncit, dar, când l-a ridicat, n-am mai avut curajul să mă uit. „Gata, am auzit-o că zice, l-am tăiat de-acuma! Îi ca și mort"... Am deschis ochii: cocoșul, cu capul tăiat, se mai zbătea în rumegușul de sub capra de lemne. „N-a murit de tot", zice domnișoara și se uita la el speriată cum se zbate. Îi curgeau lacrimile pe obraz, dar nu spunea nimica, strângea numai din dinți. „Ce-i cu dumneavoastră, domnișoară, plângeți, ori ce?" o întreb eu. Și atunci ea și-a șters repede lacrimile, să n-o vedem că plânge. „N-am nimica, a zis. Numai că a curs mult sânge. Nici nu m-am așteptat să curgă atâta, ca dintr-un izvor".

...O caisă coaptă a căzut lângă farfuria doamnei Letiția și a pătat fața de masă. „N-ați cules caisele nici astăzi, a spus domnul director. Pentru dulceață, sunt numai bune, e păcat să le lăsați să se treacă. Chemați-l pe Cornel să le strângă, dacă voi nu vă ajungeți, dacă nu vă puteți face puțin timp... S-a pornit, din senin, o pală de vânt și lampa cu petrol de pe masă a pâlpâit ușor. „Pare blândă, a spus domnul director, referindu-se la învățătoarea cea nouă. Eu am fost mai aspru". „N-ai fost dumneata chiar atât de

aspru, te lauzi acuma", a zis doamna Veturia şi cu un şervet a şters faţa de masă, acolo unde a căzut caisa coaptă. „Îi mai atingea tata, din când în când", a recunoscut doamna Letiţia. „De cine vorbiţi?" a întrebat domnul Desideriu care era, ca întotdeauna, absent. Chiar atunci s-a stins lampa: la început flacăra s-a făcut mică, a mai pâlpâit de câteva ori, ca după aceea să se stingă de tot. Noaptea s-a lăsat pe neaşteptate, de jur-împrejur se vedeau licuricii zburând prin întuneric. În primul moment, întunericul li s-a părut celor din jurul mesei dens, de nepătruns, încet însă ochii li s-au obişnuit cu el şi au început să distingă lucrurile din jur. „Desideriu, a zis domnul director, du-te tu în cămară şi adu nişte petrol să punem în lampă. Dacă damigeana de pe stălaj e goală, vezi că-i alta neîncepută, chiar lângă uşă. Toarnă din ea, dar ai grijă să nu-l verşi pe jos, aşa cum ai făcut data trecută". „De-acuma la ce să mă mai duc, a zis domnul Desideriu căruia îi era întotdeauna lene să facă ceva, orice l-ai fi rugat. Tot am sfârşit de mâncat". „Trebuie să răsară luna dintr-o clipă în alta, a spus doamna Veturia care era o fire romantică. Vine dinspre livadă un miros de fân proaspăt, nu simţiţi? Ce-ar fi să mai rămânem, e doar destul de devreme"... „S-a lăsat răcoarea, a spus doamna Letiţia. Sfetărul meu e cam subţirel şi mă ia cu frig. Am să strâng farfuriile şi-am să mă duc să mă culc. Şi aşa am stat destul". Dacă voi vreţi, mai puteţi rămâne. „Nu-i chiar atât de târziu, a spus domnul Desideriu, obişnuit ca întotdeauna să-i contrazică. N-a trecut nici personalul de zece. În alte dăţi până la unsprezece nu s-a sculat nimeni de la masă". „E într-adevăr o noapte splendidă, mai puteţi sta, n-am nimic împotrivă. Mie mi s-a făcut, însă, un somn teribil, spuse doamna Letiţia. Aşa mi se întâmplă întotdeauna când nu reuşesc să mă culc după-

amiaza. N-am putut închide nicio clipă ochii din cauza muştelor. Am încercat să citesc câteva rânduri, mai mult să mă liniştesc şi după aceea am pus capul pe pernă, cu gândul să aţipesc puţin. Nici pomeneală de aşa ceva! De când cu siropul de zmeură, ni s-a umplut casa de musculiţe. Se aşază peste tot, nu pot să le sufăr, sunt de-a dreptul îngrozitoare. Mă mir că pe voi nu vă supără?..S-a auzit zgomotul, din ce în ce mai apropiat al trenului. Domnul Desideriu şi-a scos ceasul, s-a uitat la el, căutând să distingă arătătoarele prin întuneric şi a spus: „Are ceva întârziere, dar nu prea mare: patru minute, după ceasul meu, dacă merge bine". „Veturia, Desideriu, a spus domnul director ridicându-se de la masă şi acoperindu-şi căscatul cu dosul palmei, ajutaţi-o pe mama să strângă lucrurile şi să intrăm. Desideriu, nu mai gesticula, rogu-te, atât! Parcă văd că ai să răstorni lampa până la urmă! A început să fie destul de frig, de-acuma ne-o fi de ajuns. Măcar că-i vară nu-i de stat afară chiar aşa de târziu. Mai ales tu, Desideriu, eşti numai în cămaşă, mira-m-aş să nu te îmbolnăveşti. Ţi-am spus să-ţi pui ceva pe spate, dar ori vorbesc cu peretele ăsta, ori cu tine, e totuna. Nu vrei să mă asculţi"...

2

Seara, când nu era nimeni s-o vadă, Ana îşi făcuse obiceiul să umble prin grădină desculţă. Prunele putrede îi mânjeau picioarele cu mustul lor cleios. Mâzga lor, asemeni unui sânge călduţ, nu reuşea să i le răcorească... Mai erau şi dovlecii, lăsaţi să putrezească în voie. Razele soarelui pătrundeau fără milă, asemeni unor cuţite fierbinţi,

în carnea lor gălbuie, răscolindu-le cu brutalitate rana deschisă. Ana se apropia cu grijă de ei, îi întorcea pe toate părțile și, încercând să-i ferească de căldura necruțătoare, îi acoperea cu frunze de brusturi ori de sfeclă oblojindu-i ca pe niște bolnavi neputincioși... Uneori se simțea cuprinsă de un fel de nerăbdare; de parcă un anumit lucru de o mare însemnătate ar fi trebuit să i se întâmple și, din anumite motive necunoscute (nu numai o ploaie, care să răcorească pământul sau un vânt să încerce să clatine floarea și iarba), acel lucru întârzia totuși nepermis de mult! Rămânea în mijlocul grădinii, gata în orice clipă să izbucnească în plâns, fără să aibă un motiv anume; privea cerul înalt pe care stelele limpezi începeau a se ivi, îndepărtate și reci. Uitându-se la frunzele nemișcate ale copacilor (sau la tumorile deschise și purulente ale dovlecilor), o cuprindea o amețeală ușoară. Copacii alergau în cerc în jurul ei și, ca să nu cadă, se sprijinea de trunchiul vreunui prun bătrân, cu scoarța scorojită și aspră, ușor fărâmicioasă la atingerea palmelor ei transpirate. Furnici mari și roșii începeau să i se urce grăbite și pline de răutate de-a lungul brațelor și, în căutarea unui refugiu, i se ascundeau în adâncimea subsuorilor.

Închidea ochii, lanuri de grâu se perindau pe dinaintea privirilor ei. Se legănau ușor, ca o mare de nisip galben; norii pribegi alergau încoace și încolo, deasupra acestor valuri dăunătoare; umbra lor, trecătoare, întuneca strălucirea spicelor. Fâșiile lungi, mereu în schimbare, ale norilor, și unduirea – parcă ar fi fost apele mării într-un neliniștit și totuși blând foșnet continuu – a grâului copt!... În nopțile ei de nesomn nu-i rămânea decât să scormonească cu privirea întunericul de nepătruns din fața ferestrei. Buzele îi erau crăpate de fierbințeală. Și, într-o astfel de noapte, i se întâmplă

să aibă un vis ciudat, care o umplu nu numai de neliniște, ci și de mirare. Visă, așadar, că se află în mijlocul unei grădini cu pomi roditori; cerul era spuzit cu stele, iar Nușca arăta cu degetul spre un izvor ce se afla chiar la picioarele ei. „Veniți repede, repede, să vi-l arăt, îi spunea Nușca. Să știți că, oricât ar fi seceta de mare, tot mai rămâne pe fundul lui un stropuleț de apă". Apa era limpede, se vedea mușchiul verde și înspicat de pe fund... A doua zi, când Nușca trecu pe la ea, domnișoara Ana o întrebă de izvorul cu pricina, fără să-i povestească visul. „Cum să nu-l știu, îi spuse fata. Cine nu știe de izvorul ăla." („Aveți poftă, puteți bea fără grijă, îi spusese Nușca în vis, îndemnând-o să se aplece deasupra apei și să bea cât o avea ea chef.) „Odată, domnișoară – îi povesti ea – am văzut un șarpe strecurându-se prin iarbă, chiar acolo, lângă izvor M-am speriat, ce-i drept, și am fugit, n-am avut curajul să mă mai apropii o săptămână! Mă trimitea mama după apă și eu nu voiam în ruptul capului să mă duc, oricât m-ar fi sfădit ea. Șerpii de apă nu-s veninoși, știu, numai că mie și așa mi-i frică de ei". Ana se feri să-i spună fetei că, în ceea ce privește șerpii, unul viu nu i-a fost dat să vadă niciodată; citise, e adevărat, despre ei o mulțime de lucruri, și-i văzuse desenați prin cărți. În ciuda șarpelui, ascuns, probabil, undeva în preajmă, gândurile Anei zburau adeseori în aceste nopți toride spre ochiul de apă atât de îmbietor al izvorului. Tot gândindu-se la apa lui rece, se trezea, uneori, umblând de una singură, fără să fie prea uimită de ce se întâmplă cu ea, prin grădinile oamenilor. Dinspre Zorani se ridica o lună mare și roșie. Privind-o, domnișoara Ana își amintea de Salomeia și de capul sfântului Ioan, cel decapitat. Fiica lui Irod, Salomeia, l-ar fi luat în mâinile ei și l-ar fi sărutat pe gură. Se pornea vântul, frunzele copacilor

foşneau, în timp ce păsările erau încă adormite în crengi. Pe crucile mari şi negre ale clopotniţelor, poposiseră nişte porumbei albi, cu penetul luminos ca zăpada! Ana auzea gânguritul dulce al porumbeilor. De altfel, toate i se păreau a fi cât se poate de apropiate, atât clopotniţele cele negre, cât şi porumbeii cei gânguritori! Bătea un vânt cald, aducând cu el dogoarea fierbinte a unui incendiu, nu prea îndepărtat de vreme ce acolo, pe dealuri, cele două biserici începură să ardă şi atunci ea ştia că valurile de căldură de la pălălaia aceea vin! Păsările zburară, speriate de foc, care-ncotro, iar unele veniră şi i se adăpostiră la piept. Le mângâie, sperând c-o să poată să le liniştească: abia scăpate de incendiu, cu penele lor arse... Până să se dumirească ce-i cu ele, mureau una câte una! Se întâmpla uneori să aibă penele umede, de parcă ar fi venit cine ştie de unde, străbătând ploi din cele mari! Se trezea atunci şi, în locul penetului de pasăre, îşi dădea seama că strânge cu amândouă mâinile cearşafurile jilave. Şi cine ştie, poate că a căzut, între timp, iar într-un somn adânc, de ce se află acum din nou în grădină, (pentru a nu ştiu câta oară).

Se lăsase întunericul, luna dispăruse de pe cer. Nemaifiind în stare să găsească drumul spre izvor, a înţeles că s-a rătăcit. Se afla într-o altă grădină, necunoscută poate chiar într-un alt sat, şi atunci a dat să se întoarcă – n-am ce căuta în grădina asta, şi-a spus, m-am rătăcit, am greşit drumul – şi-l greşise într-adevăr; mergea acum pe sub nişte nuci bătrâni ale căror ramuri ajungeau până la pământ; deodată un cuc a început să cânte, şi un altul la celălalt capăt al livezii, a dat să-i răspundă; Ana i-a întrebat pe amândoi câţi ani mai are ea de trăit, şi atunci cel care cânta în apropierea ei a tăcut, iar cel din depărtare se auzea şi el

parcă din ce în ce mai stins; atât de încet, încât la început a crezut că e doar ecoul celui dintâi. A mai cântat totuşi o vreme, apoi şi-a încetat şi el cântecul. De numărat, Ana n-a mai numărat: „Cât oi trăi, oi trăi, şi-a spus ea. Mai bine să nu le ştii numărul anilor; oricât ar fi ei de mulţi, tot îţi par a fi prea puţini". A continuat să meargă pe cărarea îngustă şi plină de bălării; de data asta o ducea – ştia de-acuma unde se află! – din nou spre grădina cu izvorul. Când a ajuns, în loc să se aşeze în iarba udă de rouă şi să se odihnească, a început să caute izvorul; îi spunea inima însă că n-are să reuşească să-l găsească în niciun chip, oricât l-ar fi căutat, şi că, de fapt, nu există niciun fel de izvor! Gândul ăsta o sperie atât de tare, încât se trezi din somn; o trezise de fapt o pasăre, care voind, probabil, să iasă afară din încăpere, se lovise de fereastră, făcând mult zgomot. Trezirea fu de scurtă durată, aproape că nici n-o băgă în seamă şi din nou coborî în somn ca într-o apă adâncă, o apă neagră însă, care o învălui toată; sau, cine ştie, îşi spuse cu uimire, poate că abia de data asta se trezise cu adevărat şi zgomotul acela al păsării (ce se lovise de sticla geamului) fusese numai în vis: în vis sta ea în patul năclăit de năduşeală, în vis odaia încremenise în jurul ei, încinsă ca un cuptor, în vis ceasul bătu de trei ori făcând ca tăcerea care urmă după ce bătăile lui încetară să pară şi mai greu de suportat; da, în vis se întâmplaseră toate astea, în timp ce, mai trează decât oricând – atât de trează încât toate cele ce se aflau în grădină primiseră un neaşteptat contur – căuta în neştire izvorul, fără să fie în stare să-l găsească în ciuda stăruinţei ei...

Sta de-acum lângă un cireş bătrân şi când s-a dezmeticit mai bine, a văzut că în pomul acela se aflau două păsări mari şi negre: una din păsările acelea ciugulea cireşele, le lovea cu

pliscul uşor; cealaltă, însă, sta nemişcată, nici nu se atingea de cireşele cele roşii ca sângele, se uita doar la perechea ei cum le ciuguleşte şi nimic altceva nu făcea, decât o privea. Ana fu cât se poate de mirată văzând toate astea; un timp, aşadar, gândurile i-au stat doar la cele două păsări ortace, apoi începu din nou să privească jur împrejurul ei; n-a trebuit de data asta să caute prea mult, izvorul era chiar lângă bătrânul cireş în care se odihneau păsările. Apa îi secase, se vedea doar iarba înspicată de pe fund. Şi-a apropiat faţa de muşchiul verde şi răcoros şi din nou a simţit perna udă de lacrimile ei. Izvorul cu apa lui limpede şi rece se afla departe, în mijlocul grădinii lui Vandu. Cu toate astea Ana nu se întristă în niciun fel, din contră, se simţi cuprinsă de o neaşteptată bucurie; ea vedea apa clar izvorând din izvor, vedea o stea mai îndepărtată şi mai strălucitoare decât toate celelalte, pâlpâind, veşnic vie, în oglinda lui întunecată; o stea a cărei strălucire venea, deopotrivă, din înaltul cerului şi din adâncul izvorului... Şi vedea pasărea cum ciuguleşte cireşele roşii ca sângele, în timp ce ortaca ei nu se atingea de ele: nemişcată atât de nemişcată încât nici nu părea a fi pasăre adevărată; văzu, aievea, păsările ridicându-se de pe creangă, întâi pe cea care ciugulise cireşele, apoi pe cealaltă, le văzu pierzându-se în înaltul cerului înstelat, făcându-se nevăzute; doar fâlfâitul aripilor lor se mai auzi un timp în văzduh, apoi se stinse şi el...

Şi iată că, într-o dimineaţă, nişte fluturi mari şi roşii apărură, în lumina tulbure a zorilor. În ciuda culorii lor aprinse, aripile acestora semănau cu nişte petale de flori veştede, uitate în încăperi cu obloanele trase, văduvite de lumină şi de aer. Erau fluturi uriaşi, e adevărat, dar lipsiţi de strălucire şi de frumuseţe! Apariţia lor o întristă

pe Ana, în loc s-o bucure. Ei zburau leneşi prin aerul nemişcat – încremenită sta creanga, nicio frunză nu se mişca, păsările, toropite de căldură, uitaseră şi ele să cânte, cufundate într-un somn de moarte – şi erau atât de mulţi încât foşnetul aripilor lor uscate aducea cu o ploaie de nisip. Aripi ca de sticlă, subţiri şi fragile: ar fi fost destul să bată uşor vântul ca să le spargă! Când răsări soarele, lumina lui orbitoare îi sperie parcă; zborul le deveni din ce în ce mai precipitat şi mai buimac, se loveau de crengi, precum şi de stivele de lemne, nu-şi mai găseau locul! Se înmulţiseră oare, sau din pricina mişcării lor neîntrerupte păreau atât de mulţi? În tot cazul, dinspre pădure veneau în roiuri din ce în ce mai compacte; obosiţi, după o vreme de zbor năuc, se refugiau în cotloanele urât mirositoare ale şurii. Apoi dispăreau cine ştie unde. Se întorceau din nou, sau cei ce umpleau iarăşi ograda cu foşnetul aripilor lor erau alţii, cine ar putea şti? Ana nu îndrăznea să deschidă fereastra: ar fi năvălit înăuntru, ar fi umplut încăperea! Se temea de ei, nu-i făcea nicio bucurie să-i privească! Se loveau, ca beţi, de geamul închis, aripile li se frângeau în contact cu duritatea sticlei... Numai după ce dispărură definitiv, Ana se hotărî să iasă în curte. Un miros greu rămăsese în urma lor, aerul, cald, era abia respirabil. Poposeau ceva mai mult pe acoperişul cuinei de vară, în grupuri compacte (o prelată subţire de mătase galbenă şi fremătătoare). Odihna lor nu dura mult, plecau în roiuri dese, aşa cum au şi venit; câţiva se mai rătăceau, e adevărat, se foiau în jurul căzilor cu prune din şură, atraşi de umezeală şi de mirosul acrişor al borhotului, apoi dispăreau şi aceştia şi văzduhul se limpezea. O pasăre zbura, frunzele prunului

din care se desprinsese, foșneau, smulgând-o pe Ana din toropeală. Foșnetul frunzelor se stingea, și ea aștepta, în liniștea ce se lăsa, cântecul păsării care a zburat, aștepta ea, în aerul uscat de căldură, să se ridice, proaspăt, ca o apă de izvor, acel cântec și să împrăștie, cu trilurile lui de cristal, încremenirea din jur și zăpușeala! Dar cântecul păsării nu izbucnea, zadarnic îl aștepta cu sufletul la gură, aproape fără să respire, cuprinsă de o neostoită dorință și de nerăbdare. Nici vorbă ca viersul luminos și vesel să se facă auzit; de parcă încremenirea și zăpușeala din jur l-ar fi înăbușit, nelăsându-l să se ridice, mândru și triumfător, spre înălțimile cerului! Sau, cine știe, își spunea Ana, pasărea a și început să cânte acolo, în înalt, numai că trilul melodios al cântecului nu poate străbate aerul încremenit, de parcă ar fi trebuit să pătrundă printr-un strat gros de vată. Și pentru că viersul păsării nu se pornea, Ana simțea cum o durere adâncă, greu de suportat, îi cuprindea sufletul. Și cum așteptarea se prelungea – niciun foșnet, decât încremenirea din jur – i se părea adesea că acel cântec, atât de dorit, se afla undeva chiar înăuntrul ei, ca într-o temniță; îl simțea zbătându-i-se dureros în piept, și ea se străduia să-l elibereze, să-l facă să iasă la lumină! Era chiar în gâtlejul ei cântecul, nu în al păsării! I se părea că se înecă de-acuma cu el! Acestea erau momentele cele mai grele pentru Ana. Mai grele chiar decât nopțile ei de nesomn! Simțea o greutate cum îi apăsă umerii și pieptul, era bolnavă fără să priceapă ce se întâmplă cu ea. Suferea din pricina păsării necântătoare dinăuntrul ei, din cauza zborului năuc al fluturilor și din o mie de alte pricini pe care nici ea nu le știa bine! Uneori i se părea că ea însăși e un fluture lingav, toropit de căldură sau că-i

o pasăre care şi-a uitat cântecul! „Ce anume se întâmplă cu tine, se întreba Ana, ce fel de boală o fi asta?" Suferea fără să ştie de ce suferă: nu trupul îi era bolnav, ci sufletul îi era atins de grea boală, dar de unde vine boala şi ce nume poartă, nimeni nu poate să-i spună, zadarnic se frământa ea. Nimeni nu-i putea înţelege şi alina durerea, mai ales că nici nu era durere, era altceva, mai greu şi mai uşor ca durerea, ceva ce semăna şi a suferinţă şi a bucurie, şi a plăcere şi a neplăcere. Era ca şi cum un lucru ar fi fierbinte şi rece, dulce şi amar, alb şi negru în acelaşi timp! Dar astfel de lucruri, care să arate aşa, nu există pe pământ, cum ai putea atunci să vorbeşti despre ele?

— Când mă gândesc la domnişoara, spuse Nuşca, nici nu-mi vine să cred c-au trecut atâţia ani – cine a stat să-i numere! – de când a plecat de la noi. Îmi vin în minte zilele de atunci, unele pline de bucurie, altele mai obişnuite, şi aşa o tristeţe mă cuprinde, că-mi vine să şi plâng. Nici surori să fi fost amândouă, n-am fi fost aşa una pentru alta! Nu eram decât o copilită, şi ea aşa se purta, de parcă am fi fost de-o seamă; în toate cele îmi cerea părerea, se sfătuia cu mine, nu puteam una fără cealaltă. Nu ştiu ce-o fi, dar nu-i zi în ultima vreme în care să nu mă mai gândesc la ea. Mi s-a întâmplat un lucru tare curios pe care vreau să vi-l spun şi vouă. Ieri, la sapă, când au fost căldurile mai mari, soră-mea s-a tras mai la umbră – aşa e ea, se cruţă, şi bine face – şi eu am rămas să dau mai departe cu sapa; pământul tare ca piatra, spor prea mare nu aveam. Şi m-a cuprins atunci un fel de urât, m-am întristat şi m-am înnegurat toată, de parcă aş fi fost singură pe lumea asta, de parcă nimeni nu m-ar fi iubit şi preţuit; şi aşa de grea şi încărcată

de lacrimi mi-a fost inima, c-am început să plâng. Şi atunci – cine mă crede, bine, cine nu, nu-i musai s-a arătat înaintea mea domnişoara Ana: păşea frumos peste arătură şi când a ajuns în dreptul meu s-a aplecat şi m-a mângâiat pe obraz: „Ce-i cu tine, draga mea, mi-a spus, de ce eşti plânsă şi întristată?". Şi când am dat să-i răspund n-am fost în stare să scot un cuvânt, curgeau lacrimile ca dintr-un izvor şi nici ea nu zicea nimica, numai mi le ştergea cu mâna ei albă ca smântână. „Nu mai plânge, zice, şi să ştii că eu nu numai un pic rotunjită, de parcă ar fi avut un pepene micuţ sub catrinţă... Baba Cuca, dacă ne-a văzut că ne grăbim aşa de tare – sta ea în poartă după cum avea obiceiul să vadă cine trece la tren – ne-a mai liniştit: „Acuma a fluierat mai întâi şi întâi, ne-a spus ea, mergeţi încet, nu vă grăbiţi, dragile mele, că n-are niciun rost. Nu pleacă, până nu fluieră de trei ori, şi nici atunci nu pleacă de tot. Se mai opreşte o dată pe pod, să ia locomotiva apă, ascultaţi-mă pe mine ce vă spun. Şi numai după aia o porneşte cu adevărat. Nu vă grăbiţi, că-i vreme destulă... Ai mei, că şi ei merg, de-acuma de-abia dacă s-or sculat... Petrică umblă prin ocol şi comandă, adu-mi aia şi aia, aşa e el învăţat. Trebuie să-i umble Lena în rând, dimineaţa e tare zăbăuc la cap..." Baba Cuca şi-a scos din sân o cârpă înnodată cu trei noduri din cele mari. Avea nişte lei ascunşi şi m-a rugat să-i cumpăr cu ei bomboane. „Trei lei am, zice, de trei lei să-mi cumperi, că mai mulţi n-am. Să aibi grijă, să nu fie din cele tari, că nu am dinţi în gură, cu ce să le sparg pe acelea, degeaba mi le şi iei. Să-mi cauţi, dacă găseşti, bomboane din cele iuţi şi verzi, alea îmi plac mie cel mai mult". Am început să mergem cu un pas mai repejor, nu chiar aşa, ca la plimbare... „Ce-ai vrea tu, Nuşco, să fie –

m-a întrebat Florica și mâinile și le ținea împreunate amândouă pe burtă, de parcă ar fi vrut s-o potolească, nu cumva să se miște prea tare – copil ori fată? Ce gândești tu c-o să fac atunci când mi-o veni timpul, draga mea?" „Fată, i-am spus fără să stau prea mult pe gânduri, că-s mai cuminți și mai iubitoare de părinți". „Bine ar fi să fie așa cum zici tu, mi-a spus Florica, pentru că eu tot fată îmi doresc. Nu mă iau eu după capu' lui Simion, c-așa-s tații, ei alta nu vreau decât numai feciori. Fată vreau, zice, numai că pe Simion nu știu cum l-oi îmbuna. Mă omoară, când s-o întoarce de la militărie, dacă o vedea că nu i-am făcut fecior, așa cum a dorit el și cum mi-a lăsat poruncă când a plecat", a zis ea și o ținea numai într-un râs, ușor rușinată, dar mai mult bucuroasă decât speriată; bucuroasă ori mai degrabă mândră, de ceea ce avea ea acolo, înăuntrul ei... Când am ajuns, trenuțu' de-acuma era plin cu lume, om lângă om, greu am găsit un loc și pentru noi. Domnișoarei i-au făcut femeile loc pe scaunul lor, au poftit-o să șadă. S-a înghesuit lângă ea și Florica, iar eu am rămas în picioare. Când m-or durea picioarele, m-a îndemnat domnișoara, mă pot așeza la ea pe genunchi. Abia ne-am urcat, și locomotiva a fluierat a doua oară. „Nu cred să mai aibă mult până pleacă", și-a dat cu părerea un flăcăiandru și și-a răsucit pe îndelete o țigare. Pipăia cu degetele foița, în timp ce și-o făcea, o rotunjea frumos măcar că avea mâinile mari ca două lopeți, bune să tragă cu coasa. „Până o sosi domnul director Lidner cu doamna lui și cu copiii nu cred să plece trenu', și-a dat cu părerea o femeie. Și degrabă nu-i văd venind. N-or fi proști domnii să se scoale când îi somnul mai dulce, ca țăranii, cu noaptea în cap. O să se facă de opt și noi tot aicea o să fim, o să vedeți dacă n-o fi așa cum vă

spun eu acuma". „Din partea mea pot întârzia, nu-i nicio grabă", a spus după un timp un om negricios la față și cu o pălărie verde în cap. „Vine și de-acuma popor, nu vedeți, nu știu unde s-or mai urca, unde or încăpea toți. La întoarcere o să fie și mai greu, că-i încărcat cu lemne. M-aș mira să se poată urca tot ometul ăsta", s-a băgat în vorbă flăcăul cu țigara. „Nu știu dacă am făcut eu bine – începe a ni se plânge în șoaptă Florica, în așa fel încât s-o auzim numai noi, eu și domnișoara –, c-am plecat cam subțirel îmbrăcată, numai cu spăcelul pe mine. Nu mi-am luat nimic de pus pe umeri, dacă s-o schimba vremea. Și prea pripește tare soarele, nu m-aș mira să ne prindă ploaia și atunci ce mă fac?" „Aia nu strică, își dă atunci cu părerea omul cel negricios. Rea n-ar fi, că prea a aprins Dumnezeu lumea, ne mai răcorim un picuț". „Noi ca noi, nu mă gândesc eu la asta, zice atunci o femeie grasă, cu o cârpă roșie în cap și cam sprâncenată, da' pământul s-o bucura săracul, că-i tare setos și doritor de ploaie. Și dacă n-o ploua degrabă, nici la toamnă n-om avea ce strânge, cu nimic nu ne alegem"... zice ea și se uită încruntată la noi, de parcă noi am fi fost de vină că-i secetă mare. „M-au durut pe mine picioarele, n-am închis ochii toată noaptea – se bagă în vorbă o babă – mira-m-aș să nu ne ude. Un strop, două, gândesc că tot o picura". „Ba, că și mâine e zi, azi mai bine să fie timp frumos, a sărit cu gura o fetișcană toată mărgele la gât. Că destul tragem, săracele de noi, cât e săptămâna, măcar de Balta Caldă să ne putem bucura. Dumneata, de-acuma, ești bătrână, ce-ți pasă! Numai că nouă, la tineret, nu ne este totuna dacă plouă ori e timp frumos. Vrem și noi să ne distrăm cât suntem tinere, să ne bucurăm de viață". „Da, a sărit atunci baba supărată foc,

voi, tineretul, alta nu ştiţi, decât să vă petreceţi, alta nu aveţi în cap! Noi cu cele grele şi voi numai cu cele uşoare, aşa aţi vrea!" „Bine ar fi – a intrat în vorbă o altă femeie grasă şi cam mustăcioasă, care şi ea părea trecută de prima tinereţe – bine ar fi să nu îmbătrânească omul niciodată, să rămână mereu tânăr şi frumos, câte zile o avea! Ca floarea din grădină, care abia dacă îi îmbobocită, aşa să se păstreze şi el. Numai că Dumnezeu n-a dat să fie aşa cum vrem noi. Ce-i verde trebuie să se usuce şi ce-i înflorit trebuie să se scuture, aşa a fost orânduit şi nu ne stă nouă în putere să schimbăm lumea, s-o întoarcem cu susul în jos. Floarea, cât îi ea de floare, tot păleşte, şi iarba o fi ea verde primăvara, dar tot galbenă se face când cade bruma. Mînţesc eu acuma, ori spun adevărul curat?", ne-a întrebat ea şi a oftat cât a putut de tare, s-o auzim toţi. „Aşa-i cum zici tu – i-a răspuns muierea legată cu cârpă roşie la cap – numai că, vă spun drept, mie nu-mi place că-i aşa! Dacă ar fi fost după mine, a zis ea şi a început să râdă de se scuturau galbenii de pe piept, altfel ar fi trebuit să fie. Tare mi-ar fi fost mie drag – a mai spus şi ne-a făcut aşa, pe ascuns, cu ochiul, să n-o vadă bărbaţii, numai noi femeile să o vedem că ea mai mult glumeşte, nu vorbeşte chiar serios – tare mi-ar fi plăcut mic, zice, să mă păstrez neschimbată, să rămân aşa cum am arătat eu când am fost fată mare şi nemăritată; gingaşă ca o floare din cele frumos mirositoare. Aşa, roşie la obraz ca atunci, aşa mi-ar fi plăcut mic, vă spun drept, să mă păstrez! Numai că nu s-a putut, asta-i, degeaba, nimeni nu m-a ascultat!... N-a fost să fie aşa cum vrem noi, a adăugat ea după un timp în care toţi care s-au aflat în tren au râs: femeile mai subţire şi bărbaţii mai groscior. Că şi frumuseţea dacă s-ar afla, aşa, pe toate drumurile, nimeni n-ar mai

prețui-o, n-ar mai avea nicio căutare. Omul frumos îi lăsat de Dumnezeu și cel urât de dracu. Dumnezeu face un om frumos și atunci dracu se grăbește și face zece din cei urâți, nu se lasă... Mă uitai la dumneata, domnișoară – zice – mă uitai cât poți fi de gingașă și de luminoasă la chip! Obrazul la dumneata cum îi piersica, nu mă mai satur să te privesc și să mă minunez"...

Trenul a fluierat pentru a treia oară și întârziații au fugit repede să-l ajungă. Și când trenuțu a pornit, lumea – și copiii și oamenii mari – a început să strige, se bucurau că de-acuma gata, plecăm. Când am ajuns pe pod s-a oprit să ia apă. În râu erau niște copilandri, adăpau caii și păreau tare cătrăniți că nu pot merge și ei cu noi. Trenuțu a mai fluierat o dată – femeile s-au speriat, așa de tare și lung a fluierat – și când a pornit, lumea a răsuflat ușurată și bucuroasă. De-acuma plecăm, de așteptat nu mai avem ce aștepta! Cerul era curat ca lacrima, nu se zărea, oriunde te uitai, nici urmă de nor; se ridica numai un abur alb din pământ. Sânzienele miroseau tare frumos, te durea capul de atâta floare!

Când trenuțu încetinea, flăcăiandrii coborau și mergeau pe lângă el, iar fetele îi îndemnau, speriate, să se urce, nu cumva trenul s-o pornească mai tare și ei să rămână pe jos. Când trenul o pornea mai iute, flăcăii fugeau după el să-l ajungă și ne dădeau și nouă prune ori mere, ce găseau. Bune erau numai pentru sete, altfel nu aveau niciun gust, mai era până s-or coace. Și când trenuțu a ajuns în dreptul crucii de la Breazova, a oprit să se urce și brezovenii. „Ăștia unde s-or mai sui, a zis o femeie, nu știu unde or mai avea loc, că și așa suntem destul de înghesuiți". „Las' că așa-i bine, mai la înghesuială, nouă așa ne place", a strigat cât a putut

el de tare un copilandru. „Ţi-o place ţie, nu zic – a sărit cu gura o femeie şi avea ea o faţă rotundă ca o lună – că tu, pe acolo pe unde ai făcut armata, ai învăţat toate blăstămăţiile". „S-a stricat tineretul, nu mai e cum a fost, a oftat cu un glas subţirel o babă. Pe vremea mea – a început ea să turuie, dacă a văzut că lumea e de partea ei (atât a aşteptat, să prindă şi ea puţin loc, să poată spune ce are pe suflet) cei tineri aveau mai multă ruşine, alte vremuri au fost alea, dragele mele. Eu până m-am măritat, mă credeţi că ai mei, fie ei iertaţi şi odihniţi, acolo unde sunt, nu m-au lăsat să ies nici din ocol, fără altfel, decât cu ei împreună şi cu soru-mea mai mică de mână, aşa au ştiut ei să mă cruţe. Pe unde am umblat, unde m-am dus tot de mână ne-am ţinut amândouă! Pe vremea aceea erau oamenii mai cu ruşine, nu că m-aş lăuda c-aş fi fost eu altfel decât celelalte fete de măritat. Vremurile alea s-au dus, acum sunt alte timpuri. Să vedeţi voi la Balta Caldă, dacă n-o fi plin de fete mari, să vă uitaţi la ele cum umblă singure şi de capul lor, fără tată ori mamă care să le aibă-n grijă. Cum umblă fără astâmpăr – doar şi-or găsi un drăguţ!"... Şi oamenii parcă atât au aşteptat, – n-a fost cineva să nu râdă, numai fetele ce-au fost acolo şi-au auzit-o pe babă, cum le face în fel şi chip, şi-au lăsat ruşinoase ochii în pământ şi s-au făcut roşii la obraz ca para. „Domnişoara să ne ierte – a zis atunci baba şi a prins-o pe domnişoara cu amândouă mâinile –, mai vorbim ce nu trebuie, te miri ce prostii ne mai ies şi nouă din gură, ne mai îndulcim cu cate o vorbă, alta ce să facem, numai dumneavoastră să nu vă supăraţi, frumoasa şi mândra mea". Şi, înainte ca domnişoara să poată să-i răspundă ceva, s-a şters la gură cu mâneca de la spăcel şi repede s-a aplecat spre ea şi a sărutat-o pe obraz! „Glumim noi, zice atunci baba şi tot cu dosul

mânecii o șterge pe domnișoara pe locul unde a sărutat-o. Alta nu ne-a rămas decât a glumi. Cu noi de-acuma gata, s-a sfârșit" – zicea oftând. O ia după aceea pe domnișoara de mijloc și o strânge drăgăstos lângă ea. Numai că a strâns-o un picuț cam tare și domnișoara a dat a striga de durere. „Pc noi ea ne așteaptă de-acuma, zice, și se pornește pe râs cu gura ei mare și știrbă. Altcineva nu mai are cine a ne aștepta, săracele de noi, decât prăpădita aia, știți voi care. Zăluda aia. N-aș mai vedea-o, că nu mai pot de urâtul ei! Aia cu coasa!" Lumea a râs, cum să nu râzi, când te uitai la ea cât se arăta a fi de înfricoșată și speriată! Baba, când ne-a văzut că ni-s toți numai ochi și urechi la ce bălicărește ea, atât a așteptat, nu s-a mai oprit, îi mergea gura ca melița! „Numai că o auzi, cioc-cioc, zice, o auzi cum bate la ușă; și altceva ce să faci, fugi și tragi zăvorul iute, să nu poată intra. Dacă vede una ca asta, nu se lasă nici ea așa ușor; aleargă într-un suflet la fereastră, începe iar a ciocăni. Poți să te ascunzi cât te-ai ascunde, de găsit tot te găsește. Nu pleacă fără tine, fie ce-o fi!... Eu, zice, vă spun drept, acum de urâtul ei am plecat de-acasă; am eu așa, ca un fel de presimțire, că și-a pus ea în gând ceva tare urât, ceva care mie nu-mi place; și atunci mai bine, când s-o apleca pe fereastră și s-o uita înăuntru, să nu vadă pe nime! Să strige și nimeni să nu-i răspundă, să caute peste tot și pe nimeni să nu găsească! Nici eu nu vreau să mă las așa cu una cu două! Ea să poruncească și eu să fac drepți, așa ar vrea ea. Numai că eu sunt contra, asta-i!"... „Știu eu o întâmplare cu o babă care l-a păcălit și pe dracul, începe a ne povesti femeia cu obrazul rotund ca luna plină. Se zice că dracul a vrut s-o prindă pe babă și s-o bage în țăst. Și atunci baba a zis că bine, ea nu are nimic împotrivă, ea intră unde vrea el, dar mai întâi de toate să-i arate cum să stea pe

lopată că ea nu ştie cum. Şi dracul s-a pus pe lopată şi baba atât a aşteptat! Ţâşti cu el în cuptorul aprins, că s-a făcut dracul cum îi scrumul, de-a încălzit baba cuptorul cu el, nu i-au mai trebuit lemne"... Oamenii, când au auzit povestea cu dracul păcălit de babă, s-au distrat şi mai tare, nu s-au mai putut o vreme opri din râs. Numai babei, se pare, nu i-a prea plăcut defel povestea, s-a încruntat şi nimica n-a spus. O ţinea numai pe domnişoara mea de mijloc, cu mâna ei uscată şi noduroasă, o strângea lângă ea, n-o lăsa o clipă; cu multă dragoste o ţinea, dar parcă şi cu un fel de răutate ascunsă; se arăta a fi numai lapte şi miere, dar ce era în mintea ei nimeni nu putea şti, ce gânduri îi treceau prin cap. Domnişoara arăta ca un boboc de trandafir abia înmugurit, mai frumoasă pe pământ nu cred să fi fost alta! Şi când baba a dat s-o strângă mai tare, domnişoara s-a smuls din îmbrăţişare, s-a dat un picuţ la o parte, speriată şi sfioasă; a zâmbit către noi, şi aşa de luminos i-a fost zâmbetul, că s-a făcut parcă lumină de jur împrejur! Trenuţu mergea foarte încet, abia se mişca; şi peste tot, unde îţi aruncai ochii, numai holde cu fân necosit şi plăcut mirositor, capul te durea de atâta miros de sânziene şi de alte flori! După un timp, locomotiva s-a încins prea tare şi mecanicul a oprit să se mai răcorească. Oamenii s-au împrăştiat care-ncotro; copiii şi tineretul s-au repezit după prune, iar cei mai bătrâni au rămas lângă tren, nu s-au îndepărtat de frică să nu plece fără ei. Domnişoara şi cu mine am cules nişte flori care creşteau chiar lângă linia ferată. „Nu cred să existe altceva mai frumos pe pământ, mai delicat şi mai gingaş", a spus domnişoara... Fochistul a dat drumul la signal şi a început să strige la noi să ne urcăm; el nu ne mai aşteaptă, pleacă, dacă ne lăsăm atâta îmbiaţi. „Uită-te la ele, a spus domnişoara după ce

ne-am urcat și trenuțu a pornit iară, au o formă specială, nici la miros nu seamănă cu cele știute. Sunt de un soi pe care îți mărturisesc că nu-l cunosc. Oare ce nume or avea?" „Din cele sălbatice, domnișoară. Nici nu cred să aibă nume toate câte cresc pe câmpuri, cine să-și fi pierdut vremea să le numească". „Ba nu, zice ea, numai că nu știm noi. Fiecare lucru, cât ar fi el de mărunt și neînsemnat, are un nume, nimic n-a rămas nenumit". Domnișoara strângea florile la piept și din când în când își îngropa chipul ei frumos în ele, sorbea plină de nesaț parfumul lor pătrunzător. Mă privea zâmbind fericită. Așa era domnișoara! Sufletul i se umplea de o bucurie curată ori de câte ori îi era dat să descopere frumusețea lumii ăsteia!... Nu peste mult timp am ajuns la Balta Caldă. Lumea a coborât, oamenii s-au împrăștiat care-ncotro. Trenuțu a mai fluierat o dată, ca de rămas bun, și a urcat în munți, după lemne. „Așa multă lume nu cred să fi fost și în alți ani", auzeam pe unul și pe altul spunând. Ce-i drept, era o înghesuială mare. Eu eram tare bucuroasă: o zi întreagă, de dimineața până s-o însera, am să umblu cu domnișoara de mână, nime-n lume nu era ca mine!...

Nemțoaicele abia apucaseră să-și pună mărfurile pe tarabe, așa că mare vânzare nu părea să fi fost până acuma. Oamenii se hotărau greu să cumpere, rar vedeai unde și unde un cumpărător. Mai mult luau marfa și o întorceau pe față și pe dos, să vadă cum se prezintă; nemțoaicele se uitau la ei încruntate și strângeau din buze. De așa cumpărători, care numai să răscolească marfa și să nu cumpere nimic, nu aveau ele trebuință. Îi vreme destula, timp berechet până seara, se gândeau oamenii, dacă ne îngrămădim de-acum, să luăm una-alta, se duc banii cât bați din palme, mai bine avem răbdare; mai târziu lasă și nemțoaicele din preț, n-au

ce face, că doar nu s-or întoarce cu marfa nevândută acasă. Trebuie să ştii cum să târgui, nu-i bine să te înghesui de la început... „Moşu m-a cinstit cu cinci lei, m-am lăudat eu către domnişoara. Cu cei de la taica, am numai bine şaisprezece. Ţineţi-mi-i, dumneavoastră, faceţi bine, nu cumva să-i pierd ori să mi-i fure careva. Sunt şi din ăştia la Balta Caldă. Din cei care pentru asta au venit". Domnişoara mi i-a pus la ea în poşetă, într-o despărţitură separată, să nu se amestece cu ai ei. „Rece şi dulce", strigau nemţoaicele, cât puteau ele de tare. Ne-am plimbat un timp până ni s-a făcut sete şi după aceea ne-am oprit lângă o nemţoaică grasă, rumenă la faţă şi cu o pălărie de pai în cap, şi domnişoara i-a plătit din banii ei, n-a vrut să se atingă de ai mei, două pahare. Ea a băut din cel roz şi eu din cel galben, care este culoarea mea preferată. Se urca repede cracărul pe ţeavă şi când nemţoaica lua degetul, se umplea paharul! „E puţin cam prea rece, şi-a dat cu părerea domnişoara după ce-a băut o înghiţitură din pahar. Deseară, o să fim răguşite amândouă, dacă nu cumva o să ne doară şi gâtul". „Anul trecut, i-am spus eu, a fost parcă mai dulce; au pus zahăr cât trebuie, nu s-au zgârcit. Asta a fost numai rece, altfel n-a avut niciun gust, aşa, mai extra"... Am vrut să beau un cracăr din cel roşu şi domnişoara nu m-a lăsat. Dacă beau aşa, pahar după pahar, mi-a spus, chiar am să mă betejesc...

Ne-am plimbat peste tot, ţinându-ne de mână; abia te puteai mişca, aşa multă lume era adunată. Ne-am dus să vedem balta în care se scăldau femeile bătrâne şi bolnave; unele se scăldau, altele stăteau pe margine, fără cârpe pe cap, cu părul ud, strâns în conci; erau goale până la brâu, cu sumnele lipite de trup; omul când e bătrân şi bolnav e urât, îţi vine şi greu să te uiţi la el... Ne-am mai plimbat noi un

timp, am mai băut câte un cracăr ori câte un himper-șprit, și după aceea ne-am oprit la o tarabă unde se afla adunată lume mai multă. Căscau gura la cei ce trăgeau cu pușca, dar de văzut nu prea era ce să vezi, căci de nimerit nu nimereau defel. Scrâșneau ei tare din dinți și strângeau pușca în mâini, de ziceai că țăndări se face, dar degeaba, gloanțele se duceau care încotro! Trebuie să fi fost o șmecherie la mijloc, altfel tot ar fi nimerit din când în când vreunul, dacă nu altfel măcar din întâmplare. Atunci s-a prezentat un soldat și a cerut și el o pușcă. Nemțoaica i-a dat pușca și el a rugat lumea să se dea la o parte, să-i facă loc, să fie adică, mai mult lărgământ, căci el altfel nu poate trage. Oamenii l-au ascultat și s-au tras mai la o parte. Și-a pus pușca la ochi, dar n-a tras din primul moment așa cum am gândit noi. A probat-o un timp în fel și chip și tot se ruga să ne dăm la o parte, pentru că altfel nu poate trage. Nemțoaica, dacă a văzut ea că se foiește atâta, și-a pierdut răbdarea: „Mai repede, «fiom draga», a zis ea. Vreau să tragă și alții cu pușca, nu numai tu, ce gândești!" Să aștepte, că nu-i nicio grabă, i-a răspuns soldatul încruntat și nici nu și-a terminat bine vorba, că a și tras. Drept în mijlocul țintei a nimerit, nu în altă parte! Să nu-ți vină să crezi! Ceva mai frumos n-am văzut de când sunt. Chipurile au început să se miște, te uitai la ele și credeai că-s vii. Și erau așa de comice, că nu m-am putut ține să nu râd. Un domn cu ochelari și cu pălărie neagră în cap trăgea de măseaua unui moș cât putea el de tare! Moșul, dat dracului, ducea amândouă mâinile la falcă de durere și ridica un picior! Domnul, cu o mână ținea cleștele și trăgea de măsea, iar cu cealaltă își ținea pălăria, de parcă i-ar fi fost frică să n-o zboare vântul. A fost frumos, nu pot spune, numai că, din păcate, n-a ținut mult! Și după ce s-a terminat

și mașinăria s-a oprit, nemțoaica s-a urcat supărată și încruntată pe un scăunel, a luat de pe un raft obiectul cu numărul câștigat și i l-a dat soldatului. Premiul era o piuliță fără pisălog. Soldatul i-a cerut și pisălogul, nemțoaica i-a spus că pisălogul e separat, nu se dau împreună amândouă; soldatul nu s-a lăsat; atâta a bătut-o la cap în fel și chip, că a trebuit să-i dea până la urmă și pisălogul! Soldatul a pus, atunci, piulița și pisălogul în bonetă, a așezat boneta frumos lângă el și a cerut pușca să mai tragă o dată! Nemțoaica s-a făcut albă la obraz de supărare, dar a trebuit să i-o dea, n-a avut ce face... A tras de cum a pus mâna pe pușcă, dar cred că s-a grăbit prea tare, că de nimerit n-a nimerit de data asta. „Dă-mi pușca cealaltă, i-a zis el nemțoaicei. Pușca cu care am tras prima dată, cu aia sunt obișnuit". S-a cam codit nemțoaica, da până la urmă i-a dat-o, n-a avut ce face. Soldatul s-a încruntat și a strâns din dinți iară, dar de tras n-a tras de la început; a rămas, un timp, cu mâna pe trăgaci și-și tot potrivea pușca în umăr, să nu se miște, să stea fix. Voia el mai mult să ne arate că nu fietecine poate trage cu pușca și să și nimerească; că-i știință grea, nu glumă, și el acolo la armată unde e, asta învață: cum să și-o potrivească mai întâi și numai după aceea să tragă cu ea când îi bine potrivită. Își potrivea pușca și se uita încruntat, când la noi, când la nemțoaică, de parcă și noi, nu numai nemțoaica, n-am fi dorit altceva decât ca el să dea greș. După ce ne-a ținut un timp așa – nu îndrăznea nime să răsufle – s-a răzgândit parcă și n-a mai vrut să tragă: a lăsat pușca lângă el, și-a scos o pachă cu tutun din buzunarul de la piept și și-a răsucit pe îndelete o țigară, uitându-se pe sub sprâncene la nemțoaică. „Dacă nu mai tragi – i-a spus nemțoaica și era roșie ca focul de supărată, ea se vede că atât ar fi așteptat, ca

el să renunțe, să nu mai tragă – dă pușca altuia și-i fă loc, nu ține pușca tu degeaba". „Ba trag, i-a spus atunci soldatul, numai că-s cam nervos. Sorb o dată din țigare, să mă mai liniștesc, și gata. Fiți pe pace, că nu vă mai țin mult. Nici eu n-am timp cu nemiluita, cum credeți voi. Mă grăbesc, trebuie să mă întorc la cazarmă, nu pot întârzia la raport, asta-i", zice și repede duce pușca la umăr, nu și-o mai potrivește, trage așa, ca din întâmplare! Și de nimerit, a nimerit fix în țintă, acolo unde a trebuit. Și de data asta a fost parcă mai frumos decât prima dată! O fată, cu o coadă ca de pește, a început să-și miște coada în toate părțile și să-și frângă mâinile de durere. Și lângă fată era un vapor, care scotea aburi pe coș. Un prinț – ori împărat ce-o fi fost, că avea un comanac aurit pe cap – mișca vâslele cu o mână și cu cealaltă îi făcea fetei un semn, cum că el de-acuma pleacă și-și ia de la ea rămas bun! Făcea cu mâna – adio, te părăsesc, rămâi cu bine – și de vâslit, vâslea cât putea el de tare! Și cu cât mișca el mai tare din vâsle, cu atât fata își mișca și ea coada mai iute și-și frângea mâinile de durere să și le rupă. Simțeam că nu mai pot îndura atâta suferință și nenorocire, noroc că s-a sfârșit repede, n-a ținut mult! Sirena a rămas nemișcată, cu mâinile pe piept și prințul sau împăratul, ce-o fi fost, a împietrit cu o mână pe vâslă și cu alta pe coroană... De data asta premiul s-a întâmplat să nu fie prea mare – o sticlă de oțet din cel tare, de nouă grade – și soldatul s-a cam supărat: a început să strige la nemțoaică, să-i dea un altul mai potrivit pentru el, să facă bine să i-l schimbe; cu sticla de oțet nu are ce face, n-o să se ducă la cazarmă cu sticla, să se facă de rușine, să râdă camarazii de el! Numai că nemțoaica nu s-a lăsat nici ea cu una cu două: „Așa-i premiul, eu n-am ce să fac, zice. Cât noroc ai avut, atât ai câștigat! N-am nicio

vină". „Bine, a spus atunci soldatul. Pot să fiu și eu al dracului, dacă mă superi tu. Numai să nu-ți pară rău la sfârșit, așa să știi!" Și a cerut pușca să mai tragă o dată. În loc să i-o dea nemțoaica a început să blesteme pe nemțește! „Nu mai sudui atâta, a spus soldatul, și a dat dintr-o mână cu lehamite și cu cealaltă și-a acoperit un căscat, că eu înțeleg dacă vrei să știi, tot ce zici tu! Am un prieten la cazarmă, unul Friț, și el m-a învățat toate suduielile voastre nemțești și ungurești, nu există una ca eu să n-o știu". „De trei ori – a strigat atunci nemțoaica și a ridicat trei degete în sus – mai mult nu se poate, așa-i scris la regulament!" „Ia să văd și eu regulamentul, a zis soldatul că la regulamente ne pricepem și noi. Eu nu cred să existe un așa regulament, tu vrei să mă minți pe mine, numai că nu ți-ai găsit omul, așa să știi!" „Degeaba ți-l arăt, a zis atunci nemțoaica, că tot nu ai cum să citești nemțește, tot nu înțelegi nimic!" „Îi treaba mea, dacă înțeleg ori nu, i-a răspuns soldatul. Aia nu te privește pe tine. Tu să mi-l arăți, nimic alta nu-ți cer"! Nemțoaica n-a avut ce să facă, a trebuit să recunoască față de toată lumea, că nu are niciun regulament și i-a dat pușca. Soldatul a tras la întâmplare – atât era de furios – unde și cum s-o nimeri! Și ce rotiță ori șurub a nimerit, nu se știe; destul că toate chipurile au început să se miște! De data asta a fost ceva de nepovestit. Nu știam la care să mă uit mai întâi: o turcoaică din cele grase își arata țâțele și un turc, negricios la chip, ridica iataganul să i le taie; un vânător cu mustăți din cele mari trăgea cu pușca într-un urs și până de la pălărie i se mișca în toate părțile de speriat ce era; capul lui Ioan Botezătorul sărea și el pe un blid și sfântul când își deschidea un ochi și-l holba roșu către noi, când și-l închidea la loc; mai erau craii care se închinau până la pământ și comanacele

li se clătinau pe cap de bucuroși ce erau; pruncul se uita la ei și mișca din piciorușe! Un drac cu o furcă roșie împungea pe unde nimerea o muiere păcătoasă și femeia deschidea gura, striga de durere și se trăgea cu amândouă mâinile de păr! O unguroaică, cu o panglică verde în cap, juca ceardaș și-și mișca așa iute picioarele că abia i se vedeau; Genoveva, când intra în peșteră, când ieșea ca s-o vedem și noi (domnișoara mi-a povestit cât a trebuit ca să pătimească, sărmana, cum a stat ascunsă, în pielea goală, fără nimica pe ea, tremurând de frig acolo în peșteră, până a venit prințul s-o ducă la castel). Doctorul a dat să scoată măseaua moșului, iar sirena cea întristată și-a șters lacrimile cu amândouă mâinile. Noi nu ne mai săturam uitându-ne, din partea noastră ar fi putut ține oricât, dar nemțoaica a înghețat de spaimă că i s-a stricat de tot mașinăria și atunci, gata, s-a sfârșit cu șmecheria și cu câștigul! A început să strige, să se ia cu mâinile de cap, să plângă și să-l certe în fel și chip pe soldat! Lovea pe unde apuca cu un ciocan mare, mă și mir că-l putea ridica, doar-doar s-o opri într-un fel! Cu cât lovea ea cu ciocanul mai tare, cu atât mai repede se mișcau figurile, de oprit nici gând să se oprească, parcă ar fi fost un făcut! Soldatul nu zicea nimic, lui parcă nici nu-i păsa de tot ce se întâmplă, trăgea numai din țigare și nu-și mai încăpea în piele de ce-a fost în stare să facă! Se uita când la nemțoaică, pe sub sprâncene și cu un fel de zâmbet în colțul gurii, când la noi, și se scărpina în cap! într-o vreme a dat Dumnezeu și mașinăriile s-au oprit singure și nemțoaica, de bucurie, ori de nervoasă ce-a fost, a început să plângă. „Pleacă, să nu te mai văd, măgar și ticălos", i-a spus ea soldatului, printre sughițuri de plâns. „N-am ce face cu oțetul și piulița ta, iar de pisălog nu duc lipsă, a spus soldatul și i le-a pus pe tejghea

pe amândouă. Ia-le înapoi şi să fii sănătoasă!" a zis el mai mult aşa, ca s-o împace. Nemţoaica se pare că atât a aşteptat; s-a oprit din plâns într-o clipită. Le-a luat repede, s-a urcat iute ca o fetişcană, pe scaun şi le-a pus la locul lor, unde au stat ele înainte de-a fi fost câştigate şi mai întâi a avut grijă să le şteargă de praf cu o cârpă.

Soldatul, între timp, s-a întâlnit cu un consătean de-al lui. S-au bucurat ei că s-au văzut, s-au îmbrăţişat amândoi şi soldatul a început să-l întrebe de una şi de alta, să afle noutăţi de la el de-acasă. S-a luat cu consăteanul lui pe după cap şi s-au pregătit să se ducă împreună să bea câte un himper-şpriţ. „N-ar strica nicio sticlă de bere, numai să fie rece, a zis consăteanul acela al soldatului. A descărcat Bublea butoaiele cu bere, eu de-acolo vin acuma", zice el şi au dat amândoi să plece; numai că soldatul şi-a adus parcă aminte de ceva şi s-a oprit. „Am câştigat eu, zice, o sticlă de oţet şi o piuliţă, chiar acum am luat premiul ăsta. Aşa că am să te rog să faci bine să le iei cu tine şi să le dai cui am să-ţi spun eu. Am eu o drăguţă la Făget, zice, stă ea pe strada Lugojului, la numărul cinci. Îi spui că le-am câştigat la Balta Caldă şi că i le trimit ei cu multă dragoste şi să ştie că eu n-am uitat-o, tot la ea mă gândesc". Şi nemţoaica n-a avut ce face, s-a uitat ca urât, dar a trebuit să le ia din locul unde le-a pus şi să i le dea înapoi. Şi după aceea au plecat să-şi petreacă împreună, ţinându-se de după cap bucuroşi că s-au întâlnit...

Ne-am mai plimbat un timp; apoi ne-am îndreptat spre mănăstire, cu gândul că mai prindem din slujbă, dar mai ales să-i vedem pe călugări. Când am ajuns, slujba era cam pe terminate. Călugării aveau obiceiul să înceapă devreme, pe răcoare, să nu-i prindă căldurile cele mari.

În biserică ne-am întâlnit cu doamna Veturia, cu domnul Desideriu şi cu doamna preoteasă (cu cele două fete ale ei – erau ele eleve la Lugoj, la „Iulia Hasdeu", dar de învăţat nu învăţau bine, cea mai mare a rămas şi repetentă de două ori). „Ce ziceţi, câtă lume s-a mai putut aduna?" ne-a întrebat doamna Veturia după ce am ieşit din biserică... „Un golomoz ca acuma, nu ştiu să mai fi fost, a început să se vaite preoteasa şi cu o batistă se ştergea pe obraz. Şi aşa pripeşte soarele de tare, că-s toată o apă". „N-ar fi rea oleacă de umbră"... şi-a dat cu părerea şi doamna Veturia. „Pantofii ăştia-s teribil de incomozi şi mi s-au umflat picioarele. Dacă nu mă aşez undeva simt că mor, a spus cu zăduf preoteasa. „E aproape ora prânzului", a spus doamna Veturia şi s-a uitat la soare, să vadă cât s-a făcut ceasul. „Am umblat destul, să căutăm un loc mai ferit să ne aşezăm puţin, ce părere aveţi?" „Aerul tare face poftă de mâncare", a spus domnul Desideriu şi şi-a scos ceasul din buzunar să vadă exact cât arată... Coşurile erau pline cu de toate, dar cel mai încărcat dintre ele părea a fi cel al preotesei: fetele erau mâncăcioase, greu le săturai, dacă nu le dădeai să mănânce cât voiau ele, cereau de la alţii şi te făceau de ruşine... „Luaţi şi voi, fetelor, coşul ăsta, mai simţiţi-vă un pic, doar pentru voi car", a început a le bruftului preoteasa. „Vi s-o părea uşor, nu zic, dar mie mi s-au lungit mâinile, fie-vă şi vouă! Simţiţi-vă!"... Petele au luat coşul, n-au îndrăznit să zică nu. Preoteasa, cât erau ele de mari, le mai tupăia, aşa, din când în când, altfel nu izbutea s-o scoată la capăt cu ele! Îi ştiau de frică, nu îndrăzneau să-i iasă din vorbă, ce spunea ea era sfânt!...

Am mers pe lângă râu şi ne-am întâlnit cu tot felul de cunoscuţi. Ne-am încrucişat de câteva ori şi cu dintre cei ce mergeau, aşa, mai pe două cărări, nu mai ştiau săracii

să țină drumul drept, o luau tot pâșca! Dacă au venit ei cu gândul să se facă praf, au avut timp să toarne în ei câtă bere a încăput de când a descărcat Bublea butoaiele! După un timp, domnul Desideriu a spus că s-a săturat de atâta umblat haidalerea: „Să ne oprim, că de-acuma am mers destul; să căutăm un loc mai ferit, la umbră și să ne așezăm. Și de ce nu ne-am așeza sub un nuc, oricare ar fi, un loc mai bun tot nu găsim în altă parte... A luat la rând nucii, dar preotesei nu i-a plăcut niciunul, n-a vrut să se așeze sub ei din pricina musculițelor. „Sunt prea multe musculițe, s-a văitat ea. Când le văd, simt că-mi trece pofta de mâncare!... Așa am pățit și anul trecut, nu mai țineți minte? Nu ne-a tihnit mâncarea din pricina lor". Ea așa era, nimic nu-i plăcea, orice ai fi zis și orice ai fi făcut, ea era pusă pe contra. „Steluța are dreptate, a aprobat-o doamna Veturia – și nu știu dacă o fi fost chiar de părerea ei, ori a zis numai așa, ca să-i facă în voie. Mai putem merge câțiva pași ne mai îndepărtăm puțin. Aici e și prea multă gălăgie, o să ne asurzească torogoata aia a lui Luță loviță, nu vă dați seama? Acum doi ani, dacă vă mai amintiți, am mers până când muzica nu s-a mai auzit. Am dat și peste un izvor cu apă rece. Dacă îl căutăm, imposibil să nu-l găsim și de data asta"... „Să știi că regret că nu l-am luat și pe Gelu cu noi, și-a amintit domnul Desideriu cu părere de rău. Aici ar fi fost lumea lui, ce s-ar mai fi putut distra!" „Tu n-ai vrut să-l scoli așa de dimineață, de ce pui, rogu-te, acuma vina pe mine?... Ți-a părut rău să-l trezești, i-a zis, zâmbind ușor, doamna Veturia. Te-ai temut că nu-ți doarme destul feciorașu". „E-adevărat, se întoarse domnul Desideriu, c-ar fi fost destul de obositor. Dacă n-am fi venit pe jos, și am fi luat și noi trenuțu, ar fi fost cu totul altceva! Așa însă, ar fi obosit repede și ne-ar fi bătut la cap că nu

mai poate merge. E totuși un pic de distanță. Și un copil nu are rezistența noastră. „Nu cred c-ar fi obosit, l-a contrazis doamna Veturia. Pe lângă pădure, tot pe la umbră e tare plăcut de mers. A fost o frumusețe. „De întors poate că ne întoarcem și noi cu trenuțu, a spus preoteasa. Eu mă simt mult prea obosită să mă mai întorc pe jos. Pantofii ăștia mă strâng de tare, că mi-e aproape imposibil!" „Dar ne putem descălța, a spus încântată de idee doamna Veturia. Și eu am de gând să merg desculță. Iarba e ca mătasea, e o adevărată plăcere". „În trenuț nici nu cred să ne putem urca. Nu văd unde să încapă atâta popor", a zis domnul Desideriu. „E într-adevăr multă lume, a spus doamna Veturia. Nu uita însă că n-au venit toți cu trenul. Sunt mulți veniți de la Românești, ori de pe la Luncani. Fără să mai vorbim de cei de la Curtea. Toți ăștia se întorc acasă pe jos...

Am dat peste izvor după un timp, numai că nu avea picătură de apă. „Se vede că tu ai uitat cum arăta izvorul lângă care ne-am oprit noi anul trecut, i-a spus doamna Veturia domnului Desideriu. Era undeva lângă un cireș, îmi amintesc exact. Într-un loc unde malul era mult mai înalt decât aici. Mai avem de mers"... „Nu cred să ne fi îndepărtat, totuși, mai mult decât acuma", a contrazis-o domnul Desideriu și cu un băț a dat la o parte frunzele care acoperiseră izvorul. „S-ar putea să fi trecut pe lângă el fără să-l fi observat", a spus preoteasa. „Mai bine ne-am întoarce și am încerca să fim puțin mai atenți, a spus domnul Desideriu. Nu se poate, e aproape imposibil să nu dăm peste el, doar nu-i un ac, zău așa!"... „Anul trecut, a spus doamna Veturia, am mers mai bine de jumătate de oră, până ce am ajuns la izvor. Am o memorie bună, rar mi se întâmplă să mă înșel"... „Bine, o fi cum spui tu, a mormăit domnul

Desideriu, şi a luat-o îmbufnat înaintea noastră. Poteca era îngustă, abia încăpeam pe ea, unul în spatele celuilalt.

Fata cea mai mare a doamnei preotese (cea care a rămas un an, sau doi, repetentă) a găsit izvorul, e adevărat că mai mult din întâmplare. Domnul Desideriu, care era destul de distrat de felul lui, a trecut pe lângă el fără să-l vadă! Fetele, de cum l-au descoperit, au şi început să se certe între ele. Cea mai mare, repetenta, a fost de părere că izvorul e plin de broaşte. „Nici pomeneală, a spus cealaltă, e o apă limpede şi curată ca lacrima, mai mare dragul, tu nu vezi?" „Ba tu eşti chioară, a spus repetenta. E cât se poate de murdară! Broaştele-s la fund, n-ai cum le vedea!" a strigat ea. Domnul Desideriu le-a dat pe amândouă la o parte şi după ce şi-a sufulcat manşetele pantalonilor, să nu se ude pe ele, şi şi-a scos vestonul, s-a aplecat să bea apă. Dacă n-a băut jumătate din apa ce era în izvorul acela, atunci n-a băut nimic! „Voi nu beţi? ne-a îmbiat el. Cu aşa apă bună şi rece nu vă întâlniţi în fiecare zi". După aceea şi-a scos din buzunarul hainei o batistă frumos împăturită şi s-a şters cu ea la gură. „Vezi că te-ai udat pe cămaşă", a spus doamna Veturia. „Nu-i nicio nenorocire, a spus domnul Desideriu. E cald şi se usucă în câteva minute". Domnişoara s-a apropiat şi ea de izvor şi cum s-a aplecat să bea apă i s-au desprins cozile şi i s-a udat părul. Când s-a ridicat, chipul aproape că nici nu i se mai vedea. Părul îi era negru ca pana corbului, des şi lung, de-i ajungea aproape până la genunchi. „Ce păr frumos ai, draga mea! a spus doamna preotească. Nu-mi închipuiam că-i atât de lung". „Numai nouă nu vrei să ni-l laşi să crească, manii! au strigat într-un glas repetentele. Vezi şi dumneata ce frumos îi părul când îl laşi şi nu-l tai", s-au smiorcăit ele. „Nu vorbiţi prostii. Ştiţi că pe voi nu vă lasă la şcoală cu părul

lung, le-a spus preoteasa. Nu mai. țineți minte că anul trecut, când nu-l aveați reglementar, mi-a făcut observație doamna directoare Barbăroșie?! Cine să vi-l îngrijească la internat! Vreți să vă întoarceți cu păduchi acasă!?" „Vrem și noi să avem părul lung și frumos ca domnișoara!" au strigat din nou surorile, dar nimeni nu le-a ascultat ce zic. „Mai bine ați bea apă și n-ați mai face mofturi, le-a spus preoteasa. Cu o așa apă minunată nu cred să vă mai întâlniți degrabă!" „Suntem prea încântate, a spus una din fete. Ne mai odihnim puțin și bem după aceea". „Unde ai pus păhărelul, mamă, a întrebat repetenta. Eu fără păhărel nu beau, a scâncit ea, că mă ud toată pe rochie". „M-aș mira să nu-l fi uitat acasă", a spus preoteasa și a început să caute și ea după pahar...

Am găsit noi un loc mai umbros, doamnele au întins fețele de mese, albe cum îi spuma, și după aceea am început să scoatem de prin coșuri mâncarea pe care ne-am adus-o cu noi. Domnul Desideriu a avut dreptate, aerul curat ne-a făcut pofta de mâncare: ne-am repezit la mâncare de parcă atunci am fi ieșit din post; numai fetele preotesei au făcut mofturi, la început, dar după aceea s-au dat și ele pe brazdă. „Un păhăruț de țuică nu strică, așa, ca să deschidă apetitul, a spus domnul Desideriu, înainte de a începe să mâncăm. Doamna Veturia l-a refuzat, în schimb preoteasa l-a golit dintr-o înghițitură, s-a scuturat toată, și după aceea a cerut încă unul, și cât ai clipi din ochi l-a dat peste cap și pe acela. Fetele s-au rugat să le lase și pe ele să guste, numai așa, să-și ude buzele, nu mai mult. Dar degeaba s-au rugat ele, preoteasa nici n-a vrut să audă. „Nu șade frumos ca niște domnișoare să pună gura pe beutură, le-a spus. Vi se va duce vestea de beutoare și nu vă mai ia nimeni, nu vă mai măritați". „Din partea mea, a spus doamna Veturia, poate să

nici nu existe. „Vreți să ajungeți ca doamna Polacek, dragele mele, ori ce aveți de gând?!" și-a întrebat preoteasa fetele. A dat gânditoare din cap, s-a înfiorat toată, numai când și-a adus aminte de doamna Polacek: cum sta ea la cârciumă și bea de una singură ori cu un drăguț mai tinerel – și cum golea paharele de bere unul după altul! „Mult nici n-a trăit săraca, s-a prăpădit repede", ne-a spus preoteasa, după ce ne-a povestit și nouă ce și cum a fost cu doamna Polacek și-a oftat lung ca să ne arate cât poate fi ea de miloasă, cât de rău îi pare ei de toate făpturile Domnului; nu numai de cele curate ca lacrima, ci și de cele păcătoase și greu încercate. Așa a învățat-o pe ea părintele, și cum a învățat-o, ea așa face și așa se poartă, nu-i iese din cuvânt, orice ar fi și s-ar întâmpla... „Ați observat voi, zice după un timp doamna Veturia, că anul ăsta au slujit numai doi din cei trei călugări câți are mănăstirea? Al treilea nici măcar nu s-a arătat. Ce s-o fi întâmplat oare cu el?" „Ce să se întâmple?! a spus domnul Desideriu. E bătrân sărmanul și o fi bolnav. Dacă nu cumva, cine știe, o fi și murit intre timp. Într-un an se poate prăpădi omul, mai ales clacă a ajuns la o vârstă înaintată". „Călugărul cel bătrân, ne-a spus doamna preoteasă, se numea Terapon. Ăsta era numele lui bisericesc, căci de chemat îl chema altfel. De cunoscut, trebuie să vă spun, că noi, eu și părintele, l-am cunoscut bine. Într-o primăvară, să fie nici trei ani de atunci, al meu s-a întâlnit cu el la pretură la Făget. Au căutat ei, dar n-au găsit nicio căruță de pe la noi; până la tren n-a avut rost să rămână, așa că s-au întors amândoi pe jos. La ce să înnopteze prin Făget și să umble fără niciun rost. Când au ajuns la Margina, călugărul, Terapon, a intrat la noi să se odihnească un picuț, să mai prindă puteri. M-a rugat să-i aduc un pahar cu apă rece, că-i

mort de sete și până la Balta Caldă mai era de mers, altceva n-a vrut să pună în gură. L-am servit și cu o linguriță de dulceață de cireșe amare, dar oricât am stăruit s-o guste, nu s-a atins de ea. Era-n săptămâna mare și ținea post negru, afară de apă nu-i era permis să pună nimica în gură. Așa-i la ei, strict! În schimb, s-a întins la vorbă cu al meu, era tare vorbăreț. Până s-a făcut întuneric afară, el tot ne-a povestit și din ce povestea, din ce noi ne minunam mai tare. Din când în când se mai oprea să-și tragă sufletul, închidea ochii, răsufla rar, și după aceea se pornea din nou pe povestit... Numele lui adevărat este Dietrich Stoesel și-i neamț din Germania, nu-i de pe la noi. Pe mine așa de tare m-a impresionat povestea lui, că n-am putut închide ochii toată noaptea, după ce a plecat, numai la asta m-am gândit. Cică într-o noapte, când n-a avut el nici douăzeci de ani împliniți, a avut un vis: s-a arătat, în vis, un drum de țară, și drumul acela parcă nu se mai sfârșea, atât a fost de lung... Și el s-a oprit lângă o fântână să bea un pic de apă, pentru că îi era foarte sete. Numai că fântâna aceea, lângă care s-a oprit, nu avea picătură de apă. Dacă a văzut așa un lucru, a dat să plece, dar, ce să vezi, lângă fântână sta un moș și se uita mânios la el. «Așa arată și inima ta, ca și fântâna asta, dacă nu mai rău, a spus moșul și a început a clătina din cap... Tu umbli bitangă, zice, nu-ți mai aduni picioarele, și cu rost și fără rost, cum s-o nimeri, și în timpul ăsta știu eu pe cineva care suferă și se prăpădește de dorul tău». «Cine o fi ființa aceea, a întrebat el. Eu nu cred să se afle pe lumea asta cineva care să se uite la mine cu drag. Singur mi-a fost mie dat să fiu și singur am să rămân câte zile oi avea». «Ba că nu-i așa, a zis atunci moșul. Numai că eu degeaba îți spun ție, zice, tot n-o să-ți fie de niciun folos. Unde se află ființa aceea care să

te iubească, până acolo n-ai tu cum ajunge». «Aia nu-i treaba ta, moşule, am-nu am. Tu numai să-mi spui mie, dacă faci bine, unde se află şi cum se numeşte. Am eu grijă, după ce mi-i spune, ştiu eu ce să fac». Uite aşa şi pe dincolo, a spus atunci moşul acela şi iar a clătinat din cap; i-a spus totul de-a fir-a-păr adică, i-a spus numele şi i-a spus şi oraşul unde s-ar afla ea. Şi i-a mai spus cum să meargă până acolo, a avut grijă să-l sfătuiască în fel şi chip. Şi când s-a trezit din vis, a ţinut minte exact totul cum i-a spus moşul, nimic n-a uitat. Aşa că s-a pregătit de drum. Zis şi făcut, n-a mai avut ce aştepta, peste o săptămână, dacă nu şi mai puţin, s-a urcat în tren. Şi a trecut, cum vă spun, dintr-o ţară în altă ţară, nici el nu mai ţine minte câte au fost ţările acelea prin care a călătorit. Destul că i-au trebuit pe puţin şase luni până să ajungă la destinaţie. A ajuns el într-un oraş care se afla lângă o apă mare. Şi era exact oraşul pe care i l-a spus moşul în vis. De îndată ce a ajuns, l-a apucat un fel de sfârşeală. Aşa că, mai întâi şi întâi, s-a gândit să se odihnească un ceas, două, şi numai după aceea să se ducă s-o caute pe cea care i-a fost sortită. S-a aşezat într-un parc pe o bancă şi nici n-a pus bine capul pe scândură, că iute a şi adormit. Când s-a trezit, i s-a părut lui că cineva îi ţine capul în poală şi-l mângâie pe păr. Aşa că a recunoscut-o imediat, de cum a deschis ochii. A luat-o frumos de mână şi drept la biserică s-au oprit, n-au mai aşteptat şi s-au rugat de popă să-i cunune şi până s-a făcut întuneric afară, au fost gata căsătoriţi, ce mai încoace şi încolo!... Ei, şi după nuntă, ea nu făcea altceva, cât era ziua de lungă, decât scria poezii despre cât de mare era dragostea lor, cât era de fără seamăn pe pământ. Aşa s-a întâmplat că a ajuns cea mai renumită şi mai vestită poetă din ţara ei. Veneau oameni de la mare depărtare s-o vadă şi se rugau

frumos de ea să scrie şi alte poezii, nu se mai săturau. Şi atunci nici el n-a vrut să se lase mai prejos. S-a apucat să picteze ceea ce spunea ea în poeziile ei. Dacă vorbea ea despre o pasăre, ori despre o floare, el repede se punea să aştearnă pe pânză exact pasărea sau floarea descrisă de ea! Scria ea despre cârdurile de cocori care pleacă spre ţările calde, ori despre înserarea care coboară plină de tristeţe deasupra lacului, sau despre frunzele copacilor care cad toamna şi acoperă pământul cu un covor în mii şi mii de culori, ori despre mai ştiu eu ce, şi după aceea te uitai la tabloul pictat de el şi vedeai că totul arată exact aşa ca în poezie, nu altfel. E adevărat că, uneori, se mai întâmpla să schimbe pe iei, pe colo – şi atunci ea se supăra foc. «Aşa să faci calul, cum am scris eu în poezie, nu altfel! striga ea cât putea de tare. Eu am scris că frunzele pădurii au îngălbenit şi tu le-ai făcut albastre, cine să mai înţeleagă ceva», se plângea ea. Destul că au devenit foarte vestiţi în toată ţara, aşa de renumiţi, c-a venit în cele din urmă şi regina să asculte poeziile şi să vadă tablourile. S-a întâmplat ca un tablou să-i placă reginei foarte mult, aşa că l-a cumpărat şi şi l-a pus la ea în dormitor, deasupra patului, să se poată uita la el în fiecare seară, înainte de a se culca! Dar fericirea nu ţine nici ea cât îi lumea. Helda, aşa o chema, s-a îmbolnăvit rău – o durea capul, nu putea să şi-l mai ridice de pe pernă – şi nu la mult timp după aceea a şi murit. Şi atunci el, de durere şi de părere de rău, s-a hotărât să se călugărească. Dar undeva în altă ţară, cât mai departe de locurile acelea, ca s-o uite pe aceea pe care a iubit-o şi alături de care a fost fericit! Şi aşa s-a întâmplat că şi-a schimbat şi religia şi a îmbrăcat haina de călugăr ortodox. A luat cu el, când a plecat, doar cărţile ei cu poezii. Seara, când nu are somn, i se mai întâmplă să

citească din ele; numai că limba, cu timpul, a cam uitat-o, sunt atâția ani de când n-a mai schimbat o vorbă cu nimeni și în felul acesta și înțelesul poeziilor se pierdea în mare măsură. Le citește, zice, dar nu mai înțelege mare lucru din slova lor."

GRĂDINA

„N-am nimica, avea obiceiul domnul director să le spună. Bătrânețea, asta-i tot. N-o să mă simt acuma ca unul de douăzeci de ani. Ce-ați vrea voi?! La vârsta mea putea fi și mai rău, slavă Domnului".

Se obișnuise să facă în cursul după-amiezii, mai spre seară, lungi plimbări pe sub nucii din grădină, până spre capătul satului, acolo unde începeau casele prăpădite ale țiganilor. „Ați ieșit să luați aer, dom' director?" îl întrebau femeile de prin grădini, îndreptându-și cu greu șalele. Săpau cartofi, ori culegeau castraveții sau fasolea verde și erau bucuroase ori de câte ori se ivea câte un prilej de vorbă. Se mai odihneau și ele puțin. „La altceva nu-s mai bun, atâta mi-a mai rămas", răspundea domnul director mai în serios, mai în glumă. „Las-că-i bine, de ce să nu vă plimbați?!" spuneau femeile ștergându-și cu catrințele frunțile asudate și se apucau din nou de lucru – mai întâi se uitau la soare să vadă cât o mai fi până-n seară – oftând și mormăind de unele singure. „Am face și noi un șpațir, glumeau ele, numai că nu e timp. Nici să răsuflăm ca lumea n-avem vreme, vai și amar de capul nostru, lucru și iară lucru, de altceva nu

avem parte. Nu mai pridídim de dimineața până seara. Nu ne mai adunăm, săracele de noi, picioarele, se plângeau, nu atât din obidă, ci mai ales pentru că așa șade frumos, când o femeie e gospodină la casa ei, să se vaite de lucru prea mult, nu cumva să se creadă c-ar fi dintre acelea care, cât e ziua de lungă, nu fac altceva numai cască și stau cu mâinile în sân! „Las-că-i bine! Las-că-i bine, le aproba domnul director și dădea plin de îngăduință din cap. După ce-om muri, ne-om odihni, adăuga el. Așa că nu te mai plânge". „Și asta-i drept, spunea femeia. Așa o fi lumea asta făcută! Cât ești viu să tot trudești, să n-aibă omul pic de liniște. Ne-om odihni, *după aia*, cum spuneți, ce să-i faci!", ofta ea și se apuca iar de lucru...

Și îi plăcea să stea vreme îndelungată în grădină; acolo își găsea mereu câte ceva de făcut, ori vreun lucru de observat. Se apleca, sprijinindu-se în baston, deasupra tufelor de coacăze ori de agrișe, cercetându-le rodul cu multă atenție. „Sunt cam prea dese, mormăia supărat. N-ar fi stricat să le fi rărit puțin astă-primăvară". Se oprea în dreptul viei cu struguri văratici, curios să vadă dacă nu cumva au început să se coacă. „Ar fi cam timpul pe căldurile astea, își spunea el. Nu pricep cum de s-au întârziat anul ăsta toate". În alți ani – își amintea – de Sfântă Măria Mare, Veturia punea întotdeauna pe masă, la desert, câte o farfurie cu struguri, spre marea bucurie a domnului Desideriu. Se întâmpla, e adevărat, să nu fie prea copți și avea obiceiul s-o mustre ori de câte ori ea se grăbea să-i culeagă. „Iar te-ai lăcomit la ei, îi spunea, tu nu vezi că-s verzi și nu au niciun gust!" „E drept că-s puțin acrișori", recunoștea doamna Veturia, alegând boabele mai închise la culoare. „Risipă fără rost", spunea el și se ridica de la masă supărat, fără să se atingă de struguri.

Îmbătrânea şi era tot mai pornit împotriva risipei. Risipitor nu fusese niciodată, numai că, odată cu trecerea anilor, cumpătarea lui devenea cam exagerată. Ai casei se făceau, bineînţeles, că nu observă nimic. Doar Veturia, din când în când, nu mai suporta şi izbucneau unele mici certuri din această pricină...

Niciunde nu se simţea el mai bine, deci, decât în grădina asta a lui: merii şi perii, viţa-de-vie, tufele de coacăze şi de agrişe, cele de struguri, toate erau puse de el, îngrijite ceas cu ceas, ziuă de ziuă. Fala lui erau merele ranete din fundul grădinii, precum şi pergamutele din dosul grajdului – locul nu fusese, e adevărat, prea bine ales, de mai multe ori intenţionase să mute părul în altă parte, se temuse însă ca nu cumva să se usuce din pricina asta şi ar fi fost, într-adevăr, mai mare păcatul, rodul era bogat în fiecare an, se aplecau crengile de încărcate ce erau. De obicei culegea singur, măr cu măr, pară cu pară, să nu se „vatăme" cumva. În ultimii ani, însă, acceptă totuşi să aibă un „aghiotant", cum îi spunea el; Cornel, un nepot de-al lui, se oferise să-i dea o mână de ajutor. De cules le culegea singur, băiatul căra coşurile, pe măsură ce se umpleau. „Vezi că l-ai umplut prea tare, i-ai făcut un vârf prea ţuguiat, îi atrăgea atenţia domnul director, n-ai să-l poţi duce aşa. Mai goleşte din el şi pune şi în celălalt coş. Avem timp destul, n-ai la ce să te grăbeşti. Umblă încet cu ele, fii cu grijă". „Nu-i greu, spunea băiatul, pot să-l duc, nu vă temeţi. Sunt obişnuit. Am cărat eu şi altele mai grele. Numai să-mi arătaţi dumneavoastră unde să-l golesc. Căci pe stelajul din cămară nu mai încap de-acuma". „Roagă pe mătuşa-ta, pe doamna directoare, să-ţi găsească ea un loc potrivit. Descurcaţi-vă şi fără mine. Pe lada din coridor

sunt nişte sticle goale. Urcă-le tu în pod, dacă în altă parte nu aflaţi un loc unde să le puneţi. Lada e chiar sub fereastră, cum e mai bine, se coc perele mai repede. Au nevoie de puţintel soare, şi ai să vezi că se fac moi şi dulci, ca zahărul... Spune-i doamnei directoare să pună nişte hârtie dedesubt, să nu le golească direct pe ladă. Să caute ea în dulapul unde îmi ţin lucrurile de şcoală, trebuie să fie acolo nişte hârtie albastră de îmbrăcat caietele. Să se lase un minut, două, de la lucru şi să-ţi dea o mână de ajutor". Cât lipsea băiatul, el cobora de pe scară, se aşeza pe haina lui veche – o punea pe pragul grajdului, să nu-l tragă – şi-şi aprindea o ţigare. Cât putea fi de fericit domnul director în aceste clipe de răgaz şi de odihnă, cu ce nesaţ privea el cerul înalt, scăldat într-o lumină de aur, bucurându-se de uşoara adiere a vântului – la sfârşitul zilei se stârnea întotdeauna un foşnet de vânt – de mirosul reavăn al pământului, de cel de piele argăsită şi putredă care venea din grajd, precum şi de cel dulce-acrişor al frunzei pălite de căldură. „Nu cred să existe alt rai, mai rai decât acela în care mă aflu eu acuma", avea el obiceiul să spună. „Vă cheamă doamna directoare, striga băiatul din mijlocul ogrăzii. Să veniţi numai o clipită, că nu se descurcă singură. Pe lada de pe coridor a pus sticlele cu dulceţuri, dumneavoastră se vede c-aţi uitat, şi nu-i loc!" „La ce să mai vin, striga la băiat domnul director, cuprins de o neaşteptată lene. Dacă nu-i loc pe stelaj, puneţi-le direct pe ciment, în cămară, ori pe coridor, unde doamna crede că-i mai bine. Numai să fie mai la fereală, nu aşa în cale, să nu ne împiedicăm tot timpul de ele. Să se descurce cum o şti şi fără mine, că doară nu-i copil mic", spunea domnul director trăgând fericit din ţigare. Şi-i era aşa de lene, încât pentru nimic în

lume nu s-ar fi ridicat de jos. Nici să strivească furnicile – le simțea urcându-i-se pe piciorul stâng, una i s-a ascuns chiar la încheietura genunchiului – nu avea chef. „Lasă-le în plata Domnului", își spunea simțind cum îl învăluie o ușoară oboseală somnoroasă; închidea ochii, o secundă, două, reușea chiar să atipească și prin începutul acela de somn pătrundea mirosul acrișor al cânepii din capătul grădinii, al socului pălit de soare și mirosurile acelea îl trezeau; deschidea mirat ochii; frumoasă-i lumea, așa cum a făcut-o cine a făcut-o, se gândea el, n-ai mai pleca din ca în vecii vecilor, atâta-i de frumoasă și plină de lumină. „Ne-am cam lenevit amândoi, îi spunea copilului când acesta se întorcea cu coșurile goale. Ia să ne apucăm de lucru, că ne prinde noaptea cu perele neculese. Și pe căldura asta, într-o zi-două, s-a sfârșit cu ele, le mănâncă păsările, nu-s mai bune de nimic". „A zis doamna, spunea băiatul, că trebuie alese, care-s coapte, și mai pătate, puse separat, nu la un loc cu celelalte. Alea le folosește pentru compot ori pentru marmeladă, nu-i încă hotărâtă ce să facă din ele". „Treaba ei, nu mă mai amestec. Face ce vrea. Grija asta nu o mai am eu", spunea domnul director și-l ajuta pe băiat să le aleagă. „Au mai rămas două-trei pere în vârf și-i păcat de ele să le lăsăm acolo să putrezească. Alea-s cele mai dulci, că le-a bătut tot timpul soarele. Te urci tu după ele, ce zici? Ori ți-o fi frică?" îl întreba pe băiat. „Mă urc, de ce să nu mă urc, spunea copilul, numai să țineți dumneavoastră de scară, nu cumva să alunece"...

După ce reușeau să le culeagă pe toate, îl trimitea până acasă, după o coșarcă. „Să-ți aleg și ție niște pere, să se îndulcească și ai tăi", îi spunea. „Lăsați, dom' director, că avem și noi", se codea copilul. „Știu eu ce pere aveți, nu-s

totuna cu ale mele... Las' că-ți pun în coșul ăsta, îi spunea, dar mâine dimineață să mi-l aduci înapoi, că am trebuință de el". După ce băiatul pleca, îi plăcea să mai rămână o vreme singur în grădină: asfințea soarele, se auzea în luncă tropotul cailor și strigătele băieților care îi călăreau... Iată însă, că, de un timp încoace, îl cuprindea tot mai des un fel de nemulțumire. Nu mai era în stare să se bucure ca altădată de toate cele ce-l înconjurau, de aici venea toată amărăciunea! Îl năpădea, uneori, o foarte stranie indiferență, de parcă grădina ar fi încetat, pe nesimțite, să-i mai aparțină. Între el și merii și cireșii lui – singur îi pusese în pământ și-i altoise, îi văzuse crescând și dând cele dintâi roade – părea să se pună o perdea străină; uneori o ceață ușoară și transparentă, alteori tot mai deasă, mai greu de trecut, care îl despărțea, sau în tot cazul încerca să-l despartă de grădina lui dragă. Se învălmășeau toate, grădina începea să-și piardă contururile precum și reperele ei sigure: se trezea ducându-se spre fundul grădinii ca să culeagă pere, acolo unde nu erau decât nucii bătrâni și uriași sau o apuca pe o potecă spre un cireș care nu mai exista de multă vreme. Un cireș – își amintea după aceea – care s-a uscat într-o vară, pe care l-a tăiat și l-a înlocuit cu un cais; numai că nu i-a priit nici caisului locul, n-a crescut defel, a rămas pipernicit și până la urmă a trebuit să renunțe și la cais; l-a tăiat cu fierăstrăul, își amintea foarte precis totul, într-o zi ploioasă de toamnă. „Te-a ajutat Desideriu, ați făcut focul cu el seara, nu mai ții minte?"

Și totuși, într-o zi, caisul uscat și pus în foc să ardă – ieșise foarte de dimineață, în grădină, soarele abia răsărise, o dimineață senină, strălucitoare și blândă – se ivi din nou, mai mare îi fu mirarea, la locul lui, în mijlocul grădinii, cu crengile lui gălbejite și sterpe! Un fel de nălucă ciudată a

acelui cais aruncat în foc odinioară făcut de multă vreme cenușă și scrum; și, în același timp, se auziră cuvintele spuse atunci lui Desideriu, aduse parcă de vânt – în după-amiaza aceea ploioasă de toamnă: „S-o rugăm pe maică-ta să ne facă un ceai fierbinte cu rom, nu cumva să ne îmbolnăvim. Lasă-ți cămașa, să te frec pe spate cu un ștergar, că ești tot ud, curge apa pe tine. Așa-i dacă nu ești obișnuit cu lucrul, drăguțu' meu, repede ostenești", își auzi propria-i voce, venind de undeva din afara lui, vocea de atunci, mai tânără parcă și mai melodioasă decât cea de acum, plutind, pentru o clipă, în văzduhul luminos al dimineții de toamnă... Repede se spulberă însă totul, „fantoma" caisului dispăru de îndată ce cuvintele se risipiră și ele. Se gândi un timp la întâmplarea asta cu caisul – năluca acestuia, de fapt – apoi o uită.

Și nu numai seara îl cuprindea tristețea și nepăsarea, ci uneori și dimineața, în zori, când iarba și arborii se ofereau luminii soarelui – încă blând, plin de îndurare – cu o bucurie nestăvilită, când întreaga grădină era învăluită într-un abur ușor – era destul să sufli asupra lui ca să se destrame – când bucuria lumii acesteia se lăsa parcă strigată prin gureșa cântare a păsărilor, când, într-un cuvânt, nimic îngrijorător nu te-ar fi putut duce, de pildă, cu gândul la existența unor anumite semne, pline de mânie și neîndurare, de a căror realitate amară domnul director încetase de multă vreme să se mai îndoiască...

Și totuși i se întâmpla câteodată să uite de existența lor! O cărare împrejmuită cu flori ducea până la capătul grădinii. Anul acesta crinii crescuseră mai înalți și mult mai frumoși decât în alți ani. Mirosul proaspăt al florilor pătrundea până în străfundurile plămânilor, curățindu-i

de toate miasmele de peste noapte! Atingea, din greşeală, cu mâna ori cu genunchiul, o floare şi polenul i se scutura pe pantaloni ori pe pantofii uzi de rouă. Mai era şi soiul acela de trandafiri galbeni – un galben străveziu şi pal ca de ivoriu – care abia în acest an dăduse rod bogat. Lângă trandafirii roşii, ca nişte flăcări fierbinţi, îi plăcea îndeosebi să poposească ceva mai mult. Cum ar putea să se despartă, prin urmare, de frumoşii lui trandafiri – se apleca deasupra lor, trupul, înţepenit, îl asculta tot mai puţin, şi cu lăcomie trăgea în piept pătrunzătorul lor parfum. Gândurile îi erau însă din ce în ce mai împărţite, iar medicamentele şi injecţiile începeau să primească o tot mai mare pondere în preocupările lui zilnice. Gânduri de om bolnav, care nu-i făceau nicio plăcere şi se străduia chiar să le alunge, dar ele reveneau fără voia lui, se strecurau pe nesimţite, dând dovadă de o extraordinară capacitate de insinuare şi pătrundere. Ele, gândurile, începuseră să-i miroasă a medicamente, la fel ca odăile neaerisite în care zac oamenii bătrâni şi suferinzi. „Trebuie s-o rog pe Steluţa, îşi spunea, să-mi facă ea injecţiile. Să am grijă să nu-l supăr pe doctor, bineînţeles. S-a oferit să vină el zilnic numai pentru asta, doar că e foarte neîndemânatic – se vede că, acolo, la facultate, nu au învăţat cum să împungă oamenii....La ce să vă deranjaţi, când fata e la un pas de noi, am să-i zic. E şi ora nepotrivită, după-amiaza, mai bine vă odihniţi, pe căldurile astea... Are o mână uşoară, nici nu simţi. Numai în ziua aceea când i s-a rupt acul la seringă, s-a speriat rău săraca de ea, s-a făcut albă la faţă cum e varul, mi-a fost şi frică, nu cumva să leşine. Pricepută, dar poate prea simţitoare pentru meseria ei; ţiu minte că şi la şcoală când greşea ceva, ori nu-şi aducea aminte vreun răspuns, începea întotdeauna

să plângă, abia reușeam s-o împac... Trebuie să lipesc câte o etichetă pe fiecare sticluță, s-au adunat la doctorii și am început să le încurc; mă îndop cu ele, fără să-mi pun prea multe speranțe în puterea lor tămăduitoare!... Ba îmi vine câteodată să le iau și să le arunc frumos pe fereastră, să nu le mai văd. Bani cheltuiți de pomană! Căci ce altceva urmăresc toți medicii și farmaciștii decât să-ți bage mâna în buzunar, să te fure de bani. Parcă nu i-aș ști! O apă și-un pământ toți! Unul nu-i mai bun ca altul!...

Da, domnul director nu poate să-i sufere! „Uite și pe Bulic ăsta, cine știe de pe unde o fi apărut, cu mutra lui caraghioasă, cum să te încrezi în el? Vine și se așază pe marginea patului și se lovește cu un deget tot timpul peste nara dreaptă. El tace, eu tac. Se gândește acuma – îmi spun – ce să-mi mai facă, ce injecții ori medicamente să-mi dea. Să-l las în pace să nu-l tulbur"... Mai trece un timp, însă, și doctorul prinde glas. Arătând cu degetul tabloul de pe peretele din fața lui, îi spune domnului director (care numai la reflecția asta nu se aștepta): „Falnic june ați fost, clasa întâi. Oftau fetițele după dumneavoastră, nu-i așa? Se amorezau dintr-o privire, mie îmi spuneți?! Așa-i, ori exagerez cumva?" „Se amorezau", accepta domnul director și se încrunta ușor... În mod evident o astfel de discuție, extramedicală, nu-i făcea nicio plăcere! „Nici nu vă crescuse bine mustața, spunea doctorul și începea să râdă ca o capră, și vă și mirosea a fustă. Ca să vezi!" Și iar cădea pe gânduri, și domnul director ar fi dat nu știu cât să știe cam care-s ideile ce se vântură, încoace și încolo, dincolo de fruntea îngustă a doctorului Bulic. „Și eu care îmi închipuiam – își spunea cu ciudă domnul director – că se gândește la boala mea! Un om mai neserios nici nu mi-a fost dat să văd. Ce să

mă facă sănătos unul ca ăsta, dacă mă las pe mâna lui, mă bagă în pământ!"... „Sunt frânt de oboseală, spunea doctorul şi căsca să-şi rupă falcile. Am exagerat puţin aseară cu domnul notar Meteş, începea el să-şi povestească aventurile din seara trecută. Un pahar, două, în plus, şi s-a terminat. A doua zi nu-s mai bun de nimic! Am un organism teribil de fragil, trebuie să mă menajez. Numai că ispitele apar la tot pasul. Şi, cum sunt slab de felul meu, cedez uşor. Unde mă cheamă – vreau să spun la un chefuleţ – acolo mă duc, chiar dacă a doua zi mă rod remuşcările... Doamna notar ne-a servit cu salată de vinete şi nu-mi priesc vinetele defel. Am arsuri din pricina lor. Când am plecat de la ei, pe la trei dimineaţa, ploua cu găleata. Am ajuns acasă ud leoarcă"...

Între timp se întâmpla să intre în odaie doamna Letiţia cu farfurioarele cu dulceaţă. De cum intra, doctorul începea să-i pună tot felul de întrebări stupide, care de asemenea îl enervau cumplit pe domnul director. „Îmi închipui că soţul dumneavoastră, stimată doamnă, a fost un mare cuceritor în tinereţea lui, relua el discuţia, ori cumva greşesc?"„Nu ştiu, răspundea doamna Letiţia şi zâmbea ca să-i facă plăcere doctorului. A trecut mult timp de atunci şi nu mai ţin minte". „Văd eu că nu vreţi să spuneţi. Ţineţi în secret, spunea doctorul şi-i făcea cu degetul ca la copiii neascultători. Dar eu nu mă supăr. Fiecare cu ale lui, ca să zic aşa." Era cu un an înainte de a paraliza şi doamna Letiţia se bucura ori de câte ori îi venea vreun oaspete în casă. Nu-i displăceau nici vizitele doctorului, care oricui i s-ar fi părut, cel puţin aşa îşi închipuia domnul director, teribil de plicticoase. „Sunteţi întruchiparea discreţiei, doamnă", spunea doctorul Bulic în timp ce lingea pe toate părţile lingura de dulceaţă. „N-am fost niciodată geloasă", spunea doamna Letiţia şi domnul

director înceta să mai asculte, știa că de-acuma o să înceapă o lungă discuție cu privire la gelozie și nenorocirile care se trag toate de la acest sentiment urât; știa că cel ce va vorbi va fi mai ales doctorul, că exemplele pe care le va da vor fi dintre cele mai stupide și mai fanteziste, trădând o flagrantă lipsă de experiență erotică și de cunoaștere a vieții. „Doctorul ăsta, se trezea domnul director că-și spune, trebuie să fie neînceput. Îmi bag mâna în foc că n-a fost la femei până acuma. N-a gustat din măr", își spunea el, cercetând, cu o umbră de zâmbet în ochi, fața doctorului, micuță, cu trăsături moi și inexpresive. „O femeie geloasă – îl auzea pe doctor că spune – mai treacă-meargă, dar un bărbat cuprins de gelozie e de-a dreptul ridicol". „E neînceput, sută la sută", își spunea domnul director și se rușina singur de gândurile care-i trec prin cap. „Am văzut Othello, spunea doamna Letiția, într-o iarnă la Cluj. Eram pe atunci elevă la Notre-Dame. Bineînțeles cu Nottara. O splendoare. L-ați văzut pe Nottara, domnule doctor?" „Nu, spunea doctorul, sunt prea tânăr și nu l-am prins. Regret foarte mult. Am auzit că era extraordinar"...

Dubioase sunt, se gândea între timp domnul director, și rețetele lui, interminabil de lungi, încât poți avea chiar impresia că, de fapt, trece în ele toate medicamentele de care își aduce aminte în clipa respectivă. Și când își scria rețetele, avea de asemenea același tic: începea să se lovească peste nas cu degetul mare, rămânea apoi cu tocul în aer, se încrunta și cădea pe gânduri. „Aici trebuie să scriu ceva, zicea, și vă spun sincer c-am uitat cum îi spune medicamentului. Are, așa, un nume mai lung, mai complicat. Răbdare! spunea și se uita în tavan, de parcă numele medicamentului s-ar fi aflat înscris acolo și el n-ar fi trebuit decât să-l copieze. Am din când în când niște lapsusuri de-a dreptul îngrozitoare! Pățeam

câteodată şi la examene chestii din astea. Memoria... Începea el o lungă disertaţie, uitând complet de medicamentul pe care ar fi vrut să-l treacă în reţetă. Domnul director înceta din nou să-l mai asculte, se lăsa cuprins de o uşoară toropeală, aţipea, în timp ce doctorul continua să pălăvrăgească.

Odată i se întâmplă să aibă un vis dintre cele mai caraghioase: îl visă, deci, pe doctor, stând pe scândurile alunecoase de la moară, în chiloţi de baie. De pe punte îl striga o femeie voluminoasă cu o umbreluţă verde. Doctorul da să se apropie de ea, dar, la fiecare pas făcut în direcţia ei, aluneca pe scândură şi cădea în genunchi! Cât poate fi de penibil, îşi spunea domnul director în vis, iar când se trezi, îl văzu pe doctor în faţa lui, lingându-şi, după cum avea obiceiul, lingura cu dulceaţă... Un tinerel, un băieţandru, dintre cei ce se maturizează târziu, ba se întâmplă uneori să rămână copilandri până la adânci bătrâneţi; oameni care ar fi trebuit mai curând să se facă advocaţi, ori actori, nici într-un caz medici!

Într-una din zile, domnul director îl întrebă pe doctorul Bulic dacă în tinereţea sa nu a vrut să se facă actor şi nu fu prea surprins când acesta îi mărturisi că, într-adevăr, a avut o astfel de intenţie în adolescenţă. Încă de pe timpul când era în liceu a jucat într-o piesă, a uitat acuma cum o cheamă, în tot cazul el interpreta rolul prinţului Nenoroc. Era îmbrăcat în negru, purta nişte pantaloni foarte strânşi pe coapse şi o mantie lungă până în pământ, iar în piept avea un trandafir roşu! Versurile erau destul de lungi şi greu de ţinut minte, de câteva ori chiar s-a cam încurcat în ele. Din fericire n-a observat nimeni, nici măcar profesorul de română care se îmbătase de altfel de emoţie. În starea în care se găsea, n-ar fi băgat el de seamă nici greşeli mai mari." În

anul trei, am vrut să mă las de medicină și să mă fac cântăreț de operă, mărturisi apoi doctorul și se roși ca o fată mare, fâstâcit la culme. Un an întreg, aproape, am luat lecții de canto. Aveam o voce frumoasă, dar prea mică, așa că, până la urmă, am renunțat și m-am întors la discipolii lui Esculap. N-aș fi ajuns, probabil, un mare cântăreț, dar aș minți susținând acuma că nu-mi pare rău. Ar fi trebuit totuși să încerc, dumneavoastră ce credeți? Alta ar fi fost viața mea, cu totul alta". „Chiar c-ar trebui să vă pară rău! își dădea cu părerea domnul Desideriu, care se lăsa întotdeauna cel mai ușor și primul cucerit de sporovăială doctorului. Viață de artist, ca să zic așa! Pungă goală, dar femei cu carul". „Într-adevăr, spunea doctorul Bulic și închidea o clipă ochii, cum făcea și atunci când uita numele vreunui medicament. Un artist știe pentru ce trăiește! Asta-i! spunea și vocea începea să-i tremure, de parcă ar fi fost gata să plângă. Așa mi-a fost soarta, adăuga și se scutura tot ca să îndepărteze întristarea. Să nu ne plângem!" „Până nu ne cântați, spunea atunci doamna Veturia, mai mult ca să-l împace, să știți că nu scăpați de noi, nu vă lăsăm să plecați acasă". „Asta mai lipsea, se gândea revoltat și speriat, totodată, domnul director, să înceapă acuma să și cânte!... Dumnezeule sfinte, de unde o mai fi apărut așa un specimen de doctor, așa o arătare!"... „Sunt răgușit după cheful de aseară, se codea doctorul. Altă dată. Nu vreau să vă faceți o impresie proastă". Era emoționat și avea trac, dar, în același timp, ardea de nerăbdare să înceapă să cânte. Aștepta doar să mai fie rugat o dată. Cele două doamne, Letiția și Veturia, stăruiră din nou. „N-o să iasă, parcă văd, cine știe ce, spuse doctorul, totuși am să încerc". Se ridică în picioare, se sprijini cu o mână de masă. Tuși o dată sau de două ori, își drese, cum se spune, glasul și începu

să cânte serenada lui Toselli, – doamna Letiția o recunoscu din prima clipă. După ce termină de cântat se înclină grav, mulțumit pentru aplauze și atacă o altă serenadă, la fel de celebră, cea a lui Schubert. Se opri la jumătatea cântecului, însă, și-și șterse cu o batistă, nu tocmai curată, fruntea transpirată. „Am un glas astăzi, îngrozitor, se scuză el. Gata, nu mai cânt. Poate mâine sau altă dată, când mi se mai repară puțin vocea". „Ești prea pretențios", spuse doamna Veturia cu multă blândețe. „Ai cântat frumos. Ai luat-o, poate, prea sus, la început, dar după aceea ți-ai revenit", își dădu cu părerea și doamna Letiția. „Să știi că o să mai cânte o dată, imbecilul! se gândi cu spaimă domnul director în loc să mă consulte, să mă ajute să mă fac sănătos, el cântă, apucatul, face pe circarul, cine i-o fi dat ăstuia diploma de doctor!" Simțea că nu-l poate suferi, îi venea să-l scoată pe ușă afară și era supărat pe toți, – pe nevastă, pe noră, pe Desideriu – care îi cântau caraghiosului în strună. Privind însă fața doctorului roșie de emoție, mâinile care îi tremurau ca la un școlar, își reveni; până la urmă, îl cuprinse chiar un sentiment aproape patern, îi păru rău de sărmanul tinerel, văzându-l cum aștepta, ca un școlar, cuvintele de laudă, aplauzele și încurajările lor. Avu impresia că era nerăbdător să afle părerea lui despre modul în care cântase. „Ai cântat ca la operă", spuse în sfârșit și domnul director, apoi tuși încetișor ca să-și ascundă stânjeneala. Spera ca ceilalți să nu-și amintească un amănunt, defel măgulitor pentru el: nu fusese decât o singură dată la operă – se cânta „Rigoletto" – și el dormise tot timpul, Letiția reușise cu greu să-l trezească la sfârșitul spectacolului. „Eu nu mă prea pricep, mărturisi el. Nevastă-mea le știe mai bine. Dacă ei i-a plăcut, atunci poți fi mândru. Ea e tare pretențioasă". „Glumiți", spuse

doctorul uitându-se fâstâcit în pământ şi, văzându-l atât de intimidat, un sentiment de milă, de afecţiune chiar, îl cuprinse pe domnul director.

Doctorul îşi găsise publicul după care tânjea, răbdător, ba, uneori, chiar entuziast. Pericolul unei oarecare monotonii nu era totuşi în întregime exclus: bucăţile muzicale erau aceleaşi, serenada lui Toselli, prima jumătate a serenadei lui Schubert, – interpretului fiindu-i imposibil să-şi amintească cuvintele din a doua parte – precum şi celebra arie a ducelui din „Rigoletto" pe care o oferi ca „surpriză" spre sfârşitul săptămânii! „La donna e mobile" cânta doctorul cu vocea lui subţirică şi melodioasă, transpirat de emoţie şi ameţit de succes, supărat la culme ori de câte ori lua câte o notă falsă. „Mi-am pierdut exerciţiul, am uitat aproape totul, nu mai ţin minte nici ce-am ştiut", se lamenta el şi se întuneca la chip de mâhnire...

Bineînţeles că toate aceste mici recitaluri nu exercitară nicio influenţă asupra stării sănătăţii domnului director. Aşa-zisul efect terapeutic al muzicii nu se făcu simţit. Din contră, doamna Letiţia avea impresia că în ultima vreme domnul director era tot mai slăbit. Transpira şi i se accelera teribil respiraţia, la cel mai mic efort: era destul să ridice un coş cu mere şi să-l mute dintr-un loc în altul şi broboane de sudoare îi apăreau pe chip. „Iar ai transpirat", spunea alarmată doamna Letiţia pipăindu-i cămaşa la spate. „Năduşeala asta din orice fleac nu-i bună. Sunt tot mai îngrijorată cu tine", zicea ea, mânioasă că, în ciuda tuturor măsurilor luate, boala încerca să pătrundă, aproape cu forţa, la ea în casă. Începu să se vorbească, aşadar, tot mai des despre un anumit doctor din Lugoj, a cărui „oglindă nemaipomenită, adusă tocmai din Germania, făcea adevărate minuni, depista orice boală

de plămâni, oricât de ascunsă ar fi fost, o invenţie nemţească dintre cele mai nemaipomenite. Şi cum cu plămânii domnul director se pare că nu sta tocmai aşa cum trebuie – nu era vorba, îşi dădea cu părerea doamna Letiţia şi clătina din cap îngrijorată, numai de începutul de astm! – se luă hotărârea, întrunind sufragiile familiei întregi (cu excepţia domnului director căruia nu-i prea venea să se urnească de acasă), ca plămânii în cauză să fie supuşi controlului renumitului aparat al doctorului Periau... Hotărârea fu luată cam în preajma Crăciunului, pe o vreme dintre cele mai păcătoase: o ploaie amestecată cu lapoviţă bătea în geamuri, vântul vuia în coşuri şi, din când în când, mai smulgea câte o ţiglă de pe acoperişuri. „Pe o vreme ca asta, niciun câine nu merită să-l scoţi afară, în frig, mai mare păcatul", mormăia plin de nemulţumire domnul director. „Cât a fost vară şi frumos, m-aţi lăsat în pace, nici nu v-a trecut prin cap să mă purtaţi pe la doctori. Ce v-o fi căşunat deodată pe mine, nu pricep", „În vară, tati, îşi dădu cu părerea Veturia, nu oboseaţi aşa repede şi nici de respirat nu cred că respiraţi aşa de greu ca acuma. Mama are şi ea dreptate. Un control e necesar, nu strică în niciun caz". „Până la primăvară, se ţinu tare domnul director, o duc eu şi fără oglinda lor făcătoare de minuni! Oleacă de astm o fi, nu zic, dar altfel plămânii îmi sunt sănătoşi, n-am fost de când mă ştiu bolnav de piept". „N-ai nimica, n-ai nimica, o ţii aşa întruna, alta nu ştii, zău că m-am şi săturat! spunea furioasă doamna Letiţia, dacă îl auzea vorbind aşa. Parcă tu eşti doctor ca să ştii ce ai şi ce nu ai!" „Păi, nu mă consultă zilnic cântăreţul vostru?", îi răspundea încercând s-o întoarcă pe glumă domnul director. „N-am eu cine ştie ce încredere în el, recunoştea atunci doamna Letiţia. De cântat cântă frumos, dar mai

multă medicină ca mine nu cred că ştie". „Când îţi intră ţie, draga mea, ceva în cap nimeni nu-ţi mai poate scoate, spuse domnul director. Bine, poartă-mă pe la doctori, uite că nu mai zic nimica, faci tot ce vrei tu, nu mă mai opun. Numai să nu mă întorc de la Lugoj – cu vremea asta – mai bolnav decât am plecat. Tot tu ai să dai atunci din colţ în colţ şi n-ai să ştii ce să-mi mai faci numai să mă vezi sănătos! Dacă nu te-aş cunoaşte şi nu te-aş şti"...

Fu obligat, deci, să se supună hotărârii generale. Plecarea fu fixată pentru ziua de joi, şaisprezece decembrie. Doamna Letiţia vru să-l însoţească ea, dar domnul director se opuse categoric: „Tu nu vezi ce şubredă eşti? Vrei să cazi la pat şi să nu te mai scoli?! Lasă-l mai bine pe Desideriu să meargă cu mine, îi cum îi calul şi abia apucă să mai vadă lumea". „Aşa crezi dumneata, tată, se revoltă domnul Desideriu fără să-şi ridice nasul dintr-o carte din colecţia «Femei celebre». (O istorie romanţată a vieţii ţarinei Ecaterina cea Mare, un roman în care accentul se punea mai ales pe iubirile «tainice» ale împărătesei.) Îţi închipui că eu mă dau în vânt după distracţii, că abia apuc să plec, oriunde ar fi, numai să mă distrez". „Las' că ştiu eu, spuse domnul director, că nu te vezi urcat în tren. Toată ziua în casă, cu bătrânii şi femeile. Ţi s-a urât şi ţie. A în dreptate ori n-am, spune drept?" „Dacă nu m-ai lăsat să intru impiegat de gară! Dumneata ai fost împotrivă, spuse furios domnul Desideriu. Nici n-ai vrut să auzi. Treceau trenurile, mai vedeam şi eu o faţă de om străin. Cum să nu mă plictisesc? Închis în casă cât e ziua de lungă!" „Dacă aş fi putut şi eu, cât am fost tânăr, spuse domnul director, să nu fac nimica, să lenevesc aşa, cum îi mai dulce! îţi spun drept că mie mi-ar fi plăcut şi nu m-aş fi supărat. Diabetul nu-i o boală cu care să te joci,

măi copile, spuse şi-l mângâie pe păr (un păr rar şi mătăsos: domnul Desideriu nu avea nici treizeci de ani şi începuse să chelească) – când îl văzu cum se întunecă la faţă, de parcă ar fi fost gata să plângă. Te faci sănătos şi te duci să lucrezi. Unde vrei tu, acolo te duci. Nu te dă sărăcia afară din casă, aşa că nu-i nicio grabă. Dacă vrei impiegat la gară, foarte bine, eu nu mă opun, dacă asta îţi place. Numai că trebuie să ai răbdare..."

În ziua de şaisprezece, dimineaţa – ceasul sună la cinci fără un sfert. Domnul director era, dealtfel, treaz; nu închisese ochii aproape toată noaptea, spre ziuă dacă aţipise puţin (nu mai mult de un ceas). Era emoţionat şi nervos. „Nu am nicio nădejde în Desideriu, îi spuse el doamnei Letiţia. Parcă-l văd că dă peste cine ştie ce prieten la Lugoj şi uită de mine". „Las' că o să fie bine, spuse tot în şoaptă doamna Letiţia. Mai stai în pat, n-ai la ce să te scoli până aprind eu focul. E vreme destulă". „Nu uita să-l trezeşti şi pe Desideriu la timp. Îl ştii cât se moşmondeşte dimineaţa", spuse domnul director. Îl scol, n-avea grijă", spuse doamna Letiţia îmbrăcându-se în grabă şi înfrigurată. Domnul director aţipi din nou, şi, când se trezi, în încăpere era cald, se auzea focul duduind în sobă. „Apa-i caldă, spuse doamna Letiţia. Poţi să te scoli şi să te speli". Şi în timp ce domnul director se spăla, doamna Letiţia scoase din dulap superbul palton din stofă neagră cu blană de astrahan la gât, pe care acesta nu-l mai îmbrăcase de la nunta domnului Desideriu, de mai bine de opt ani de zile.

Iată-i pe amândoi, pe domnul director şi pe domnul Desideriu, gata de plecare! Din păcate însă, paltonul – stofa era groasă şi pe deasupra mai erau şi cele două straturi de vatelină, „ca să ţină cald" – atârna greu ca plumbul, pe umerii

ascuțiți ai domnului director. „O să mă omoare paltonul ăsta. Elegant, elegant, dar nu știu dacă am să-l pot duce, atât e de greu... Când o să mă vadă doctorul, îmbrăcat așa, ca un prefect, o să mă creadă putred de bogat și o să mă jupoaie de bani", spuse domnul director, în timp ce, cu paltonul pe el, sta și se privea în oglindă. Slăbise mult în ultima vreme și paltonul atârna în falduri largi pe trupul lui uscățiv. Se privea, deci, în oglindă și începea să se întristeze pe măsură ce se privea mai atent. „Am fost un munte de om, se plânse el către doamna Letiția, și uite ce-a mai rămas din mine. C-am slăbit n-ar fi nimica, se spune chiar că ar fi sănătos, dar parcă m-am și împuținat". „Omul din ce îmbătrânește descrește, îi spuse doamna Letiția, n-ai de ce te speria." „Mai e un pic și ajung să mătur pământul cu poalele paltonului", glumi atunci domnul director și-și aminti de o colindă veche de când lumea, de pe vremea când era el copil. „Cu fundul nădragilor, fac pârtia vacilor. Unde-i neaua mai mare, mă iau alții în spinare. Unde-i drumul mai frumos, mai merg și eu pe jos". Așa ajunsese și el, își spuse, privindu-se nemulțumit în oglindă: Să facă „pârtia vacilor" cu poalele paltonului ăstuia păcătos!...

În timp ce se uita în oglindă, doamna Letiția se învârtea în jurul lui și, cu o măturică, îi curăța paltonul. „Nu pot să sufăr stofele negre, spunea ea mânioasă. Sunt elegante, dar se prinde de ele orice. Așa arată, de parcă ai fi dormit cu el în pene". „Las-că-i bine", mormăi domnul director exasperat de-acuma de atâta periat. „Stai să-mi pun ochelarii, nu se lăsă doamna Letiția. Fără ochelari nici nu văd dacă am reușit să-l curăț ori nu". „L-ai curățat, l-ai curățat", făcu enervat domnul director. „Nu știu cum e mai bine, spuse doamna Letiția, și-și scoase ochelarii, îi puse în

cutia lor de metal. Să-ți dau mănușile de lână ori pe cele de piele... Cele de piele sunt mai elegante, adevărat, dar mă gândesc să nu-ți fie cumva frig cu ele. Pe deasupra, cea stângă e puțin roasă de molii. Greșeala mea că le-am lăsat în cufăr, în loc să le țin în dulap unde, oricum, până acuma n-au pătruns totuși moliile sau șoarecii". „Draga mea, spuse domnul director tot mai plictisit, dacă ne mai ții mult de vorbă, să știi că pierdem trenul, nu mai ajungem la timp la gară". „Vezi, ai grijă, îi spuse doamna Letiția domnului Desideriu, să fiți atenți unde vă așezați. Nu cumva să stați lângă o fereastră defectă și să vă tragă curentul"...

Când au ajuns la poartă, doamna Letiția și-a amintit c-a uitat să-i pună domnului director în buzunar o batistă curată. „Fug repede să-ți aduc una din cele de mătase, se oferi ea. Numai să le găsesc. Nu-mi amintesc acuma exact unde le-am pus" se agită ea. „Las' că și cea pe care o am îi destul de bună, spuse domnul director și-i arătă batista, uitată cine știe de când în buzunar, plină cu fărâmituri de tutun. Dacă m-am suflat o dată, ori de două ori în ea". „N-o să scoți la doctor o batistă murdară din buzunar, spuse doamna Letiția. Ce impresie și-ar mai face". Așa că doamna Letiția alergă să-i aducă o batistă curată, repede, ca o fetișcană. „Ia-ți ceva pe tine, ai să răcești așa numai în capot", strigă în urma ei domnul director. Când se întoarse cu batista, domnul Desideriu îi spuse râzând: „Parcă l-ai trimite pe tătucu în petit, atâta îl dichisești". „Nu mă învăța tu pe mine ce și cum să fac!" îl repezi doamna Letiția. „Ei acuma, gata, duceți-vă! spuse ea după ce îi mai inspectă o dată pe amândoi. Prea tare nu trebuie să vă grăbiți. Aveți mai bine de o jumătate de ceas până vine trenul. Unde mai pui că de cele mai multe ori întârzie. Îi vreme berechet. A

grijă, Desideriu, să n-o iei la goană, cum ai tu obiceiul, şi să-l oboseşti pe tăticu, îi dădu ea domnului Desideriu ultimele indicaţii. Să ştii că puiul fript l-am pus în geantă, învelit într-un şervet. Când umbli în ea, să nu le întorci pe toate cu fundul în sus. Şi să nu veniţi cu el acasă nemâncat, să stricaţi banii pe la restaurante. Ca mâncarea de-acasă nu există alta mai bună". „Dacă ne-o fi cumva sete, spuse domnul Desideriu, om intra şi noi la «Dacia» să bem un şpriţ, ce zici, tăticule?", întrebă el. „Lasă tu şprişurile, spuse doamna Letiţia furioasă. Tu nu vezi, că taică-tu-i bolnav, tu crezi că de şprişuri îi arde lui acuma?" Cei doi, tatăl şi fiul, îşi luară rămas bun, şi, în sfârşit plecară la gară.

Cum trenul întârzie mai bine de jumătate de oră, iar în sala de aşteptare era mai frig chiar decât pe peron, intrară în biroul impiegatului de mişcare. Sobiţa mică, de tuci, se făcuse roşie de atâta foc, nu te puteai apropia de ea. Domnul director se grăbi să se dezbrace de palton. Răsuflă uşurat. Era greu şi-l dureau umerii din pricina lui. „N-ar fi schimbul meu, povesti Traian, impiegatul care îi era un fel de rudă mai îndepărtată. Ar fi trebuit să intru în servici mâine la prânz. Numai că mâine îşi botează copilul o văruică de-a nevestemi de la Temereşti. Fata mai mică a lui Filimon, dacă îl mai ţineţi minte, dom' director, a murit el în război, la o lună după ce-a plecat. Am fost noi, eu şi cu el, de-o vârstă la şcoală, făcea el tot felul de comicării pe la serbări, se prăpădea lumea de râs. Mira-m-aş să nu-l ţineţi minte... M-am rugat de Ionaşcu să mă înlocuiască, dacă s-a întâmplat aşa. E ceva cheltuială, dar n-am ce face, trebuie să mă duc". Cât impiegatul povesti cum e cu botezul, domnul director, – care se aşezase pe un scaun, aproape de sobă, să-şi scoată frigul din oase – aţipi.

„Treziți-vă, dom' director, că vine trenul", îl auzi el pe impiegat strigând cu vocea lui răgușită ca de femeie bătrână. În mare grabă își îmbrăcă paltonul și-și puse căciulă în cap. „De grăbit nu trebuie să vă grăbiți așa tare, spuse impiegatul, c-aveți vreme. Ia apă și stă șapte minute aici, îi timp destul. Stați să vă dau biletele, c-am uitat de ele".

Timpul se schimbase pe neașteptate: ploaia, vântul și lapovița încetaseră, un cer ca de lapte se boltea deasupra gării, deasupra trenului care se oprise pufăind supărat și greoi; o ninsoare rară, la început, apoi din ce în ce mai deasă, începu să se aștearnă. Urcară în vagonul de-a treia. Din economie, domnul director luase bilete la ultima clasă. La fereastră apăru chipul zâmbăreț al impiegatului care îi făcu semn domnului Desideriu să coboare doar o clipită, că vrea să-i spună ceva. „Fiți bun, se rugă el, dacă tot mergeți la oraș și aveți ceva timp, luați-mi și mie un clopot la vacă". „Cum să fie? Mai mare, ori mai mic?" întrebă domnul Desideriu. „Așa, potrivit, spuse impiegatul. Nici prea mare, dar nici mic de tot. Numai să aibă sunet frumos. Îl ascultați și dumneavoastră înainte de a-l cumpăra, să vedeți ce glas are. Ăla pe care l-am avut l-a scăpat noră-mea pe ciment și s-a crăpat la toartă. Sună dogit, nu-i mai bun de nimica... Urcați-vă, îi spuse după aceea impiegatul domnului Desideriu, că de-acum îi dau drumul". „Ajungem cumva cu întârziere la Lugoj?" îl întrebă domnul Desideriu din ușa vagonului și-și scoase ceasul să vadă ce oră e. „Mai câștigă pe drum, n-aveți grijă. Nu m-aș mira să ajungeți chiar la fix", spuse impiegatul, apoi ridică fanionul și trenul, gemând din toate încheieturile, pufăind leneș, se puse în mișcare... „Mi-e tot timpul sete, spuse domnul director, de îndată ce fiu-su se întoarse în vagon. Ar fi fost bine să fi luat o sticluță cu apă la noi, să avem pe drum"...

Domnul director ațipi din nou, în timp ce afară, dincolo de geamul aburit, ninsoarea se înteți. O ninsoare molcomă, căreia nici nu-i păsa parcă de fuga bezmetică a trenului. Cu nasul lipit de geam, domnul Desideriu privea câmpul înghețat; deasupra acestuia începea să se aștearnă stratul subțire și strălucitor al zăpezii... „Scoală-te, tată, spuse domnul Desideriu când trenul opri în gară la Lugoj. De-acuma am ajuns. Ți-ai făcut somnul". Domnul director deschise ochii speriat, în primele momente nu-și dădu seama unde se află. „Am avut un vis urât, îi spuse el domnului Desideriu, n-o să ne meargă bine azi, ai să vezi". Coborâră apoi pe peron și, în timp ce se îndreptau spre ieșire, domnul director începu să-și povestească visul: „Las' că ți l-oi spune altă dată, tot nu ești atent, spuse el, văzând că fiu-su nu-l ascultă. „Ba-s atent, spuse domnul Desideriu, spune-mi-l dacă vrei. Te ascult". „Bine că ne-am luat ciorapi groși de lână, spuse domnul director, schimbând vorba. Altfel ne înghețau picioarele. La toate se gândește maică-ta asta. Zău că-i grozavă". Picioarele li se afundau în zăpada moale și pufoasă; amândoi fură cuprinși de o bucurie copilărească văzând fulgii mari care se așterneau leneși deasupra gării și a orașului. „Numai că tu nu ți-ai făcut pantofii", spuse domnul director și arătă plin de reproș cu degetul spre pantofii domnului Desideriu pe care noroiul se uscase de multă vreme. Te-ai obișnuit să ți-i fac eu, dar eu, uite, am îmbătrânit, de-acuma ar fi cam timpul să mi-i faci tu mie, eu așa cred", începu domnul director să-și pisălogească fiul. Acesta mergea în fața lui, rămăsese cu obiceiul ăsta să meargă puțin mai în față, de pe timpul când era copil, și nu scotea o vorbă; de fapt nici nu era prea atent. „Of, Doamne, spuse el după un timp, nu mă mai bate atâta la

cap!" „Trecem pe la mătușă-ta?" întrebă domnul director de îndată ce ieșiră din gară (în fața lor se întindea strada care ducea spre centrul orașului). „E prea devreme să mergem direct la doctor, își dădu cu părerea domnul Desideriu. Până la zece nu cred să deschidă cabinetul". N-avură mult de mers. Casa în dreptul căreia se opriră părea a fi cufundată încă în somn. Văzând-o, domnul Desideriu avu o ușoară strângere de inimă: casa îmbătrânise odată cu stăpânii ei. În tot cazul se schimbase mult, cu totul altfel arăta pe timpul când era el copil! Sunară, dar de răspuns, nu răspunse nimeni, probabil soneria era stricată... Bătură la fereastra dormitorului. La început se mișcă ușor perdeaua, apoi se auzi huruitul greoi al jaluzelelor și fața somnoroasă a unchiului Rubin apăru dincolo de geamul închis. Le dădu să înțeleagă prin semne că vine să le deschidă și într-adevăr în scurt timp se auziră pași grăbiți, apoi zornăitul unui morman de chei. Unchiul Rubin le încercă pe toate pe rând dar, din păcate, niciuna nu se potrivi în broască. „Nu știu unde a pus Valeria cheia", răzbătu vocea lui supărată de dincolo de ușa încuiată. Apoi se auziră pașii, mai ușori, mai puțin apăsați, ai mătușii Valeria. „Nu te mai chinui, c-am găsit-o, spuse ea. Tu ai pus-o în scrumiera de lângă noptieră. Ce să-ți fac dacă nu mai ții nimic minte... Pe toate le uită, nu-i zi să nu ne certăm din pricina asta, se plânse ea, în timp ce-i sărută cu multă dragoste pe amândoi obrajii. Știu că v-a ținut la poartă, îmi închipui c-ați înghețat de frig... Nu mai pot păstra curat ca altădată, mai spuse în timp ce ei se ștergeau pe picioare. Las' că de-acuma v-ați șters destul". Pătrunseră într-un hol în care se afla depozitată mai multă mobilă; cum jumătate din casă era vândută, nu aveau unde-o ține în altă parte. „Să aerisesc puțin, spuse mătușa Valeria luând-o înaintea lor. Abia

ne-am sculat şi n-am avut când." „Iarna asta, spuse la rândul său unchiul Rubin, am nimerit-o prost cu lemnele. Noroc că dormitorul e mic, altfel cred c-am fi înghețat amândoi de frig. Nu mi-i de mine, ci de mătușă-ta, îi spuse el lui Desideriu. Ea îi tare friguroasă. Îi obișnuită cu foc mare, să duduie soba. Cât am fost brigadier silvic a fost altceva, toată pădurea era a mea. Nu m-am uitat la lemne. Câte încăpeau în sobă, atâtea băgăm. Alte vremuri". „Puteți intra, strigă din cameră mătușa Valeria. Am făcut și puțină ordine, să nu ne găsiți cu paturile desfăcute".

Toate erau schimbate, nimic nu mai era ca altădată. În dormitorul în care intrară, lipsea în primul rând goblenul de deasupra patului – prinți și prințese cu peruci albe, plimbându-se printr-o grădină încărcată de trandafiri. „Te uiți, Desideriu, după goblen, nu-i așa? întrebă mătușa Valeria și ochii i se umplură de lacrimi, îi deveniră apoși. El m-a făcut să-l dau, îi spuse ea arătând spre unchiul Rubin. Nu mi-a fost ușor". Se pregăti să povestească, de-a fir-a-păr, cum s-a întâmplat o asemenea nenorocire. „Lasă tu poveștile, îi spuse însă unchiul Rubin. Le spui mai târziu dacă vrei, c-avem timp. Acum pregătește ceva de mâncare, c-or fi rupți de foame... Dimineața când mă trezesc să iau medicamentele numai bine aprind focul, începu să povestească unchiul Rubin. Ea doarme neîntoarsă – și arătă spre nevastă-sa – nici nu mă aude... Și ce scandal am putut avea până am convins-o să dărâmăm teracota și să ne luăm în locul ei o dobiță. Cu lemnele pe care le am, cu altă sobă am fi înghețat de frig"... „Și voi cu ce treburi ați venit la oraș?" întrebă mătușa Valeria în timp ce pe o tavă, frumos aranjată, le aduse un dejun încropit în grabă. Domnul Desideriu nu putu să nu se bucure văzând cât de frumos era aranjată tava,

văzând, de asemenea, că furculițele de argint mai existau încă, precum și frumoasele cești de cafea, pe care le știa atât de bine de pe timpul când era un băiețaș, și când toate în casă arătau cu totul altfel. „Așezați-vă la măsuță, spuse mătușa Valeria, și vă rog să vă serviți. Mare lucru nu-i, ce s-a putut găsi". „Și cu ce treabă ziceți c-ați venit?" întrebă unchiul Rubin. „Vrem să mergem la Perian, la cabinet, spuse domnul Desideriu. Să-l pună pe tăticu la oglindă. Să vedem dacă nu are cumva ceva la plămâni". „Așa am auzit și noi c-ar fi doctor bun, spuse mătușa Valeria. Nu știu dacă o fi chiar așa, ori îi numai reclama de el". „Bani dați de pomană, spuse supărat domnul director. Așa se întâmplă când ai prea mulți și nu mai ai ce face cu ei: îi arunci pe fereastră". „Las' că nu-i chiar așa, spuse mătușa Valeria. Omul e bine să-și vadă din timp de sănătate. Noi nu ne ducem în fiecare vară la Herculane, la băi? Și-ți închipui că nu ne costă? Mai ales Rubin, așa-i de cheltuitor, nici nu vă spun!... Dar n-avem de ales. Lui îi face bine la picior și pe mine nu mă mai dor mâinile de când merg, am mai scăpat de dureri. Uitați-vă la ele, să vă dați seama cum s-au putut deforma, uitați-vă ce noduri s-au făcut. Mă trezeam noaptea și până se făcea lumină afară, nu mai închideam ochii de durere... Mâncați, spuse mătușa Valeria, abia dacă v-ați atins de mâncare". „Am uitat să vă servesc cu un pahar de țuică", spuse unchiul Rubin. „Nici nu obișnuim așa de dimineață", spuse Desideriu. „Nu-i nimic, spuse unchiul Rubin, atunci om gusta-o când vă întoarceți. „Ne ducem drept la gară, spuse domnul director, nu cred să mai avem timp să trecem pe la voi. Vrem să plecăm cu trenul de două, dacă l-om prinde, să ajungem de cu ziuă acasă, nu-mi place să orbecăiesc pe întuneric". „Asta nu se poate, să plecați nemâncați, nici să nu vă gândiți că vă las,

spuse mătușa Valeria. Așa, în grabă, ce s-o găsi. Nu facem nu știu ce pregătiri speciale". „A avut grijă Letiția să ne pună ceva în geantă, s-avem pe drum, spuse domnul director. Așa că n-om rămâne flămânzi". „Suntem curioși să aflăm, spuse unchiul Rubin, ce-a zis doctorul. Măcar să treceți să ne spuneți și nouă"... Cu o măturică mătușa Valeria aduna firimiturile de pe masă. Toate se învechiseră, într-adevăr, numai baticul ei roz, din voal transparent, nu se decolorase cu trecerea timpului! Chipul i se zbârcise, îmbătrânind, dar rozul lui se păstrase tot atât de strălucitor! Asemeni unui steag, pe care cu vitejie îl purtase neîntinat, străbătând cu el timpul cel plin de necruțare, fără să-i pese cât de repede trece clipa, cât de neîndurători se scurg anii și se apropie de sfârșit...

Era un obicei vechi: ori de câte ori veneau la oraș treceau pe la unchiul Rubin și pe la mătușa Valeria; lăsau bagajele, se spălau pe mâini, într-un cuvânt, făceau un scurt popas, înainte de a pleca după cumpărături. Copil fiind, domnul Desideriu se bucura teribil de aceste vizite matinale: vara se așezau cu toții pe verandă (pretutindeni în jur, ghivece cu flori, cactuși țepoși, crengi agățătoare de asparagos), perdelele erau trase ca să țină răcoare – niște perdele nou-nouțe, bine apretate, m cele mai vesele culori – iar mătușa Valeria îi servea cu dulceață de zmeură. Grădina strălucea proaspătă în lumina orbitoare a soarelui. „Ce aer curat, spunea unchiul Rubin, a spălat Dumnezeu lumea", și prin ușa deschisă pătrundea mirosul răcoros al crinilor care abia înfloriseră! Din ce pricină diminețile acelea au rămas pentru domnul Desideriu unice, fără seamăn pe lume, de ce se bucura deci într-o asemenea măsură, privind gardul

proaspăt vopsit (micul gard din şipci bine geluite care despărţea grădina de curtea acoperită cu un pietriş foarte fin), aleea (de o parte şi de alta a ei puteau fi văzute tufele de zmeură sau cele de agrişe), perdelele înflorate în care se oprea lumina soarelui, şervetelele bine apretate de pe masă, sau chiar baticul, roz bonbon, cu care îşi lega întotdeauna părul mătuşa Valeria... Apoi intrau cu toţii în casă, în sufragerie ori în dormitor, mătuşa Valeria era nerăbdătoare să le arate vreun obiect de curând cumpărat, o achiziţie proaspăt făcută. Toate cele din jur străluceau de curăţenie, păreau cu o clipă înainte spălate, frecate bine cu periuţa. Peste tot, pe mese, pe noptiere, pe bufete, erau aşezate vaze micuţe, scrumiere, coşuleţe din porţelan pline de graţie. Ce să mai vorbim despre goblenele de pe pereţi, pe teme religioase sau, dimpotrivă, profane (uneori chiar uşor lascive): cadâne stând întinse leneşe pe perne moi şi odihnitoare, doamne cu peruci înalte şi cu decolteuri uriaşe, ţigănci cu ochi otrăviţi de dorinţă şi cu fuste în cele mai ţipătoare culori. Parchetul era atât de alunecos, încât trebuia să fii tot timpul atent nu cumva să aluneci şi să cazi! Străluceau gemuleţele vitrinelor, străluceau oglinzile! „Ce părere ai?" întreba mătuşa Valeria scoţând din vitrină o frumoasă statuetă, ori o scrumieră minusculă de cristal, splendid şlefuită. „Pe asta nu ţi-o ştiu", spunea doamna Letiţia. „N-aveai de unde s-o ştii, îi răspundea mătuşa Valeria. Am cumpărat-o chiar săptămâna trecută de la Blomfield. La început mi-a cerut enorm, dar nici eu nu m-am lăsat. Mi-e şi ruşine să vă spun cât am dat pe ea! Am luat-o aproape pe gratis". „Uite aşa risipeşte ea banii, începea să se plângă unchiul Rubin. Tot adună, nu se mai satură, mi-a umplut casa cu nimicuri". „Nu-i nici un păcat să-ţi placă ce-i frumos! Nu-i aşa, Desideriu? îl întreba ea şi

ochii ei, de un albastru deschis îl priveau cu seninătate. Tu mă înțelegi. Noi amândoi știm prețui ce-i frumos..." Inima îi zvâcnea de emoție: mătușa Valeria avea perfectă dreptate: îi plăceau într-adevăr și lui lucrurile frumoase, și intra în casa ei cu evlavia cu care intră credincioșii într-o biserică. „Cât pe-aci să mă hotărăsc să cumpăr și un cleşte, povestea în continuare mătușa Valeria. Un cleşte micuț, pentru spart nucile, foarte delicat, o plăcere numai să te uiți la el; mi-a mai rămas inima la o garnitură de argint, dar din păcate nu era completă, lipseau două piese, o lucrătură în filigran, extraordinară. Aș fi luat-o eu, nu m-aș fi uitat la bani, chiar așa necompletă, până la urmă o scoteam, sunt sigură, destul de ieftin, dar crezi că aș fi avut liniște cu el! spunea, arătând mânioasă spre unchiul Rubin. „Luați-le, doamnă, și pe astea, m-a rugat Blomfield, cu o așa ocazie nu vă mai întâlniți! Gândiți-vă lucrătura numai cât face!" Ochii, atât de albaștri, ai mătușii Valeria se măreau peste fire, vrăjiți parcă de imaginea acelor linguriţe de argint, a cleştelui minuscul şi atât de delicat pentru spart nucile; o încântare naivă, dar şi o dorință arzătoare se puteau citi deopotrivă în privirile ei cuprinse de o dulce amețeală! „Ocazii din astea mai apar ele, spunea cu multă blândețe unchiul Rubin, fii tu fără grijă. Să am eu atâția bani în buzunar, câte au fost ele până acuma și cât or să mai fie de-acum înainte....Dacă m-aș lua după ea, se plângea unchiul Rubin, am ajunge la sapă de lemn". Mătușa Valeria le făcea un semn pe ascuns: nu ascultați la ce spune, lăsați-l să trăncănească; să zică ce vrea! „Nu știu dacă ați văzut voi goblenul din dormitor, de deasupra dulăpiorului, spunea ea întrerupând văicărelile plicticoase, după părerea ei, ale unchiului. Nu-i mai mare decât o palmă, dar așa o lucrătură fină, o minunăție, mă întreb ce ochi or fi fost ăia care l-au cusut?!"

Cam în vremea în care domnul Desideriu intră în adolescență, casa mătușii Valeria cunoscu, ca să spunem așa, perioada ei de apogeu: odăile fură înțesate cu obiecte de valoare, era aproape imposibil să te poți mișca din pricina lor, să faci un singur pas fără să riști să le spargi. Perioadă în care toate lucrurile din casă primiră, de asemenea, o strălucire atât de intensă, de orbitoare, încât te dureau ochii numai uitându-te la ele! Nu cred să fi existat undeva în lume un parchet mai strălucitor, sau vreun geam de vitrină să fi răspândit vreodată în jurul lui asemenea sclipiri! Atâtea vase de cristal pe o singură masă, atâtea goblene. (Chriști și cadâne, de-a valma, fără deosebire de sex sau religie) pe un singur perete! Cuprinsă de delir, mătușa Valeria își pierdu până la urmă capul! Își dădea, într-un fel, seama de tentativa ei absurdă – nu poți să aduni toate obiectele frumoase de pe lume! – și totuși era incapabilă să reziste ori de câte ori privirea îi cădea pe câte un lucru demn cât de cât de un minimum de interes estetic. Spiritul selectiv i se toci însă și ochiul încetă să mai discearnă ceea ce era într-adevăr frumos, de ceea ce doar imita, mima frumusețea. Așa că apărură în casă, pe lângă atâtea lucruri care meritau într-adevăr toată atenția, și altele ce te uimeau de-a dreptul prin inutilitatea și absurditatea lor, de o jenantă și întristătoare urâțenie. Pe nesimțite cantitatea se substitui calității, fără ca ea să observe acest lucru. Pictura de gang, vasele de sticlă ordinară (încărcate de cele mai absurde ornamente: sirene planturoase, cariatide cu sâni imenși etc., etc.), piticii din ghips colorat sufocară și umbriră, prin prezența lor vulgară și agresivă, frumoasele obiecte care li se aflau în vecinătate. Cumpăra de-acuma totul (vânduse casa de la țară a părinților, așa că de bani nu ducea pentru moment

lipsă), încât odăile se transformară pe nesimțite într-un fel de muzeu absurd, într-un opulent și supraîncărcat magazin de „consignație", burdușit până la refuz. „Acuș n-o să mai încăpem înăuntru", spunea unchiul Rubin cuprins de o îngrijorare sinceră. Oprește-te, draga mea, nu știu, unde ai să ajungi". Era însă prea mare amețeala și delirul. Și cine știe când s-ar fi oprit, într-adevăr, dacă nu i-ar fi venit în ajutor o altă latură a caracterului ei. Reuși să se salveze singură, fără ajutorul nimănui. Perioada de opulență greoaie fu, nu peste mult timp, depășită. Să ne aducem aminte că mătușa Valeria iubea din tot sufletul ordinea și curățenia: fiecare lucru era obligat să aibă un loc al lui, bine știut și ales cu mare grijă. Cum ai putea, însă să te descurci în haosul de obiecte care te înconjoară?! Nu-ți rămâne decât să le așezi unele peste altele, de-a valma, altceva nu era de făcut! Așa că pasiunea pentru ordine și curățenie fu aproape mai puternică decât dragostea pentru frumos. Se văzu deci obligată să facă o selecție dintre cele mai severe. Obiectele care meritau să fie păstrate fură separate de cele ce erau de prisos, lipsite de valoare, într-un cuvânt – cele de care te puteai dispensa fără să pierzi mare lucru. Dădu dovadă, în reducția pe care o făcu, de un bun-gust desăvârșit. Trebuie să spunem neapărat acest lucru, pentru ca nu cumva să aruncăm asupra mătușii Valeria o lumină falsă și nepotrivită. Piticii de ghips, vasele de sticlă proastă, colorate în verde sau galben, țigăncile cu sâni opulenți și cu o floare roșie în părul negru ca noaptea fură vândute și încă la un preț mai mult decât acceptabil (prostul-gust bucurându-se de multă trecere printre locuitorii orașului, aceștia fiind oricând dispuși să achiziționeze cu mai multă plăcere o țigancă dintre cele focoase, în locul unui goblen lucrat cu migală

în culori palide, de o lăudabilă discreție, reprezentând, de pildă, o scenă de la curtea regelui Ludovic al XVI-lea!). Femeie simplă, fără prea multă școală, mătușa Valeria avea, însă, ceea ce se cheamă gust. Intuițiile ei artistice – exceptând perioada de delir, amintită mai sus, când și-a pierdut, într-adevăr, capul – erau sigure și în afara oricăror dubii. Simțea frumosul prin toți porii și nu greșea aproape niciodată atunci când trebuia să distingă un lucru frumos de altul urât...

Casa își recâștigă vechea splendoare. Intrai în sufragerie și era imposibil să nu te bucuri văzând în jurul tău atâtea obiecte plăcute, așezate cu pricepere, în așa fel ca valoarea lor să iasă de la început în evidență. Fusese folosită o „sită" deasă, fiind păstrate, într-adevăr, cele mai fine porțelanuri, cristalele cele mai de preț. De pe perete te privea fie un Christ îngândurat, fie o odaliscă somnoroasă sau o ducesă cu obrajii roșii și cu o înaltă coafură rococo. De fapt, mătușa Valeria se dădea în vânt, în primul rând, după tot ceea ce e grațios și delicat; obiectele greoaie și încărcate nu prea aveau la ea căutare. Îi plăceau lucrurile fine și cât mai simple. Prefera, de pildă, porțelanul chinezesc lucrat cu migală, cu peisaje minuscule, care trebuiau privite de aproape ca să poți vedea într-adevăr ce reprezintă, celui austriac, greoi și mult prea încărcat pentru gustul ei. Numai în dormitor putea fi admirată o cană uriașă și borțoasă din porțelan – bogat ornamentată cu flori și papagali – și un lavoar așijderea, în care nu se spăla, bineînțeles, nimeni, fiind puse acolo doar de decor, să fie admirate, să-ți bucuri ochii uitându-te la ele; așezate chiar lângă pat, încât de cum se făcea ziuă, de cum deschidea ochii mătușa Valeria putea să le privească în voie. E adevărat că lavoarul avea o

mică crăpătură, numai de ea știută, pe care nu aveai cum s-o observi dacă nu ți se atrăgea atenția, iar florile de pe vas erau, chiar lângă mâner, puțin șterse; altfel însă întreaga garnitură arăta ca nouă; proprietarul fusese, se pare, contele Teleki în persoană; într-un cuvânt, un lucru deosebit de valoros! în ceea ce privește toate aceste obiecte, singura ei grijă era să le ferească de unchiul Rubin, ființă îngrozitor de greoaie, care adesea se împiedica în covoare, atingea cu mâna, din greșeală, o vază de flori, răsturnând-o – cât pe-aci să se spargă! – sau umbla prin sufragerie tropăind atât de tare din picioare, încât oricând exista pericolul ca obiectele din vitrină – care zdrăngăneau în fel și chip – să se facă țăndări! „Umblă mai cu grijă, îl certa ea. Fii și tu atent! Uită-te pe unde calci. Unchiul Rubin mormăia ceva cu totul nedeslușit, în realitate era nemulțumit la culme. Toate aceste obiecte prețioase îi limitau teribil libertatea de mișcare, trebuia să umble, în propria lui casă, de parcă s-ar fi aflat într-o biserică; adesea se trezea chiar că vorbește în șoaptă. Or, toate astea erau de nesuportat! Se alcătuise un fel de „regulament", care trebuia respectat cu sfințenie și de la care, în ciuda enervării sale, nu îndrăznea să se abată. E adevărat că, uneori, îi venea să facă harcea-parcea severele instrucțiuni; greu rezistă tentativei de a da năvală în casă cu bocancii încărcați cu glod; tare i-ar fi plăcut să pășească zdravăn cu ei, mânjind cu noroiul din grădină covoarele cele mătăsoase și moi, peste care nu avea voie să calce altfel decât numai în pantofi de casă; niciodată, însă, nu îndrăzni să-și ducă la îndeplinire un asemenea gând, într-un acces, firesc, de disperare, probabil că mătușa Valeria l-ar fi strâns de gât, strangulându-l cu propriile ei mâini... Așa însă, totul strălucea de curățenie, casa își dezvăluia cu mândrie întreaga

ei splendoare şi domnul Desideriu – ori de câte ori venea în vizită cu părinţii – era cuprins de emoţie şi de o neţărmurită fericire, trecându-i pragul. Prin mătuşa Valeria, prin casa ei, operă aproape desăvârşită, înţelese că într-adevăr frumuseţea există, îi fu dat să-i descopere splendoarea şi să se bucure de ea... Toată viaţa scrise poezii tandre şi pline de gingăşie (nu le arătă nimănui niciodată, valoarea lor artistică nu fu, prin urmare, verificată în niciun fel). Versuri transcrise cu cerneală vişinie într-un caiet îmbrăcat în mătase neagră şi în care era vorba, întotdeauna, despre unul şi acelaşi lucru: despre frumoasele obiecte adunate în casa mătuşii Valeria! De unde şi caracterul oarecum parnasian (domnul Desideriu habar n-avea bineînţeles, de existenţa unui astfel de curent literar!) al versurilor cu pricina: se vorbea în ele de porţelanuri cu străluciri mate şi domoale, catifelate şi dulci, de cristaluri cu reflexe reci şi cristaline ca ale apelor limpezi de munte, de mătăsuri fine şi covoare moi, peste toate planând silueta măreaţă a casei atât de dragă lui odinioară... Din versurile lui nu lipseau nici dulceţurile ori şerbeturile parfumate şi frumos colorate. Ştia, însă, cât de legate erau chiar şi aceste versuri – mai puţin reuşite, e adevărat, cu rime care şchiopătau din când în când (se chinuise o zi întreagă să găsească o rimă la cuvântul „coacăze", înlocuindu-l până la urmă cu un altul, mai uşor de rimat, cu jucăuşul cuvânt „agrişe") – ele casa mătuşii Valeria, aşa cum arăta ea în copilăria lui. Pentru că strălucirea şi frumuseţea îşi dădeau mâna cu bunăstarea, nici nu se putea altfel! Cămara – era destul să-i deschizi uşa şi să-ţi arunci o privire – era burduşită cu borcane cu dulceaţă de zmeură, cireşe amare, caise, agrişe, struguri coacăze (de unde şi necazurile legate de rimă), nuci etc., etc., pe rafturi abia încăpeau sticlele cu

sirop, fără să mai amintim pe cele de şerbet, ori de jeleu, sau minunatul caş de gutui, păstrat într-un castron pe o măsuţă micuţă de marmură.

Orice apogeu este urmat, însă, de o perioadă de declin. Schimbările ce apărură la început fură atât de lipsite de importanţă, încât, dacă n-ar fi fost domnul Desideriu (care în acei ani tocmai intra în adolescenţă), ele ar fi trecut, probabil, neobservate.

O casă poate să decadă, la fel ca un imperiu, şi domnul Desideriu şi-ar fi putut spune şi el faimoasele cuvinte: „Sic transit gloria mundi", cu condiţia să fi ştiut un pic de latină şi mai multă istorie. Chiar şi aşa – celebra reflecţie cu privire la zădărnicia gloriei îi era întru totul necunoscută – ceea ce simţea el semăna destul de bine cu amărăciunea celui ce scornise melancolica meditaţie.

Totul începu într-o zi ca oricare alta. Cu ocazia unei vizite. Aştepta ca de obicei în faţa uşii să vină unchiul Rubin să le deschidă. În fiecare an, de cum venea primăvara şi se putea ieşi afară „în talie", unchiul Rubin vopsea poarta. Găseau de obicei o hârtie prinsă în mânerul de la clanţă pe care unchiul scria întotdeauna, cu un creion roşu, cu vârful tocit: „Proaspăt vopsit". De data asta însă, hârtia lipsea. Culoarea veche, pe alocuri murdară a porţii îl făcu pe domnul Desideriu să-l întrebe pe unchiul Rubin, care era pricina întârzierii. „Anul asta nici n-o mai vopsesc, i se spuse, spre marea lui uimire. O las aşa cum îi acum. Anul trecut, povesti el, mătuşă-ta n-a avut răbdare să se încălzească timpul. O zi întreagă, pe burniţă, am stat şi-am migălit la ea – când mă apuc de un lucru îmi place să-l fac ca lumea, să nu-l fuşăresc – şi mă credeţi că mi-a căşunat în spate. Am umblat încârnit, nu ştiu cât timp n-am putut să mă îndrept.

Şi uite aşa, m-am hotărât s-o las în plata Domnului. Poate să zică Valeria ce-o vrea! Îmi bag degetele în urechi şi mă fac că n-aud. Dacă te iei după ea nu mai termini cu lucrul".

Să fi fost acesta – uşa lăsată nevopsită, decolorată de ploi – primul semn de delăsare? Sau poate pantofii murdari, aruncaţi sub scaunul pe care mătuşa Valeria ţinea găleata cu apă (acoperită întotdeauna cu un şervet alb, bine întins şi umflat numai într-o parte de mânerul polonicului), o pereche de pantofi vechi şi scâlciaţi al căror loc, bine fixat, era, desigur, în debara? Sau ceaşca de cafea rămasă nespălată pe masa de bucătărie?? Cu timpul apărură şi alte semne la fel de concludente şi ele: cum ar fi ştergătoarea din faţa intrării, făcută praf, halatul aruncat neglijent pe pat, o anumită dezordine din camera de baie (hârtia de la w.c., tăiată cu multă grijă în pătrăţele egale, fusese înlocuită cu hârtie ordinară de ziar). Începea casa să semene (după cum i se părea domnului Desideriu, la urma urmei un băieţandru care nici nu înţelegea prea bine ce înseamnă cuvântul „decădere" sau „declin") cu un aparat al cărui mecanism perfect dădea semne de oboseală, precum şi cu atâtea şi atâtea organisme vii ce-şi pierd din vigoare pe măsură ce îmbătrânesc?

Toate aceste transformări îşi aveau punctul de plecare în vechiul conflict dintre mătuşa Valeria (partizană a frumuseţii şi a strălucirii) şi unchiul Rubin (fiinţă practică, cu picioarele pe pământ), conflict care se accentua pe măsură ce anii treceau; balanţa, din nefericire, se înclina tot mai mult în favoarea acestuia din urmă. Timpul îi dădea câştig de cauză, spiritul său practic începea să-şi pună amprenta asupra casei. Şi mult mai târziu, când în fundul ogrăzii apărură scârboasele cotețe pentru găini, putu să se

considere învingător. Utilitarismul cel mai grosolan câştigă prin urmare partida, în dauna frumosului, susţinut cu atâta ardoare de mătuşa Valeria. Căci, în vecinătatea unor cotețe, frumusețea își găsește loc cu greu. Când unui copilandru i se pare că vede frumusețea cu propriii lui ochi, imposibil să-i ştergi din minte imaginea ei! Orice atac împotriva acesteia se transforma într-o lovitură dureroasă, greu de suportat! De unde să ştie un băieţandru că nimic nu poate fi păstrat pentru veşnicie, declinul fiind înscris chiar în legile firii? Cum să-l faci pe un copil să mediteze asupra unor astfel de lucruri, mai ales când înclinaţiile lui reflexive sunt şi aşa destul de reduse? în tot cazul, casa mătuşii Valeria se schimba de la o vizită la alta, iar domnul Desideriu suferea din pricina asta.

Am fi totuşi nedrepţi şi am greşi profund, punând doar pe seama unchiului Rubin aşa-zisa înfrângere pe care o cunoscu mătuşa Valeria. Atâtea obiecte frumoase adunate la un loc treziseră în pieptul nevârstnic al domnului Desideriu, aşa cum am mai spus, o admiraţie dintre cele mai puternice, dar nu-l orbiră într-o asemenea măsură încât să nu observe complexitatea motivelor ce au contribuit la apariţia acelor modificări care, încetul cu încetul, schimbară atât de mult aspectul casei, o făcură de nerecunoscut. Sămânţa răului trebuia căutată nu numai în afară. Căci dacă apetitul estetic al mătuşii nu scăzu defel odată cu trecerea anilor, ba am putea chiar spune că într-un fel se accentuă declanşând cele mai teribile obsesii (nu dormea nopţile, avea insomnii, ori de câte ori vedea câte un obiect frumos), scăzu, în schimb, energia necesară pentru ducerea la bun sfârşit a unor acţiuni legate de impresionantul ei cult pentru frumos. Nu-i destul să doreşti un lucru, trebuie să şi lupţi pentru

cucerirea lui; or, tocmai această putere de luptă se micşoră cu trecerea anilor. Îi fu dat, aşadar, mătuşii Valeria să vadă cum frumuseţea îi alunecă printre degete, iar ei îi lipseşte energia şi forţa de a o reţine. Aşa că o frumoasă tabacheră de email rămase necumpărată (suma era derizorie!), precum şi un splendid sfeşnic de argint aurit nu mai fu smuls din „ghearele" domnului Blomfield pe un preţ de nimic, o scrumiera de cristal de Boemia fu şi ea altcuiva vândută! Cunoscu, în schimb, strania şi bolnăvicioasa plăcere a renunţării: ajunse să se bucure auzind că o vază de cristal a fost cumpărată „aproape pe gratis", ori că s-au vândut douăsprezece linguriţe de argint la un preţ convenabil... Am greşi, desigur, închipuindu-ne că mătuşa Valeria nu şi-ar fi dorit din tot sufletul aceste obiecte splendide. Spre mirarea ei însă, o cuprindea o ciudată apatie atunci când ar fi trebuit „să ia taurul de coarne". Oboseala se accentua tot mai mult, blocând şi anihilând orice încercare de a acţiona. Auzind că s-a vândut un obiect de valoare, i se întâmpla să spună, ea, care, altfel fusese atât de strângătoare: „Lasă să-l ia una mai tânără, să aibă timp să se bucure de el"... Începuse, de fapt, să-i fie frică (altfel, cum am putea explica aşa-zisa ei nepăsare?) *că nu mai e timp*: un lucru odată cumpărat, vremea trece şi nu mai ai când să te bucuri în tihnă de el... Îşi făcuse obiceiul ea, în după-amiezile lungi de vară, (când unchiul Rubin sforăia în şezlongul din curte, încât nu avea cum s-o vadă) să se furişeze în sufrageria înţesată cu cristaluri şi porţelanuri fine. Se aşeza pe un taburet în mijlocul încăperii şi începea să se uite, pe rând, la fiecare. Îşi amintea foarte exact ziua şi împrejurările în care le-a cumpărat, se gândea la energia consumată ca să le smulgă din mâinile hrăpăreţe ale proprietarilor de certurile iscate

pentru fiecare obiect în parte. „Pe lumea ailaltă tot nu poți să le iei cu tine. Odată va trebui să te desparți de ele", îi spunea adesea unchiul Rubin fără s-o menajeze. *Ea știa însă că ceea ce va fi atunci, la sfârșit, nu va semăna nici într-un caz cu o despărțire!*

Să ne întoarcem, însă, la schimbările care au survenit de-a lungul anilor: la început destul de mărunte, încât dacă n-ar fi fost ochiul vigilent al domnului Desideriu ele ar fi trecut, așa cum am mai spus, neobservate; apoi odată cu trecerea timpului, din ce în ce mai dese și mai importante. Grădina (se afla în spatele casei și era împrejmuită de un zid înalt de cărămidă) nu fu nici ea scutită. Prima jumătate era rezervată zarzavatului (morcovi, salată și ceapă verde, roșii și fasole), iar în cealaltă jumătate mătușa Valeria își cultiva florile: toate soiurile, nu numai trandafiri – de la crinii turcești până la veselele tufănele sau lăcrămioarele ale căror flori, albe și delicate, umpleau aerul de o dulce mireasmă. Grădina de flori fu, însă, la un moment dat, micșorată, redusă aproape la jumătate: crinii turcești, cu florile de un galben întunecat, dispărură, iar în locul lor fură plantate câteva tufe de crizanteme, nu prea multe, care înfloreau toamna târziu. De asemenea se împuținară soiurile de trandafiri și celor rămași începu să le meargă din ce în ce mai prost... „Floarea e un lucru gingaș, spunea unchiul Rubin, în timp ce cu o foarfecă îi tăia doamnei Veturia niște trandafiri galbeni – („Păcat de ei, spunea domnul director, au să se ofilească până ajungem acasă.") – trebuie să umbli după ea tot timpul, cere s-o îngrijești. Valeria înainte vreme mă trimitea cel puțin de două sau trei ori pe zi în grădină, să-i aduc crini ori trandafiri, să și-i pună în vază. «Stau goale, zicea, și grădina-i plină cu flori, spune și tu dacă nu-i

păcat». Nu știu ce-o fi cu ea, dar a uitat parcă de ele. Nici nu se mai uită la flori". „Nu-i adevărat, îl contrazisese mătușa Valeria. Ce poate fi mai frumos pe lumea asta decât o floare. Luminează casa!..." Spusese însă adevărul, rar se întâmpla să-l mai pună să-i aducă flori din grădină. Doar atunci când acestea se ofileau în vaze și începeau să răspândească în jur un miros urât, de putreziciune, își amintea de ele. Le arunca pe cele ofilite în găleata de gunoi, spăla bine vaza până când se pierdea mirosul neplăcut al florilor veștede și-l ruga, în sfârșit, să-i aducă alți trandafiri, ori crini proaspăt culeși... Ușorul dezinteres față de florile din grădină se afla – ne referim, bineînțeles, la mătușa Valeria – în strânsă legătură cu o tot mai accentuată oboseală. Se apuca dis-de-dimineață să facă „mare curățenie", strângea covoarele, deschidea ferestrele, iar când curățenia era în toi, o cuprindea, brusc, o asemenea sfârșeală, încât simțea că nu mai are chef de nimic, și tare s-ar fi dus să tragă un pui de somn în dormitorul cu obloanele trase. Unde era intransigența ei de odinioară, fanatismul cu care lupta împotriva prafului, a muștelor, plăcerea cu care lustruia ferestrele și parchetul?!... Setea ei de frumos era direct proporțională cu marea ei pedanterie, cu neostoita ei hărnicie. Cât de bucuroasă era, de pildă, seara când, frântă de oboseală trecea în revistă munca de peste zi, contemplându-și casa care lucea, „ca un pahar", de curățenie! Prin urmare nu numai de oboseală era acum vorba, ci și de o anumită nepăsare: praful de pe noptieră o lăsa indiferentă, muștele care bâzâiau în voie în sufragerie, așezându-se pe cristaluri, n-o mai enervau ca odinioară, când, înarmată cu un prosop de bucătărie (ajutată și de unchiul Rubin), pornea la atac împotriva lor! Tot mai greu începu să i se pară să scoată covoarele afară și să le bată (mai ales că unchiul

Rubin refuza categoric să mai facă munca asta). Deasupra frumoaselor persiane (se afunda piciorul în ele când călcâi) fură aşezate nişte carpete oribile – „Mi-e mult mai uşor să le scutur", se scuzase ea. Ele fură întinse, de-a curmezişul, nu numai în dormitor, ci chiar şi în sufragerie, unde se umbla în general mult mai puţin. Apoi una din camere (i se spunea „camera de oaspeţi" – uneori, când pierdeau trenul seara, rămâneau să doarmă acolo, în încăperea în care mirosea a mere, a gutui şi a cearşafuri bine apretate) fu închiriată unui ofiţer („curvar şi beţiv", spuse, în şoaptă, mătuşa Valeria, nu cumva să fie auzită de noul chiriaş). Din momentul în care îi trecu pragul, grija ofiţerului fu în permanenţă una singură: să urâţească aspectul casei. Perdelele din ferestre fură înlocuite (ca să nu se vadă în stradă, spusese zâmbind cu subînţeles „chiriaşul" – de parcă n-ar fi putut fi trase jaluzelele pentru asta!) cu hârtie albastră de împachetat cărţile, iar holul de la intrare fu şi el transformat într-un fel de bucătărie improvizată (găteau în ea, pe rând, tot felul de fetişcane, cam prea dezvoltate pentru vârsta lor, cu sâni opulenţi şi cu fundul mare, ofiţerului plăcându-i, după propria lui expresie, „muierile babane"). Era ca şi cum cineva ar fi venit şi ar fi smuls cu forţa – cel puţin aşa i se păru liceanului, adică domnului Desideriu – o mână ori un picior dintr-un trup până atunci sănătos şi întreg, schilodindu-l pe neaşteptate! Ciopârţită în acest fel, casa semăna din ce în ce mai puţin cu cea de altădată. Cum ofiţerul avea şi un câine (bătrân, chior de un ochi, o adevărată epavă), curtea (să ne amintim pietrişul ei alb la care nu se renunţase încă) se umplu chiar din primele zile cu căcărezele acestuia. Unchiul Rubin înarmat cu un făraş încercă să le adune în fiecare dimineaţă, muncă destul de istovitoare, la care renunţă în

cele din urmă. „Mult mai potrivită ar fi – mormăia el furios – niște otravă: un cârnăcior și am scăpat de căcăreze!" N-avu însă curajul să-și ducă planul la îndeplinire.

Într-o noapte, ofițerul se întoarse beat-mort acasă, intră furios – cine știe din ce pricină – în apartamentul bătrânilor, care aveau obiceiul să doarmă cu ușa descuiată, trecu prin dormitor fără să-i bage în seamă (buimăciți, aceștia abia reușiră să sară din pat), se opri în sufragerie și, după ce aprinse toate luminile, luă de pe masă uriașa vază de cristal – cel mai prețios obiect achiziționat vreodată – și o trânti cu toată puterea de parchet! Mătușa Valeria la început leșină, apoi când se trezi și văzu vasul făcut țăndări începu să plângă și să strige ca din gură de șarpe. Ofițerul își reveni brusc din beție, strigătele ei, probabil, îl treziseră la realitate, și, speriat, dându-și seama de ceea ce făcuse, își ceru cu lacrimi în ochi iertare. Apoi începu să culeagă, stând în patru labe, cioburile de pe parchet și persian. Și le puse în chipiu cu multă grijă, de parcă ar fi vrut să le lipească la loc. „Am să vă cumpăr mâine alta, fiți fără grijă, doamnă, spuse el spășit și începu să-i sărute în neștire mâinile, udându-le cu lacrimi de pocăință. Nici eu nu știu ce-mi veni, de ce făcui un lucru ca ăsta", spunea el printre hohote de plâns. „Băutura nu-i bună", îndrăzni să spună unchiul Rubin, dând mustrător din cap. „Din partea dumneavoastră nu ne așteptam la așa ceva", spuse și mătușa Valeria, care era albă la față ca varul și nu reușea în ruptul capului să-și revină...

Ofițerul se ținu de cuvânt, aduse chiar a doua zi o altă vază de cristal în locul celei sparte, mai prețioasă sau, în tot cazul, mult mai mare decât cea făcută țăndări în noaptea trecută. Mătușa Valeria se speriase, însă, mult prea tare, atât de tare încât hotărî să vândă toate porțelanurile și cristalele

din casă, toate obiectele care ar fi putut fi sparte în cazul când ofițerul ar fi fost cuprins de o nouă criză de demență (așa fu categorisită de către unchiul Rubin comportarea tânărului chiriaș. Pricina: excesele etilice, precum și cele sexuale). Greu însă să-ți închipui sufrageria fără frumoasele servicii de porțelan, fără cristalurile strălucitoare! Arăta ca o pădure care a fost tăiată și n-au mai rămas decât cioturile, ca o livadă din care au fost smulse toate florile, ca o grădină devastată! Văzând-o, mătușa Valeria fu cuprinsă ea însăși de disperare. Se așeză pe un taburet, sfârșită, și plânse trei zile încheiate. A patra zi se sculă cu noaptea în cap și dispăru fără să spună o vorbă. Pe la prânz se reîntoarse, roșie la față, cu coafura în neorânduială – chiar baticul roz alunecase puțin într-o parte, subliniind neglijența-i vestimentară. „Vino cu mine, îi spuse ea unchiului Rubin, să mă ajuți să le aducem înapoi". „Și dacă ți le sparge iară?" întrebă unchiul, „Fie ce-o fi, spuse. Altfel, adăugă ea, și vocea îi suna ușor alterată de suferință, mă bag în pământ de durere". „Să-i spunem atuncea să plece, propuse unchiul Rubin. Mi-e și de câine. A umplut ograda..." Soarta le veni, însă, în ajutor: se întâmplă ca una din fetișcane – cea mai slabă, mai subțirică dintre toate, mai fără sâni – să rămână însărcinată. Apărură părinții fetei, se iscă un adevărat scandal, și ofițerul fu obligat – în urma unor amenințări dintre cele mai drastice – să se însoare. Se mută cu soția într-o casă mare, pusă la dispoziție de socri, oameni cu stare, bucuroși să scape de unica odraslă, și-și luă cu el și câinele. Așa că porțelanurile – recuperate în mare parte – fură din nou în afara oricărui pericol, viața își reluă cursul normal, hârtia din fereastră dispăru, bucătăria improvizată redeveni hol, totul începea

să fie la fel ca înainte. Totuşi casa arăta ca după o boală, îşi revenea parcă cu greu.

Ca elev al liceului «Coriolan Brediceanu» – duminica, mătuşa îl invita la masă, după prânz îi călca pantalonii sau îi cosea câte un nasture la uniformă – domnului Desideriu i se oferi prilejul să urmărească îndeaproape schimbările la care ne-am referit până acum, precum şi altele nu mai puţin îngrijorătoare. Casa, asemeni unei fiinţe inconştiente şi oarbe, incapabilă să opună vreo rezistenţă unui destin lipsit de îndurare, accepta, de bunăvoie, autodistrugerea şi mutilarea. Căci de mutilare era desigur vorba, de vreme ce vechea ei deviză – totul să strălucească şi unde îţi arunci ochii să nu vezi altceva decât obiecte „de valoare" (din porţelan fin, din argint ori din cristal, neapărat de calitatea întâi!) – începea să fie, pe nesimţite, amendată, uitată până şi de mătuşa Valeria! Parchetul – odinioară puteai „să-ţi faci într-adevăr mustaţa" în el! – îşi pierdu luciul. În sufragerie, unde se intra tot mai rar, un strat subţire de praf se aşternu deasupra mobilei, iar obiectele – porţelanurile, argintăria şi cristalele – atât de legate de ceea ce ar constitui personalitatea casei – se depersonalizară parcă. Tot mai accentuat (şi mai împovărător) era sentimentul că nimeni nu mai are nevoie de ele, că au devenit aproape de prisos. „Cât de delicat e desenul de pe ceşcuţa asta", spuse într-o după-amiază de duminică domnul Desideriu, şi, aşezat în faţa ferestrei, ridică ceaşca în sus, oferind-o luminii soarelui, în aşa fel încât mătuşa Valeria să o poată admira în voie. Se uită drept în ochii ei, o urmări cu multă atenţie. Odinioară, ori de câte ori i se întâmpla să-şi arunce privirea asupra unui obiect frumos, chipul ei se lumina de plăcere şi încântare.

Iată însă că de data asta se uită la frumosul vas de cristal cu o privire opacă și moartă, stinsă și aproape indiferentă...

Nepăsarea și indiferența, în forme atât de definitive, nu apărură decât mult mai târziu însă, în acele clipe în care sfârșitul – al casei sau al celor doi bătrâni, pentru domnul Desideriu era aproape același lucru – începu să se apropie cu pași repezi, punând deasupra lucrurilor un zăbranic sumbru și cât se poate de întristător. Nu cumva – se întreba domnul Desideriu (de-acum era bărbat în toată firea, ca și logodit cu doamna Veturia) – toate acestea aveau totuși un rost al lor? Nu devenea finalul mai puțin întristător și despărțirea poate mai ușoară? Un fel de alunecare domoală, făcând ca totul să se petreacă aproape pe nesimțite. Mâinile se desprind cu ușurință, ochii privesc fără să mai vadă...

Dar să nu anticipăm. În ceea ce privește povestea noastră, din păcate prea mult nu mai avem de povestit. Să aruncăm, totuși, o privire în urmă, să nu grăbim precipitând desfășurarea evenimentelor. Să ne întoarcem la acea zi când unchiul Rubin o convinsese pe mătușa Valeria să renunțe la florile din grădină. „Mai bine am închiria cuiva partea cu florile – fusese el de părere – eu și așa nu mai sunt în stare să am grijă de ea și rămâne grădina nelucrată. Am putea vorbi cu Bocotan, îi facem și lui un bine, mai câștigă și el un ban"... „Eu nu mi-aș face de lucru cu Bocotan, spusese mătușa Valeria. Nu-i om de încredere.." „Încercăm doar anul ăsta, spusese unchiul Rubin. Dacă n-om ieși la cale cu el, poate la anul găsim pe altcineva mai de încredere"... Așa că florile din grădină – mătușa Valeria nu și-ar fi închipuit că poate trăi fără ele – dispărură! În partea lui, Bocotan puse varză, ceapă verde, ridichi de toamnă și arpagic.

În după-amiezile călduroase de la sfârșitul lui iunie, mătușa Valeria își făcu obiceiul să moțăie în șezlong, pe terasă, lăsând ușa spre grădină larg deschisă. Din când în când se trezea și, buimăcită încă de somn, îl vedea pe Bocotan în grădina văduvită de flori, plivind ceapa ori udând straturile de arpagic cu o stropitoare ruginită și cu fundul găurit. Până ajungea cu ea la straturile cu răsaduri, stropitoarea era pe jumătate goală. Aplecat deasupra răsadurilor, mic, negricios, cu niște pantaloni largi și flenduroși, legați cu sfoară, cu pantofii scâlciați, se oprea din când în când din lucru, să se odihnească; rămânea pe răzor, cu palmele lipite de genunchi, cu capul în pământ, aplecat mult, într-o poziție meditativă și gata parcă în orice clipă să se răstoarne. Alteori, mai spre vară, când căldurile erau mari, își făcu obiceiul să se culce la umbra firavă a cireșului din fundul grădinii; dormea direct pe pământ, cu capul pe o cărămidă, cu pălăria pe obraz, ca să-l apere de soare și de muște. Când soarele asfințea și se făcea răcoare, se trezea. „Eu sunt învățat rău, se plângea el. Dacă nu am oleacă de băutură – nu multă, numai, așa, s-o gust – n-am poftă de nimica; mă cuprinde un fel de sfârșeală și aș dormi tot timpul. Dacă trag o înghițitură, imediat parcă-s alt om!" „A mai rămas un pic de vișinată pe fundul damigenei, spunea atunci mătușa Valeria, înțelegând aluziile bătrânului. Am stors-o într-un păhărel, dar, din păcate, e cam tulbure, așa, ca de pe fund". „Las' că-i bună, doamnă, poate fi și mai tulburată, nu-i niciun păcat", spunea Bocotan și i se lumina fața. „Ți-am pus paharul pe fereastră în bucătărie", spunea mătușa Valeria. Fii bun și ți-l ia singur. Am o indigestie, nu știu ce-o fi cu mine, mă crezi că abia mă mișc", se plângea

ea. „Dar eu, doamnă, spunea atunci Bocotan şi arăta spre pahar. De ce credeţi că folosesc? Asta e medicina mea, asta mă ţine pe picioare..." Mult mai târziu, în anii de după război – domnul Desideriu era bărbat în toată firea, tată al unui copil care era de-acuma elev la «Coriolan Brediceanu» – avu un vis ciudat, care îl tulbură nespus de mult. În vis i se arătă casa (atât de dragă lui, odinioară) cuprinsă însă de flăcări, supusă unui bombardament nemilos. Avioanele, ca nişte păsări negre, se roteau deasupra sumbre şi ameninţătoare. În vis apărură apoi mătuşa Valeria şi unchiul Rubin. Cine ştie prin ce întâmplare, însă, îşi făcu apariţia şi Bocotan cel mărunţel. El încerca să stingă focul, foindu-se tot timpul jur împrejurul lui, ajutându-se, neputincios şi speriat, de stropitoarea lui cu fundul ciuruit. Unchiul Rubin şi mătuşa Valeria, în schimb, se uitau liniştiţi la casă, faptul că era cuprinsă de flăcări nu părea să-i tulbure în vreun fel. Pe chipul lor nu se putea citi nici părerea de rău şi nici întristarea. Flăcările incendiului luminau obrazul lor calm şi liniştit, aproape indiferent. Apoi mătuşa Valeria se aplecă şi culese de jos o uriaşă cupă de cristal, o ridică, solemnă, cu amândouă mâinile, aşa cum îşi ridică sportivii trofeele, iar flăcările incendiului luminară cupa într-un mod neaşteptat. Ridicată aşa, deasupra capului, arăta ca un fel de floare uriaşă de sticlă, o floare dintre cele mai ciudate cu putinţă. Toţi trei se uitară la ea, apoi mătuşa Valeria, cu o uluitoare şi tulburătoare cruzime, o aruncă în flăcări! Se auzi cum pocneşte şi se face ţăndări şi zgomotul sticlei sparte îl trezi din somn pe domnul Desideriu...

La scurt timp după ce dispărură florile din grădină, soba de teracotă din dormitor – plăcile erau de culoare verde, un verde închis, asortat perfect cu cuvertura galbenă

de pe pat – fu înlocuită cu o dubiță de tablă. „N-are niciun fason – spunea parcă scuzându-se mătușa Valeria – dar e mai practică, se încălzește repede. Cât de ude și proaste ar fi fost lemnele, ard ca și cele uscate." O sobă foarte bună, așa că vechea sobă de teracotă fu demontată bucată cu bucată, iar unchiul Rubin reuși s-o vândă la un preț bun. Se căscase un gol, însă, ce-o făcea pe mătușa Valeria să tresară, ori de câte ori intra în încăpere. Când își pierduse în tinerețea ei verigheta, fusese cuprinsă de un sentiment asemănător! Apoi frumosul pat dublu – o mobilă de toată splendoarea, (dormitorul fusese cumpărat de la fostul director al fabricii de pânzeturi, Moga) – fu și el înlocuit. Era destul de incomod, acum, la bătrânețe să doarmă în același pat amândoi – așa că două paturi înguste, așezate la o oarecare distanță unul de celălalt, fură așezate în locul acestuia în încăpere. Ele nu se potriveau bineînțeles cu restul mobilei, până și culoarea lemnului era alta. Erau doar două paturi în care se putea dormi și atâta tot! Mătușa Valeria încercă să le așeze în așa fel, încât să nu li se vadă urâțenia; oriunde le-ai fi așezat însă, ele arătau la fel de oribile. „În schimb sunt comode, căută s-o consoleze unchiul Rubin, încercându-le pe rând pe fiecare, ca să-i arate ce arcuri bune au. M-am odihnit și eu o noapte ca lumea", spunea și se așeza pe pat, se întindea cât era de lung... Frumoasa garnitură de porțelan – ligheanul și cana cea înflorată – din pricina noului aranjament, fură mutate și ele de la locul lor. Mătușa Valeria le găsi totuși și acestora „un locșor", cam după ușă, e adevărat, spre marea disperare a unchiului Rubin, care trebuia să fie tot timpul atent, nu cumva s-o trântească prea tare și din nebăgare de seamă să se spargă cana sau ligheanul... Se întâmpla uneori, spre ziuă, ca mătușa Valeria să se trezească brusc din somn

și să privească odaia văduvită de frumosul mobilier cu care era atât de obișnuită. Privirea i se împiedica de urâta sobă de tablă, care, în lumina cenușie a dimineții, părea parcă și mai sinistră! Căuta cu privirea frumoasa cană de porțelan – îi plăcea să urmărească meandrele desenului, crengile încărcate cu flori ce alcătuiau un fel de brocart somptuos și de o indiscutabilă eleganță – și faptul că n-o găsea la locul ei bine știut, ales cu multă grijă, o umplea de tristețe.. Se hotărî s-o aducă înapoi; o zi întreagă se chinui să-i facă loc, dar fu obligată să renunțe. „Garnitura" rămase în continuare după ușă, spre marea ei supărare și întristare. „Suntem bătrâni de-acuma, căuta s-o consoleze și să-i deschidă ochii unchiul Rubin. Trebuie să ne aranjăm în așa fel viața, încât să ne fie cât mai ușor"... Cam în aceeași perioadă apărură și carpetele care o scutiră pe mătușa Valeria de multe necazuri; persianele era incomod să le scoți de fiecare dată când faci curățenie și pe deasupra se adună în ele și prea mult praf, unchiul Rubin ar fi trebuit să le bată o după-amiază întreagă: „Tu nu vezi, îi spunea el mătușii, dau de două-trei ori cu bătătorul și abia răsuflu. Nu mai am putere, trebuie să te obișnuiești cu gândul că nu mai suntem tineri. Și nici la plămâni, praful nu-i bun defel".

Un timp, sufrageria rămase intactă. În ea se intra din ce în ce mai rar. Unchiul Rubin, de pildă, nu-i deschidea ușa decât la Crăciun și la Paști. Intra în dimineața de Paști în sufragerie, se uita la ouăle roșii așezate pe o tavă uriașă în mijlocul mesei, își turna un deget de țuică într-un păhărel mai ordinar, de cele de cristal nu îndrăznea să se atingă – își tăia felii un ou, și-l mânca punând pe el puțină sare, și cânta apoi un „Christos a înviat" cu un glas ușor tremurat; un prilej să se bucure că mai are puțintică voce, într-un cuvânt

să simtă şi el că e sărbătoare! În cealaltă odaie o auzea pe mătuşa Valeria turnându-şi apă în lighean ca să se spele pe obraz. „Vezi, nu sta aşa mult în sufragerie, îl striga ea. Să nu răceşti. Măcar să-ţi fi pus ceva pe cap". „Fii liniştită, îi striga el. Mi-am luat căciula".

Apoi, într-o dimineaţă de vară, apăru o nepoată, „mai de departe", cum ţinu să precizeze unchiul Rubin. O chema Carolina, o fiinţă copilăroasă, fără vârstă aproape; ai fi zis că-i o fetiţă, care nu de prea multă vreme a renunţat să se mai joace cu păpuşile; dacă o priveai însă mai de aproape şi cu mai multă atenţie, îi vedeai sbârciturile de pe obraz şi înţelegeai că te afli în faţa unei femei, trecută chiar de prima tinereţe. Carolina avea nişte ochi mari şi blânzi, de o concentrată candoare; nu de copil însă, ci mai degrabă amintind privirea, veşnic speriată, a unor sălbăticiuni aflate într-o continuă goană, incapabile să-şi afle un loc al lor unde să se simtă în siguranţă. O privire de animal rănit, îşi spuse domnul Desideriu, care citise de curând pe Emil Gârleanu. Carolina părea aproape inconştientă de propria ei bunătate şi blândeţe. Trecea prin lume fără s-o vadă, sau în tot cazul părea să vadă un singur lucru şi acel lucru o făcea să sufere.

Venea de două ori pe săptămână, îşi lăsa ghetele, bărbăteşti, lângă scările de la intrare, scotea carpetele afară şi începea să le scuture. Era harnică şi pricepută, după plecarea ei casa strălucea de curăţenie, la fel ca altădată. Mătuşa Valeria, încântată, o copleşi cu atenţii: o pălărie veche, dar încă foarte elegantă (oare ce face cu ea? se întreba domnul Desideriu. Cum ar arăta o asemenea pălărie pe un cap ca al ei!?), o pereche de pantofi cu tocurile scâlciate, dar altfel încă în bună stare, un fular şi chiar un palton pe care mătuşa Valeria, de când se îngrăşase, nu mai putea să-l îmbrace,

fură date în dar. Apoi Carolina dispăru, un timp plăpânda ei făptură nu mai putu fi zărită defel. Unchiul Rubin fu cuprins de panică: „N-o fi fost mulțumită de modul în care am răsplătit-o pentru muncă, spuse el. Ți-am spus să nu fii zgârcită. Trebuie să fim mai generoși". Nu avură însă mult de așteptat. După o lună Carolina își făcu din nou apariția. O bătuse cineva, avea fața plină de vânătăi. „A încercat să se împace cu mine, spuse ea, referindu-se probabil, la un bărbat, de a cărui existență ei aflau abia acum. Dar eu când spun una, rămâne spus, nu-i așa cum crede el", zise ea cu vocea ei subțirică și, spre marea mirare a tuturor (nu te-ai fi putut aștepta la așa ceva!), începu să cânte și să frece parchetul plină de zel și aproape veselă. „Să-ți încălzesc puțină supă, spuse înduioșat unchiul Rubin. Supa fierbinte liniștește", o asigură el... Până se lăsă întunericul nu vru în ruptul capului să se lase de la lucru și, după ce sfârși prima melodie de cântat, începu alta; cântece vesele, Carolina părând a fi cuprinsă, în ciuda vânătăilor de pe față, de o mare veselie și exaltare. „Nu vă osteniți, că eu îmi caut de lucrul meu", spuse Carolina. Seara, bătrânii n-o lăsară să plece cu mâna goală, îi dăruiră o frumoasă cupă de cristal. Se codi la început: „Ce să fac cu ea, asta nu-i pentru mine, spuse uitându-se la cupă, apoi o luă, o învălui într-o cârpă murdară și plecă în mare grabă acasă, fâstâcită și intimidată. Cum străzile erau prost luminate – din pricina camuflajului de război – călcă din greșeală într-o groapă și scăpă din mână frumoasa cupă primită în dar. Se întoarse plângând ca un copil și-i povesti mătușii Valeria și unchiului Rubin cele întâmplate. Ca s-o împace, aceștia îi oferiră o altă cupă în loc. Mai mare și chiar mai frumoasă decât prima. De data asta Carolina avu grijă să ocolească străzile prost pavate și reuși să ajungă acasă în bune condiții... Cupele nu-i

spuneau, de fapt, mare lucru; nici nu înțelegea ea prea bine diferența dintre o cupă de cristal și o alta de sticlă ordinară. „Sticla tot sticlă rămâne, își spunea în taină ori de câte ori era sinceră cu ea însăși. Una, două, se face țăndări și nu te alegi cu nimic"... În schimb învesti în ele o tainică speranță, atât de tainică și de intimă, încât nu îndrăzni s-o dezvăluie nimănui: cu ajutorul lor, al cristalurilor și porțelanurilor primite în dar, Carolina își pusese de fapt în gând să-și „momească" iubitul, să-l determine să se întoarcă definitiv acasă la ea. Pentru că adevărul era acesta, nu cel mărturisit mătușii Valeria: Carolina își iubea bărbatul. El o părăsise, e adevărat, dar ea îl iubea încă, cu o dragoste din ce în ce mai mare pe măsură ce timpul trecea. Îl iubea așa cum era el, fără degetele de la mâna stângă (se automutilase la începutul războiului și făcuse din pricina asta un an de închisoare), zurbagiu și bețiv, mincinos și panglicar! Un om de nimic și care, pe deasupra, o snopea în bătaie, întotdeauna când se reîntorcea acasă. Dar om mai frumos ca el, să tot cauți și n-ai să găsești (așa gândea Carolina); imposibil să mai fie alt bărbat pe pământ cu niște ochi albaștri și la fel de limpezi ca ai lui! Când te privea, te săgeta la inimă, și Carolinei i se părea că o lasă picioarele ori de câte ori privirea lui Gherman se oprea asupră-i. Era doar al ei, cât o trăi, altul pentru ea nu se mai află! Așa că toate cadourile primite de la mătușa Valeria – primi, bineînțeles, și alte cupe de cristal – erau păstrate cu sfințenie. Făceau parte din „zestre", obiecte de valoare, nu glumă, iar Gherman, destul de sensibil atunci când era vorba de bani, nu va rămâne, nici vorbă, indiferent, văzându-le. Așa gândea Carolina în timp ce ștergea praful sau spăla geamurile, freca parchetul ori curăța cartofii în bucătărie... „Tare-i tăcută și sperioasă, își spunea mătușa

Valeria. Aş fi vrut să am un suflet mai vesel lângă mine, la bătrâneţe, dar n-am ce face, trebuie să mă mulţumesc cu ea, n-am de ales. Bine că s-a găsit cineva să aibă grijă de noi". Pentru că mătuşa Valeria îmbătrânea parcă de la o zi la alta, până şi baticul roz, care părea să nu aibă moarte, începuse să. se decoloreze, să-şi piardă strălucirea; buclele ei blonde, oxigenate, se răriseră şi se arătau tot mai încâlcite şi mai puţin îngrijite. Era perioada în care reuşea să se despartă cu indiferenţă de obiectele atât de dragi odinioară. N-o mai interesau! Ba chiar i se întâmpla să uite de ele, de îndată ce le dăruia. Numai când intra în sufragerie, din zi în zi mai deposedată de lucruri, simţea o uşoară strângere de inimă. Nu dura însă mult, o clipă sau două, numai atât...

Apoi, pentru că era război şi bani se găseau din ce în ce mai puţini, vândură jumătate din casă. Uriaşa sufragerie fu împărţită în două, deocamdată cu ajutorul unui paravan, mobila fu cam îngrămădită, încât odaia semăna mai degrabă cu o cameră de debara.

Mătuşa Valeria îi mai dărui nepoatei un fotoliu îmbrăcat în catifea vişinie. Carolina şi-l închipui pe Gherman stând în el, picior peste picior şi trăgând din ţigare, şi simţi că de emoţie îşi pierde respiraţia! Între timp, aproape toate cristalurile, precum şi o bună parte din porţelanuri, se mutară în mica încăpere, de la demisol, a Carolinei. Şi iată că într-o zi Gherman – fără să fi aflat bineînţeles nimic de existenţa cristalurilor, dar având, în mod sigur, un fel de presimţire, de bănuială – îşi făcu apariţia! Era într-o dimineaţă şi el intră fără să bată la uşă – ştia unde ţine Carolina cheia – şi văzu cristalurile care zăceau împrăştiate peste tot; se holbă o vreme la ele, apoi arătă cu mâna stângă, cea fără trei degete (Gherman era şi

stângaci), spre o vază de flori care se afla pe noptieră. „Ce-i cu asta?" spuse şi Carolina fu de-a dreptul uimită văzând că întrebarea se referă la un singur vas, când încăperea era înţesată cu astfel de obiecte! „Toate astea, spuse ea arătând spre cristalurile strălucitoare din jurul ei, sunt ale mele! De la mătuşica". „Ce fel de mătuşică?" întrebă Gherman încruntându-se. Cât se poate de neîncrezător şi încruntat foarte se aşeză pe marginea patului. „Doi babalâci", îi explică atunci Carolina. Eu îi îngrijesc, şi ei mi-au făcut cadou tot ce vezi aicea. Fac o groază de bani", se lăudă ea. „Sticlăria asta?! întrebă Gherman mirat şi de data asta arătă (tot cu mâna stângă, cea cu trei degete lipsă) spre toate obiectele împrăştiate prin odaie. Mizeria asta?! mai spuse, cu o voce uşor cântată din pricina uimirii şi a indignării; apoi închise ochii şi căzu pe gânduri. Te-au prostit, spuse, şi vocea îi tremura aproape. Te-au dus de nas şi tu ia-i crezut, proasto!" Şi îşi deschise, în sfârşit, frumoşii lui ochi albaştri, în care se putea cu uşurinţă citi un dispreţ atât de profund, încât Carolina se simţi cuprinsă de disperare. „Cristal de Boemia", şopti ea, arătând spre vasul pe care Gherman îşi odihnea mâna şi ochii i se umplură de lacrimi. „De Boemia, de Boemia, o îngână el. Şi dacă nu fac două parale, atunci să te văd dacă îţi mai deschizi gura. Dacă o să mai ai poftă să cotcodăceşti". Carolina se îmbrăcă în grabă (între timp Gherman sta în fotoliul vişiniu, picior peste picior, exact aşa cum şi-l închipuise ea); de îndată ce fu îmbrăcată plecară amândoi (luară la întâmplare un vas de cristal) în oraş, să verifice valoarea reală a obiectelor dăruite. Primiră, bineînţeles, pe vasul de cristal, un preţ mult peste aşteptările lor, spre marea satisfacţie a lui Gherman căruia îi era (după propria-i

declarație) o sete cumplită. Setea și-o astâmpără la „Dacia", întovărășit, bineînțeles, de Carolina, emoționată și fericită; la insistențele lui, goli și ea câteva pahare. Băutura i se ridică însă repede la cap. Se uita, pierdută, drept în ochii atât de albaștri ai lui Gherman, care, pe măsură ce paharele se goleau, își mai pierdură din strălucire. Se purtă însă frumos cu ea, iar la plecare, sprijinindu-se ușor de masă, îi sărută mâna ca unei adevărate doamne. Carolina îl luă de braț – era cât se poate de mândră că se află alături de un bărbat atât de frumos – și văzu cum femeile întorc capul după el; Gherman însă nici nu le luă în seamă. „Muieri, comentă el, când ieșiră în întunericul de afară. Câtă frunză și iarbă! Una nu-i mai bună ca alta!" Apoi Gherman fu cuprins, cu totul pe neașteptate, de o neînțeleasă furie împotriva tuturor femeilor care n-au alta în gând decât cum să te îmbrobodească și să te amăgească mai bine. „Și tu vrei să mă îmbrobodești! strigă el la Carolina. Parcă eu nu văd! Cu cristalele tale împuțite! Și mânia împotriva femeilor acaparatoare se mută pe nesimțite asupra cristalurilor. Vrei să mă cumperi cu ele! Iudo, strigă de mai multe ori la ea cât putu el de tare. Să știi că pe toate le sparg! Țăndări le fac! Praf și pulbere!"... Și se ținu de cuvânt: pătrunse valvârtej în încăperea de la demisol și, înarmat cu un ciomag, începu să lovească în stânga și în dreapta, necruțând nimic, bucurându-se ori de câte ori vreun vas ceva mai mărișor, se spărgea cu mare zgomot! Zadarnic încercă însă Carolina să-l oprească, agățându-se disperată de el și plângând în hohote. „Vrei să mă amăgești, striga el, vrei să mă cumperi, asta ți-ai pus în gând! Numai că nu-s eu omul ăla, să mă las legat la cap cu una cu două, pe mine nu mă cumperi tu, cum l-au cumpărat «fariseii»(?!)

pe Christos! Nimic nu mai las! Pe toate le sparg!" Și, într-adevăr, reuși să spargă, în mai puțin de jumătate de oră, cristalurile și porțelanurile adunate de mătușa Valeria în decursul unei vieți întregi. Și, la sfârșit, mulțumit de treaba făcută (supărarea și furia îi dispăruseră ca prin farmec), începu să surâdă, bucurându-se asemeni unui copil care a reușit să facă o treabă bună. Apoi se strecură în pat, sub plapumă, lângă Carolina. Deși plânsă și destul de speriată, ea îl primi totuși în brațele ei.

Ninsoarea se oprise, cerul atârna foarte jos, se sprijinea parcă de clădirile înalte ale orașului (primăria, școala pedagogică de fete, liceul de băieți „Coriolan Brediceanu"). Picioarele se afundau în zăpada pufoasă. Când ajunseseră la colțul străzii, domnul Desideriu își aminti că și-a uitat mănușile și alergă repede după ele. „Le-ai lăsat în dormitor pe noptieră, stai să ți le aduc", îi spuse mătușa Valeria. Domnul director îl aștepta la colțul străzii. „îmi îngheață picioarele în pantofi", îi spuse el domnului Desideriu. La bătrânețe și circulația sângelui se face mai greu, așa că nu sunt numai pantofii de vină". „N-ar strica să trecem pe la Rosenfeld să-ți iei și dumneata o pereche de bocanci", spuse domnul Desideriu. „Ne-am făcut și așa destulă cheltuială cu doctorul? spuse domnul director. Cine știe cât o să ne ceară, am auzit că-i tare lacom de bani. Și prea mare nevoie nici nu am eu de bocanci. Unde mă duc eu, spune-mi tu, Desideriu, ca să am neapărată trebuință de ei? La biserică, duminica, și asta doar așa, din când în când, dacă e timpul frumos, iar în zilele obișnuite până la șură ori până la grajd, cam astea-s toate plimbările mele. Pentru atâta drum, sunt bune și ghetele, eu așa gândesc. Mai ales că sunt extraordinar de comode. Erai tu la liceu, la «Brediceanu», când mi le-a

cumpărat maică-ta, a dat o avere pe ele. O știi cum e ea: când îi place ceva, nu se uită la bani. Piele de box. Ca o mănușă".

Cabinetul doctorului Periau se afla pe strada principală, în apropierea cinematografului „Aida". Trecură pe lângă restaurantul „Dacia" și domnul Desideriu, neputându-și înfrâna curiozitatea, privi înăuntru. Restaurantul – era încă foarte devreme – era aproape gol. La o singură masă, lângă fereastră, sta un bărbat singur cu o cafea și o halbă de bere în fața lui. Domnul Desideriu îl recunoscu pe Cerneț, profesorul de istorie. Pe vremea când era elev, se temea de el, și cu toate că au trecut mulți ani de atunci, vechea frică nu dispăruse nici acum întru totul. Îl salută stângaci – Cerneț, neavând ce face, se uita pe fereastră și aștepta să fie salutat de cei ce treceau pe stradă. „Eu, în locul tău, zău dacă l-aș mai saluta", spuse domnul director. „De ce să nu-l salut?" întrebă domnul Desideriu. „Păi ai uitat, spuse domnul director, că-n clasa a doua te-a lăsat corigent la istoria antică". „Și pentru asta trebuie să-i port neapărat pică?" întrebă domnul Desideriu. „Țin minte, spuse domnul director, că într-un an am călătorit amândoi în același compartiment de tren până la Timișoara. Tu terminaseși de-acuma școala. Îl cunoșteam mai de mult, de când a făcut sfeștania bisericii ortodoxe din Lugoj: atunci, la banchet, s-a nimerit să stăm la masă unul lângă altul: «Cum merge istoria, dom' director?» îl întreb. Cum o fac oamenii», îmi răspunde și începe să râdă... Orice l-ai fi întrebat, nu exista să nu aibă el un răspuns gata pregătit de dinainte."

Intrară într-o curte întunecoasă. La capătul acesteia se vedeau scările – acoperite cu un covor cam zdrențuit – care duceau spre cele două etaje ale imobilului. Mirosea a lemn putred și a vin prost; și încă un miros tot mai pătrunzător

pe măsură ce urcau scările. „Parcă ar mirosi a balegă udă de cal", spuse domnul director. „N-aș locui aici pentru nimic în lume", spuse domnul Desideriu. Sunară. Ușa le-o deschise o femeie tânără încă. Părul roșu, tot buclișoare, îi era legat cu o fontă din catifea neagră. Din pricina fontiței, în primul moment, li se păru a fi mult mai tânără decât era ea în realitate. Purta o rochie dintr-un material lucios și înflorat. Pe umeri își aruncase un halat alb și nu prea curat. De altfel și încăperea în care intrară – un fel de sală de așteptare, cu litografii pătate de muște pe pereți, cu fotolii îmbrăcate într-o stofă roasă la colțuri – arăta destul de murdară. Femeia căscă, ochii îi erau roșii și umflați de somn. „Luci, se auzi din cabinet vocea unui bărbat. Vezi că a sunat cineva. Deschide". „Asta și fac", spuse femeia și le zâmbi; somnul și moleșeala se risipiră ca prin farmec. „S-a făcut numai că ninge, ciripi ea veselă. Mare păcat. Iarna fără zăpadă n-are niciun chichirez". Aruncă o privire rapidă în oglinda murdară din fața ei și-și aranjă o buclă rebelă. Zâmbi mulțumită de propria ei înfățișare... „Pare destul de cumsecade. Și frumoasă", își spuse domnul director în timp ce încerca să-și agațe paltonul într-un cuier cam strâmb. „Mai bine să-l puneți pe fotoliu, spuse femeia. E cam șubred cuierul și paltonul pare a fi destul de greu. Mi-e teamă că n-o să țină. În sfârșit, ușa cabinetului se deschise și doctorul Perian își făcu apariția. Un bărbat îngrozitor de urât – cel puțin așa i se păru domnului Desideriu – cu un cap nu mai mare decât pumnul – destul de șubred, cu mișcări însă repezite și sigure. În lumina puternică din odaie, halatele celor doi – al doctorului și al domnișoarei Luci – arătau a nu fi fost spălate de foarte multă vreme, ceea ce îl impresionă neplăcut pe domnul director, un adevărat

fanatic al curăţeniei. (La el acasă, şi în grajd era curat „ca în farmacie", cum îi plăcea să se laude.) „Ei, care-i necazul?" întrebă doctorul, uitându-se pe deasupra capului domnului director, de parcă ar fi aşteptat ca acesta să termine cât mai repede cu explicaţiile. Toţi bolnavii trăncănesc acelaşi lucru, spuneau parcă ochii lui albaştri, de o vioiciune uşor forţată. Ştiu eu mai bine decât ei ce-i doare şi de ce suferă, la ce i-aş mai şi asculta... Doctorul Perian era, într-adevăr, un diagnostician bun şi aparenta lui nepăsare, modul distrat în care îşi asculta pacienţii nemulţumise, de-a lungul anilor de consult, şi pe alţii, nu numai pe domnul director. „A fost frig în tren, nu-i aşa"? întrebă doctorul Perian, întrerupându-şi pacientul şi adresându-i-se domnului Desideriu. „Destul de frig", spuse domnul Desideriu, surprins de întrebare. O mare ticăloşie, spuse doctorul. Nu încălzesc defel trenurile... Săptămâna trecută am fost la Cluj, la o conferinţă organizată de Facultatea de medicină. La întoarcere am crezut că ajung complet congelat acasă. Şi am călătorit cu clasa întâi! Mă întreb atunci ce-o fi la clasa a treia, dacă la întâia se călătoreşte în asemenea condiţii... „Ajută-l dumneata să se dezbrace", se adresă apoi doctorul domnului Desideriu. (Cât dură consultaţia, doctorul vorbi tot timpul numai cu domnul Desideriu, ignorându-l cu desăvârşire pe bolnav.) Îl ciocăni, e adevărat, îl întoarse pe toate părţile, se purtă însă cu el de parcă ar fi fost un copil, ori o fiinţă alienată, căruia nu poţi să-i comunici direct nimic, ci numai ajutându-te de un intermediar. Fapt care îl jigni profund pe domnul director şi-l înfurie într-o asemenea măsură, încât îşi simţi trupul întreg năpădit de sudoare. „Pantalonii nu trebuie să şi-i lase, spuse doctorul. Poate să rămână şi cu flaneaua de corp pe el să nu răcească. E destul de frig, din păcate.

Sobă de teracotă, se încălzește greu... Întâi să vedem ce zice „oglinda" (doctorul folosi expresia populară, subliniind-o cu un zâmbet ironic) și după aceea îi facem și un mic consult. Să-l vedem pe tătucu, dacă e într-adevăr bolnav ori numai se preface... Altfel, se ține bine, îi spuse el domnișoarei Luci. Ce n-aș da să arătăm și noi la vârsta lui așa! Ce înseamnă viața la țară. Aer curat, brânzeturile, fructele proaspete! Ce să mai vorbim! Uite aici ce mușchi are la vârsta lui" – spuse doctorul, pipăind brațele, destul de descărnate altfel, ale domnului director, care în acele clipe i-ar fi dat cu ceva în cap.

Dezbrăcat până la brâu, domnul director tremura de frig, ori de enervare, nu-și dădea nici el seama bine din ce pricină. Atât domnișoara Luci, cât și doctorul începură să se învârtească în jurul aparatului care făcuse atâta vâlvă în oraș. „Trebuie să așteptăm puțin, spuse doctorul... Cam tremură de frig, pune-i ceva pe spate", adăugă el, aruncându-i pacientului o privire fugară. Apoi doctorul îi ignoră un timp pe amândoi, atât pe domnul director cât și pe domnul Desideriu. Conversația avu loc de astă dată în limba franceză. I-ar fi plăcut domnului director să știe despre ce vorbeau cei doi, ar fi vrut în primul rând să afle dacă discuția are vreo legătură cu el, cu boala lui; greu, însă, să-ți dai seama când nu cunoști o boabă din limba respectivă! Nici el, și nici Desideriu, care la liceu urmase cursurile de limba germană, nu știau franțuzește. „Am citit destul de mult, nu-mi amintesc exact câte pagini, spunea domnișoara Luci. Trebuie să recunoști că titlul nu are o prea mare legătură cu romanul". „Ai așteptat să apară «falsificatorii de bani», nu-i așa?" întrebă ușor amuzat doctorul. „Bineînțeles. M-am luat după titlu. De altfel trebuie să-ți mărturisesc că toate romanele

astea ale lui Gide mă plictisesc teribil. Peste tot e vorba despre adolescenți refulați. Și, pe deasupra, nu au nici un fel de acțiune". „Ai rămas la un nivel destul de primitiv de lectură, draga mea, pe care trebuie neapărat să-l depășești", spuse doctorul, uitându-se pe fereastră. „Nu înțeleg de ce vrei să faci din mine cu orice preț o mare intelectuală! Vrei să ajung și eu un fel de George Sand ori ce vrei? Pentru târgul ăsta nenorocit în care trăim sunt destul de bună și așa cum sunt. Dacă le iei pe rând pe toate femeile din oraș cred că puține au citit mai mult de cinci cărți – ce cinci, prea multe, hai să zicem trei! – în viața lor. După ce m-ai obligat să citesc «Viața albinelor» – de când sunt nu mi-a fost dat să citesc ceva mai plictisitor! – acuma mă chinui cu «Falsificatorii» ăștia. O adevărată nenorocire"... „Mai așteptăm mult?" întrebă domnul director și vru să mai adauge încă ceva, dar, când își auzi propria-i voce, fu atât de enervat încât preferă să tacă. Era atâta umilință în ea, încât aducea cu bâlbâială unui băiețaș care își cere voie în timpul orelor, să iasă afară, ca să facă pipi. Un ciudat raport de subordonare se crease între el și doctor! „Ar fi în stare s-o țină așa, își spuse domnul director, până mâine dimineață. Și cine știe dacă n-aș fi gata să accept până și o asemenea situație absurdă și umilitoare!" se gândi el. Fusese în viața lui de puține ori la medic: bolile nu-l prea încercaseră, astfel se explica, probabil, panica și enervarea de care se lăsase cuprins. „Într-adevăr, spuse doctorul, l-ai pus continua să vorbească despre el la persoana a treia!) să se dezbrace prea repede", și dispăru în spatele aparatului său atât de vestit... Simți că-l urăște pe doctorul Perian! Ura lui se extinse și asupra limbii franceze vorbite de cei doi. Fonfăită limbă, își spuse furios, numai potrivită pentru maimuțărelile unor

filfizoni... Pantofii incredibil de mici (oare ce număr poartă?), mâinile cu degete scurte și boante cu pete de ficat, chelia ascunsă cu grijă, dar cu atât mai evidentă, gulerul boțit și murdar al cămășii, cravata soioasă, ochelarii cu dioptrii mari, negul din sprânceana dreaptă, iată doar câteva detalii din care era compusă ființa atât de antipatică a doctorului, observate de domnul director. „Să se urce pe scăunel și să stea cuminte", spuse doctorul cu vocea lui spartă, adresându-se, și de data asta, domnului Desideriu. (Între timp, domnișoara Luci făcuse întuneric în încăpere.) Bâjbâind, tremurând de frig, domnul director găsi cu greu scaunul indicat de doctor. Simți, apoi, cum mâinile reci și moi ale femeii (asemeni unor pernițe umede) îl iau ușor de umeri și încearcă să-l întoarcă în direcția indicată de medic. „Nu v-ați așezat bine, îi spuse ea în șoaptă. Cu fața spre ușă". „Unde-i ușa?" întrebă domnul director cu aceeași voce plângăreață de copil ce-și cere voie până afară. „Acum e chiar în fața dumneavoastră", spuse femeia cu bunăvoință, în același timp ușor amuzată de încurcătura lui. Domnul director îi fu recunoscător atât pentru faptul că i se adresează direct, cât și pentru modul prietenos în care îi vorbea. O clipă, femeia se află foarte aproape de el, coapsa ei îl atinse ușor. O emoție stranie, și cu totul neașteptată, îl cuprinse. Ori de câte ori se întorcea de la școală, copil fiind, maică-sa îl lua în brațe cu multă dragoste (altfel era destul de zgârcită cu efuziunile sentimentale) și ceea ce simțea el acum aducea, curios și neașteptat de mult, cu sentimentul încercat odinioară, când trupul cald și bun al mamei se lipea cu afecțiune de al lui. Își apropie umărul, cu stângăcie și timiditate, de această coapsă protectoare, călduță și moale, fericit să găsească un loc de refugiu în aceste momente în

care se simțea părăsit și lipsit de apărare. „N-ai oftică, spuse doctorul, adresându-i-se lui, în sfârșit. Cu așa plămâni se poate trăi o sută de ani". Apoi domnișoara Luci trase perdelele și lumina zilei invadă din nou încăperea. „Câți ani are?" întrebă – folosind din nou persoana a treia – doctorul. „Șaptezeci la vară", spuse domnul Desideriu. Vorbea de parcă s-ar fi produs o ciudată răsturnare: fiul începu să joace rolul tatălui, un tată grijuliu și deosebit de înțelept; domnul Desideriu își însuși rolul rapid, în mod inconștient și fără să depună eforturi. „Nici nu arată, spuse doctorul, măsurându-l din cap până în picioare. Se ține bine bătrânul. Să dea Dumnezeu să arătăm și noi așa la vârsta lui", spuse el pentru a doua oară; vorbe convenționale, lipsite de orice conținut real, pe care doctorul – se gândi domnul director și antipatia lui crescu și mai mult – le spune, probabil, tuturor moșnegilor veniți la consultație. „Până vă scrie rețetele, îi spuse domnișoara Luci – avea sentimentul că ea reușește să citească în inima lui ca într-o carte deschisă; că înțelege perfect ce se petrece cu el și-i fu recunoscător pentru asta –, durează puțin. Trageți-vă scaunul mai aproape de sobă, să nu vă fie frig... Focul l-am făcut cu noaptea în cap și uite că nici acuma nu-i destul de cald", se plânse ea. Domnul director se gândi, din nou, la discuția lor în limba franceză: cum le mai mergea gura! Au discutat o mulțime de lucruri pe care el n-are să le afle niciodată, își spuse cu teamă. „De cum a intrat pe ușă mi-am dat seama cât e de bolnav, o fi spus doctorul. I se vede pe față că nu mai are mult de trăit. Un an doi și gata. Kaput". Și domnul director născoci atunci (nici nu era conștient de faptul că născocește, era ferm convins că s-a întâmplat chiar așa) răspunsul domnișoarei Luci, transformată pe neașteptate într-un fel de înger

păzitor: ea îi luă apărarea, deci, se opuse cu toată vehemența concluziilor, atât de catastrofale, ale doctorului. „Nu-i adevărat, spunea domnișoara Luci, în imaginara discuție dintre ea și medic, nu vezi ce culoare bună are în obraji? Dacă plămânii sunt sănătoși, mai poate trăi cel puțin zece ani!" Doctorul nu se prea lăsa convins, aprecierile, atât de optimiste, ale domnișoarei Luci, se loveau de scepticismul lui tare ca o stâncă; și, atunci, asistenta – transformată, așa cum am spus, într-un înger păzitor – începea să se roage de doctor în fel și chip. „Dă-ți toată silința, spunea ea. Fă și tu tot ceea ce e posibil. Doar ești doctor. Dă-i, măcar, zece ani! Zece ani nu-i chiar așa mult!" Cam asta ar fi fost – după părerea domnului director, cuvânt cu cuvânt – discuția dintre doctor și domnișoara Luci, discuție purtată, așa cum am spus, în limba franceză. Și cum în timpul conversației se pronunțase de mai multe ori cuvântul «Gide», domnul director se străduí să-i găsească un echivalent în limba română. Ajunse în cele din urmă la concluzia că trebuie să însemne ajutor ori ceva asemănător. „Ajută-l", se rugase, așadar, domnișoara Luci de doctor. „Am să-l ajut, fii fără grijă", spusese în cele din urmă doctorul Perian, lăsându-se înduplecat. Acest final de discuție, pe care îl inventă singur, avu darul să-l liniștească. Când plecară, domnul director arăta destul de mulțumit și de împăcat cu el însuși.

DESIDERIU

...plouase sus la munte, apele veneau mari şi tulburi, pe cerul spălat parcă de ploaie alergau fără odihnă norii; înfloriseră castanii şi un miros pătrunzător, dar, în acelaşi timp, gingaş şi dulce înfiora nările şi tu, Desideriu, alergai cât te ţineau picioarele, întorceai capul din când în când să vezi dacă urmăritorii tăi n-au rămas de-acuma în urmă. Nici vorbă însă de aşa ceva, ei sunt chiar în spatele tău, nu mai au mult până să te ajungă; simţeai parcă răsuflarea lor fierbinte în ceafă. Dacă ai fi Ber-Căciulă, îţi trecu prin cap, în timp ce, cu un ultim efort, îţi întețişeşi fuga, tare bine ar fi; ai arunca atunci o perie sau te miri ce, şi cât nici nu gândeşti, nici atâta cât ai clipi din ochi, s-ar şi ridica, fie un zid înalt, fie o pădure, şi atunci pas să te mai ajungă ei; să încerce numai să te mai prindă, ce s-ar mai rătăci prin pădurea aceea deasă, îţi spuneai şi mai întorceai o dată capul, şi acum ei sunt chiar în spatele tău: destul ca să întindă mâna ca să te apuce de uniformă şi să te oprească, numai că părintele Coriolan se împiedică, cât pe-aci să cadă. „Pun eu mâna pe tine, îl auzi strigând în spatele tău, ai să vezi tu ce ai să păţeşti pentru câte ne-ai făcut. Pară-ţi

rău de mătușă-ta, anticristule, nu vezi că abia își mai trage sufletul, săraca, mai mă mir că o mai ţin picioarele cât ai putut-o alerga, măcar de ea să-ți fie milă". „Ce să-i pară rău, auzi tu, în spatele tău, glasul întretăiat şi plângăreţ al preotesei, lui de nimenea în lumea asta nu-i pare rău. Aşa l-au crescut, aşa îl au". „Stai, măi copile, intervine, în sfârşit, glasul împăciuitor al vărului tău Nicodim. Stai, că nime nu-ți vrea răul, să ne înţelegem ca oamenii. Întorci capul – te distanţaseşi din nou destul de mult de ei, nu atât de mult, însă, încât să nu-i auzi ce spun – îţi vine să râzi când îi vezi cum aleargă: vărul Nicodim mai în faţă, părintele Coriolan în spatele lui şi mătuşă-ta mult în urmă; o strâng probabil pantofii, şchioapătă puţin, şi atunci ţi se face milă de ea şi te opreşti, abia trăgându-ți răsuflarea, te laşi prins, uiţi de Ber-Căciulă, de pădurea născută, aşa, pe neaşteptate, dintr-o perie, şi chiar în clipa în care te opreşti şi-i vezi cum se apropie, nerăbdători să pună mâna pe tine încep să cadă primele picături mari de ploaie caldă, care se transformă destul de repede într-un adevărat ropot, şi atunci fugiţi toţi patru să vă adăpostiţi sub o streaşină. „Eu ți-am atras atenţia – spune preoteasa – să nu plecăm fără parasol la noi, că ne prinde ploaia. S-a văzut de azi dimineaţă că timpul e schimbător... Dar tu nu şi nu, că-l pierdem, îl uităm cine ştie pe unde şi-i păcat să rămânem fără el. Bine ar fi să nu dea boala în noi. Ne udă bine ploaia asta şi de uscat n-avem unde să ne uscam", spune mătuşa ta, preoteasa de la Sinteşti, şi strănută nu fără o anumită ostentaţie. „Iacă, ne-a stropit un picuţ", spune cu blândeţe părintele şi-şi şterge cu o batistă mare şi nu tocmai curată faţa udă de apă. „Dintr-atât lucru n-ai să păţeşti nimic, fii fără grijă..." „Tu nu mă auzişi strănutând? întreabă

supărată preoteasa. Mie nu-mi trebuie mult, sunt teribil de slabă, una-două, m-am răcit. Mira-m-aș mâine să n-am temperatură", spune ea și-și storcea batistuța leoarcă de apă. „Mult necaz le-a făcut copilul asta, spune atunci părintele Coriolan și se întoarce spre tine. Pe chip i se vede însă nu atât supărarea, ci mai curând un fel de mirare, de încurcătură, pricinuită de faptul că se simte incapabil să-ți înțeleagă cu adevărat comportarea. „De ce-o fi atât de simțitor, cu cine o semăna?! Eu abia apucam să plec de-acasă la seminar – și încă nu la o aruncătură de băț, ci tocmai la Cernăuți – să mă văd cu alți copii de vârsta mea și să scap de grija vacilor. Mă apuca și pe mine dorul de cei de acasă, din când în când, numai că nu mă ținea mult. Dar copilul ăsta are altă fire", își spune părintele Coriolan, oftând, și între timp ploaia se oprește, un curcubeu, în cele mai felurite culori, se ridică deasupra podului de peste Timiș; se răsfrânge, mai șters, mai puțin strălucitor, în apa învolburată și murdară. „Ce să-i faci, spune preoteasa și oftează. Poate ar trebui să-i caute taică-su o gazdă, dacă n-o scoate altfel la socoteală cu el. La anu' să nu-l mai dea la internat. „Dacă nu ne grăbim, spune vărul Nicodim, pierdem și trenul de cinci. Dacă vrea unchiul o gazdă, spune el – vă îndreptați de-acuma, ușor zgribuliți de frig, spre internat – să-mi spună mie din timp, să am vreme să mă interesez. Mă gândesc c-ar fi bine să vorbesc mai întâi cu cumnată-mea, Virginica. Poate s-o gândi să-l ia pe copil la ea. Ar fi tare bine, stau și în centru, lângă Școala Normală, la ea ar fi ca acasă, nu i-ar mai fi așa de greu."

Ați ajuns la internat, clipa despărțirii se apropie, devine de neînlăturat, și în dreptul porții – o poartă uriașă, din fier, cu un lacăt greu și ruginit, legat cu un lanț gras,

poartă care nu se deschide decât toamna, când trăsuri încărcate cu varză, cu saci de fasole sau cu cartofi se descarcă în curtea internatului – pământul începe să se învârtească cu o mare repeziciune cu tine și, înainte de a leșina, palmele tale simt fierul ruginit al porții de care te sprijini, în cădere. S-au scurs de atunci ani destui, dar tu îți amintești perfect clipa în care ți-ai revenit din leșinul ușor: vezi râul cu apele lui învolburate, vezi cerul pe care aleargă nori primăvăratici, vezi fața blândă și foarte suptă – viermele tuberculozei rodea pe dinăuntru fără ca el să știe – a lui Nicodim, atât de aproape de a ta, încât îi zărești cearcănele din jurul ochilor, precum și barba neagră, nerasă de câteva zile, vezi chipul speriat al preotesei și simți degetele ei boante și grăsuțe care încearcă fără succes să-ți desfacă nasturele de la cămașă, gâdilându-te ușor. Degetele ei ude aleargă în jurul gâtului tău, și o picătură de apă călduță îți alunecă pe piept; descoperi, în acea trecătoare clipă a trezirii din leșin, lumea cu splendoarea ei de nimic tulburată, veșnică și nepieritoare – mai frumoasă, mai proaspătă, ca oricând. O bucurie nestăvilită te cuprinde, deci, în clipa reîntoarcerii tale din lumea somnului, a leșinului tău copilăros și trecător. Palmele tale transpirate ajung din nou în contact cu fierul ud și rece al porții – stai sprijinit de ea, de teamă să nu cazi din nou, în timp ce preoteasa îți scutură uniforma, iar părintele Coriolan, cu aceeași batistă, nu tocmai curată, cu care se șterse pe față, îți curăță cozorocul chipiului care, în cădere, îți alunecase de pe cap. „Așa ceva n-am crezut că pățim cu tine, una ca asta să ne faci tu nouă, îți spun drept că nu ne-am așteptat", mormăie părintele frecând cozorocul cu dosul mânecii. „Las' că nu-i nimic. (Cel care vorbește acuma e vărul tău, Nicodim.) Bine c-a trecut; dacă

te loveai, Doamne ferește, era mai rău. Mama, săraca, a leșinat și ea odată, eram cu ea la sapă și era tare cald, și cum a leșinat, a dat cu capul de pământ; i-a ieșit drept în frunte un nod mare, cât un ou de găină. Da' tu ești mai ușor, n-ai pățit nimic. Păcat de uniformă că s-a cam noroit la coate... Vezi că ți-am pus niște lei în buzunar, asta-i tot ce mi-a mai rămas, afară de cei puși deoparte pentru tren", îți șoptește văru Nicodim și te mângâie pe părul tuns chilug și cele două hârtii de zece lei, pe care le scoți din buzunar și le pui în portmoneu, nu cumva să le pierzi, împrăștie în jur un miros plăcut de tutun, probabil vărul Nicodim le ținuse la un loc cu țigările; ai rămas așa, cu portmoneul – ți-l făcuse cadou domnul director și erai tare mândru – într-o mână și cu chipiul (era ud și pană s-o usca n-aveai la ce să ți-l pui pe cap) în cealaltă, și atunci preoteasa s-a aplecat spre tine să te sărute pe frunte și de data asta n-ai mai plâns, ai simțit chiar un fel de nerăbdare: ai fi vrut ca ei să plece cât mai repede, să te lase singur. „Până la vară nu mai e așa mult, trece timpul cât nici nu gândești, spune vărul Nicodim. Nici n-o să simți, vărușule, ai să vezi ce iute trece". „Trece, cum să nu treacă, cât ai bate din palme", spune și părintele Coriolan și se uită peste capul tău, în curtea internatului. „Cine știe dacă până atuncea, a spus și preoteasa, nu și-or mai face și ai tăi un drum la oraș. Poate om veni împreună de Rusalii, dacă s-o potrivi cumva să fie timpul frumos". „Eu de venit, vin sigur, în dimineața de Rusalii m-am și prezentat", spune vărul tău, Nicodim, și te bate ușor pe umeri ca să te încurajeze. „I-am promis și soră-mi că trec pe la ei de Rusalii, să-i aduc niște carne de vițel, așa că o să ne vedem neapărat". „Plecați, să nu pierdeți trenul", le spui tu, Desideriu, cu o voce în care nu se mai distinge nici urmă de părere de rău de-acuma; te

îndepărtezi repede, fără să te mai uiți în urmă – cu umerii căzuți, dar cu pași siguri – spre cea de a doua poartă a internatului, pe care intră școlarii. „Să nu întârziați, mai strigi o dată în urma lor, când ajungi în dreptul porții, trenul nu așteaptă după voi".

Vărul tău, Nicodim, vrea parcă să se întoarcă și să-ți spună ceva; se răzgândește însă, grăbește pasul și-i ajunge pe ceilalți din urmă. Și acum, toți trei merg pe sub castanii cu florile ude de ploaie: vărul Nicodim e cu o palmă mai înalt decât părintele Coriolan, slab și ușor aplecat în față, cu o pălărie verde, „vânătorească", în vârful capului, cu o uniformă tot verde, de brigadier silvic. Părintele Coriolan – care de-atâta alergătură, e tot o apă – și-a scos pălăria din cap să-și facă vânt cu ea. Preoteasa nu spune nimic, oftează numai. Ea merge ușor șchiopătând din pricina pantofilor, cu care nu-i defel obișnuită. În mulțimea de pe pod mai zărești o clipă rochia ei neagră, decolorată de soare și de prea mult spălat, apoi rămâi singur.

În odaia înghețată a internatului, te afli acum, Desideriu, tremurând de frig sub pătura ruptă; în fereastră se văd zorii tulburi și un vecin de pat, Mircea Dobrin, de la Coștei, vorbește prin somn („Se prăpădește, mamă, se prăpădește, nu-l lăsa, rogu-te, nu-l lăsa!!) – apoi începe să plângă cu sughițuri. Dar de-acuma, gata cu somnul, de-acuma domnul monitor e în pragul ușii, cu o față roșie care pare ori buimăcită de somn, ori înghețată de frig; în privirile domnului monitor, care poartă o cravată nou-nouță, de un portocaliu atât de strălucitor încât nici nu se mai observă cămașa boțită și nu tocmai curată, în privirile lui încruntate și severe nu se poate citi nici urmă de toleranță pentru micii internișți, care tare ar

mai zăbovi, măcar o jumătate, un sfert de minut, în patul încălzit de trupurile lor slăbuțe, tare ar mai sta sub păturile puturoase! „Număr până la cinci", strigă, așadar, sever și autoritar, domnul monitor, și în spatele lui și-a făcut apariția Feri-baci, care încearcă și el să fie cât mai aspru cu putință; ochii săi, spălăciți și roșii, de alcoolic, greu să mai poată exprima altceva însă în afara unei neostoite pofte de băutură. „Asta nu-i istănă", strigă Feri-baci în dialectul său româno-germano-croato-maghiar. „Care-i situația, Feri-baci? Aveți o plângere de făcut?" întreabă, foarte grav, domnul monitor, și-și închide un nasture la vestă. „Ei intrat în țimer, mâncat slănină și brânză cu ceapă. Asta nu-i istănă", strigă Feri-baci. „Care are șperaclu? Cu ce-ați descuiat ușa?" întreabă domnul monitor supărat foarte. „Nu noi, domnu' monitor, se aude de sub o pătură un glas înăbușit (cu cât discuția asta durează mai mult, cu atât se întârzie momentul neplăcut al îmbrăcatului în dormitorul înghețat). Domnii dintr-a opta au rugat-o pe Piri-neni să deschidă".

Piri-neni, o ființă roșcovană și cu un piept uriaș, era fata lui Feri-baci; fostă prostituată la București, ea era angajată împreună cu maică-sa, o nemțoaică grasă și rumenă, căreia îi spuneau toți tanti Tuți, ca bucătăreasă. Amândouă erau foarte năbădăioase și băieții din clasele mai mari, cei mai descurcăreți, mai puțin timizi, mai precoci nu se dădeau la o parte de la o „aventură" cu nemțoaicele. Ele, spre scară, când elevii învățau în „silențius", deschideau pe furiș ușile dormitoarelor. Băieții își cercau pe rând voie, să meargă până afară, unde întârziau însă nepermis de mult și când se întorceau, transpirați și roșii, în privirea lor se putea citi cu ușurință un fel de dispreț superior față

de cei care „toceau" aplecați deasupra manualelor făcute ferfeniță. Totul se petrecea cu aprobarea, oarecum tacită, a monitorilor – se bucurau, bineînțeles, și ei de farmecele celor două nemțoaice – până când mai mulți elevi se îmbolnăviră și cele două femei fură rapid concediate. Feri-baci plânse, se rugă în genunchi de conducerea internatului să nu-l dea și pe el afară, pentru că el nu știa nimic, habar nu avea de ce fac „nenorocitele și dezmățatele alea". Și, sub privirile amuzate ale elevilor, le bătu cu un făraș, în mod demonstrativ, pe cele două „coțofane", le amenință că divorțează, că nu mai vrea să audă de ele. Drinca, directorul internatului, nu se arătă însă prea impresionat nici de rugăminții, nici de măsurile drastice luate de bătrân, așa că și Feri-baci, spre marea satisfacție a elevilor care îl urau, părăsi, vrând-nevrând, internatul și se angajă portar la singurul hotel din oraș. Elevii îl vedeau adesea moțăind pe un scaun în fața hotelului. Cei mai mari aflară că nemțoaicele nu se „cuminți seră" defel în urma accidentului și că puteau fi vizitate acasă, nu înainte, însă, de a trece pe la Feri-baci, în mâinile căruia se depunea o sumă, e adevărat foarte modestă, de bani... Părul roșcat și creț al tinerei nemțoaice flutură asemeni unui steag pe dinaintea privirilor tale, Desideriu, vezi aievea pistruile roșcate de pe fața ei albă ca smântână, îi auzi râsul gros și răgușit și dinții ei, cu strungăreață la mijloc, se zăresc pentru o clipă dezveliți de buzele roșii și cărnoase. „Liniște!" strigă domnul monitor și glasul lui de băiețandru, încă în formare, glas de cocoșel, care se străduie însă să fie cât mai autoritar, răsună în încăpere... Apoi simți în gură gustul leșios al supei cu care erați hrăniți dimineața: „Aimprem supa", cum îi spuneau cele două femei. Aproape de internatul vostru, se află internatul „Eforiei", și uneori, seara, după ce se făcea

întuneric, săreați gardul, străbăteați curtea largă a poliției, treceați încă peste un gard, din lemn, nu chiar așa de înalt ca primul, mai ușor de sărit, și interniștii „Eforiei", mai bine hrăniți ca voi, vă aduceau resturi rămase de la masa lor: câte o bucată de pâine cu untură, cam râncedă, e adevărat, dar în tot cazul mult mai hrănitoare decât mămăliga cu marmeladă de prune, hrana voastră de flecare seară.

Îi place să-și spele trupul cu apă rece de la fântână, să-și alunge somnul de peste noapte și tu, din ascunzătoarea ta – stai chircit și te uiți prin crăpăturile gardului – îi urmărești flecare mișcare; aplecată deasupra albiei, cu spatele ușor arcuit, cu umerii strălucitori, iar tu Desideriu, un copilandru, nu cu mult mai mare decât fetele ei, licean corigent în fiecare vară la matematică, o iubești în taină încă din vacanța de Paști, de la denii, când s-a întâmplat să vă duceți împreună la cimitir, să aprindeți lumânări la morminte. Bătea vântul, lumânările se stingeau repede. „Nu știu cum o faci tu să ardă, te-a întrebat ea și pachetul cu lumânări s-a desfăcut, lumânările s-au împrăștiat prin iarbă. La mine cum o aprind se și stinge". „Găsesc eu un loc, i-ai spus tu, mai la fereală". „Ai crescut, Desideriu, a zis ea în timp ce tu stai chircit și păzești, cu mâinile făcute căuș, flacăra lumânării. Când te-am văzut sâmbătă, – veneai cu domnul director de la gară, aveați două geamantane mari, abia le puteați duce – cât pe-aci să nu te recunosc! Ce domn o fi, o întreb pe Steluța, cine o fi venit pe gostie?" „Nu-i niciun domn, zice Steluța, tu nu vezi că-i Desideriu?!"... „Așa-i, îi zic, a crescut, s-a făcut om mare, nici nu l-am recunoscut la început". „I-a luat domnul

director uniformă nouă și-i stă tare bine cu ea, zice Steluța. Nici nu mai are mult, acuș trebuie să termine și el școala"... Și iată că din pricina acestei iubiri, altfel cât se poate de nepotrivită, te frământi cât e ziua de lungă, nu poți dormi nopțile, suferi cumplit, pentru că așa ești tu, Desideriu, un suflet mereu încercat de-a lungul anilor de cele mai neobișnuite dureri și neliniști; mult mai normal ar fi fost, Desideriu, să te îndrăgostești, nu-i așa, de fete de aceeași vârstă cu tine, ori tu ești îndrăgostit până peste cap de o femeie în toată firea, o femeie pe care acum o urmărești uitându-te prin crăpăturile gardului, tremurând de emoție; femeia se întoarce, rămâne pentru o clipă nemișcată, apoi întregul trup i se destinde, își ridică leneșă brațele să-și strângă părul în conciul care i s-a desfăcut, și tu, Desideriu, poți să-i vezi părul roșcat de la subțiori, sânii, cu sfârcurile maronii, zvâcnind obraznici în sus; corpul ți se crispează, cuprins de un fel de spasm, apoi o moleșeală dulce te cuprinde; trupul femeii, care, înainte cu o secundă numai, trezise în sângele tău de adolescent o atât de chinuitoare dorință, te umple, privindu-l în continuare, de rușine; obrajii și urechile ți se fac roșii ca sfecla; apoi lumea din jur prinde din nou contur, păsările ciripesc în caisul din mijlocul curții, un vițeluș, fătat nu de mult timp, îl auzi zbenguindu-se prin grajd; se aude, de asemenea, prin fereastra deschisă, mașina de cusut a doamnei Letiția... Peste câteva zile femeia te strigă peste gard, te roagă să faci bine să-i spargi câteva țăpligi pentru loc; ea s-a tăiat la un deget și nu poate ține toporul în mână... Cât îi spargi lemnele – stă în gura șurii și se uită la tine – nu scoți o vorbă și lovești cu atâta furie cu toporul de

parcă ai dori să te răzbuni pe cineva. „Nu știu ce-i cu tine astăzi, – spune femeia făcându-şi de lucru cu nişte seminţe de floarea-soarelui – dar nu pari în apele tale, nu eşti prea vorbitor. Îţi scoate omul cu cleştele vorba din gură". „Or fi destule?" întrebi tu după un timp făcându-te că nici n-ai auzit mustrarea prietenoasă a femeii. „Am pe-o săptămână, nu mă mai rog de nime... Numai că tu eşti tot asudat, spune ea şi-şi vâră palma lată, bătătorită de muncă şi totuşi atât de plăcută, sub cămaşa ta udă de sudoare; alunecă uşoară, de-a lungul spatelui tău, abia dacă o simţi. „O minută, spune ea, să te şterg cu ceva pe spate. Dacă te-o vedea întorcându-te aşa doamna Letiţia, să vezi ce-mi face". Stai aplecat, ţinându-te cu amândouă mâinile de capră, în timp ce ea îţi şterge spatele cu un prosop aspru care miroase puternic a leşie. „Ţi se văd coastele, ţi le pot număra, aşa eşti de slab, spune femeia. De-acuma te-am frecat destul, nu mai e niciun pericol să răceşti", spune ea şi se aşază pe capra de tăiat lemne, cu mâinile amândouă în poală. Apoi îşi acoperă cu dosul palmei un căscat. „Mă crezi că nu am poftă de nimic, se plânge cu o voce tărăgănată şi moale. Dacă ar fi după capul meu, m-aş duce acuma în grădină şi m-aş culca sub un prun. La răcoare, unde-i umbra mai deasă, acolo m-aş odihni. Aş trage un puişor de somn, până se întunecă afară nici că m-aş mai trezi"! Te uiţi la ea descumpănit: nu-ţi dai bine seama dacă vorbeşte serios într-adevăr, sau glumeşte. „Eu, dragul meu, spune ea zâmbind somnoroasă, să ştii că-s tare leneşă din fire. Nu-s aşa cum arăt, alta mi-e firea cea adevărată... Cât e ziua de lungă, dacă ar fi după pofta mea, aş sta întinsă în pat şi aş tot dormi, cum e mai plăcut! Numai că nu

se poate... Mă scăpai și-ți spusei secretul ăsta al meu ție, dar tu să ai grijă și să nu-l spui nimănui. Nu cumva să se afle!"... Începe să râdă și tu o privești, mut de admirație; te întrebi dacă vorbește serios, sau vrea doar să-și bată joc de tine... „Știi cu cine semeni tu la fire, Desideriu?" spunea ea și se uită drept în ochii tăi. „Cu cine?" întrebi tu, lăsându-te când pe un picior când pe celălalt, și te uiți încruntat în pământ. „Cu unu' Giorgiuț. Nu ai de unde să-l știi, când a murit el, tu erai copilaș mic, te ținea doamna Letiția în brațe. M-a iubit tare mult Giorgiuț ăsta. Așa se uita la mine, ca la o icoană! Numai că mie nu mi-a prea plăcut firea lui. Parcă i-ar fi plouat și i-ar fi nins tot timpul, așa era de întunecat. Când a murit mi-a părut rău și am plâns dar în sufletul meu n-am putut să nu recunosc c-a fost mai bine că s-a întâmplat așa. Altfel, dacă ar fi trăit, m-aș fi măritat cu el și mi-ar fi părut rău câte zile aș fi avut. De câte ori mă uit la tine, îmi aduc aminte de Giorgiuț... A fost el un om ascuns, nu puteai ști niciodată ce-i în sufletul lui. Glumea și râdea cu mine când, deodată, se întuneca la chip!" «Ce-i cu tine, Giorgiuț? îl întrebam, ți-a făcut cineva un necaz, ori vreun rău? Dacă ai vreo supărare, ziceam, spune-mi-o și mie. Cine știe dacă n-oi putea eu să ți-o ușurez în vreun fel». «N-ai cu ce mă ajuta, spunea el. Ți s-a părut ție că-s supărat, a fost o părere de-a ta. Sunt tot așa cum am fost și până acuma, nu-s altfel»... Uite, așa ești și tu: ca și Giorgiuț, săracul, cel care a murit. Nimeni nu poate ști ce-i în sufletul tău. Ești ascuns, las' că știu eu ce spun, nu vorbesc pe degeaba; nu mai sunt nici eu una dintre cele care nu știu ce-i viața, mă pricep și eu un picuț la oameni. Și dacă spun că ești ascuns, așa e, cum spun eu, nu altfel"...

„Vreau să-mi iau un manșon pentru la iarnă. Și ție, Desideriu, ți-aș cumpăra o căciulă brumărie de astrahan" spune doamna Letiția. „Și ce căutați voi la Făget? întreabă mirat domnul director. Pe căldurile astea trebuie să fii nu știu cum, ca să pleci de-acasă". „Am vorbit cu Simon să pornim înainte să răsară soarele, pe răcoare", spune doamna Letiția. „Pe Desideriu mai bine l-ai lăsa acasă să învețe, spune domnul director. Nici două săptămâni nu mai are până la corigență". „Și așa nu îngrașă el porcul într-o zi, spune doamna Letiția. Și singură nici nu-mi vine să mă duc". „O zi în plus sau în minus tot nu mai contează spui tu, Desideriu. Parcurg materia pentru a treia oară! O știu ca pe apă".

Dis-de-dimineață, afară nici nu s-a risipit întunericul, Simon bate cu codorișca în geam, să vă trezească. „V-ați sculat, doamnă, că noi ni-s gata de-acuma. Grăbiți-vă, să nu întârziem prea mult, să nu ne prindă căldura", îi spune el doamnei Letiția care a deschis încetișor geamul. „Până prind eu caii faceți bine și vă terminați", spune Simon. „Ce-ar fi să luăm o păturică la noi? Dacă o fi răcoare să avem cu ce să ne învelim genunchii", spune doamna Letiția...

Trăsura așteaptă în drum, gata de plecare, Simon le-a aruncat cailor un braț de lucernă, să-i liniștească. „Ni-s gata de mult, dar când să ieșim din casă, spune doamna Letiția, mi-a fost imposibil să-mi găsesc ochelarii. Fără ochelari nu pot pleca la drum. Sunt ca oarbă fără ei... Se vede că mi-au alunecat aseară, au căzut după noptieră. Bine că mi-a venit ideea să-i caut și acolo"... Doamna Letiția se urcă în trăsură, ajutată de Simon. „Puneți piciorul aici, o îndeamnă Simon, nu vă fie frică, așa mai cu nădejde". „Și de stat, eu zic să stați pe scaunul din spate, că e mai mult lărgământ. Am pus și o pătură deasupra, să nu vă tragă. Pentru mătușa Raveca s-o

găsi un pic de loc lângă dumneavoastră, încăpeți amândouă, eu așa cred. Desideriu poate sta în față, cu noi"... Nu te-ai trezit bine, ești încă somnoros, cu ochii cârpiți de somn. „Abia dacă l-am putut face să coboare din pat", începe să se plângă doamna Letiția. „Nu-i obișnuit, spune Simon... Mă credeți, doamnă – începe el să povestească – că rar s-a întâmplat, de douăzeci de ani și mai bine, de când sunt și eu om în toată firea, să mă găsească soarele altfel decât numa în picioare". „Tu, Lucreție, spune doamna Letiția, stai mai mult pe loitră, nu stai bine. Lui Desideriu îi putem face loc în spate, să nu fii așa înghesuită". „Ați uitat-o pe mătușa Raveca, ați uitat cât e ea de grasă?! Să fim bucuroși dacă o încăpea lângă dumneavoastră", spune Lucreția. „Dacă nu s-o fi răzgândit cumva și nu mai merge, spune Simon. Dar, după câte o cunosc eu, n-aș crede. Nu țin minte să fie vreun târg pe care ea să-l fi scăpat"... „Mă uit la tine, Lucreție, spune doamna Letiția cu admirație. Am impresia că tu nu ai de gând să îmbătrânești, draga mea! Pe zi ce trece te faci tot mai frumoasă. Câți ani ori fi trecut de la nunta ta, că nu mai țin minte?" „La toamnă se împlinesc paisprezece ani", spune Simon. „Sunt cincisprezece buni, nu paisprezece. Mă făcuși mai tânără cu un an, nu socotiși bine", spune Lucreția și începe să râdă. „Paisprezece, cincisprezece, tot pe acolo-i, spune Simon în timp ce o ajută pe mătușa Raveca să se urce în trăsură. N-am stat să-i număr". „A fost nuntă frumoasă, spune mătușa Raveca în timp ce se așază răsuflând greu lângă doamna Letiția. Toamnă lungă, era cald ca vara! Și eu eram mai tânără pe timpul ăla și nu arătam așa grasă ca acuma... Țin minte, Rusălin, săracul, a murit el la un an după aceea, se ruga de mine să nu joc cu altul, numa' cu el. Joacă și tu cu din cele tinere, zic, mie mi-a fost destul pentru

sara asta". «Nu, zicea, mie cu dumneata îmi place!...» Abia dacă am putut scăpa de el". „Parcă ar fi fost ieri nunta, spune doamna Letiția; arată exact ca atunci, dacă nu cumva s-a făcut și mai frumoasă. S-a împlinit puțin și nu-i șade rău". „Am avut eu grijă, doamnă începu Simon să se laude, mai în glumă, mai în serios. Dacă arată așa cum arată, credeți că eu nu am niciun merit?! Spune tu dacă am ori nu? Poate că pe mine nu mă crede doamna Letiția, zice cumva că mint". „Nu te mai lăuda că nu șade frumos", spune cu falsă modestie Lucreția și-și face încă un nod la basma, nu cumva, din pricina vântului, să i se desfacă. „La mine a dus-o bine, începe să-i spună Simon doamnei Letiția, n-a avut de ce se plânge. N-a existat să vin vreodată beat acasă, ori să audă o vorbă urâtă din partea mea. Și când a fost greu, mai bine am pus eu umărul, decât să o las pe ea să se chinuiască. Am știut s-o cruț"... „Nu știu ce să mă fac cu el, doamnă, începe să se plângă Lucreția, așa-i de lăudăros cum n-am mai văzut! Are și cu cine semăna. Socru-miu, fie iertat, tot așa-i plăcea să se laude". Nu-i nicio laudă. Dacă nu-i așa, spune, aici de față, nu mă supăr! Nu cred să fie bărbat care să-și fi prețuit mai mult nevasta decât am prețuit-o eu „Mai bine îți luai și tu un laibăr, să ți-l pui pe umeri, schimbă Lucreția vorba. Bate vântul și e cam răcoare. Uite, Desideriu a avut grijă și și-a luat sfetărul cu el". „N-a putut scăpa de gura mea, n-a avut ce face, a trebuit să și-l ia", spune doamna Letiția. „Tu, Desideriu, întrebă mătușa Raveca, tot școlar ești și acuma, ori ai terminat?" „Mai am un an și termin" îi spui tu și, brusc, te întuneci la față. Ți-ai adus aminte de corijența de la matematică. „Prea multă școală nici nu-i bună, spune mătușa Raveca și-și șterge obrazul rumen și bucălat, leoarcă de sudoare. Școala mai mult prostește, eu așa cred". „Nu știu

cum o fi, spuse Lucreția dar mie mi-a plăcut la școală, n-aș mai fi plecat acasă, așa mi-a fost de drag. Când erau socoti mai grele, domnul director mă punea întotdeauna să le fac eu. N-a existat vreodată să nu le știu face. E adevărat că erau, de cele ce se fac la școala primară. La liceu sunt altele, mult mai grele". „De regula de trei simplă, ai auzit?" întrebi tu încruntat. „Nu cred să fi auzit", mărturisește Lucreția. „La ce spuneai tu c-ar fi mai greu, la geometrie sau la algebră?" întreabă doamna Letiția. „Depinde, spui tu, Desideriu. Dacă aș fi eu ministru, primul lucru pe care l-aș face, aș desființa geometria", adaugi, apoi, cu multă patimă. „Despre catete se învață la geometrie sau la algebră?" întreabă Lucreția. „La geometrie, bineînțeles, spui tu, Desideriu. Cateta și ipotenuza și toate celelalte". „A fost unul, mai demult, nu acuma, nici eu nu l-am prins, începe să povestească mătușa Raveca. Unul pe care îl chema Ionărel, și care s-a prostit de prea multă învățătură. Și Ionărel sta cât era ziua de lungă cu cartea în mână, alta nu făcea decât citea tot timpul. «Ionărel, îi spunea maică-sa, ia-ți cartea și du-te la umbră, nu sta, dragul meu, în mijlocul ogrăzii, să te bată soarele în cap». El nici n-o auzea, așa era de pătruns de cele citite. Băga numai din când în când degetul în gură și întorcea pagina, uite așa, spuse mătușa Raveca și-și vârî și ea degetul în gură, voind pesemne să arate cât mai exact modul în care Ionărel, cuprins de patima cititului întorcea pagină după pagină... Ori c-a citit prea mult, ori că l-a bătut prea tare soarele, destul că după un timp s-a smintit la cap! Când a fost cam vremea să se însoare, nimeni nu s-a mai putut înțelege cu el. Nu s-a întâmplat să-l vadă cineva cu o fată, așa cum umblau și alți copilandri de vârsta lui, el numai cu cartea, n-o mai lăsa din mână! Noaptea dormea cu ea sub pernă, nu se

despărţea de carte nici mort. Fetele, dacă au văzut ce fel de fire are, l-au lăsat în voia lui, nici nu s-au mai uitat la el. La început s-au mai rugat ele să le spună ce scrie în cărţi, numai că el aşa a fost, că degeaba îl întrebai ce-a citit, nu era în stare să ţină minte nimica. Citea şi, peste un minut, uita ce-a citit. N-a avut o minte prea bună... Ei, şi Ionărel ăsta, cât a fost de sălbatic, din când în când se mai întâmpla să-i mai fugă şi lui gândul la o fată, n-a fost el chiar sfânt aşa, de tot. Da' îi lipsea curajul să intre cu ele în vorbă. Când auzea torogoata, începeau a-i tremura picioarele, nu şi le mai putea ţine locului. S-ar fi dus şi el la joc, numai că nu ştia cum să prindă vorbă cu fetele. Şi atunci ce credeţi că i-a dat lui în gând să facă? S-a ascuns în capătul grădinii, să nu-l vadă careva, şi a început să joace de unul singur. Cânta muzica şi el juca de se rupea, nu avea treaba nimănui. Lua câte un snop de grâu şi juca cu el. Îl ţinea în braţe şi-l răsucea în fel şi chip; de parcă ar fi jucat cu o fată, aşa-l strângea de tare! Uite-aşa juca, spuse mătuşa Raveca, mă credeţi ori nu? şi se ridică în picioare. Ţinându-şi cu greu echilibrul încercă să arate cum juca Ionărel. Se mai întâmpla, câteodată, ca muzicanţii să zică mai încet, ori să bată vântul şi să nu se audă bine cântările până la el, dar lui Ionărel nu-i păsa, n-avea el treaba muzicanţilor! Nu se oprea din joc, atât era de încântat! Fluiera şi juca singur, uite-aşa!" spuse mătuşa Raveca şi, ţuguindu-şi buzele groase, începu să fluiere şi să joace ţinând parcă în braţe un snop închipuit. „Stai cuminte, îi spuse Simon. Astâmpără-te, fii bună, că se sperie caii". „Lasă-mă, – începu să strige mătuşa Raveca şi cu dosul palmei îşi şterse lacrimile care, din pricina rasului, alunecau pe obrajii ei roşii şi bucălaţi – să vă arăt şi vouă cum juca Ionărel, cum şi-a petrecut el singur, n-a avut trebuinţă de

nime!" spuse, continuând să țopăie de una singură. „Ne-ai arătat de-acuma, spuse Simon, ne-o fi de-ajuns. Spuneți-i și dumneavoastră, doamnă Letiția, să stea cuminte". „A murit, săracul Ionărel, spuse mătușa Raveca și se așează răsuflând greu, lângă doamna Letiția. N-a avut parte de viață lungă. A avut Dumnezeu grijă să îl ia, dacă a văzut că Ionărel tot nu știe ce să facă cu viața lui... A început să se plângă că-l doare tare rău capul: «Nu mai văd literele, zicea, tremură când mă uit la ele»... Și într-o zi s-a așezat sub un nuc, la umbră, și-a pus frumos cartea pe piept, a închis ochii, uite-așa, și nici n-a mai mișcat... Așa a murit". „Norocul nostru cu dumneatale, spuse Simon și trase cu ochiul spre ceilalți. Mai aflăm și noi una-alta! Nu rămânem proști". „Poți tu să râzi de mine cât vrei, spuse mătușa Raveca. N-am eu grija ta! Da' să știi un lucru de la mine și așa-i cum spun eu, nu vorbesc prostii. Cartea numai îl strică pe om și-l prostește la cap. Și lui Ionărel tot de la carte i s-a tras. Așa că tu, Desideriu, ai grijă și mai las-o focului de învățătură, nu te omorî cu firea. Doamna Letiția să mă ierte că mă amestec și eu ca proasta. Dacă oi greși cumva și n-am dreptate, păcatul meu să fie". „Trebuie să termine școala, fie ce-o fi", spuse doamna Letiția și-și desfăcu umbreluța privind soarele care se ridicase de câteva palme pe cer. „Și pe tine, Desideriu, spuse Lucreția, de dimineața până seara tot cu cartea în mână te văd. Ieri așa de pătruns erai de cele citite, că nici nu m-ai văzut, n-ai ridicat ochii de pe carte, am putut eu să umblu prin grădină cât am vrut. Te-am și strigat să mă ajuți să strâng niște pere din cele scuturate, dar degeaba. Tu tot cu nasul în carte". „Las' să învețe, spuse severă doamna Letiția (ușor intrigată de lipsa de simț pedagogic al celorlalți), dacă n-a învățat atunci când a fost vremea". „Îi și el mare de-acuma, spuse

Lucreția și începu să râdă. (Râsul ei, tare te mai răscolește, Desideriu! Ești gata să cazi din trăsură de emoție. Te faci roșu la față ca sfecla, începi să tremuri, te ia cu frig!) Îi zboară și lui gândul în alte părți. Dacă la Lugoj n-or fi fete frumoase și pe ales, atunci nu cred să fie niciunde. Și ce fete, nu așa oricum! Din cele ce se știu purta, fete de oraș, ca să spun așa. Domnișoare. Are de unde să aleagă". „E timp și pentru ele, spuse doamna Letiția. Deocamdată să-și caute de învățătură. Să nu-i zboare capul la prostii". „Dumneavoastră, doamnă, spuse Lucreția, îl țineți tot de copil mic. Nu vă puteți obișnui cu gândul c-a crescut și-i de-acuma om în toată firea. Așa-s mamele. Eu cu fetele mele tot așa mă port. Ele-s mari, dar degeaba, eu tot de copile le țin". „La Lugoj, acolo, spuse mătușa Raveca și ochii începură să-i lucească de bucurie, o avea și Desideriu o drăguță, nu se poate altfel. Una din cele cu părul ondulat și cu sprâncenele îmbinate. Știu că ți-e rușine de doamna și nu vrei să ne spui, așa că mai bine nici nu te întreb". „Nu mi-am găsit niciun fel de drăguță ori mai știu eu ce!" spui tu, Desideriu, revoltat. (Cea pe care o iubești e chiar lângă tine, dar ei n-au cum să bănuiască adevărul.) „Vacă de la Făget și femeie din Lugoj să nu-ți iei, spune Simon cu o voce domoală. Ai grijă, Desideriu, de zicala asta din bătrâni când o fi să-ți găsești o drăguță". „Poți să te păzești cât te-ai păzi, spune Lucreția, până la urmă tot nu-i nicio scăpare. Dacă nu le alegi tu, te aleg ele pe tine, azi așa-i, nu-i cum a fost altădată. Au prins și fetele curaj. S-au săturat și ele să stea tot timpul deoparte și să facă pe rușinoasele. Te iau ele de mână, dacă tu ești așa mai ligăv. Spune tu, Desideriu, dacă n-am dreptate și dacă mint cumva!" „Nu știu, spui tu, Desideriu, și te încrunți foarte tare. Întorci

capul, nu vrei să te uiți în ochii lor. Nici nu mă interesează și-mi pare rău că vă închipuiți cine știe ce! Să vă spun sincer, mie nici nu-mi plac", spui tu Desideriu, și te uiți drept în ochii Lucreției și pentru moment ai chiar impresia că ea a înțeles absolut totul, nici nu e necesar să spui mai mult, ți se pare chiar că zărești în străfundurile privirilor ei, un fel de luminiță ironică și tandră în același timp și ești bucuros că ceilalți nu bănuiesc nimic, nu văd ascunsul, tainicul dialog (să fie de-adevărat sau e doar o nălucire a ta?) al privirilor voastre. „Stricați copilul, spune doamna Letiția. Cine știe ce prostii îi băgați în cap. Deocamdată să mă asculte pe mine și să învețe, să-și ia păcătoasa aia de corijență la matematică. Să nu-i umble gândurile în altă parte. Să termine liceul, să aibă diploma în buzunar, și după aceea poate umbla și după fete cât o vrea, cât o avea chef". „Are doamna Letiția dreptate, spune Simon. Așa-i cum spune dumneaei. Și mai lăsați copilul în pace, parcă v-ați prostit la cap. Ați tăbărât amândouă pe el, mă și mir cum de mai face față. Că și cine intră în gura voastră nu mai scapă întreg, să te ferească Dumnezeu! Tu, Desideriu, lasă-le amarului, mai bine să n-asculți ce spun. Dacă s-ar lua omul după ele, cine știe unde ar ajunge". „Mai glumim și noi, spune Lucreția și din nou în privirea ei se aprinde acea lumină jucăușă – pe jumătate ironică, pe jumătate duioasă – care pe tine, Desideriu, te-a tulburat și răscolit atât de mult. Nu-i niciun păcat. Nu cred ca Desideriu să se supere dintr-atâta lucru". „N-am de ce să mă supăr, spui tu, Desideriu. Nu-s supărăcios de felul meu". „Nu mai pot de sete, spune mătușa Raveca și se foiește neliniștită pe scaun. Și s-a făcut cald, abia aștept să ajungem odată la Făget. Aș bea un cracăr din cel rece, să mă mai răcoresc".

Spre marea ta părere de rău, la Făget rămâi doar tu cu doamna Letiția, vă despărți ți de Lucreția, de Simon și de mătușa Raveca și începeți să umblați după cumpărături. Îți place atât de mult vânzoleala asta dintr-o prăvălie în alta, încât uiți repede de Lucreția, precum și de iubirea tainică pe care i-o porți. Doamna Letiția are o listă lungă, pe care o scoate din poșetă ori de câte ori intră într-un magazin, bifând lucrurile cumpărate, și ție îți place s-o vezi cum se târguiește cu vânzătorii, aprigă și neobosită, bucuroasă ori de câte ori poate obține un obiect la un preț mai ieftin. Cum doamna Letiția trebuie să cumpere mai multe cutii cu vopsea „Gallus", și cum culorile cele mai potrivire nu sunt nici ele alese cât ai bate din palme, tu, Desideriu, poți sta ceva mai mult în magazinul întunecos (la început, până ochii se obișnuiesc cu întunericul, abia se zăresc rafturile înțesate de vopsele, tejghelele doldora de marfă, precum și siluetele, în halate soioase, ale vânzătorilor) în care mirosul pătrunzător al chimicalelor de tot soiul îți produce o mare încântare. Un miros amestecat de vopsele și de lemn putred, de motorină (dușumelele sunt unse cu motorină) și de clei, atât de pătrunzător, încât aproape că-ți taie respirația! Vânzătorii trag cu precauție de sertărașele care scârțâie ușor și se contrazic cu doamna Letiția. Ea e de părere că „farba" pe care o vând e din an în an mai proastă: „Nici culori nu mai aveți frumoase ca în alți ani, spune, arătându-se nemulțumită. Caut un portocaliu, dar nu atât de viu, ceva mai mort, nu așa de țipător; să se potrivească, dacă e posibil, cu nuanța asta de brun; să bată mai curând în galben decât în roșu... Nici vorbă, spune doamna Letiția când vânzătorul, după ce a căutat prin tot felul de sertărașe – cu ajutorul unei scări se urca și cobora mereu, agitat la culme, fără să

dea semne de oboseală – a scos la iveală o nouă nuanţă de portocaliu, cât mai apropiată după părerea sa, de cea solicitată de exigenta cumpărătoare. Lângă brunul pe care îl aveţi – ca să fiu sinceră nici de el nu sunt prea încântată – nu arată nimic. O culoare trebuie să iasă în evidenţă şi fără să fie neapărat ţipătoare. Discretă da, dar nu ştearsă... Poate găseşti totuşi ceva care să se potrivească mai bine, ce zici? S-ar putea să nu-ţi fi explicat eu destul de exact ce vreau", spune doamna Letiţia în timp ce tu, Desideriu, aşezat pe un scaun rotund şi foarte înalt, adulmeci în continuare mirosurile atât de incitante ale dughenei...

Domnul director şi doamna Letiţia au plecat, te-ai despărţit de ei plângând, dar cum era întuneric, ei nici n-au băgat de seamă. Deocamdată te dezbraci cu multă sfială, atent să nu faci prea mult zgomot, în timp ce din cealaltă încăpere se aude patul scârţâind sub trupul uscat al domnului Grama. Te-ai dezbrăcat de-acuma şi te strecori în patul cu cearşafuri reci şi jilave, cearşafuri care au însă un miros de-acasă – le-a adus doamna Letiţia: sunt spălate şi apretate de ea. „Dă-mi, te rog, calendarul de pe noptieră, să-l răsfoiesc puţin înainte de a adormi", se aude din odaia alăturată vocea domnului Grama, iar tu, Desideriu, stai în patul străin cu ochii larg deschişi – nici vorbă să aţipeşti, nici vorbă să ţi se facă somn – şi prin geamul din faţa ta se poate vedea curtea albită de lună, cu pompa arteziană la mijloc, lujerii uscaţi ai crizantemelor, parii înalţi cu globuri de sticlă colorată în vârf; în bazinul fără apă, la mijloc, se află îngerul de ghips, cu aripa stângă ruptă, căzut de pe soclul lui, deasupra se boltește cerul întunecat cu stele îndepărtate şi reci; şi când te trezeşti, din

nou, ploaia bate în geam şi la început nici nu-ţi dai seama unde te afli, apoi, încetul cu încetul obiectele din încăpere încep să prindă contur: dulapul, raftul cu cărţi, masa, unde tu, Desideriu, îţi vei face de-acum înainte, nu-i aşa, lecţiile, chiar fluturii galbeni pot fi văzu ţi stând ţepeni şi înfipţi în ace, în insectar, şi ce chin cumplit, să-ţi fie sete şi să nu îndrăzneşti să te scoli din pat, mai ales că luna, chiar în clipa asta, se ascunde după un nor şi prin întunericul care se lasă, dacă ai încerca, de pildă, să te aventurezi până în bucătărie în căutarea găleţii cu apă, sau a robinetului, ar fi de mirare să nu răstorni – eşti doar destul de neîndemânatic – vreun scaun, ori să te împiedici chiar de prag, ori de alt obiect întâlnit în cale; s-ar face desigur zgomot, doamna sau domnul Grama s-ar trezi din somn („după cum vezi, ar suspina doamna Grama, a şi început să ne deranjeze"), aşa că încearcă mai bine să te gândeşti în altă parte; până când somnul o să te poarte din nou pe aripile lui dulci; spre dimineaţă însă, te trezeşti pentru a doua oară; nu numai obiectele din încăpere au de-acuma un contur mai ferm, ci şi tapetul, cu trandafiri roşii şi galbeni, legaţi cu câte o panglică verde, de pe perete; şi, dacă ţi-a trecut setea, o altă „trebuinţă" mult mai presantă începe să-ţi dea târcoale; cu toate că doamna Grama a avut grijă să-ţi pună o oliţă sub pat, s-o foloseşti la nevoie noaptea – la closet nu se poate ajunge decât trecând prin dormitor – nu-ţi prea vine să te grăbeşti, să recurgi la ea; îngrozit, te gândeşti la zgomotul pe care l-ai face, acel târâit foarte penibil şi cât se poate de muzical în acelaşi timp; te faci roşu de ruşine numai la gândul că un asemenea indecent zgomot ar putea ajunge până la urechile noilor tale gazde; nu-ţi rămâne, deci, altceva, decât să strângi din dinţi simţind cum băşica ţi se

umflă din ce în ce mai tare, gata să plesnească, căci oricâtă rezistență îndârjită ai opune, firească și atât de omenească necesitate nu poate fi înfrântă în niciun chip; iar în clipa în care îți dai seama că nu mai e nicio scăpare, te năpustești din pat, înșfaci cu o mână țucalul care se află dedesubt și o mare fericire și ușurare te cuprinde, fericire care, din păcate, nu durează mult: îngrozit, constați că în loc să onorezi încăpătoarea oală de porțelan, faci direct pe covorașul din fața patului și, cu toate că schimbi în grabă direcția (în sfârșit, în oală se poate auzi susurul cel vesel), pe covor a avut timp să se întindă, deja, o pată destul de mărișoară, care, cine știe din ce pricină, pe măsură ce contururile i se precizează, începe să semene teribil de mult cu peninsula în formă de cizmă a Italiei... Aproape două ore trec – timp în care nu-ți desprinzi privirea de pe pata cea rușinoasă cu speranța, absurdă, c-o să se usuce și-o să dispară – până când doamna Grama începe să trebăluiască în bucătărie – aprinde focul, dă drumul la robinet, zgomot făcut anume parcă să-ți amintească de rușinoasa faptă, stă de vorbă cu lăptăreasa („Cum să nu se răcească timpul, doamnă, dacă a căzut bruma azi noapte. De-acuma s-a sfârșit cu vremea bună. Nu m-aș mira să cadă și un pic de neauă"), curăță ștergătoarea din fața intrării, o bate cu o măturică, apoi începe să frământe niște aluat pentru colțunași; și, în tot acest timp, tu aștepți să se facă ora la care va intra în odaia ta să te scoale; și ce ochi buni are doamna Grama, cât de repede le observă ea pe toate; nici n-a închis bine ușa în urma ei, că pata cea scandaloasă de pe covoraș a și fost descoperită; zâmbetul sărbătoresc dispare cât ai clipi din ochi – se pregătea, probabil, să te întrebe dacă te-ai odihnit bine, ei, cum îți place la noi, ar fi vrut ea să-ți spună; dar

înainte ca întrebarea să poată fi formulată, înainte ca ca să se desprindă de pe buzele subțiri ale doamnei Grama, înainte chiar ca zâmbetul cel luminos să poată înflori în toată legea pe chip, pata în formă de cizmă – Italia cea de pe covor – sare în ochi cu o nerușinată lipsă de pudoare; se stinse așadar, zâmbetul cel vesel, dispărură cuvintele de bucuroasă întâmpinare!... Și acum ar fi bine să trecem cât putem noi de repede peste acest neplăcut accident, să ne astupăm chiar urechile, nu cumva să auzim zgomotul palmelor trase pe obrajii roșii ca para; nici măcar bâlbâielile tale rușinate să nu le mai auzim și să lăsăm să mai treacă o săptămână, vreme în care oala de noapte a putut fi folosită în cele mai optime condițiuni: nicio picătură nu s-a mai întâmplat să se prelingă pe covor.

Între timp ți s-a oferit din plin prilejul să te lupți cu faimoasele șnițele de vițel, atât de uriașe, încât oricât ai mesteca și ai înghiți tu, tot degeaba, nu reușești să le dai gata! Mesteci, mesteci – ai rămas aproape fără salivă în gură de atâta mestecat – mesteci cu răbdare și cu o tenacitate vrednică de lăudat, dar pe măsură ce mesteci șnițelele cresc, în loc să se micșoreze. Și atunci începi să faci tot felul de mofturi, spre marea stupefacție și enervare a doamnei și a domnului Grama. „Partea asta e grasă și nu-mi place", spui cu o voce plângăreață și arăți spre bucățica de șnițel care ți-a mai rămas în farfurie. „La noi e obiceiul să nu se lase nimic în farfurie", spune doamna Grama. „E cu zgârci, nu intră cuțitul în șnițel", se aude din nou vocea ta plângăreață. „Până nu mănânci tot ce ai în farfurie, n-ai voie să te ridici de la masă", decide cât se poate de hotărât domnul Grama și se uită la tine cu niște ochi reci și înghețați care te bagă în sperieți. „E o bucată de friptură absolut splendidă", spune

doamna Grama și se ridică de la masă, începe să adune farfuriile și tacâmurile enervată. Vreau și eu să mă odihnesc puțin, spune ea, să mă culc măcar un ceas!"... Orice caznă are și ea un sfârșit, iar tu, Desideriu, ai găsit, până la urmă, un mod de-a scăpa de șnițelele cele interminabile: prinzi un moment când gazdele tale nu te observă – domnul Grama a ațipit un pic, tot așteptând să termini de mâncat, iar doamna Grama s-a apucat să spele vasele – iar bucata de șnițel din farfurie dispare ca prin farmec sub masă, acolo unde se află Lord, care, complice versat, o termină cât ai bate din palme... Într-o zi însă câinele, cine știe din ce pricină, uită de convenția stabilită tacit între voi doi, iese de sub masă cu șnițelul uriaș în gură! Spre marea ta nedumerire, însă, domnul Grama nu spune nimic, intră în dormitor, de unde se întoarce cu o coală albă de hârtie și cu un creion bine ascuțit. „Să mergem în camera ta", spune domnul Grama, păstrându-și același calm imperturbabil, și tu te ridici tremurând de pe scaun, îl urmezi înfricoșat, știind că nu trebuie să te aștepți la nimic bun. Domnul Grama îți zice să te așezi la masă, îți pune coala de hârtie în față și-ți dă și creionul. „Apucă-te de scris", spune el și-și trage un scaun cât mai aproape de al tău. „Nu știu ce să scriu", spui tu, Desideriu, și te întorci spre domnul Grama, te uiți nedumerit la el. „O scrisoare acasă", spune el și-ți trage scaunul mai în față, cu tine cu tot, ți-l potrivește în așa fel, încât să ai condiții optime pentru scris. „Am scris ieri", spui tu cu jumătate de gură și te uiți rușinat în pământ, gândindu-te la tonul destul de plângăreț al scrisorii expediate. „Dacă nu ai ce spune, ai să scrii ce-ți dictez eu". Iei, așadar, creionul și începi să scrii după dictare; abia ai scris primele cuvinte și vrei să te oprești, să te ridici de la masă, dar simți pe umărul stâng apăsarea mâinii celui ce-ți dictează, încât

n-ai ce face, trebuie să scrii în continuare: „Dragii mei părinți – scrii tu după dictare – aflați despre mine că sunt un mare ticălos. Domnul și doamna Grama mă îngrijesc cu multă dragoste, eu, însă, în loc să le mulțumesc pentru grija arătată, arunc bucățile întregi de șnițel sub masă, unde se află câinele, Lord. Drept care v-am scris și vouă ca să știți și voi"... Domnul Grama mai citește o dată cele scrise, îndreaptă o mică greșeală de ortografie care s-a strecurat din nebăgare de seamă, apoi ia răvașul pune o sugativă deasupra, atent ca scrisul să se păstreze frumos, să nu apară cumva vreo pată de cerneală... „Am s-o expediez azi după-amiază, spune el calm. Tot am drum până la poștă"... Undeva, la capătul străzii, se aude strigătul răgușit al unui geamgiu, iar în bucătărie, doamna Grama freacă de zor cuțitele cu nisip și îl ceartă pe Lord, care nu vrea defel să fie cuminte. O ființă supusă pângăririi, siluită pe nedrept ești în clipele astea tu, Desideriu, chiar dacă nu știi și nici nu înțelegi prea bine ce se întâmplă cu tine... Încerci să-ți faci temele la matematică, dar îți vine destul de greu să te concentrezi asupra regulei de trei simplă și nici măcar cu fluviile cele mari din America de Sud nu ai mai mult noroc. Te simți obosit, stors parcă de orice vlagă, așa cum ți se întâmplă să te simți câteodată, vara după ce ai fost o zi întreagă la strâns fânul, ori ai bătut cu copiii mingea în livadă. Nici să plângi nu poți, nici să te arăți întristat în fața altora nu-ți vine s-o faci. Numeri doar zilele, așteptând rușinat și speriat reacția celor de-acasă. Nu trece, însă, nicio săptămână și domnul director vine și te ia de la familia Grama. Te ajută să-ți împachetezi lucrurile, în timp ce afară a început să ningă. „Doamne, ce ninsoare s-a putut porni", spune domnul director, în timp ce străbateți împreună orașul, trăgând după voi geamantanele.

Tu, Desideriu, stai în bancă – eşti în clasa a treia de liceu – cu Korfanta Emeric, în penultima, lângă fereastră. Când lecţiile sunt prea lungi şi plicticoase, urmăreşti ce se întâmplă afară, în curtea uriaşă. Câte o pală de vint mişcă frunzele cireşului din faţa geamului. Cireş care poate oferi, de asemenea, cele mai neaşteptate satisfacţii curiozităţii tale: primăvara e încărcat cu flori, apoi, spre vară, în perioada tezelor şi a extemporalelor inopinate, cireşele se rumenesc de la o zi la alta tot mai tare! Ori de câte ori se întâmplă ca în faţa paginii albe a caietului de teză sau a foii de extemporal, să simţi o imensă sfârşeală – izvorâtă din sentimentul că tot ceea ce ai ştiut, tot ceea ce te-ai străduit să-ţi bagi cu forţa în cap, s-a spulberat, deodată, ca prin farmec, s-a risipit, aşa că n-ar fi de mirare ca foaia să rămână albă până când se va auzi sunând clopoţelul – începi să numeri cireşele de pe fiecare creangă, încercând să socoteşti în gând cam câte ar putea să fie în tot cireşul! Ai putea să copiezi, desigur, din carte – de la vecinul tău, Korfanta, slabă nădejde să te poţi inspira în vreun fel, pagina lui de caiet arătând, parcă, şi mai sfidător de albă decât a ta – dar un asemenea efort îţi repugnă în clipa de faţă, când mult mai plăcut e să te uiţi la cireşele cele frumos rumenite, la cerul înalt şi albastru pe care zboară berzele, şi să te gândeşti, de pildă, la vacanţa de Paşti, de care te despart doar două săptămâni, la costumul cel nou, cumpărat săptămâna trecută de domnul director. (Cum o să te scoli, adică, dimineaţa şi din pat ai să-ţi arunci privirea asupra costumului frumos împăturit, pe scaunul de lângă noptieră. Să fii îmbrăcat cu costumul cel nou, în timp ce te îndrepţi spre biserică, să treci pe lângă unul şi pe lângă altul şi toată lumea să se uite cu admiraţie la tine, poate exista o altă bucurie mai mare?! Şi o şi auzi

pe doamna Letiția spunându-ți: „Fii atent, Desideriu, să nu te așezi cumva în iarbă cu el. Are o culoare sensibilă, imediat se înverzește! Și la vopseaua de ouă să fii atent, că nu se mai duce. Fii și tu mai cruțător!") E foarte plăcut, nu-i așa?, să te lași în voia unor visări atât de minunate, în loc să-ți scormonești mintea ca să-ți amintești nu știu care vârf din munții Dinarici! Și când te uiți la caietul lui Korfanta, vezi că nici el nu s-a prea omorât cu știința: a scris, ce-i drept, două-trei rânduri, dar o pagină albă e, oricum, mai de efect, mai misterioasă decât niște rânduri de prostii înșirate alandala! Triumfător și sfidător în același timp, te îndrepți spre catedră și pui deasupra celorlalte teze caietul cel neatins! „Cum a fost?" te întreabă profesorul de geografie. „Ușor, spui tu, nici nu ne-am așteptat să ne dați așa de ușor"...

Nu tot timpul, însă, trebuie să te uiți pe geam, să numeri cireșele de pe o creangă, nu toate lecțiile sunt la fel de plicticoase! Să nu uităm că de două ori pe săptămână aveți limba franceză cu domnul profesor Papavoin, venit tocmai de la Douville – frumosul oraș de pe malul mării, cu vestita lui plajă –, ca să vă învețe limba lui Racine și Moliere; domnul Papavoin, care în tinerețea lui a fost boxer, amănunt aflat cine știe cum, dar de un mare efect asupra voastră. Un fel de aureolă romantică înconjoară, din pricina asta, silueta cam durdulie acum a fostului boxer care vă învață verbele neregulate și îngrozitor de dificile ale limbii franceze. Domnul Papavoin care, atunci când se supără, pune tuturor elevilor, de la primul până la ultimul din catalog, zero tăiat în patru, cu creionul însă ca să-l poată șterge mai ușor, de îndată ce-i trece supărarea și iată-l intrând în clasă, strigând catalogul, stâlcind numele elevilor în mod intenționat, ca

să vă ofere vouă prilejul să vă distrați; și, în timpul ăsta, Korfanta își părăsește locul lui din fundul clasei și se așază în banca întâi, bancă a cărei destinație e foarte precisă: în ea domnul Papavoin îi așază pe „les turbulents", pe cei ce fac multă gălăgie și-i bruiază lecțiile, îi izolează în felul ăsta de ceilalți elevi. „Les turbulents!" strigă domnul Papavoin cu voce de tunet la începutul fiecărei ore și-i numește pe cei în cauză. Iată însă că Emeric Korfanta nu mai așteaptă să fie strigat; singur își ocupă locul din prima bancă și, în timp ce domnul profesor continuă să-i treacă pe cei absenți în catalog, făcându-se că nu-l observă, a și început să se pregătească pentru meciul a cărui desfășurare aici în clasă e mai mult decât sigură; își scoate, prin urmare, haina, își sufulcă mânecile la cămașă – apar două brațe subțiri și pistruiate! –, își duce pumnii în față, aplecându-se mult peste bancă într-o poziție gata de atac, și încremenește așa, privindu-l fix pe profesor, în timp ce acesta continuă să nu-l bage în seamă. N-avem timp de prostii astăzi, spun parcă gesturile sale aferate, ne-așteaptă, nu-i așa, o mulțime de verbe neregulate, nu ne arde nouă de box, ori de cine știe ce alte prostii.

Korfanta știe că rezistența îndârjită a domnului Papavoin se va topi așa cum se topesc primăvara turțurii de gheață, el are răbdare și așteaptă, aplecat deasupra băncii cu pumnii în poziție de atac. „Les turbulents", strigă domnul Papavoin. „*Ici!*" și arată banca cu un gest măreț, ignorându-l în continuare pe Korfanta, vie și foarte expresivă întruchipare, dacă se poate spune așa a ispitei, a acelei ispite căreia domnul Papavoin caută să-i opună, încă, rezistență, s-o ocolească. Ademenitorul îl cunoaște însă mult prea bine pe cel ce urmează să fie sedus, el știe că puterea de rezistență

a profesorului are şi ea o limită; de altfel, privirile sale au şi început să alunece – aşa, numai cu coada ochiului, – spre boxerul cel mititel care, prinzând curaj, începe deodată să-şi mişte cu o mare repeziciune pumnii prin aer, provocându-l cu nerușinare: haide, nu te mai lăsa atâta îmbiat, spun parcă gesturile lui, un mic meci, aşa, scurt, scurt de tot, înainte de a trece la verbele neregulate. „Astăzi nu avem timp, spune domnul Papavoin, fără o prea mare convingere, avem nişte verbe foarte grele, şi clasa întreagă simte că deja a început să cedeze, ispita fiind mult prea marc; aşa că de-acuma Korfanta poate ieşi din bancă, poate chiar să facă un pas spre catedră şi, după câteva mişcări rapide cu pumnii strânşi, spre profesor, să încremenească în poziţie de atac, uitându-se fix la el. „Bine", spune domnul Papavoin, moale, cedând, în sfârşit. „Dar numai *cinq minuits*, nu mai mult! Se uită la ceas, şi-l desprinde de la încheietura mâinii lui păroase, îl aşază pe catedră, deasupra catalogului, îşi scoase sacoul cadrilat şi în clipa în care domnul Papavoin a rămas numai în cămaşă – o cămaşă din mătasea cea mai fină – Korfanta se şi repede la el, începe să atace cu toată puterea; prinzându-l descoperit, domnul Papavoin îşi pierde o clipă cumpătul; îşi revine însă, aşa că meciul poate continua, fostul boxer fiind în permanenţă foarte atent ca nu cumva să-l lovească din greşeală prea tare pe puşti; în schimb, Korfanta nu-l menajează defel, loveşte pe unde apucă, chiar într-un anumit loc foarte sensibil, cu toate că regulamentul interzice, după cum bine se ştie, o asemenea lovitură. Jocul se întrerupe, un minut sau două, domnul Papavoin părăseşte clasa strigând în gura mare: „*Cochon, cochon, merde*". Se reîntoarce repede înapoi şi partida continuă. Întreaga clasă freamătă de emoţie, „periuţele" şi premianţii îl ovaţionează pe profesor, repetenţii

și „les turbulents" sunt alături de Korfanta și-l aplaudă ori de câte ori reușește să-l atingă zdravăn pe adversar. Bineînțeles că partida nu durează doar cinci minute și atât verbele cele neregulate, cât și „Capra domnului Seguin" sunt date cu desăvârșire uitării și când sună clopoțelul, domnul profesor de franceză, partenerul său de joc și de altfel întreaga clasă nici nu-l aud, atât de înfierbântați sunt cu toții, atât de prinși sunt de spectaculoasa partidă de box care pare a se termina, totuși, în favoarea domnului Papavoin. Abia când sună a doua oară, de intrare, se dezmeticesc jucătorii. Și în timp ce întreaga clasă îl aplaudă pe învingător, acesta, transpirat și fericit, își îmbracă vestonul cadrilat, din postav franțuzesc, și părăsește val-vârtej clasa, însoțit de urletele și tropăiturile elevilor aduși într-o stare de excitație aflată la limita nebuniei.

În primele zile, Desideriu dormi în aceeași cameră cu domnul și doamna Szabo; apoi în sufragerie se improvizează un fel de pat, destul de tare, la început. Noile tale gazde par a fi oameni cumsecade; nici vorbă să te oblige să mănânci mai mult decât ai tu poftă; ai scăpat, deci, de șnițelele care nu se mai terminau, și viața se anunță a fi mult mai plăcută și mai lipsită de griji. Cel mai frumos e seara, când doamna Anette, fiica domnului și a doamnei Szabo, căsătorită doar de o lună cu domnul Carol Semnic, cântă la pian și tu stai în spatele ei și ai grijă să întorci pagina partiturii, ori de câte ori pianista îți face semn cu capul; uneori se întâmplă să cânte și tânărul soț la vioară; doamna Anette și domnul Carol se iubesc foarte mult. De dimineață până seara, când sunt acasă și nu la școală – tinerii însurăței fiind învățători amândoi – ei nu par a face altceva decât să se îmbrățișeze

şi să se sărute aproape tot timpul: e destul să deschizi o uşă şi să dai peste ei, stând pe o canapea strânşi îmbrăţişaţi, să intri în bucătărie şi să-i descoperi sărutându-se lângă plita încinsă şi când o vezi pe doamna Anette, roşie la faţă, nu ştii dacă soba care pripeşte foarte tare e de vină, sau de vină sunt sărutările cele înfocate ale tânărului ei soţ. Iar în timp ce tu îţi faci lecţiile, ei se hârjonesc prin toată casa! Se trântesc uşi şi se scot ţipete scurte, lasă-mă, eşti îngrozitor, spune doamna Anette, m-ai strâns aşa de tare încât, uite, nici nu-mi pot mişca mâna din încheietură, eşti un prost, asta eşti; Desideriu, vino te rog şi ajută-mă să-l batem pe domnul Carol, ţine-l bine de mâini, că am eu grijă să lovesc pe unde trebuie; aţi înnebunit amândoi, v-aţi pus să mă desfiinţaţi, ori ce, spune domnul Carol printre hohote de râs; ce zici, spune doamna Anette, îl luăm şi pe Desideriu cu noi la film, îl trimitem pe el să cumpere bilete, prostule, m-ai pişcat îngrozitor, uite că s-a şi învineţit; dacă e aşa, ce-ar fi să-l lăsăm pe domnul Carol acasă, să ne pregătească cina, şi dacă e băiat cuminte o să-i povestim şi lui filmul; ce zici de rochia asta, Desideriu, domnul Carol mi-a cumpărat-o, e minunată, culoarea, mai ales, e splendidă, şi e uşoară ca un fulg; mi-a făcut o surpriză extraordinară, aseară, când a venit cu ea, nu mi-a spus nimica, a lăsat-o pe pat, aşa, ca din întâmplare.

Şi tu, Desideriu, îţi faci zilnic lecţiile pe măsuţa din faţa ferestrei, măsuţă pe care, în fiecare după-amiază de sâmbătă, domnul Szabo îşi pregăteşte predicile pentru a doua zi; se urcă sus, în amvon, domnul Szabo şi de acolo îi ceartă ori îi povăţuieşte pe credincioşi, citind predica scrisă mărunt, pe un caiet cu pătrăţele; cum tu nu ştii ungureşte, n-ai cum să înţelegi ce spune, totuşi stai în biserică până se sfârşeşte

slujba, când preotul, împreună cu credincioșii, cântă un imn; cel mai mult îți place însă să-l ajuți pe domnul Szabo să cânte la orgă; tu apeși cu piciorul pe pedală și domnul Szabo spune: „Să cântăm acum ceva din Johann Sebastian Bach" și sunetele orgii te asurzesc aproape, așa sunt de puternice; sâmbăta, deci, în timp ce domnul Szabo își pregătește predica pentru a doua zi, tu, Desideriu, faci baie, împreună cu domnul Carol în bucătăria din curte. E cald în bucătărie, ca într-o etuvă, și în mijlocul ei tronează cazanul uriaș cu apă fierbinte; primul la rând e domnul Carol; se dezbracă și intră în cazanul cu apă îngrozitor de fierbinte, trupul lui mare se face roșu, fața i se congestionează; poți să pui puțină apă rece, e prea fierbinte, se roagă el de tine și când iese din cadă, cu trupul șiroind de apă, te pune să-l freci bine pe spate cu prosopul; apoi apa e schimbată, e rândul tău de-acuma să te dezbraci, ceea ce și faci ușor stânjenit, te cam rușinezi să rămâi în pielea goală în fața unui străin; nu te rușina, spune domnul Carol, suntem bărbați, ce dracu'; apa fierbinte deschide porii, îți explică el, iese toată transpirația și murdăria; la început e mai greu, apa e tare fierbinte, după aceea te obișnuiești însă; uite cum au asudat ferestrele din pricina aburilor, spune domnul Carol, nici nu se mai poate vedea afară; baia asta, adaugă el în timp ce se îmbracă, mi-a făcut o poftă teribilă de mâncare, sper că ne-a pregătit Anette ceva bun; niște ficăței de pui la tigaie, cu varză murată, ce zici, nu-i așa că ne-ar prinde bine la burțile noastre lihnite; de-acuma ai stat destul, spune domnul Carol, ieși și șterge-te repede cu prosopul, să nu răcești; freacă-te bine să se pună sângele în mișcare; dă-mi-l să te frec eu pe spate cu el, așa, băiatule, auleo, dar jigărit mai ești, îți poate omul număra coastele atât ești de slab.

Patul tău, Desideriu, e chiar în faţa ferestrei şi în nopţile de iarnă, spre dimineaţă, te trezeşti în camera friguroasă – soba de tuci se răceşte repede – şi te uiţi cum ninge afară. Fulgii se văd plutind uşor prin lumina tulbure, zidul cenuşiu al bisericii le foloseşte drept fundal. În camera tinerilor căsătoriţi se aprinde lumina; poţi să-ţi dai seama de acest lucru după dunga luminoasă care se strecoară pe sub uşă, după şoaptele doamnei Anette care nu-şi găseşte, ca de obicei, ciorapii, ce i-o spune ea pe ungureşte domnului Carol nu poţi să ştii, dar încep amândoi să râdă pe înfundate, o glumă, probabil, puţin piperată, apoi tânăra soţie deschide încetişor uşa să nu te trezească, trece prin camera ta, numai în furou şi în vârful picioarelor, spre bucătărie, se aude apa la robinet curgând, apoi doamna Anette, tot în vârful picioarelor şi zgribulită de frig, fuge înapoi spre dormitor; tu închizi repede ochii, te faci că dormi; uşa se deschide iarăşi, domnul Carol, în chiloţi negri de fotbal, trece la rândul lui prin odaie, din nou se aude robinetul în bucătărie, apoi uşa de la sobă şi tu, Desideriu, priveşti fulgii cei leneşi care continuă să cadă afară, din ce în ce mai deşi şi mai năuci, asculţi cântecul vesel al focului din bucătărie şi o dulce, o foarte suavă şi delicată bucurie te încearcă; te ridici puţin în capul oaselor, să poţi vedea mai bine curtea acoperită de ninsoare, fântâna arteziană, siluetă neagră şi ursuză pe albul cel imaculat; gata îmbrăcaţi, tinerii însuraţei trec prin camera ta, domnul Carol poartă o pălărie nouă şi un palton cu blană la gât, doamna Anette şi-a luat şi ea manşonul din blană de astrahan, şi-a pus de asemenea o căciuliţă nostimă şi o poşetă care se asortează perfect cu căciuliţa; nu uita, Desideriu, îţi spune doamna Anette în şoaptă, de îndată ce vede că eşti treaz, să iei bilete la film, când ieşi de la şcoală,

ți-am lăsat banii pe masă, lângă scrumieră; uită-te, draga mea, ce frumos ninge, spune domnul Carol și-i cuprinde umerii cu o mână, o trage spre el și amândoi rămân o clipă nemișcări, privind zăpada care continuă să cadă, cu fulgi tot mai mari și mai deși; poate ar fi trebuit să-ți pui bocancii, spune doamna Anette, o să-ți înghețe picioarele în pantofi, sau cel puțin niște ciorapi mai groși, apoi pleacă, se grăbesc foarte tare amândoi, pe o vreme ca asta e mai bine să pleci din timp; Desideriu, strigă doamna Szabo din dormitor, cu o voce ușor plângăreață și somnoroasă încă, e cam timpul să te scoli și tu, vezi, dragul meu, dacă a pus Carol laptele la fiert, să nu curgă în foc; mă scol și eu imediat să-ți fac cafeaua, dar nu știu ce am astăzi că nu mă simt prea bine; mă cam doare capul, s-ar putea ca ieri, la biserică, să fi tras puțin curent; ce-i cu banii ăștia de pe masă, întreabă doamna Szabo; sunt pentru bilete la film, îi spui tu. la „Venera oarbă"; nu-mi plac filmele triste, spune doamna Szabo, mă impresionează prea tare; de Paști am fost la un film care m-a emoționat în așa un hal, c-a început să mă doară inima; ți-l povestesc, dacă vrei; nu cred că am timp, doamnă, mi-e frică să nu întârzii la școală; ți-l spun în două cuvinte, spune doamna Szabo; e vorba despre o mamă care rămâne de timpuriu văduvă și își crește cu mare greutate fiul care e un băiat foarte neastâmpărat și îi face mimai necazuri; într-o zi pleacă cu o barcă pe râul din fața casei și se înecă; ea înnebunește de durere și, la sfârșit, aleargă de-a lungul malului și presară trandafiri, îi aruncă în apă unul câte unul; și acuma, când îmi aduc aminte, mă înfior, uite cum mi s-a făcut pielea, spune doamna Szabo stând pe scaunul din fața plitei din bucătărie; să văd dacă ți-ai pus ciorapii groși, nu m-ai ascultat, constată ea supărată, o să-ți înghețe picioarele, ai să

vezi; bocancii ăştia au o piele care absoarbe umezeala, i-am pus lângă sobă şi uite că şi acuma sunt umezi; nu mai am timp să-i schimb, dacă nu plec chiar acuma, am să întârzii; şi iată că în drum spre şcoală, te întâlneşti cu Korfanta care are o mină ca de înmormântare; ce-i cu tine, îl întrebi; s-au încleştat maxilarele, spune, nu pot să vorbesc, nu mai pune atâtea întrebări; şi mergeţi o vreme fără să spuneţi nimic, Korfanta e din ce în ce mai întunecat la chip şi când ajungeţi în dreptul cofetăriei lui Dordea, Korfanta şuieră printre buzele care abia i se întredeschid, tetanos, mor de tetanos, nu e nicio salvare; să mergem repede la un doctor, îi spui tu lui Korfanta, trebuie să te salveze; mi-a intrat un cui în picior, spune colegul tău de bancă, şuierându-şi în continuare cuvintele, s-a infectat şi am făcut tetanos; să ne grăbim, spui tu, şi iată că urcaţi amândoi în grabă scările, sunaţi la soneria doctorului Goldiş; ce-i cu voi, întreabă doctorul, vreţi să chiuliţi de la şcoală ori ce, să vă dau un certificat medical; nu-i vorba de niciun certificat, îi explici tu doctorului, prietenul meu are tetanos; mor, şuieră printre dinţi Korfanta şi se sprijină de tine care îl susţii să nu cadă; hai, intraţi, spune doctorul, intrigat şi amuzat în acelaşi timp; mi-au înţepenit fălcile, spune Korfanta cu o voce de înmormântare, nu pot să mi le mişc; i-a intrat săptămâna trecută un cui în talpă, îi explici tu, în timp ce Korfanta a şi început să se descalţe; stai să văd, spune doctorul şi îl prinde de falcă; cu o mişcare rapidă i-o mişcă într-un anumit fel, încât durerea dispare ca prin farmec; lasă bocancu', spune, la ce să-ţi mai miros picioarele, n-ai nimica, ai văzut o prăjitură şi ai salivat prea mult; totuşi, hai să-ţi văd şi talpa piciorului, nu cumva să se fi infectat; n-ai nimica, spune, pentru timpul cât l-am pierdut cu voi, o să vă rog şi eu să-mi faceţi un

serviciu: vă duceți până la colț și-mi umpleți sifoanele astea, ce părere aveți?

„Iar acum, spune doamna Anette, o să-l luăm pe Desideriu cu noi; e păcat să nu facă și el o plimbare cu sania; își termină lecțiile când ne întoarcem, n-o să stăm mult, mergem până spre Dealul Viilor, ieșim puțin din oraș; e într-adevăr splendid, chiciura parcă e o dantelă fină, nu-i așa, Desideriu? spune doamna Anette. Urcă-te în fața mea, spune. Vino mai aproape să încăpem toți, iar tu, Carol, ai un fund mare și ocupi prea mult loc; cu cât ne înghesuim mai mult, cu atât o să ne fie mai cald... Simți cum îți gâdilă ușor obrazul părul de culoarea grâului copt al tinerei doamne Anette, simți mirosul aspru și pătrunzător al buclelor ei care aproape că-ți acoperă fața; nu poți vedea, din pricina părului ei, apa tulbure a Timișului peste care tocmai treceți acum; ce cal splendid, spune doamna Anette și, cum stați pe sania lungă unul în poala la celălalt, trupul ei cald, precum și cel din fața ta, al domnului Carol, te apără de șfichiuirea aspră a vântului înghețat; vânt care împrăștie în jurul vostru pulberea fină a zăpezii, încât sania pare înfășurată într-o aureolă albă și strălucitoare; ajungeri, în sfârșit, la periferia orașului, mergeți de-acum pe străzi lăturalnice și liniștite și din ce în ce mai tare începe să bată vântul, trece pe lângă urechile voastre roșii ca sfecla, țiuind mânios și întărâtat parcă, dar vouă nici că vă pasă; doamna Anette a început să cânte, în gura mare, aburul răsuflării ei îți încălzește ceafa; căciula asta a ta, Desideriu, spune ea, a rămas prea mică, degeaba încerc eu să ți-o vâr pe urechi, pot trage de ea oricât, tot nu intră, am să ți le încălzesc uite așa, n-am să las să-ți înghețe și să rămâi fără urechi, spune ea și palmele

ei calde îți cuprind amândouă urechile; am eu o căciuliță în poșetă, spune doamna Clarisa, care stă în față, chiar în spatele domnului Cornel, care mână calul, îl lovește cu necruțare peste crupele lui strălucitoare, roșcate, transpirate de-acuma; ce fetiță drăguță, spune doamna Anette și începe să râdă, uite ce bine îi stă cu căciuliță; nu vă bateți joc de băiat, spune domnul Carol, afurisite mai sunteți, nu scapă nimeni de gura voastră; acrul curat, spune domnișoara Vera, mi-a făcut o foame de lup; poți să mă mănânci pe mine, spune domnul Carol, eu nu mă supăr; vreau carne mai fragedă, spune domnișoara Vera și începe să râdă, vai, strigă ea, mi-a intrat zăpadă în gură; așa-i dacă nu stai liniștită și nu te astâmperi, spune domnul Cornel; ce ziceți, spune domnul Carol, de un păhărel cu țuică fiartă, cu boabe de piper și enibahar, fierbinte, fierbinte, să alunece pe gâtlej, așa, ca uleiul; norocul vostru cu mine, spune doamna Anette, m-am gândit eu la toate, de ce credeți că am luat termosul de-acasă, ce credeți voi că am eu în termos; ceva cald și dulce, spune domnul Carol; când ajungem la Dealul Viilor facem un scurt popas, spune domnul Cornel, să se odihnească și calul, săracul de el; sigur că da, spune cu compătimire domnișoara Vera, e tot transpirat, prea am ținut-o într-un trap tot timpul; și de-acum ați ajuns la Dealul Viilor, coborâri din sanie, vă dezmorțiți picioarele; am înțepenit de tot, se plânge domnișoara Vera, uite că nici nu pot să mă mișc, și nici nu-și termină bine vorba și devine ținta vie a mai multor bulgări de zăpadă, nu vă sfătuiesc să vă puneți cu mine, strigă ea furioasă, vă arăt eu vouă dacă e pe așa, hai fetelor să-i facem harcea-parcea pe bărbații ăștia, prea și-au luat nasul la purtare; tu, Desideriu, să treci de partea noastră dacă nu vrei să fii și tu bătut măr

și, într-adevăr, treci în tabăra lor, îi trădezi pe bărbați; patru contra doi, nu-i drept, încearcă să spună domnul Cornel, dar un bulgăre uriaș îi astupă repede gura și iată-i în cele din urmă pe cei doi vajnici luptători de sex masculin trântiți la pământ, făcuți una cu zăpada, acoperiți chiar de mormane de zăpadă, în timp ce femeile, roșii și ațâțate foarte, ajutate fiind de Desideriu, nu-i cruță defel; ei, de-acuma o fi de ajuns, spune domnul Carol gâfâind obosit, ne dăm bătuți; tu, Anette, vezi ce-i cu țuica aceea cu care te-ai lăudat, nu te fă că ai uitat de ea; și iată că termosul, din care ies aburii calzi, trece din mână în mână, în timp ce deasupra poienii în care vă aflați începe să cadă o fulguială ușoară; să ne întoarcem, spune doamna Anette, într-un ceas, cel mult, se întunecă, n-are rost să întârziem prea mult; de ce să ne grăbim, spune domnișoara Vera, să mai stăm, e absolut splendid; uitați-vă numai la pomi, spuneți dacă ați văzut vreodată ceva mai magnific; dacă i-ai vedea pictați, spune domnul Carol, nu ți-ar veni să crezi că așa ceva există cu adevărat; a început să mă ia cu frig, spune doamna Anette, zgribulindu-se, eu zic să ne întoarcem; Desideriu, spune domnișoara Vera, mai pune-ți o dată, te rog, căciulița, îți stă așa de nostim cu ea; v-am spus să lăsați băiatul în pace, spune domnul Carol, să nu vă mai legați de el; vai, spune doamna Clarisa, și se sprijină de un pom care se scutură și o acoperă de sus până jos de zăpadă, m-a amețit țuica voastră, au început toate să se învârtă cu mine, vă mărturisesc că sunt beată; să te iau în brațe, draga mea, spune domnul Cornel, să te duc până la sanie; nu te mai lăuda, sunt prea grea să mă poți duce, vorbesc serios, din toamnă până acuma m-am îngrășat cu două kilograme; ai grijă, spune domnul Carol, să nu fie cumva vorba de altceva, poate la vară, cine știe, ne inviți la

botez; nici pomeneală, spune doamna Clarisa și începe să râdă, nu mă grăbesc, gândiți-vă cum aș arăta cu burta mare, mă înfior toată numai gândindu-mă; haideți de-acum, spune domnul Carol, mie au început să-mi înghețe picioarele, a fost frumos, dar de-acuma e de ajuns; și, în timp ce vă întoarceți, ninsoarea se înteţește și ea, vremea, în schimb, se face mai blândă; s-a înmuiat frigul, spune domnul Cornel, nu mai e ger; dacă o ține tot așa, spune domnul Carol, până deseară se așterne neauă serioasă; „Afară ninge liniștit, și-n casă arde focul", începe să declame, în gura mare, domnișoara Vera celebra poezie a lui George Coșbuc și din nou treceți pe ulițele cele dosnice și liniștite, ajungeți iar în centru, treceți peste podul pe dedesubtul căruia curge apa cea tulbure a Timișului, pe jumătate înghețat, vă apropiați de casă; întâi ne oprim la noi, spune doamna Clarisa, să luăm o mică gustare, a pregătit mama niște aperitive; nu e cine știe ce, așa, ceva de băgat în gură, am și un vinuleț bun, spune domnul Cornel; eu vreau vin fiert cu scorțișoară, spune domnișoara Vera, am un chef teribil să mă îmbăt, să mă fac criță, strigă ea în gura mare; nu cred, spune domnul Carol și zâmbește ușor provocator; ai să vezi, ai să vezi dacă n-am să mă îmbăt, îl amenință domnișoara Vera; vai, spune doamna Anette, abia acum observ, Desideriu, ce urechi lungi ai; v-am spus să-l lăsați în pace, v-am spus să nu vă mai legați de băiat; sigur că da, spune domnișoara Vera, e protejatul meu, și între timp sania continuă să alunece ușor, învăluită într-un nor alb de zăpadă.

CASA

Își făcuseră obiceiul să se întâlnească în zori, la ceasul la care ziua se îngână cu noaptea. Bătrânul Goian își trăgea un scaun lângă patul lui și rămâneau liniștiți o vreme fără să-și vorbească. Fusese, de altfel, destul de greu să se obișnuiască din nou unul cu celălalt. Doar de foarte mulți ani – aproape o jumătate de veac! – nu le fusese dat să fie împreună...

La început nici nu prea avură ce să-și spună. Se măsurau numai din priviri, cu speranța tacită că tăcerile vor spune mai mult, decât ar fi putut spune cuvintele vreodată... Anii s-au dus, au zburat, el trebuie să aibă acum cam tot atâția ani cât a avut bătrânul când s-a săvârșit, în toamna aceea friguroasă. Da, domnul director își amintește perfect: era la sfârșitul lui octombrie (abia terminase Școala pedagogică, tânăr învățător, însurat numai de câteva luni cu Letiția), când se trezi că-i intră în clasă Mitru Cărăbaș și se oprește în dreptul ușii, așteptând să se sfârșească rugăciunea („Doamne, doamne, ceresc tată, noi pe tine te rugăm, luminează-a noastră minte, lucruri bune să-nvățăm")... Iar copiii se uitau mirați, când la unul când la celălalt, bucuroși că

vor avea o zi liberă... „Când a murit?" O întrebase el pe Mitru (în clasă se lăsase o liniște grea, școlarii nu îndrăzneau nici măcar să respire). „Azi-dimineață, pe la nouă, îi răspunsese Mitru trecându-și încurcat mâna dreaptă peste capul tuns chilug, cu părul de un deget numai și cărunt. „Trecem pe la doamna s-o luăm și pe ea. Să se odihnească numai caii, am ținut-o tot într-un trap și or fi frânți de oboseală"...

Acum, stau din nou unul în fața celuilalt, doi moșnegi, cam de aceeași vârstă amândoi. Bătrânul Goian s-a așezat cu sfială pe o margine a scaunului, de parcă prezența lui pe tărâmul lumii acesteia ar fi fost cu totul surprinzătoare chiar pentru el și, în același timp, cât se poate de inoportună. „Prea mult nici n-am să stau, spusese el încă la început, foindu-se neliniștit pe scaun. Și așa îmi pare rău că te-am sculat cu noaptea în cap, când îi somnul mai dulce... Pentru asta te-am și dat la școală, spuse, și începu să râdă înfundat, cuprins de o neașteptată veselie, să poți dormi cât ai poftă, ca domnii!" „S-au dus vremurile, se plânse domnul director și oftă lung, bătrânește, când puteam dormi așa, pe săturatelea. Acum, trei-patru ceasuri de somn, pe noapte, și sunt mulțumit. Mă trezesc devreme și până se face ziua albă afară, tot cu ochii în grindă stau, nu se mai lipește somnul, de ei, fie ce-o fi"... „Pară-ți bine că ești sănătos, spuse bătrânul Goian, mulțumește-te și cu atât, nu fi așa de pretențios". „Nici nu mă plâng, spuse repede domnul director. De dus, o mai duc așa patru-cinci ani"... „O duci și mai mult, nu-ți fie frică, îl încurajă bătrânul. Tu nu ai fost așa muncit de copil ca mine... Nici n-am avut împliniți cincisprezece ani când m-a dat tata la pădure, la făcut stânjeni, unde-i mai greu! Căram stânjenul în spate, dar de plâns nu m-am plâns, am tăcut mâlc... Mi-am făcut

și eu un rost după aceea, dar să știi tu că nu m-am scăldat niciodată în bani... Când a început să-mi meargă bine, ați crescut voi, v-am ținut pe la școli, am avut cheltuială"... „Cu noi nu te știu purtându-te altfel, decât numai aspru", spuse domnul director fără pic de imputare însă în glas. „De răsfățat, știu că nu v-am răsfățat", recunoscu bătrânul și se uită întrebător la domnul director, să vadă dacă îi mai poartă și acuma pică sau l-a iertat. Domnul director privea drept în tavan, pe deasupra capului său, și fața sa arăta obosită și indiferentă. „N-am de ce mă plânge, spuse bătrânul cu glas moale. Nu vreau să-ți fac niciun fel de mustrare". „Ba să-mi faci!" strigă bătrânul Goian și își trase scaunul cât mai aproape de patul celui culcat; se aplecă din nou deasupra lui, voind să-i vadă ochii mai bine, să știe ce gândește. „Nu-mi place să vorbim despre lucrurile care s-au petrecut în ultimii ani, înainte de a te sfârși, spuse domnul director. De multă vreme le-am și uitat". „Nu trebuia să le uiți", spuse bătrânul, apoi se gârbovi și se făcu mai mic, ros parcă de remușcări, de dureroase păreri de rău. „M-am schimbat, știi tu din a cui pricină", recunoscu el; și amintirea unor vechi, și aproape uitate întâmplări, îl mâhni atât de mult, încât începu să lăcrimeze. Lacrimile îi curgeau pe obraz; și le șterse cu dosul palmei și-i tremura capul. „Ți-amintești, îl întrebă domnul director căutând să-l abată de la gândurile lui, cum ne strigai pe timpul când eram noi copii? Nu ne spuneai pe nume, pentru fiecare aveai o poreclă. Soră-mea era «fata», iar pe mine m-ai poreclit «ăl cu capul mare». «Ăl cu capul mare, strigai, mai lasă cartea, tu nu vezi că nu-i niciun lemn tăiat? Cu ce vrei să facă mumă-ta mâncarea?» «Spune-i lu' „ăl cu capul mare" să aprindă lampa. Ori văd că vă place să orbecăiți pe întuneric» îi spuneai „fetei"... Nu

cred c-a scăpat unul în sat pe care să nu-l fi botezat. Ai avut grijă să-i găsești fiecăruia o poreclă"... „Așa am fost eu – recunoscu bătrânul și se înveseli aducându-și aminte –, mai spurcat la gură", spuse.

„Înainte de a te sfârși, începu să povestească domnul director, când s-au adunat vecinii și o babă ți-a pus o lumânare aprinsă în mână, s-a apropiat de patul în care erai culcat Petrică al lui Făraș, pe care tu îl porecliseși Mâțu. Și când a văzut că ești gata să-ți dai obștescul sfârșit, Petrică s-a aplecat plângând deasupra patului și te-a întrebat, printre sughițuri, dacă îl recunoști. Voia să vadă dacă nu ți-ai pierdut mințile, dacă mai ești în stare să recunoști pe unul și pe altul. «Mă recunoști, vecine?» a strigat Petrică cât a putut de tare și se prăpădea cu lacrimile, încerca să te cheme înapoi, să nu te lase să pleci pe lumea cealaltă, să te mai țină printre cei vii. Și atunci ți-ai descleștat cu greu fălcile pe care moartea ți le și înțepenise de-acuma; ai vrut, pesemne, să râzi, dar n-ai mai fost în stare; buzele ți s-au încrețit și s-au strâmbat. Ai bolborosit ceva, dar așa de încet și neclar, că nu s-a înțeles nimic din ce spuneai. Și atunci Petrică s-a aplecat și mai mult deasupra patului, și-a lipit aproape urechea de gura ta; voia cu orice preț să afle ce vrei să spui: cine știe ce taină o fii și era mai mare păcatul ca el s-o scape și să n-o afle! «Mâțu, Mâțu», ai șoptit drept în urechea lui, de mai multe ori la rând, nu o singură dară; și te-ai străduit să vorbești clar, să se înțeleagă bine ce zici... După aceea, ai închis ochii și te-ai sfârșit». „Mâțu ăsta, își aminti bătrânul Goian, a fost un om curios. N-a avut noroc, toate muierile l-au lăsat, niciuna n-a vrut să stea cu el mai mult de-o săptămână! O săptămână-două, cum îți spun, și închideau ușa pe dinafară, se făceau nevăzute, dispăreau de parcă ar

fi intrat în pământ! Mâțu le căuta el, dar și ele aveau grijă să se ascundă, nu se lăsau prinse cu una cu două. Dacă vedea că nu-i chip să dea de ele, se așeza pe un scăunel în fața casei, își lua capul în mâini și începea să plângă. «Ce viață o fi și asta, zicea, și se arăta foc de supărat. N-am mai pus capul pe pernă, unchiule, nici eu nu mai țin minte de când. Fără muiere, viața omului îi searbădă și n-are niciun rost. Decât un așa trai, mai bine în mormânt». «Poate că n-ar fi rău, îi spuneam cu, să încerci, mă Petrică, și cu a patra». «Aș încerca eu, zice el, numai că nu am curaj! N-am curaj, zice, pentru că asta, ultima, a fost tare pricinașă. Ce-ți povestesc eu acuma, unchiule, rogu-te la altcineva să nu spui». «Și ce defect, așa mare, a avut, îl întrebam, de te-ai putut speria așa de tare?» «A avut defectu' acela, zicea el, că a fost cam beutoare. I-a plăcut răchia, cât de multă să fi fost, ea nu s-a dat la o parte». «Mă muiere, îi spuneam, tu de atâta beutură ai să te strici la cap! Eu nu zic să n-o guști, dar așa, mai cu măsură. Dacă pui paharul la gură, nu trebuie să-i vezi și fundul!» « Tu să nu mă înveți pe mine ce să fac și cum, zicea ea. Eu nu-s obișnuită să fiu comăndăruită. Nu ești tu omul ăla să stau eu drepți înaintea ta!»... Și dacă îndrăzneam să mai scot o vorbă, ea și sărea la bătaie! Da pe unde nimerea, nici nu se uita pe unde dă, așa era de ticăloasă! Una mai neagră decât ea în cerul gurii, nici nu s-a mai văzut alta!... Nu mă mai însor, unchiule, zicea el, să fie toată îmbrăcată în aur și să se pună în genunchi în fața mea! Moartă s-o văd și n-o cred"... „Și când îl auzeam văitându-se mie mi se părea că aud mieunând un mâț! Așa că l-am poreclit: «Mâțu» și așa a rămas. Și acum, dacă aș mai trăi, tot Mâțu i-aș spune. Așa s-a întâmplat c-am murit, dar poreclele puse de mine oamenilor au rămas și după moartea mea..."

Apoi se aşternu liniştea, bătrânii obosiseră, probabil amândoi de atâta sporovăială, altfel veselă şi uşoară, subiectele neplăcute fiind ocolite, cu multă grijă... „Toţi s-au dus, spuse după un timp bătrânul Goian. Dintre cei care au fost pe vremea mea, puţini s-or mai afla în viaţă... De-acuma nici tu nu mai ai mult"... „Uite, spuse după un timp domnul director, reînnodând firul discuţiei, de câte ori mi se întâmplă să-mi aduc aminte de „Împăratul Traian" şi de lumea adunată la noi în crâşmă, îmi tot amintesc de unul căruia i se spunea Luigi Italianul; tu nu cred să-l mai ţii minte!"... „Eu n-am fost omul care să uite când cineva mi-a făcut un bine, spuse bătrânul Goian. Şi fără Luigi Italianul, la început, când au mers toate mai greu, nu ştiu dacă aş fi scos-o la capăt". „Avea nasul mare şi ochii bulbucaţi, şi galbeni, ca la motani", îşi aminti de Luigi Italianul domnul director. „Şi un păr des şi roşu, spuse bătrânul Goian. Ca focul de roşu... Dacă tu eşti italian, îi spuneam, atunci eu sunt turc ori grec, la alegere". „Ştiu eu de ce vă miraţi, spunea el şi chipul i se încreţea, de parcă i-ar fi venit să râdă. N-aţi mai văzut până acum italian cu părul roşu şi cu ochii galbeni... Dar dacă am să vă spun că asta-i culoarea obişnuită a oamenilor din oraşul în care m-am născut, n-o să mă credeţi!... Duminica, la noi, la San Giuliano, spunea, şi mă privea drept în ochi, nici nu vedeai altă culoare, afară de roşu. De parcă ar fi luat foc oraşul, aşa mult roşu era, pe unde te uitai!... Câte oraşe, spunea el şi clătina din cap plin de înţelegere, atâtea obiceiuri. Ce să-i faci... Dar un oraş ca San Giuliano mai rar, păcat că nu l-aţi văzut". „Singurul oraş mai special în care am fost e Băile Herculane", îi spuneam cu. „Nici Băile Herculane nu-i un

oraș urât, dar nu se poate compara cu San Giuliano", zicea el și-și scărpina părul roșu de pe piept... „Mă, tu nu ești italian, strigam la el, nu mă mai puteam răbda, văzându-l cum îndrugă la minciuni. Pe tine te cheamă Ioșca!".. Se supăra dacă mă auzea vorbind așa, îmi întorcea spatele și nici nu mai voia să stea de vorbă cu mine... Și într-o zi, la târg la Făget, s-a apropiat de noi un militar. Și când ne-a văzut, drept la Luigi s-a repezit, se vedea că se cunosc bine amândoi. A dat să-l îmbrățișeze și a început a turui pe ungurește. „Nu înțeleg ce vorbești", i-a spus Luigi și s-a făcut la față alb ca varul. „Cum nu înțelegi, s-a mirat celălalt. Doară suntem fârtaci amândoi, cum amaru' să nu înțelegi ce spun!" a zis omul acela străin, și a dat să-l ia din nou de după cap. „Mă iei drept cine știe cine", a spus Luigi și s-a ferit, nu s-a lăsat ca celălalt să-l îmbrățișeze. „Tu ești Ioșca", a spus străinul și s-a mai uitat o dată lung la el, apoi ne-a întors spatele și a plecat... „Ți-am spus eu, ori nu ți-am spus, că te cheamă Ioșca! Vezi că n-am greșit!" îi spun, da el tace și se uită încruntat la mine. „O fi, unul Ioșca, aia se poate, care o și semăna cu mine, dar acela nu sunt eu", zice după un timp, și altceva n-am mai putut scoale de la el, oricât am încercat să-l descos. Când ajungem la jumătatea drumului, Luigi Italianul mă roagă să opresc un minut, nu mai mult, până coboară el. „De-acuma, zice, am plecat. M-oi duce unde văd cu ochii, drept înaintea mea! Lumea îi mare și s-o găsi loc și pentru mine în ea". „Nu fi prost, stai cuminte și ascultă-mă – zic, și-l prind de o mânecă, nu-l las să coboare – că-s mai bătrân, îs mai trecut prin viață, mai umblat. Mie nu trebuie să-mi spui, nu-i treaba mea și nici nu mă interesează ce-ai făcut și ce n-ai făcut... Tu știi, eu nu mă amestec. Doar dacă

ai omorât pe cineva, atunci n-ai ce căuta la casa mea". „N-am omorât pe nime; aici să mă trăsnească, dacă te mint", zice el și începe să plângă. Și așa de tare plângea, de s-au speriat caii și au luat-o la fugă. „Potolește-te, zic, și ascultă-mă, că n-am terminat... Mi-ai fost de ajutor, mă copile, zic, n-ai spus nu când a fost greu, așa că de data asta sunt eu de rând. Nici nu șade frumos, să-ți întorc acuma spatele... Tu în noaptea asta să te pregătești de plecare, pentru că omul ăla din târg nu cred să te uite prea ușor. Să-ți iei cu tine ce ți-i lua, și eu am să-ți spun ce să faci și unde să te duci. Până într-un loc, o să mergem împreună, să-ți arăt drumul; mai departe ai să te descurci și singur, ești om în toată firea, nu ești copil! Și oile nici nu-s așa ștințere, cum sunt oamenii: pentru ele ori te cheamă Luigi, ori ți-i numele loșca, totuna-i... Și lui Partenie să-i spui c-am zis eu că-i vremea să coboare în sat. I-am găsit o femeie numai potrivită pentru el, așa că vreau să-l însor. Altfel i-o trece și lui vremea, nu-l mai ia nimeni... Ai înțeles ce-am spus, ori ți-au fost gândurile în altă parte și-am vorbit de pomană?!" „Bine, zice el, așa am să fac cum mi-ai spus dumneata"... Da' nu s-a ținut de cuvânt... Și în noaptea aia, loșca, ori Luigi, cum l-o fi chemat, a încercat să-și lege, amărâtul de el, streangul de gât... N-am povestit până acuma nimănui, nici maicăti, ca să n-o sperii, nu i-am suflat o vorbă. Am păstrat totul pentru mine. Mă culc, și numai bine când trece personalul de Deva, sar deodată din somn. Aveam, așa un fel de neastâmpăr, mă tot răsuceam, nu-mi găseam parcă locul. Ceva mi se părea mie că nu-i chiar așa cum trebuia să fie! Cobor din pat și drept spre podul grajdului mă reped, acolo unde știam eu că dormea Luigi Italianul!

Urc scara, într-un suflet – era lună și se vedea ca-n palmă – și când ajung în pod, să vezi și să nu-ți vină a crede: italianul, cu ștreangul la gât, potrivea nodul, îl făcea cât mai gros ca să-l poată ține. Dacă m-a auzit urcând, a dat să împingă scaunul cu piciorul, dar n-a mai avut vreme. M-am repezit cât am putut eu de repede și dintr-o lovitură am tăiat ștreangul cu briceagul pe care îl aveam la mine... Uite așa a scăpat italianul cu viață... Dacă aș fi întârziat un pic, gata, s-ar fi sfârșit cu el... „Acuma, zic eu, și-l așez frumos pe niște saci cu pene care se aflau acolo în pod, dacă tot nu te-am lăsat să mori, trebuie să am grijă de tine, alta n-am ce face". „Mai bine mă lăsai", zice Luigi și începe a plânge și a tremura de frig, pentru că nu avea altceva pe el decât niște izmenuțe din cele scurte. Era alb la față și moale ca o cârpă. „Mă, îi spun, tu ai omorât pe cineva și nu vrei să-mi spui?! Alta nu văd ce-i". „Nu, zice, numai că acesta e un secret pe care de spus, n-am să-l pot spune câte zile oi trăi cu nimănui. Dar să fii liniștit că de omorât, n-am omorât niciun om". „Bine, zic, o fi așa cum spui tu. Nu avem timp prea mult de vorbă, trebuie să plecăm până nu se luminează"... Uite așa s-a întâmplat cu Luigi Italianul! Mă întrebași, așa că ți-am spus și ție, cum a fost cu el. Luigi ori Ioșca, cine știe care o fi fost numele lui cel adevărat...

— Da' pădurenii pe care i-am avut un timp la lucru, ții minte ce oameni de omenie au fost? întrebă Goian într-o altă noapte a taifasului lor prelungit până în zorii zilei. Cu ei am ridicat, casa, fără ei nu știu ce m-aș fi făcut. Umblau cu o pălăriuță verde în vârful capului, parcă-i văd. Din cei ce-au lucrat la calea ferată. Până s-a lăsat frigul, au dormit

în podul grajdului, dar de plecat n-au plecat nici după ce s-a făcut toamnă târziu şi-a căzut bruma; dormeau de-acuma pe unde apucau, ba la moară la Bosoancă, ba la mătuşă-ta, Aurora, în cuină – le-a aşternut ca pe jos o pricoviţă şi dormeau lipiţi unul, de altul, să se încălzească, să nu le fie frig. Mai ales de unul Vichentie, îmi aduc aminte; cum îl lua pe frate-tu în cârcă şi alerga prin ocol cu el. „Lasă-l, mă, Vichentie, îi spuneam şi nu-ţi pune mintea cu el. Ţi-o fi greu să-l cari în spate, nu vezi cât îi găliganul". „Nu-ţi fie frică, zicea Vichentie, că nu-l scap. Nu-i niciun pericol". „Nu mi-i mie că-l scapi, îi spuneam. Mi-i că se dezvaţă să umble pe jos şi ne-o pune şi pe noi să-l ducem în spinare. Se învaţă rău". „Îi uşor, zicea el, nu cred să aibă mai mult decât o găină". „Nu-i chiar aşa uşor. De-acuma-i mare. Umblă la şcoală. Îi pe clasa întâi". „Dacă ştii tabla înmulţirii, îi zicea Vichentie lui frate-tău, atunci spune-mi şi mie cât face şapte ori şapte, că eu sunt prost şi neşcolit, n-am de unde şti". Frate-tu se făcea roşu la faţă şi se uita la maică-ta. „Mi se pare, zicea Vichentie şi ne făcea nouă cu ochiul, că pe tine degeaba te-au dat părinţii la şcoală, tu nu eşti prea bun la învăţătură, aşa gândesc. N-ai învăţat nimic din ce ţi-a spus dascălul. Aşa cred eu, că tu ai rămas repetent". „Ba n-am rămas!" prindea glas frate-tu, şi Vichentie începea să râdă; îi plăcea lui să-l necăjească, glumea cu el. Un păcat a avut săracul, îi cam plăcea să tragă la măsea. Într-o seară, dacă a băut un pahar în plus, s-a apucat s-o ţină întruna că el nu se lasă până nu ne arată şi nouă cum este jocul pe la ei în Ardeal. Se ruga de mătuşă-ta Sofia – era ea pe timpul acela nevastă tinerică şi ruşinoasă – să joace cu el. Mătuşă-ta, nu, ea nu joacă, nu cumva să afle Corolian, la armată, cum îşi petrece ea în lipsa lui; atâta i-ar mai trebui! O ştii pe mătuşa-ta, încăpăţânată,

dacă își pune ea ceva în cap, dintr-a ei n-o mai scoate nimeni. Vichentie, dacă a văzut și-a văzut că nu vrea în niciun fel, a jucat el singur, s-a rupt tot cu jocul. „Altfel îi jocul în Ardeal, îs oameni mai iuți, asta-i", zicea Vichentie. Când a sfârșit cu jocul și-a scos cămașa, și-a stors-o de sudoare și și-a întins-o pe gard să se usuce. Mare noroc am avut cu pădurenii ăia, cum îți spun. Dar și eu m-am îngrijit să fie de toate, nimic să nu lipsească. Seara, când se sfârșea lucrul, a putut bea fiecare atât cât a avut el poftă; soră-ta umbla de la om la om, și, când vedea un pahar gol, repede îl umplea la loc. Pot spune că nu m-am scumpit! Soba am scos-o afară, în șură, și maică-ta alta nu făcea cât era ziua de lungă, numai pregătea de mâncare pentru lucrători. Toamna, când s-a sfârșit lucrul, n-a mai rămas în curte o găină netăiată. Dacă te puneam și pe tine să tai un lemn, trăgeai la firiz, nu spuneai nu, dar nu mai puteai de urât! Nici nu te uitai, întorceai capul. „Mă, ziceam eu, tu ledăr ar fi trebuit să te faci. Numai ledării stau cu capul, așa, într-o parte, ca tine, să nu le pută pielea, când o gireg". „Nici n-ar fi rău, zicea maică-ta. Cât poate câștiga un ledăr în timpurile de astăzi, e de neînchipuit! Face un laibăr și ți-a și umflat o mie de lei! Nu-i dai o mie, nici nu se uită la om, așa-s de domnoși".

Când se lăsa întunericul, oamenii se opreau din lucru. Se spălau mai întâi pe mâini și pe obraz, își turnau apă dintr-un cârceag (alții își luau apă în gură și se spălau singuri, lăsând-o să curgă în palmele făcute căuc). Unii se mai învârteau o vreme în jurul casei, nici așa nu-i frumos, să te arunci repede pe mâncare și pe băutură. Mai bocăneau pe întuneric, ori la lumina lămpașului, mai mult ca să arate cât pot fi ei de harnici. „Lăsați-vă și voi, le striga mama.

Mai e timp şi mâine. Până la iarnă e vreme destulă, de nins n-o să ne ningă în creştet, nu mi-i mie frică". Se aşezau în jurul mesei şi mama le umplea paharele pe măsură ce se goleau. „Tu fii mai cu grijă, îşi sfătuia vreo femeie mai tinerică bărbatul. Ştii că ţie prea multă nu-ţi face bine, spunea ea şi-i acoperea paharul cu palma. Din cei care nu mai găsesc drumul spre casă, mie nu-mi plac", adăuga şi se uita mânioasă la ceilalţi... „Nici la vecin când nimereşti nu-i rău, dacă are nevastă tinerică", spunea bărbatul certat şi începea să râdă cu subînţelesuri. „Tu poţi să nimereşti unde ei nimeri, tot e fără de niciun folos, dragul meu! Ai face mai bine să nu te mai lauzi. În locul tău, eu aş tăcea mâlc", zicea femeia, nelăsându-se mai prejos... Şi cei din jurul mesei începeau să râdă; femeile ruşinate, cu mâna la gură, bărbaţii gros şi cât puteau ei de tare. „Nu-l iertaşi", zicea mama, cu o voce potolită şi încercând să zâmbească în timp ce punea pe masă blidele cu scrob. Avea grijă să nu se vadă cât era ea de ostenită. Să nu-şi închipuie careva c-ar fi nerăbdătoare să-i vadă plecaţi acasă. „O fi destul de dulce scrobul? întreba ea. Ori m-am scumpit la zahăr şi n-am pus cât trebuie? Nici n-am apucat să-l gust". „Ba-i zahăr destul, răspundea vreo femeie. E mursă de dulce. Îi şi prea mult". „Dacă o ţine tot aşa, să nu ne încurce cumva vremea, îşi dădea cu părerea bătrânul, până la Sfânta Mărie Mică, ajungem să-i punem şi acoperişul"... Apoi se aşternea liniştea, se auzeau numai lingurile lovindu-se din farfurii şi nechezatul cailor în grajd. „Nu ştiu dacă v-am spus eu, începea să povestească un lucrător mai vorbăreţ, ce-a păţit frate-miu când a fost el la Seghedin într-o vară, să-şi vândă un cal... Intră el într-o crâşmă din acelea ungureşti, cu firanguri la ferestre, şi se aşază la o masă mai lângă uşă. Nu se aşază bine, şi se şi

apropie de el o fată și-l întreabă ce dorește. «Păi, zice frate-miu, să-mi dai așa și pe dincolo, o porție de papricaș și un ardei iute, altceva nu poftesc. De beut nu beau, zice, decât un păhărel de țuică, dacă s-o găsi din acea prefiptă și nimica mai mult». Aduce fata papricașul și păhărelul de țuică, așa cum le-a comandat el. I-a mai adus o furculiță și o lingură, să aibă cu ce mânca: fie cu lingura, fie cu furculița, cu ce-o vrea el. Frate-miu, atuncea, nici nu s-a atins de ele, le-a dat numai ușor cu dosul palmei la o parte, să fie mai mult lărgământ, și-a scos cuțitașul din buzunarul de la laibăr și a început să mănânce papricașul cu el. Lua câte o bucătură de pâine, o înfigea în cuțitaș, o muia în papricaș, și uite așa a mâncat tot ce-a fost în farfurie. Cu bucătură care i-a mai rămas, a șters-o frumos, a făcut-o lună, puteai să te și vezi în ea. Numai că n-a știut și nici n-a băgat de seamă că, în timp ce el mânca fără să aibă treaba cuiva, ungurii care s-au aflat în birtul acela s-au oprit din mâncat ori din băut și se minunau cum de poate el mânca papricașul cu brișcă: se uitau la el cum o bagă în gură și se mirau că nu-și taie limba cu ea. Unii ziceau că și-o taie, alții că nu, și atunci au făcut un fel de înțelegere între ei. Au chemat-o pe ascunselea pe fată și au pus-o să aducă încă o porție de papricaș; așa de mult le-a plăcut cum a mâncat papricașul cu brișcă fără să se taie, c-au vrut să mai vadă o dată dacă își taie, ori nu-și taie, limba cu ea. Frate-miu, când a văzut-o că vine cu farfuria plină de papricaș, la început s-a cam codit. «De plăcut, mi-a plăcut, zice, nu spun nimica, dar mi-a ajuns o porție. N-am eu bani atâția ca să mănânc până mă satur». «Mănâncă liniștit, i-a spus fata, cât ai tu poftă, nu te gândi la bani». «Cum să nu mă gândesc, zice frate-miu. Să nu crezi tu c-aș fi din aceia pe care să-i dea banii afară din casă! La mine

îs numărați». «Mănâncă fără grijă, zice fata, și-i împinge farfuria cu papricaș mai în față. N-ai nimica de plătit, dacă îți spun. E pe gratis...» Așa niște oameni cumsecade ca la birtul ăsta, nu s-or mai văzut pe lume, se gândește frate-miu; și nu se lasă mult îmbiat, începe a mânca.

El n-a avut grija celor din birt, nu s-a uitat decât în farfuria lui, n-a băgat de seamă la cele ce se întâmplă în jur. Și în timpul ăsta, toți care au fost în birtul acela stau și se uitau la el cu gura căscată, să vadă dacă își taie limba ori ba. Oameni cumsecade cum nu s-a mai văzut, își spunea frate-miu, în timp ce ștergea bine farfuria cu un bruș de pâine. Unde s-a mai auzit asta, să-ți dea să mănânci pe de gratis așa o minunăție de papricaș! Buni la suflet și prietenoși: au văzut ei că sunt străin, că nu sunt de prin părțile lor și atunci ce și-or fi spus: «Hai să-l gostim și noi, să-l servim cu o porție de papricaș, fără să-i luăm niciun forint din pungă, dacă îi place așa de mult. Să spună și el acasă, să povestească, ce papricaș extra se poate mânca la birt la Seghedin». Și când a terminat de mâncat și a făcut lună farfuria, cei care au pierdut pariul au dat de băut la ceilalți și așa s-a întins o petrecere mare... Cine știe ce sărbătoare o fi – și-a spus frate-miu, dacă a văzut cum își petrec ungurii – un sfanț ori vreo sfântă din cele de ale catolicilor, n-am eu de unde să știu. Și când a fost să plătească, fata i-a spus ce și cum, adică din ce pricină s-a întins petrecerea, nu și-a putut ține gura. I-a spus ca de ce i-au dat ungurii să mănânce cea de a doua porție de papricaș: «Vroiau să vadă, a zis fata, dacă te tai la limbă, ori nu. La noi așa ceva nu s-a mai văzut». «Cum să mă tai, s-a mirat frate-miu. Numai că nu-i sfătuiesc și pe ei să încerce. Ar fi mare păcat, și m-ar durea sufletul de părere de rău,

să rămână cumva fără limbă... Acuma, zice frate-miu, dacă le-am făcut așa o distracție mare, fără să știu și fără să vreau, spune-le că pot să dea de băut și ei un pahar de răchie, eu nu mă supăr». Și până dimineața, când s-a făcut ziuă albă afară, nu s-a sfârșit petrecerea! Și-au fost și niște muieri în cârciuma aceea, din cele petrecărețe și cu părul roșu. Mă țineau de după cap – zicea frate-miu – și se tot rugau de mine să mai mănânc o porție de papricaș, să se uite și ele cum fac. «Noi, ziceau, n-am fost de față, n-am văzut nimica și ne pare foarte rău». Mai ales una, cu o aluniță în bărbie și cu sprâncenele negre și îmbinate, atâta s-a ținut de capul meu – zicea frate-miu – mă tot mângâia, în fel și chip, nici nu mai știu ce nu mi-o fi făcut – așa că n-am avut încotro, am mai mâncat o porție de papricaș, măcar că de-acuma nu mai încăpea. Și atunci a încercat și ea, dar nici n-a băgat brișcă bine în gură, că s-a și tăiat la limbă! A curs un picuț de sânge, i s-a roșit limba; și și-o tot scotea afară și se ruga să i-o șterg cu batista, doar, doar s-o opri sângele și n-o mai curgă"...

După ce casa fu ridicată, iar cârciuma și hotelul „La împăratul Traian" fură deschise și ele, se înmulți și numărul străinilor fără căpătâi; începură să roiască în jurul casei, așa cum se adună muștele scara și dau târcoale lămpii aprinse. Dormeau pe unde apucau, în podul grajdului, ori în moara veche și părăsită din capătul satului. Un fel de trupă internațională: Fritz care se lăuda c-a fost artist la circul „Piccolini", Ghiuri, bărbierul, precum și un sârb, un bărbat de o extraordinară frumusețe. Erau și alții, desigur domnul director nu-și amintea, însă, nici numele și nici chipul acestora. Toți aceștia, prin urmare, își făceau de lucru

în jurul cârciumii și al „hotelului" „La împăratul Traian". Denumirea de „hotel" era desigur improprie, punând în evidență grandomania lui Goian, căruia îi plăcea ca totul să arate „di granda" (termenul îi aparține și-l auzise, probabil, pentru prima dată în gura „italianului"). Deci, de hotel, în sensul cel mai strict al cuvântului, nu putea fi vorba în niciun caz; clădirea avea o singură cameră destinată eventualilor solicitatori. O cameră e cam prea mult spus, de fapt un fel de mansardă, strâmtă și atât de joasă, încât ajungeau cu capul până în tavan chiar și persoanele mai scunde, fără să vorbim de cei înalți, care erau obligați să umble tot timpul aplecați din spate. În camera aceasta, Goian reușise să urce cu chiu cu vai un dulap cu o oglindă bogat ornamentată, o adevărată operă de artă. Un pat de tablă fusese și el înghesuit în încăpere, un pat vopsit în alb, care scotea un zgomot de fier vechi la fiecare mișcare. La căpătâiul patului, într-un medalion, era pictat chipul unei fetițe bucălate cu obrajii rumeni și cu părul roșcat și tot buclișoare, un fel de înger păzitor care zâmbea plin de nevinovăție...

Pe frontispiciul casei scria cu litere mari „La împăratul Traian-Otel". Dedesubtul acestei inscripții, cât se poate de impunătoare, se aflau, modelate din stucat și ușor scoase în relief, două păpuși – un bărbat și o femeie – care se țineau de mână. Erau aproape identice, totuși, dacă priveai mai atent, pe femeie o recunoșteai, mai ales, după ochi, mai mari și mai rotunzi decât ai bărbatului. Sus de tot, deasupra acestor inscripții și podoabe, se putea citi anul în care fusese ridicată casa, precum și numele proprietarului, Iosif Goian...

Ghiuri, bărbierul, își făcu apariția cu o săptămână înainte de a începe lucrul la casă și, cum era un om puternic și vânjos, fundația o săpă aproape singur. Goian avu grijă

să aibă o sticlă de rachiu tot timpul în preajma lui (îndulcit cu bomboane, lui Ghiuri neplăcându-i rachiul decât dacă era foarte dulce). Pe fundul sticlei bomboanele în formă de zmeură, se topeau greu și Ghiuri se oprea din când în când din săpat, clătina sticla, o ridica în sus să vadă dacă s-au topit sau nu, trăgea o înghițitură lungă care parcă nu se mai sfârșea (te și mirai că poate să-și țină așa de mult respirația), apoi, în sfârșit, o lăsa de la gură, ofta, scuturându-se de plăcere, și se apuca din nou de săpat... La prânz, când era căldura mare, se așeza în iarba din fața casei și dormea dus: în plin soare, cu picioarele larg rășchirate, cu amândouă mâinile sub cap, întins în iarba prăfoasă și uscată, plină de găinațuri, cu muștele zumzuitoare rotindu-se deasupra capului său cu vreo albină care i se așeza pe o nară, sau cu găinile cotcodăcindu-i la picioare – câte una, mai curajoasă, apropiindu-se chiar ca să-l ciupească de tălpile bătătorite și crăpate – sforăind pe amândouă nările, în timp ce pruncie putrede, ori numai prea coapte, cădeau din când în când, împroșcându-i obrazul negricios cu mustul lor dulce și cleios. Seara, când termina cu lucrul, se dezbrăca, își lepăda hainele jegoase și rămânea numai în izmene – niște izmene vechi și lungi până la pământ, cu șlițul desfăcut, ceea ce nu-l supăra pe Ghiuri, care numai de pudoare nu suferea. Se apleca în față până la pământ, arcuindu-și spatele negricios pe care mușchii se mișcau fără astâmpăr. Mama îl ajuta să se spele turnându-i apa fie pe spate, fie pe ceafă, cu polonicul. „Toarnă fără frică, îi spunea Ghiuri, fornăind pe nas și împroșcând cu zoaie în jurul lui, nu te scumpi, măcar din asta e destulă..." Cu fața plină de clăbuci, cu ochii închiși, începea să caute pe jos după așchia de săpun care îi aluneca mereu printre degete. „Săpunul e din câine mort,

ori din ce-i?" întreba el cu nevinovăție în timp ce cu un prosop aspru își ștergea obrazul roșu de atâta frecat. La o asemenea întrebare nerușinată, mama se făcea roșie la față de supărare. „Dacă nu l-aș fi făcut eu, aș zice, dar așa știu ce-am băgat în el, știu eu bine din ce-i făcut", spunea ea furioasă. „Da' și eu, nu se lăsă Ghiuri – și deschidea ochii plini de zoaie, se uita la ea înveselit foarte – mă pricep la săpunuri. Dacă un bărbier nu știe să recunoască după miros care-i de un fel și care-i de altul, atunci mai bine să se lase, înseamnă că nu-i bun de meserie! Le miros o dată și pot să spun exact ce-i cu el... Or dacă mă iau după miros, spunea, ducând săpunul la nas și clătinând din cap a mustrare, ăsta-i săpun de câine, din altceva nu cred să fie făcut!"... Închidea un ochi și se uita la mama cu celălalt, aștepta să vadă ce spune; se strâmba în fel și chip, arătându-se foarte îngrețoșat din pricina mirosului! „Vorbă multă și fără niciun rost, zicea mama și ridica mânioasă din umeri, apoi îi întorcea spatele și se îndepărta cu pași mărunți. La noi nu s-a auzit de lucruri din astea până acuma. Întreabă pe cine vrei!" striga ea din mijlocul ogrăzii. „Bine că e de câine și nu-i de om", spunea Ghiuri întinzând coarda cât putea el de tare. „Nici nu mai stau să te ascult, striga mama. Ce prostii pot să-ți iasă din gură, să te crucești nu alta!" Și atunci Ghiuri, ca s-o împace, începea să râdă cu gura până la urechi. „Glumii și eu, mătușo, nu te supăra, rogu-te, așa de tare, n-am vorbit serios", spunea el, dar mama tot supărată rămânea și o zi, două, nici nu vorbea cu el.

— Nu știu ce-oi avea – se plângea Ghiuri – cu ce lipici oi fi uns, c-am așa o trecere mare la muieri. Nici nu pot face față, așa-i de mare căutarea! Ce-or fi găsit la mine, cu

ce le-oi atrage, nu pricep! În ce mă privește sunt cam slab din fire și tare iute mă aprind: cum o văd că dă ochii peste cap, gata, parcă mi-a furat Dumnezeu mințile, nu mai știu nici cum mă cheamă, nici pe ce lume mă aflu, am uitat de tată și de mamă, văd roșu înaintea ochilor! Foc și vâlvătaie mă fac, nici cu o fântână de apă nu mă astâmpăr, așa-s de pătimaș! Or ele-s ca mâțele, abia așteaptă să fie mângâiate și giugiulite! Tu le șoptești, în ureche, iar ele nici nu se mișcă, încep numai a tremura și a gânguri; te uiți și vezi cum li se moaie picioarele, nu-s mai bune de nimica, poți face ce vrei cu ele, vai și amar de capul lor... Ba de un timp încoace, îți spun drept că m-am și săturat! M-aș duce așa în pustie, să nu le mai văd, ca pustnicii cei mari, undeva unde să n-aud de parte muierească, așa mi s-a lăsat... De toate te saturi pe lumea asta, și de trai bun te saturi și de mâncăruri din cele alese și de muieri! Aș posti, așa, măcar o lună, două, să mă mai liniștesc... Norocul meu că la mine nu ține mult, cum mă aprind, așa mă și sting de repede. Nu trece bine o săptămână, că am și uitat cum o cheamă, cine a fost și de unde a venit... Deschide ușa la pod, să le poți vedea mai bine, spunea Ghiuri, iar trupul lui mare și roșcovan începea să strălucească, împodobit în fel și chip, acoperit peste tot cu „portretele" ființelor iubite. Tatuajele erau executate fie cu cerneală albastră, fie cu tuș negru, unul singur, în dreptul buricului, era cu tuș roșu, cine știe din ce pricină. O „hartă a iubirii", destul de incompletă din lipsă de spațiu, îi explicase Ghiuri. Unde să le mai pun, se văicărea el, și așa sunt destul de înghesuite! Artiști de tot soiul își dăduseră contribuția, iar trupul lui Ghiuri se transformase într-o operă de artă dintre cele mai eclectice. O încrucișare spectaculoasă de stiluri, un adevărat Babilon! Unii manifestaseră, de pildă,

o certă înclinaţie spre stilizare, optând pentru o viziune întrucâtva mai abstractă – corpul sau chipul femeii, fiind desenat doar din câteva linii trase cu multă precizie şi siguranţă, alţii, din contră, cuprinşi de voluptatea detaliilor, desenaseră cu migală, cu o certă comprehensiune pentru amănuntul revelator, femei planturoase, slabe sau dolofane, pe care orice pictor academic din zilele noastre ar putea să le privească de-a dreptul cu invidie. De pildă, artistul care i-o tatuase pe Irma pe umărul stâng, se îngrijise să treacă în desen – conform explicaţiilor oferite cu multă generozitate de Ghiuri – până şi alunița de sub sânul drept al frumoasei şi roşcovanei circusante! „Irma – îi explicase Ghiuri – a fost pe timpul când m-am iubit cu ea, dresoare de pisici sălbatice. Cea mai renumită dresoare din sud-vestul Europei. În lumea întreagă nici nu cred să fie prea multe dresoare de pisici. Pisicile sălbatice sunt date dracului, nu-s ascultătoare defel, trebuie să-ţi baţi capul nu ştiu cât, până ce le aduci pe brazdă. Una-două, dacă nu le faci pe plac, te zgârie, şi scuipă mai abitir ca nişte moşnegi! Eu nici nu mă apropiam de ele, nu le prea sufeream. S-a întâmplat odată să ne certăm rău, eu şi cu Irma, şi atunci ea ca să se răzbune m-a încuiat cu pisicile acelea scârboase la ea în trăsurică. Am făcut eu o şmecherie, dar acuma nu-mi amintesc ce şi cum a fost, c-am scăpat cu viaţă, altfel cine ştie dacă nu m-ar fi făcut harcea-parcea afurisitele de pisici.

Sânii Verei fuseseră şi ei tatuaţi cu aceeaşi grijă pentru detalii. „Cei mai frumoşi din lume, aici să mă trăsnească dacă te mint! spunea Ghiuri şi-şi făcea cruce de mai multe ori la rând. Păcat numai c-a avut ea un defect la un picior, l-a avut adică mai subţire ca celălalt. Asta nu se vede, pentru că m-am rugat eu de pictor să-i facă amândouă picioarele

la fel. E bine să ne amintim întotdeauna de ce are omul frumos, de cele urâte mai putem şi uita... Nu mai ţin minte – spunea Ghiuri şi cădea pe gânduri – dacă nu cumva o chema Dora, şi Vera n-o fi fost alta, cu care semăna ea un picuţ la păr: amândouă l-au avut, aşa, mai ondulat. Vera mi se pare c-a fost una care făcea de mâncare la un protopop şi s-a întâmplat ca o dată să uite posturile: i-a dat adică popii să mănânce de frupt (şi asta nu într-un post ca toate posturile, ci în postul mare) şi atunci popa – a fost el tare credincios, cât era ziua de lungă nu făcea altceva decât se ruga şi postea! – s-a supărat rău. A început să arunce după ea cu ce i-a căzut în mană şi s-o ocărască în fel şi chip. Din vina ei, zicea, a greşit şi a păcătuit, l-a supărat pe Dumnezeu! Când o fi să moară, i-o închide Domnul uşa raiului drept în nas!... Aşa s-a întâmplat c-a rămas Vera pe drumuri. Şi din pricina asta cel mai mult am avut eu de suferit. În vremea aia îmi făceam armata la „Călăraşi cu schimbul", la Lugoj. Or, nu era zi ca ea să nu treacă pe la cazarmă, încărcată cu de toate. Ce găsea mai bun la protopop în cămară, aia îmi aducea". Pe Vera, pictorul avusese grijă s-o facă cu o cruciuliţă pe piept: ca să-şi amintească Ghiuri mai târziu că ea a fost bucătăreasă la o faţă preoţească, nu cumva s-o încurce cu altele... Portretul ei fusese tatuat puţin mai sus de buric; ori de câte ori îl privea, Ghiuri îşi amintea cât de plină îi fusese burta în perioada în care fuseseră ei doi împreună...

În zilele ploioase se ascundeau în podul şurii şi acolo Ghiuri îi povestea pe îndelete istoria fiecărui tatuaj. Aşa se năşteau poveştile unor femei iubite din tot sufletul, spuse chiar de mai multe ori la rând. De fiecare dată, cursul povestirii apuca, însă, câte un făgaş nou; povestea Verei, de pildă, aşa cum fusese ea povestită la început, nu mai semăna

defel cu povestea relatată de Ghiuri a doua oară. Vera își schimba caracterul și biografia de la o istorisire la alta, schimbările fiind, adesea, dintre cele mai spectaculoase: dintr-o „sfântă" împodobită cu toate virtuțile de pe lume, ea se transforma într-o femeie ticăloasă și rea de muscă, plină numai de defecte.

Toate aceste istorisiri urmau un anumit itinerar, de la care povestitorul nu se abătea în ruptul capului: se începea cu desenele de pe mâna dreaptă și, după ce se trecea la cele de pe partea dreaptă a pieptului, se cobora la cele de pe burtă, apoi la cele de pe fesa și de pe piciorul drept. Apoi poveștile urcau, din nou, pe celălalt picior, până la inimă (din pricina asta povestea Verei a fost aflată, de fapt, mult mai târziu). Itinerarul se încheia în dreptul unei ființe butucănoase, cu un nas mare și cu buze groase, ca de negresă. Ghiuri refuza întotdeauna să reconstituie și biografia acestei femei, în general, lipsită de nuri. Întrebat fiind, se mulțumea să spună doar atât: „suflet de aur" și schimba vorba...

Cu timpul, își făcură obiceiul să urce în pod și alți ascultători – dintre cei ce dădeau o mână de ajutor la ridicarea casei – mai ales flăcăiandri cu imaginația înfierbântată, dispuși să dea crezare celor povestite. Când își exprimau neîncrederea, povestitorul, ofensat, cobora din pod, începea să-și facă de lucru în jurul casei și un timp nimeni nu mai reușea să scoată o vorbă de la el. O zi, cel mult două, după aceea Ghiuri se apuca din nou de povestit...

Zăpada era până la genunchi și în șura lui Goian se tăiau porcii. Cu ochii roșii și holbați, moșu Băița se uita la animalul împărțit în două; de beat ce era, cât pe-aci să se răstoarne peste masă, deasupra porcului însângerat! „Nu-l

mai ciopârți așa, taico, strigă atunci Ioța la el, nu-ți mai bate joc, că mă îmbolnăvesc! Ia și sticla cu dumneata și du-te sănătos, lasă-l, să nu te mai văd!...". Ioța nu era prea înalt, dar avea un spate cât ușa și niște mustăți care cu ușurință ar fi putut băga în sperieți pe oricine. Așa că moșul Băița dispăru cât ai bate din palme; nu-și uită însă sticla; mai era rachiu în ea cam de două degete... „Să vă arăt eu acuma, spuse atunci Ioța, cum se taie porcii în Serbia și Herțegovina!" Își lăsă cojocul – avea un cojoc alb cu blăniță tot albă la gât, cu găitane și înfloriturí roșii și verzi – își sufulcă mânecile la cămașă și se rugă de Goian să-i caute un alt cuțit, pentru că cel de care se folosise moșu Băița era mai degrabă potrivit să tai o găină, nu un cogeamite porc. „Cuțite din cele speciale, ca la târgu de la Vârșeț, spuse el, în timp ce-și sufulca mânecile, nu cred să fie în altă parte. Sunt niște zlătari dați dracului, au ei un secret al lor și nu-l spun, poți să te rogi de ei cât te-i ruga". Așa că porcul fu tăiat după cum se cuvine, șuncile fură frumos rotunjite, „carmanalele" scoase, toată împărțeala făcută cum scrie la carte. Pe deasupra, sârbul lucră în așa fel încât nicio picătură de sânge nu-i pătă cămașa albă ca spuma, numai mâinile i se năclăiră până la cot. „Unde-i moșu să vadă și el, sărmanu, cum se împarte un porc! Să știe altă dată, să nu-și mai facă batjocură. Altul la rând, taico", îi spuse el lui Goian. Acesta îl îmbie cu un pahar de țuică pe care sârbul îl puse pe un scăunel lângă el, fără să-l atingă. „Văd că și pe la dumneavoastră, spuse, se pârlește porcul înainte de a-l tăia. Câte case, atâtea obiceiuri, adăugă plin de îngăduință. Într-un fel se taie porcii la dumneavoastră, în Banat, și altfel la noi în Serbia și Herțegovina"...

Ioța era de fapt originar dintr-un oraș care se chema Titel, așezat la confluența Dunării cu Tisa. A rămas și el

pe lângă casă, bucurându-se în mare măsură, însă, de un regim ceva mai special – având în vedere atât calitatea sa de măcelar calificat, cât şi modul în care reuşise să se impună în ochii bătrânului Goian. Fu, de altfel, singurul căruia Goian nu-i găsi niciun fel de poreclă. Cum îi venea totuşi greu să-i spună cuiva pe numele lui adevărat, când sârbul nu era de faţă, întreba întotdeauna de el cam în felul următor: „Unde-o fi copilul ăla din Serbia şi Herţegovina"... O singură dată i se întâmplă să se înfurie. „Cine dracu a văzut cal verde şi sârb deştept", strigă el la Ioţa. „Dacă ai vreo supărare, taico, îi spuse Ioţa, uitându-se drept în ochii lui, mai bine să te socoţi cu mine, nu cu sârbii, pentru că eu tot nu-s din viţa lor. Mama a avut, ce-i drept, şi un pic de sânge sârbesc, da' taica, săracul, a fost român. Ioţa mi-or zis sârbii la şcoală, de la ei am rămas eu cu porecla asta".

Într-una din zile apăru, cine ştie de unde, o femeie înaltă, cu părul cânepiu şi cu nişte ochi mari şi cenuşii. O femeie frumoasă, cu un chip blând şi resemnat, trecută de prima tinereţe. Seara, când Ioţa se întoarse acasă – fusese cu bătrânul la târg, la Făget, să cumpere nişte porci – şi-o văzu în mijlocul ogrăzii – sta pe un scăunel cu mâinile în poală şi se uita la copiii care tăiau lemne cu ferăstrăul, se arătă la început surprins, apoi începu să vorbească cu ea pe sârbeşte, în aşa fel încât ceilalţi nu putură înţelege discuţia lor. Femeia îi răspundea calmă la întrebări. Îl privea şi ochii i se măreau parcă, se închideau la culoare. „Asta-i soră-mea, îi lămuri Ioţa pe ceilalţi care mureau de curiozitate să afle cine era femeia (de la ea, înainte de venirea lui Ioţa, nu reuşiseră să afle mare lucru). A fugit de la bărbat, l-a lăsat, şi atunci unde să se ducă, în altă parte, dacă nu la fratele ei?" întrebă Ioţa şi se uită pe rând la fiecare, să vadă dacă i se dă dreptate sau nu.

„Aşa-i, spuse bătrânul Goian. Bine numai că te-a aflat. Nu i-o fi fost nici ei uşor să tot întrebe pe unul şi pe altul, până ce ţi-a dat de urmă"... „Cum să nu-l aflu, spuse atunci femeia şi se uită cu ochii ei mari şi cenuşii la ei. El mi-a mai rămas de-acuma. Atât mai am şi eu pe lumea asta"... „Din partea ei, spuse atunci Ioţa, n-aveţi la ce să vă faceţi griji. Am să-i aflu o maşină de cusut şi-o să vedeţi atuncea ce căutare o să aibă. Alta ca ea, nu cred să fie mai pricepută"...

Rujiţa, aşa o chema pe sora lui Ioţa, îşi instală „atelierul de croitorie" în şura lui Goian: o maşină de cusut „Singer" nu fu aşa de greu de cumpărat. Două zile Ioţa meşteri la ea, apoi maşina fu pusă în funcţiune. Mergea de dimineaţa până seara, fără întrerupere, iar femeile se obişnuiră să-şi aducă catrinţele să le tragă „sârboaica" la maşină. Rujiţa le cosea după modelul celor sârbeşti: mai largi şi mai creţe decât se purtau în sat... Se împrieteni apoi cu preoteasa. Rujiţa sta cât era ziua de lungă aplecată deasupra maşinii de cusut, în timp ce preoteasa cea tânără cârpea ciorapii ori îi împletea părintelui un sfetăr gros de lână pentru la iarnă. Şuşoteau amândouă, îşi spuneau secretele una alteia. Nu suflau însă nimănui o vorbă despre cele discutate. Seara se plimbau ţinându-se de mână, mergeau până la capătul satului, se opreau în mijlocul podului de peste Bega şi, în nopţile cu lună plină – era în iulie, nopţile erau calde, dinspre câmpuri venea miros de fân şi de sânziene – cântau amândouă. Vocea preotesei era cam subţirică şi destul de slabă, în schimb Rujiţa avea o voce puternică, care se auzea în tot satul. „E noapte senină, pe cer nu-i niciun nor vezi barca pe valuri, cum pluteşte uşor" cântau ele. Apoi Rujiţa o învăţă pe preoteasă un cântec sârbesc şi se distra văzând cum aceasta stâlcea cuvintele cântecului. Rujiţa începu să poarte sumne

din ce în ce mai largi (așa se poartă la Virșet, spuneau femeile din sat, altfel decât la noi), până când sarcina nu mai putu fi ascunsă. Cu toate că se despărțise de bărbat, sârboaica arăta a fi fericită că-i însărcinată. „La vârsta ei, șușoteau femeile, nu se cade ca o femeie să rămână grea. Nu șade bine"... Rujița întinerea însă, se făcea din zi în zi mai frumoasă. Când veni toamna și după ce căzu bruma și se făcu frig afară, își luă mașina de cusut din șura lui Goian și se mută la preoteasă. Seara, deschideau larg fereastra, se așezau în dreptul ei și cântau amândouă cântece sârbești de răsuna tot satul... Rujița născu într-o zi geroasă, la o săptămână după Crăciun. La un ceas după naștere, copilul muri. Rujița îi supraviețui doar o singură noapte...

Veni primăvara. „Trebuie să afli și dumneata cine a fost femeia pe care am îngropat-o noi astă-iarnă", îi spuse Ioța într-o zi bătrânului Goian. „Nu te grăbi, îi spuse bătrânul. Eu nu te silesc în niciun fel și nici nu sunt curios să aflu"... „Vreau și eu să-mi ușurez sufletul", spuse Ioța și se albi la față. „Secret a fost, secret să rămână, spuse bătrânul. Las' că-i mai bine așa... Să aibă liniște cel puțin acolo unde-i acuma, spuse Goian, dacă pe lumea asta n-a avut". Apoi schimbă vorba.

Trei popi – părintele Balintoni de la Crivina, părintele Munteanu de la Tomești și părintele Bujor de la Petroasa se apucau să joace cărți la „împăratul Traian" în zilele de târg. Se întorceau fie pe jos, fie cu trăsura de la Făget și făceau un scurt popas, care, nu de puține dăți, numai scurt nu era, întâmpla să se prelungească până după miezul nopții. Plecau în zori acasă, rușinați foarte de patima lor, furioși ca și-au cheltuit banii, cu poalele reverendelor sumese, ca să nu se ude de rouă... Uneori nici nu ajungeau până la

târg: începeau jocul de dimineață – Goian avea grijă să le pregătească un „fluștuc" consistent. „Nu-i plăcut să începi să freci cărțile pe inima goală", spunea părintele Munteanu, uitându-se bucuros la carnații care sfârâiau pe tigaia încinsă și la căpățânele de varză murată... Loveau cărțile murdare și flenduroase cu furie și din când în când venea și Goian – atunci când avea mai puțini vizitatori – să se uite la ei cum joacă. Se așeza lângă părintele Balintoni. „Poate îți port noroc, părinte, îi spunea – poate câștigi și dumneata atâția bani încât să-ți poți cumpăra juninca după care poftești atâta. Îți vând eu una, să știi, dacă s-o întâmpla să câștigi, nu trebuie să te duci la târg. Vacă bună, cu ugerul mare și cu laptele gros ca smântână", îl ațâța, mai în glumă, mai în serios, Goian, și părintele Balintoni se făcea roșu la față, ochii îi străluceau și începea să lovească cu încrâncenare cărțile. Asta era visul cel mare al părintelui Balintoni: să câștige așa mult bănet, încât să-și poată cumpăra o vacă. În ochii lui albaștri și foarte spălăciți mocnea în permanență flacăra unei credințe naive și de nezdruncinat. Se visa întorcându-se acasă, ținând de lanț frumoasa junincă promisă de Goian, îi vedea aevea ugerul bălăbănindu-i-se doldora de lapte. Își și închipuia cum o să-și trimită copiii – patru la număr – cu ea la păscut. O botezase, în mare secret, Lenea și-i auzea de pe-acuma clopotul de la gât, a cărui sunet dogit venea, parcă, de la mari depărtări, asemeni unui cântec al speranței, dulce și mângâitor pentru ureche!...

Părintele Balintoni se scula de cum începeau să cânte cocoșii de dimineață, cu mult înainte de a se ivi zorii cei trandafirii. Cobora din pat încetișor, să n-o trezească pe preoteasă, și începea să lipăie desculț prin încăpere,

orbecăind prin întuneric lovindu-se ba de un scaun, ba de colțul de la masă... Într-o străicuță, destul de soioasă, își punea o coajă de mălai, o ceapă și o sticlă cu lapte să aibă la drum. Până la „împăratul Traian" avea de mers (părintele știa, de pe acuma, că la Făget, la târg, tot n-o să ajungă, nici nu-l punea la socoteală) – așa că-i mai bine să se grăbească, să nu înceapă cumva ceilalți jocul fără el!... Se întâmpla, uneori, să se trezească vreun copil, dintre cei mai micuței, și să înceapă să scâncească. Preoteasa, oricât ar fi bodogănit el și oricât ar fi scâncit copiii, nu se trezea. Cel mult se întorcea cu fața la perete și-și continua somnul sforăind încetișor, cu mâinile amândouă ridicate deasupra capului... Căsuțele prăpădite ale cătunului erau ușor aplecate într-o rână și văzându-le cât arată de sărmane, părintele Balintoni ofta din toți rărunchii. Stelele străluceau limpezi pe cerul înalt. Se uita la ele cu dușmănie, profund nemulțumit atât de existența lui pe pământ cât și de cea a stelelor îndepărtate, care sclipeau indiferente și reci, parcă ar fi – își spunea părintele cu năduf, dar și cu o urmă de admirație, – „niște bumbi de aur" de pe reverenda nu știu cărui episcop. Ce le pasă stelelor că la Crivina e sărăcie lucie, ele, acolo sus, n-au cum să audă cât de tare îi chiorăie lui foalele de foame, de dimineața până seara.

În fața lui se deschidea perspectiva largă a văii, un hău întunecat la ceasul acesta de dinaintea zorilor, spre care el se îndrepta cu pași repezi. Încetul cu încetul, noaptea prinse să se destrame, iar din vale se ridicau cețuri albicioase și ușoare ca niște văluri. Reverenda i se udă de rouă, aproape până la genunchi. O simțea atârnându-i grea pe umeri. Picioarele îi înghețară pentru că rouă era rece; bărbuța, roșcată și destul de rară, i se umezi și ea de rouă. Cobora la vale prin

lumina gălbui-albăstrie, semn că în curând soarele va răsări și va încălzi deopotrivă pământul și oamenii, fără părtinire. Și fânețurile s-or bucura de căldura cea dulce a soarelui, își spuse părintele Balintoni privind florile de sânziene pe care picăturile de rouă străluceau ca niște diamante. În astfel de clipe înceta să fie mânios pe lumea cea mare zidită de Dumnezeu („lumea asta – avea el obiceiul să spună la supărare – e făcută cu curu și pe întuneric") și simțea cum îl cuprinde un fel de bucurie neîngăduită parcă unei ființe sărmane și neînsemnate ca el. „N-alege, drăguțu' de el – își spunea frecându-și amândouă brațele, doar-doar s-o încălzi – pe toți îi încălzește, fără osebire" și, în fața acestei nesperate egalități, urca din străfundurile lui un tulbure și abia încropit sentiment de recunoștință... Ceturile se ridicau, valea se limpezea, strălucea „ca un pahar", se vedeau până și coșurile din cărămidă roșie ale fabricii de la Margina, sprijinind parcă cerul. Începură să cânte păsările, te asurzeau aproape cu ciripitul lor! „Să se mai zbicească puțintel iarba, își spuse părintele, și mi-oi lua și eu fluștucul, ca domnii cei mari!"... Nu mai merse mult și de îndată ce găsi un loc mai uscat, o movilită numai bună să se așeze, scoase ceapa și mălaiul din straiță și începu să mănânce cu multă poftă.

„N-ar fi fost rea nicio felioară de slănină, să ung un picuț mălaiul, să alunece pe gât mai ușor, își spuse părintele, dar se simțea cu sufletul prea împăcat, prea mulțumit în clipa asta de toți și de toate, ca să se întristeze în vreun fel. Apoi duse sticla cu lapte la gură și n-o lăsă până nu-i văzu fundul. Laptele fu cam afumat, dar, cum îl bău dintr-o înghițitură, abia la sfârșit băgă de seamă. Simți cum crește în el furia împotriva preotesei. „Iar a uitat laptele pe foc, prăpădita și amărâta, își spuse, supărat foarte, uita-o-ar

Dumnezeu s-o uite. N-a fost așa de leneșă la început, când am luat-o, dar pe zi ce trece se face parcă tot mai cu năravi! Ce să mă fac cu ea?" se întrebă el în timp ce-și scutura de pe reverendă fărâmiturile de mălai, nu prea multe, e adevărat, avea întotdeauna grijă să nu facă risipă, dar destule, se gândi ca să se hrănească vreo pasăre din cele flămânde. După un timp drumul începu să coboare însoțind apa plăcut ropotitoare a râului. Ziua creștea și tot mai fierbinți erau și razele soarelui. Era obișnuit cu drumurile lungi, nu simțea oboseala. Albia râului se mărea, iar valea, la rândul ei, se lărgea din ce în ce mai mult, pe măsură ce cobora. Din când în când se oprea și cerceta apa limpede a râului, bucuros ori de câte ori i se întâmpla să vadă câte un pește săgetând-o și tulburându-i curgerea lină. Reverenda era groasă, potrivită mai mult pentru vreme de iarnă, dar cum nu avea decât una singură, o purta atât iarna cât și vara. Apa „plăcut curgătoare și limpede ca cleștarul" îl îmbie să se scalde, să se mai răcorească oleacă. „Măcar o dată să mă arunc în apă, că n-o fi foc", își spuse părintele ștergându-și fruntea leoarcă de sudoare. Găsi un loc mai ascuns, nu cumva să fie văzut de cineva, și-și crase reverenda peste cap, o împături frumos, o puse pe o piatră, apoi își lăsă și izmenele și cămașa și rămase în pielea goală. Trupul lui slăbănog, bălan și cu pistrui roșcate, primi cu bucurie căldura cea binefăcătoare a soarelui; rămase un timp nemișcat, apoi cu o mișcare bruscă și neașteptată, se aruncă în apă. Era adâncă și părintele nu ieși de îndată la suprafață. Mai întâi și întâi îi cercetă fundul ținând ochii deschiși și minunându-se de mulțimea de peștișori aurii care înotau în toate părțile. Apa era într-adevăr rece, îți tăia răsuflarea; se obișnui, totuși, destul de repede cu ea și

începu să înoate, cu niște mișcări repezite de băiețandru; apoi făcu pluta stând nemișcat pe spate, privind cerul înalt și senin, pe care nu se zărea nicio scamă de nor, săgetat, din când în când, doar de zborul lin al păsărilor. Se lăsă de mai multe ori la fund, ținându-se cu mâna stângă de nări, gesturi aidoma celor făcute pe vremea când era copil și când îi plăcea teribil să se bălăcească... Apoi descoperi că pe mal, chiar lângă piatra pe care se afla reverenda lui, stă un copilandru și se uită la el cum se scaldă. „Mai jos, spuse copilul, e un gâldău mai mare. Îi plin de pești, spuse. Am băgat odată coșarca și când s-o scot, aproape că nici n-am putut-o ridica, așa a fost de grea de pește. Uite așa de mari erau, spuse și arătă cu mâna până aproape de cot... leșiți? întrebă copilul, căci eu mă întorc cu spatele, nu mă uit". Se întoarse într-adevăr și părintele, tremurând de frig, se cățără cu destulă greutate pe malul abrupt, apoi rămase un timp în bătaia soarelui să se usuce, să nu-și îmbrace reverenda pe pielea udă. „Anul trecut, începu să povestească băiatul, veneam cu vacile aici în livadă, pentru că e iarbă din cea grasă, amestecată cu trifoi, cum îi mai bună. Ele pășteau liniștite și eu mă scăldam ori prindeam pești toată ziua. Numai c-am avut o vacă dată dracului și cât ne-am scăldat, a început să se împungă în coarne cu un bou al unui văruț de-al meu.., Stați la soare, părinte, îi spuse copilul dacă îl văzu tremurând de frig. Piatra asta-i fierbinte, așezați-vă pe ea, să vedeți cât e de bine..." După ce se încălzi, stând pe piatra încinsă de soare, așa cum îl sfătuise copilul, părintele Balintoni porni din nou la drum. Se grăbea, era nerăbdător să ajungă cât mai repede la „împăratul Traian", nu cumva să se facă jocul fără el.

Şi părintele Bujor aştepta cu nerăbdare ziua de vineri, se scula şi el de cu ziuă, sărea plin de voie bună din pat, alerga la fântână şi se spăla pe obraz, pe gât şi pe pieptul păros şi foarte alb (marmoră de Carrara, avea obiceiul să spună, lăudându-se cu pielea lui cea albă), îşi peria barba neagră (cu un pieptene de os care îi pătrundea destul de greu în părul încâlcit şi des, numai inele), apoi ieşea în mijlocul ogrăzii şi-şi curăţa reverenda cea nouă de care era cât se poate de mândru. În timp ce şi-o peria cu o măturică, începea să cânte un cântec din cele bisericeşti, vreo priceasnă sau o molitvă, cu vocea lui gravă şi profundă de bas. Timbrul propriei lui voci îl umplea de încântare. Nu sunt în judeţul ăsta, îşi spunea cu mândrie, mulţi preoţi care să aibă o asemenea voce, nu numai puternică, dar şi plină de dulceaţă, învăluitoare şi caldă, o voce care pătrundea până în cele mai ascunse unghere ale sufletului... Apoi se apuca de treburile gospodăreşti; îi plăcea lui ca, înainte de a pleca, să le lase pe toate orânduite după cum se cuvine. Se îndrepta spre grajd – dar numai după ce termina de măturat în curte, – se apuca de rânit şi dădea nutreţ la vite, având grijă să coboare din pod câteva braţe plăcut mirositoare de fân. Era fericit să-şi vadă grajdul plin, să audă mugetul blând al vitelor, tropotul nerăbdător al cailor. „Într-o zi, două, fată, nu mai are mult, săraca" – îşi spunea părintele şi mâna lui frumoasă, cu degete lungi, aluneca plină de grijă de-a lungul burţii umflate a vacii. Malci se ivea şi ea în uşa grajdului, faţa ei micuţă şi veştejită era încreţită într-un fel de zâmbet copilăresc şi plin de voie bună, ochii ei de copil se uitau încrezători şi supuşi la el. „Stai cuminte", îi spunea părintele, şi-şi ducea repede mâna la spate, dacă o vedea pe Malci repezindu-se să i-o sărute. „Ni-s în grajdi

acuma, nu la biserică". Malci începea să umble sprințară printre vitele care se mișcau greoaie; se apleca să le desfacă lanțurile, lovindu-le mânioasă, dacă se întâmpla să n-o asculte. „Fire-ai tu a dracului, ciripea ea cu vocea ei de copil, că mă lovișI cu capul chiar în burtă, unde doare mai rău. Mă iertați, că vorbesc așa, cu dumneavoastră de față", spunea Maici, care nici la trup, nici la minte – cu toate că în ultima vreme începuse să îmbătrânească, îi albise părul, și fața i se încrețise ca la o armonică – nu depășise vârsta de zece ani. „Nu știu ce am azi, părinte, – spunea ea din ușa grajdului și se scărpina în cap cu codorîștea de la bici că mă simt tare slăbită, n-am parcă nicio putere în mine. Numai să mă atingă cineva cu mâna și mă și îmburd, așa-s de fără forță. Știu eu de unde mi se trage, să vă povestesc ce-am putut face ieri, cu capul meu prost"... Și începea o poveste lungă și plicticoasă. Era, de altfel, singura femeie în preajma căreia părintele nu era cuprins de furie, singura femeie cu care, de un timp încoace, sta liniștit de vorbă. Pentru că părintele Bujor, bărbat tânăr și în putere, se simțea într-o asemenea măsură de scârbit, încât nu le mai putea suferi în preajmă. De un an și mai bine mâinile lui frumoase și cu degete lungi nu mai mângâiaseră trup de femeie. E)c un an și mai bine, preoteasa dormea singură, perpelindu-se în pat ca pe jeratic încins, cât era noaptea de lungă. O ura pe preoteasă și ura aceasta se întinse cu timpul și asupra celorlalte femei, asupra tuturor femeilor din lume! „Toate-s la fel, toate ar fi gata să mă cumpere, așa cum m-a cumpărat ca, își spunea el. Căci se lăsase cumpărat, într-adevăr, de o femeie cu ochi vicleni, fiică de vlădică, dar cu suflet de slujnică, își spunea el turbând de mânie; se făcea la chip galben ca ceara, ori de câte ori se gândea la asta. Își aminti ziua în care se sfințise biserica

de la Coştei – mesele lungi acoperite cu feţe de masă albe, întinse în curtea şcolii, castroanele mari cu supă aburindă, sticlele cu rachiu golindu-se cât ai bate din palme, şi ei, seminariştii, tunşi chilug, cu feţele gălbejite şi cam hămesiţi de foame, dând iama prin mâncărurile alese, purceluşi de lapte şi curcani frumoşi rumeniţi – (ce păcat că nu putem duce şi-acasă să avem şi mâine; înfulecă Sofronie, cu aşa ceva nu te mai întâlneşti tu degrabă; taci, mă, din gură că vorbeşte Înalt-preasfinţitul şi să auzim şi noi ce spune; parcă nu-l auzi toată ziua, de dimineaţa până seara; decât să stai să căşti gura, mai bine te-ai uita la aia de lângă primpetoru, o fi nevastă-sa, dar nu cred, fiică-sa mai degrabă, numai uită-te ce ţâţe are; una ca asta te stoarce, mă, nu mai eşti bun de nimica; nu vorbi aşa că te-aude Sebeştean şi ne spune, mâine ne cheamă iar la el să ne beştelească; nu mai pot eu de beştelcala lui, uită-te numa' că i s-a făcut cald şi şi-a desfăcut năstureii; o fi văzut că ne uităm la ea şi a şi început să-şi dea ochii peste cap, căţăloaica; cred şi eu, cu unul ca primpetoru, dacă i-o fi bărbat; eu îţi spun să te uiţi, şi tu parcă eşti chior, tot în altă parte îţi zboară ochii; nu ţi-o fi rămas inima la slăbănoaga de lângă vlădica, aia gălbejită, cu pistrui în vârful nasului, n-o vezi, parcă-i leşinată, nu-şi dezlipeşte ochii, tot aici se uită, i-ai căzut cu tronc, dacă îţi spun...) – da, nepoata de soră a Înalt-preasfinţitului îşi pusese ochii pe el, îl alesese dintr-o sută, după ce-i cântărise pe rând pe fiecare, aşa cum faci când te duci la târg şi viei să cumperi un armăsar de prăsilă... Şi el s-a supus, a aplecat capul, s-a lăsat prins! Îl momise cu banii ei, îl cumpărase. Numai de dragoste n-au fost nopţile alea petrecute lângă trupul uscat al femeii înnebunite de dorinţă, lacomă şi nesăţioasă; ca care plătise şi-şi cerca acum drepturile, cu o netăinuită

neruşinare! Şi, din pricina ei, părintele Bujor ajunse să le urască pe toate celelalte... Duminica, în biserică, în timpul slujbei, privirile lor alunecau fierbinți de-a lungul trupului său vânjos şi puternic, îmbrăcat în odăjdii strălucitoare şi aurite! Toate îl doreau, toate ar fi vrut să-l cumpere, la fel ca femeia urâtă cu care împărțea noaptea patul! Îl cuprindea o asemenea furie, încât le-ar fi alungat cu biciul din biserică, aşa cum îi alungase Christos pe farisei! Fugiți, neruşinatelor, părăsiți casa Domnului, iată ce ar fi strigat el în urma lor cu glas de tunet, făcând să răsune pereții! De furie, vocea i se altera, îşi pierdea dulceața ei obişnuită, pe măsură ce se apropia de sfârşitul slujbei. Îl lăsa pe țârcovnic să cânte de unul singur, cu vocea lui ascuțită de muiere şi întotdeauna în falset; în timp ce acesta spunea „Crezul", el rămânea în altar, îngenuncheat în fața crucii, tremurând din tot trupul, de parcă ar fi fost cuprins de friguri. Apoi, la sfârşit, femeile treceau rând pe rând prin fața lui, ca să ia anafură, îi sărutau mâna cu ochii plecați şi cu prefăcută evlavie. Buzele lor, lipicioase şi calde, întârziau pe mâna lui întinsă spre a fi sărutată şi erau atât de aproape de el, încât trupul le mirosea a lumânare şi a sudoare muierească.

Ca să scape de insistențele soției care îşi revendica noapte de noapte drepturile, părintele Bujor îşi mută „culcuşul" în podul cu fân – în timpul verii, bineînțeles. Copil sărac – al cincilea fiu al unui pădurean, dintr-un sat uitat de lume şi de Dumnezeu într-o văgăună de munte – părintele Bujor era obişnuit să doarmă pe unde apuca. Şi unde poate fi somnul mai dulce decât într-un pod cu fân din cel plăcut mirositor. Nu aținea bine, însă, şi în şură se şi auzeau paşi furişați; apoi, în capul scărilor se ivea preoteasa într-o cămaşă de noapte plină de floricele şi broderii. I s-a

părut ei c-a intrat cineva în ogradă și s-a speriat foarte tare, nici n-a adormit bine c-a trezit-o o bătaie în fereastră și niște șoapte; să nu fie, Doamne ferește, vreun hoț, ori cine știe ce om rău; ori a auzit pași în pod, s-ar putea să fie o pisică și ea să se fi speriat degeaba, dar dacă îi un lotru și ca e o femeie slabă și fără prea multă putere, o strânge de gât și gata, s-a sfârșit cu ea! A apucat-o așa, un tremurat, că nici nu se mai poate opri; se și miră, cum de nu-i lui frig, acoperit numai cu o pătură din cele subțiri; nu de alta, dar nu cumva să se îmbolnăvească, să dea oftica în el... Și atunci părintele cobora, umbla prin ogradă să caute hoțul, se urca în pod, ieșea în uliță, se prefăcea, prin urmare, că nu înțelege ce voia ea; te-ai speriat degeaba, draga mea; nu e nimeni, ți s-a părut ție, ai somn ușor, eu dacă pun capul pe pernă nici să tragi cu tunul nu mă trezește nimeni. Așa-s eu sperioasă, spunea ea, și se lipea de el și începea să tremure mai tare, dar nu de frică, aproape că-i leșina în brațe de dorință și atunci îl cuprindea un fel de milă; hai de-acuma în pat, îi spunea, să nu răcești, ai văzut că nu-i nimeni, așa că n-ai de ce te teme... Așa că începu să fie mai precaut. De câte ori se ducea să doarmă în podul cu fân, avea grijă, după ce se urca, să tragă scara; o ascundea acoperind-o cu un braț de fân, apoi se culca liniștit. Așa n-avea cum să se urce până la el. E adevărat că venea până la șură și îl chema în șoaptă, să nu audă cumva vecinii; el se prefăcea că doarme dus și începea să sforăie. Îl chema un timp, apoi i se făcea și ei probabil lehamite de atâtea rugăminți. Cuprinsă de un acces.de mândrie, își strângea cămașa de noapte în jurul trupului care tremura în toată legea și se îndepărta demnă spre dormitorul pustiu, spre patul în care urma să doarmă de una singură... Din pod, el vedea cum lumina în dormitor se stinge, cum întreaga casă

se cufundă în întuneric. Se simțea răzbunat. Nu s-ar putea spune, însă, că preoteasa ar fi avut insomnii din pricina singurătății, patul larg și foarte încăpător o predispunea mai curând la somn. Seara se culca odată cu găinile, iar a doua zi, m loc să se scoale de dimineață, zăbovea în pat până spre prânz. Din pricina somnului, trupul ei uscățiv începu să se rotunjească; preoteasa se îngrășa văzând cu ochii.

Ca să-și cheltuiască într-un fel energia care clocotea în el fără să-și poată găsi un liman, părintele Bujor începu să facă drumuri lungi, străbătând împrejurimile în lung și în lat. Sătenii se obișnuiseră să-l vadă umblând de unul singur, cu o neostoită grabă, cuprins parcă de o ciudată febră și nerăbdare. Femeile ieșeau la poartă și se uitau cu ochi mijiți după popa cel frumos, se uitau la barba lui creață și neagră ca tăciunele, la obrajii lui roșii, la ochii întunecați, în străfundurile cărora lor li se părea că-l zăresc pe diavolul. Putea fi văzut de asemenea colindând pădurile după bureți, primăvara și toamna. Bureții de lemn îi punea la murat în niște borcane uriașe; se specializă în treaba asta și în scurtă vreme casa se umplu de murături pe care părintele le punea singur pentru că preoteasa dormea cât era ziua de lungă. De cum intrai în curtea popii, simțeai mirosul înțepător al oțetului, iar coridorul era înțesat cu borcanele care nu mai încăpeau în cămară.

Din pricina inactității și a statului în pat nepermis de mult, preoteasa se transformă dintr-o ființă uscată și stafidită, într-o femeie de peste o sută de kilograme! Pe măsură ce se îngrășa, creștea și nemulțumirea împotriva bărbatului pe care singură și-l alesese. Nutrea, de fapt, speranța secretă că printre ciupercile puse la murat să se găsească și una care să fie otrăvită. Decât un bărbat frumos,

de care însă nu te poți bucura, mai bine fără el! Așa că nu se atingea în ruptul capului de ciuperci, oricât le-ar fi lăudat părintele și oricât ar fi fost ele de ademenitoare. În ceea ce-l privește pe părintele Bujor, nu era vorba atât de ură, ci mai curând de un anumit sentiment al libertății, o libertate recâștigată cu greu, e adevărat, dar cu atât mai ademenitoare. „Degeaba m-a cumpărat ea cu bani mulți, își spunea fericit, în timp ce lega cu celofan sticlele cu murături, tot nu are parte de ce și-a dorit. Mi-a luat mințile strălucirea aurului, m-am lăsat dus, o clipă de rătăcire mi-a fost de ajuns. Femeia e ochiul ciracului, dar uite că eu am început să mă feresc; se poate trăi liniștit și fără ele!" Mai erau, desigur, la mijloc și banii preotesei, *prețul vânzării,* așa că părintele puse la cale un fel de răzbunare: Găsi un mijloc să-i facă să dispară... Începu să joace cărți la „împăratul Traian" cu popa Munteanu și cu popa Balintoni. Un jucător ciudat era părintele Bujor, de vreme ce se bucura mai ales când reușea să piardă, iar când, fără voia lui, se întâmpla să și câștige, se negura la chip foarte și începea să fluiere a pagubă! Dacă pierdea însă, nu-și mai încăpea în piele de mulțumire. Se întorcea acasă cu chimirul gol, fluierând vesel; banii ei, și nu ai lui, se duseră pe apa sâmbetei! Uite așa o să-i toace pe toți, un bănuț n-o să mai rămână și să vedem atunci cu ce o să-l mai țină ea legat, ce căpăstru o să-i mai pună! Cânta de răsuna valea, cântecul lui preferat: „Vai săracu poenaru, cât de greu își face banul... Banii se fac la pădure, din topor și din secure". Tâlcul acestui cântec îl umplea de satisfacție și cânta în gura mare, de se auzea până departe... Când se întâmpla să câștige, părintele Bujor făcea cinste și se încingea la „împăratul Traian" o petrecere în toată legea; spre dimineață se întorcea acasă pe două cărări, cu reverenda boțită și plină

de scaieți. Clătinându-se pe scara ai cărei fuștei îi nimerea cu destulă greutate, se urca în podul cu fân și nu cobora de acolo două-trei zile. Nu era însă băutor din fire, de obicei îi lăsa pe ceilalți să-și petreacă și să golească pahar după pahar, preferând să rămână treaz și să nu se atingă de băutură. În general, părintele Bujor se arăta dispus să întoarcă spatele plăcerilor lumești, de vreme ce nici femeile și nici băutura nu aveau la el prea mare căutare. Și, totuși, diavolul își vâră coada, când te aștepți mai puțin, așa că nici părintele nu fu ocolit de ispitirile lui, după cum se va vedea în cele ce urmează... Era vineri, și părintele se pregătise de cu seară să plece la târg, la Făget, să vadă care e prețul vitelor și dacă nu cumva s-au scumpit, după cum s-ar fi auzit, porcii. Și, tot ca de obicei, avea de gând ca la întoarcere să se oprească pe la „Împăratul Traian" să facă „o carte", fiind așteptat, după cum bine se știe de părintele Balintoni (care nu-și pierduse speranța ca până la urmă să câștige atâta bănet, încât să-și poată cumpăra o vacă) și de părintele Munteanu... De data asta plecă mai de dimineață decât de obicei (pornea întotdeauna la drum după răsăritul soarelui); cerul era înnorat pentru că nu se vedea nici urmă de stea și bătea un vântuleț cam aspru, semn că toamna, de-acuma, nu mai era nici ea chiar așa de departe. Satul era cufundat în întuneric, la o singură casă lumina era aprinsă și, când trecu prin dreptul ei, cuprins de curiozitate, părintele se apropie de fereastră și privi înăuntru. În mijlocul încăperii sta o femeie goală-pușcă. Se uita pe fereastră afară, fără să-l vadă, bineînțeles, și părea a fi încă buimăcită de somn. La picioarele ei zăcea cămașa de cânepă groasă cu care dormise în timpul nopții. Dacă picioarele îi erau arse de soare și crăpate de vânt, trupul ei bălan era de o neasemuită dulceață. Pielea

albă şi catifelată îi era acoperită de o mulţime de pistrui roşcate care, la flacăra lumânării, străluceau ca nişte minusculi bănuţi de aur. Femeia nu avea de unde să ştie că-i privită. Îşi trecu palmele pe dedesubtul sânilor opulenţi şi-i ridică uşor în sus, îndreptându-i cu sfârcurile spre fereastră, într-un gest de nerușinată şi totuşi somnoroasă dăruire, de parcă ar fi vrut să-i ofere celui ce adastă afară, în întuneric; cuprins nu numai de emoţie, ci şi de o copleşitoare dorinţă, părintele simţi cum i se înfige în moalele capului un cuţit ascuţit, străfulgerându-l din creştet până în picioare, despicându-l parcă în două. Se clătină şi, pentru o secundă, îşi pierdu cunoştinţa; ca să nu cadă, orbecăind prin întuneric în căutarea unui punct de sprijin, se propti de gard. Se trezi însă repede din uşorul lui leşin şi-şi îndreptă privirea hămesită spre fereastra care îi dezvăluise, într-un mod atât de neaşteptat, extraordinara frumuseţe a trupului femeiesc, frumuseţe pe care el o ignora de un timp cu bună ştiinţă, încercând să-i întoarcă pentru totdeauna spatele... Între timp, femeia suflase în lumânare, iar casa, la fel ca toate celelalte, zăcea cufundată în întuneric... Cine ştie – îşi spuse părintele, apropiindu-şi cât mai mult obrazul de geamul orb –, poate că femeia (o văduvioară al cărei soţ murise cu un an în urmă, se prăvălise un stânjen peste el) l-a zărit totuşi, şi anume a stins; să-l provoace, să-l oblige să bată în geam; iar ca să-i dea drumul pe întuneric, ca nu cumva, Doamne fereşte, să fie zărită de cineva. Era singură şi se ferea; nu voia să-i iasă vorbe; şi dacă făcea un lucru mai nepermis, îl făcea pe ascuns, n-o fi proastă să-l facă în văzul lumii. Părintele Bujor rămase o vreme cu faţa lipită de geamul rece, mai mult ca să-şi potolească fierbinţeala, pentru că nu se putea zări mare lucru. Bătu încetişor în geam, atât de încetişor,

încât fu convins că nimeni n-o să-l audă; răzbi însă de îndată din interiorul casei zgomotul unei uși deschise cu mare grijă, apoi se auziră pași ușori, lipăind desculți pe nisipul din curte. Și atunci părintele, în loc să se apropie de poartă, de ușa care scârțâi abia auzit, întoarse spatele casei ce se arăta a fi atât de primitoare, o luă la fugă de-a lungul uliței cufundate în beznă, sumețindu-și reverenda, având grijă să nu se împiedice în ea. „Nu mă las eu prins chiar atât de ușor", își spuse, mândru de tăria de care dădea dovadă. Se așeză pe scaunul de lângă troița de la marginea satului să se odihnească puțin. Inima îi bătea în piept să se spargă și nu știa nici el dacă din pricina alergăturii ori din altă pricină. Un gând de-a dreptul nebun îl străfulgera pe neașteptate: „Ce-ar fi – își spuse și simți cum îl cuprinde o mare tulburare – s-o scald în galbeni pe muierea asta cu țâțele mari! Pe nevastă-mea s-o las, adică, goală-pușcă, să-i fac praf și pulbere banii la „Împăratul Traian", iar cu ce-oi câștiga la cărți s-o îmbrac pe astalaltă, pe văduvioară. Dulce i-o fi carnea, parfumată i-o fi răsuflat ea, își spuse părintele și din nou simți cum îl cuprinde o mare tulburare; cerul spuzit cu stele începu să i se învârtească deasupra capului amețitor de repede; o lumină mare i se aprinse în suflet și o bucurie năucă îl cuprinse. Lumina se stinse însă, bucuria se spulberă și ea cât ai bate din palme! „Ar însemna – își spuse părintele, în sufletul căruia sentimentul libertății îmbrăca forme atât de ciudate – să trec din robia uneia în a celeilalte! Ar însemna, își spunea el cu mânie, să intru slugă la dârloagă!" Sub reverandă, părintele Bujor nu purta niciodată nimic, fie iarnă, fie vară. De data asta simți că-l ia cu frig și-și simți trupul înghețat. Grăbi pasul, doar, doar, o reuși să se mai încălzească puțin. Singurul mijloc de a scăpa de tulburarea

de care era cuprins şi din ghearele căreia, în ciuda eforturilor făcute, nu era în stare să se smulgă în niciun chip, era să-şi obosească trupul cât mai mult, procedeu folosit cu mult succes în ultima vreme. De data asta însă, nu se obţinură rezultatele scontate. Zadarnic o ţinu părintele mai mult într-o fugă până să ajungă la târg, neliniştea din trupul său răscolit de cele mai aprige pofte nu se risipi, după cum sperase el. Ba, s-ar putea spune că se mări într-o asemenea măsură, încât intră pe la ceasurile nouă în oraş aşa cum intră un taur înfuriat într-un ţarc, văzând, ca să spunem aşa, roşu înaintea ochilor! Nu se îndreptă spre târgul de vite, ca să vadă care le este preţul, aşa cum plănuise de-acasă, ci se trezi că umblă fără niciun rost prin micul părcuşor din centrul oraşului, în mijlocul căruia se afla biserica catolică; părcuşor prin care se plimbau, de obicei, în zilele de târg, fetele mari şi doamnele mai tinere din Făget, în căutarea vreunei mult sperate aventuri; loc de întâlnire, deci, pentru fanţii oraşului cu iubitele lor, sau, mai pe ascunselea, mai pe furiş, chiar pentru femeile măritate; cum se întâmplă pretutindeni în lume, nu toate femeile rămân absolut credincioase soţilor lor; mai calcă şi pe de lături, nu întotdeauna sunt ele uşă de biserică! Părintele Bujor începu deci, să se preumble printre tot acest coconet în căutare de aventuri şi dispus să-şi petreacă, dornic să mai greşească un pic, dacă nu altfel, măcar cu privirea, ori cu un zâmbet capabil să ascundă cine ştie ce promisiuni secrete! Se găseau doar destui bărbaţi dispuşi să le cumpere „puiul târgului" la nevoie, ba chiar să le ofere o „crempită" la cofetăria lui Dimer, al cărei renume, din pricina asta, nu era tocmai bun; unde în faţa unei farfurioare cu prăjitură şi a unui pahar cu sirop de zmeură, se pot purta conversaţii mai destinse decât

oriunde în altă parte, însoțite de unele mici aluzii, de vorbe în doi peri, de glume nu dintre cele mai nevinovate... Părintele Bujor își aminti de propria lui tinerețe, de timpul când, seminarist fiind, i se spunea în taină „țapul", din pricina aventurilor „galante" pe care în vremea aceea nu numai că nu le ocolise, ei, din contră, le căuta cu mare și neostenită insistență, asemeni unui tăuraș tânăr și mereu la pândă, alergând încoace și încolo în căutarea vânatului... Își aminti, de asemenea, cum, surprins asupra faptului, încercase să sară pe fereastră (odaia se afla la parter, așa că de pățit n-ar fi pățit nimica) și cum subprefectul (un bătrân impozant, cu o falnică barbă albă, semănând bine cu Franz-Joseph) îl rugase cu lacrimi în ochi „să nu-i facă de ruşine casa": să facă bine să se îmbrace cât mai repede și să iasă pe ușa din dos; să fie atent, să se furișeze în așa fel încât să nu-l vadă servitorii. Îl condusese chiar el, deschizându-i politicos ușile, susținându-l de un braț, atunci când, fâstâcit și speriat cum era, se împiedicase de un prag ceva mai ridicat, îl vedea aievea pe domnul subprefect, stand în fața patului, cu o mână sprijinindu-se de speteaza lui, în timp ce el încerca zadarnic să-și acopere cu un cearșaf mototolit trupul gol-pușcă, cuprins de o stranie și ridicolă, la urma urmei, pudoare. „Toate m-au cumpărat și eu le-am dat ce-am avut eu mai bun", își spunea părintele Bujor, uitându-se pe sub genele lăsate în jos, la femeile și fetele mari care treceau pe lângă el, bucuroase să se întâlnească în timpul „șpațirului" lor cu un popă atât de frumos; un popă cu ochi negri ca smoala (care cu ușurință te pot băga în păcat), cu barba toată mele, în mijlocul căreia răsărea, asemeni unui fruct dulce, gura senzuală și roșie.

*

„Nu știu ce-i cu frigul ăsta, părinte, spuse Sente, paracliserul. Parcă-i toamnă, așa-i de frig dimineața. Și dacă mă gândesc bine, anul ăsta nici n-a fost vară de-adevăratelea. La începutul lui iulie, o săptămână s-a mai arătat soarele, dar după aceea a fost tot înnorat. Mă credeți că toată vara n-am lăsat sfetărul de pe mine! S-a rugat nevastă-mea să i-l dau să-l spele. „Tu nu vezi că-i negru, zice, mă mir că nu ți-i urât să-l porți. Fii și tu mai gingaș. Când te-am văzut cu el duminică la biserică, zău că mi-a fost rușine, zice. Ce-o spune lumea, că te las să umbli oricum. Că nu te îngrijesc"... Sente spăla de zor dușumelele, iar părintele Munteanu avea grijă să-i schimbe din când în când apa din găleată. Sente era „cantor" la biserică de foarte mulți ani și mâna dreaptă a popii, femeia care avea grijă de curățenie se îmbolnăvise și, cum se apropiau sărbătorile, cei doi, popa și paracliserul, se apucaseră singuri să spele dușumelele bisericii. „Nu-i treabă chiar așa de ușoară nici asta, spuse Sente ridicându-se cu greu și încercând să-și îndrepte spatele. Abia dacă mă pot îndrepta". Mă lași pe mine să spăl în altar, spuse părintele Munteanu. Între timp te mai odihnești și dumneata, mai tragi din țigare, mai răsufli un pic. Nu-mi strică nici mie oleacă de mișcare"... „Nu vă las eu pe dumneavoastră, nici nu mă gândesc, spuse Sente și începu să frece cu și mai mult zel dușumelele. Nici nu avem de ce să ne grăbim. Până la Sfântă Mărie e timp destul"... „Am pus ștergătoarea s-o folosească oamenii înainte de a intra în biserică, da' degeaba. Mai bine n-o cumpăram", se plânse părintele. „Nu știu ce sat o fi și ăsta al nostru, dar nu-s oamenii bisericoși ca prin alte părți,

spuse Sente. Mă gândesc că și fețele bisericești care au fost înaintea dumneavoastră or fi fost de vină. N-au avut ei o fire care să-i atragă pe om, abia să apuce să deschidă ușa bisericii. S-a întâmplat să aibă fiecare câte un năravː unul a fost beutor, altul curvar, ori prea strângător, niciunul n-a fost cum trebuie". „Să-ți aduc mai bine peria ailaltă, spuse părintele Munteanu, care îl auzea nu știu pentru a câta oară pe Sente plângându-se de preoții care au fost înaintea lui. Are perii mai aspri, scoți mai ușor mizeria din dușumele cu ea"... „Cu asta sunt obișnuit, spuse Sente. E mai mică și o pot cuprinde mai ușor cu mâna... Ei, de-acuma, spuse el și se ridică îndreptându-și cu greu spatele, facem și noi un mic repaus, avem dreptul să tragem un fum, c-am frecat destul! Am să vă rog pe dumneavoastră, părinte, să-mi dați o țigare, căci eu le-am uitat pe ale mele acasă". Părintele îi întinse pachetul de țigări, Sente își șterse mâna udă de turul izmenelor și cu vârful degetelor, având grijă să nu le ude pe celelalte, își scoase o țigare din pachetul popii. „Sunt tare curios, spuse Sente, după ce se așeză pe prag și-și aprinse țigarea cu un amnar, dacă or nimeri mai bine cu muzica decât în alți ani. Nu cumva or păți și acuma, să întârzie muzicanții și să nu poată începe „ruga" din pricina lor. Anul trecut a fost păcat de cheltuială. Au venit cu trenul de cinci și până și-au pregătit instrumentele și au început a cânta, s-a făcut întuneric afară. Au cântat vreo două ceasuri și au și dat a spune că ei, gata, pleacă, au cântat destul pentru cât au fost plătiți... Să vedem anul ăsta dacă Petrică s-o descurca mai bine. S-ar fi dus la Dobra după muzicanții care au cântat anul trecut la Sintești. Niște copilandri, dar au știut toate cântările să le zică frumos și au stat până dimineața, nu s-au grăbit să plece. Au cerut cam mult, dar barem au meritat... «Mă,

Petrică, îi zic alaltăieri, să nu ne faci de ruşine şi să ne laşi fără muzică!». «N-avea grijă, să-mi spui ce vrei dumneata, dacă nu ţi-o place ce am să-ţi aduc!, zice. Ceva extra! Odată îi „ruga" în an!»... Nu ştiu ce fire am, spuse Sente şi aruncă chiştocul ţigării în iarba din faţa intrării – crescuse înaltă şi părintele avea de gând să găsească un om s-o cosească – dar mă credeţi că şi la vârsta mea, când aud o torogoată parcă mă furnică la tălpi! N-aveţi de unde mă cunoaşte, dar mie tare mi-au plăcut, cât am fost tânăr, petrecerile şi distracţiile! Cu mine au început şi s-au terminat „rugile". Eu am fost baza!... Şi acuma îmi place să ajut tineretul să îngrădească de jur împrejurul bisericii, să pregătească locul pentru serbare, să facă frumos. Mă iau copilandrii cu ei la pădure, după crengi, să avem cu ce îngrădi, şi, vă spun drept, mă apucă un fel de neastâmpăr, de parcă ar fi „ruga" mea, nu a lor. «Nu pricep de ce te-ai făcut tu „cantor", zice nevastă-mea către mine. Tu numai bisericos nu eşti, tu ai altă fire. De birtaş ai fi fost bun, nu de cantor! Unde îi veselie mare şi petrecere, acolo îi locul tău!» O avea şi ea dreptate, nu-i bag vină... Mi-au plăcut şi muierile, părinte, dar e secret mare, despre asta ea n-are cum să afle", spuse Sente, apoi se ghemui din nou şi începu să frece duşumeaua cu mai mult sârg, doar, doar, o reuşi să scoată murdăria din ea... „Nu cred, spuse părintele privind cerul înalt din pragul uşii, să avem anul ăsta o iarnă prea uşoară. Abia-i Sfântă Mărie şi păsările au şi început a pleca"... „Anul trecut, îşi aminti Sente, dacă a căzut un pic de neauă, la Crăciun. După aceea au fost geruri mari, pământul îngheţat bocnă, dar de nins n-a mai nins...

Şi, cu totul pe neaşteptate, în timp ce privea altarul împodobit cu sfinţi şi cu îngeri, părintele Munteanu simţi cum creşte în el o dorinţă vinovată... Căută să şi-o alunge,

să-şi îndrepte gândurile în altă parte, dar cu cât lupta cu mai multă îndârjire împotriva ei, cu atât dorința devenea din ce în ce mai puternică!... I-ar fi plăcut lui să se afle acum în altă parte şi acel loc foarte drag, spre care i se îndreptau cu atâta fervoare şi tainică bucurie gândurile, îl ispiti într-o asemenea măsură, încât întoarse ruşinat privirea de la altar. Chipul senin al Fecioarei Maria se întunecă şi el şi o blândă mustrare părea că i se citeşte în priviri... Tare i-ar fi plăcut părintelui Munteanu, prin urmare, să se afle la „Împăratul Traian" în clipa asta, să stea adică la masă împreună cu părintele Balintoni şi cu părintele Bujor! Să amestece cărțile cele flenduroase şi subțiate de atâta joc, şi să urmărească aproape cu uimire cum se potrivesc între ele, aşezându-se frumos unele peste altele, nu la întâmplare însă, ci conduse de un fel de voință implacabilă şi secretă, a cărei taină nu poate fi nicicând şi nicicum dezlegată... Părintele îşi iubea viciul – dintre toți trei jucătorii el fiind, cu adevărat, singurul pătimaş (să ne amintim că părintele Balintoni nu juca atât de dragul jocului, ei, cum am mai spus, stăpânit de dorința secretă de a câştiga atâta bănet încât să-şi poată cumpăra o vacă, iar părintele Bujor juca mai ales ca să facă praf şi pulbere banii spurcați ai nevesti-si). O mare bucurie îl cuprindea şi – lucru cu totul nepermis şi înspăimântător în acelaşi timp – ori de de câte ori se lăsa cuprins de patima jocului, i se părea că un înger, cu aripi mari şi atât de subțiri încât păreau a fi din cea mai fină mătase, cu părul lung până la pământ şi tot buclişoare blonde, se apleacă peste umărul lui, arătându-i, pe ascuns, cărțile cu care să joace, în astfel de momente era aproape convins că patima vine de la Dumnezeu; că era vorba, deci, de un năravîn care dracul nu-şi vârâse defel coada... Jucând cărți, părintele Munteanu simțea cum între

el şi Dumnezeu se realizează un fel de tainică legătură. Şi aşa şi trebuie să fie, îşi spunea, de vreme ce nebănuitele şi neştiutele lui căi sunt întotdeauna atât de legate de hazard şi de întâmplare! O mână nevăzută învârte roata norocului şi mâna asta, care face întotdeauna ce vrea şi cum vrea ea, n-ar putea, oare, să fie chiar mâna lui Dumnezeu?! E adevărat că uneori îngerul, în timp ce sta de veghe lângă el începea să-şi schimonosească în fel şi chip faţa albă ca smântână (şi cu doi bujori rozalii pe fiecare obraz); alteori scotea chiar limba (o limbă roşie şi ascuţită la vârf, dar, altfel, teribil de drăgălaşă) sau îi făcea cu ochiul (ochii îşi modificau şi ei culoarea şi din albastru se schimbau în verde, verdele acela năclăit şi tulbure al bălţilor adânci şi stătute). Numai îngerească nu putea fi considerată o astfel de purtare nerușinată! Din care pricină, se trezea pe neaşteptate cuprins de cea mai neagră şi mai cumplită remuşcare, părăsit fiind de Domnul a cărui mână atârnase atât de binevoitoare deasupra capului său... Îngerul dispărea şi el, cât ai bate din palme, totul se arăta a nu fi fost decât înşelătorie şi minciună. Începea să se afunde parcă într-un hău întunecat, în timp ce, în jurul lui, se lăsa întunericul de nepătruns...

Cam în aceeaşi perioadă în care părintele Munteanu trecea de la certitudinile cele mai înălţătoare (cu privire la patima sau viciul său) la cele mai îngrozitoare îndoieli, Goian instală, în odaia din fund a cârciumii, un fel de ruletă, copie, e adevărat cât se poate de rudimentară, a celei văzute de Luigi Italianul (după propria sa mărturisire) într-un vestit oraş de pe ţărmul Mediteranei... Pe o masă rotundă de brad, Luigi făcu tot felul de semne, la început cu creta, apoi, ca să se păstreze bine (mai ales că jucătorii, ori de câte ori pierdeau, le ştergeau furioşi cu dosul palmei), cu o vopsea

specială de culoare roşie. Masa era prevăzută cu un ax la mijloc, în jurul căruia se învârtea o roată cu spiţe subţiri („Italianul" o luase de la un cărucior şi o vopsise în verde). În primele zile, se jucă mai mult pe ţigări, noua invenţie a Italianului stârnind, cum era şi de aşteptat, o oarecare neîncredere. Apoi începu să se joace pe bani, nu prea mulţi e adevărat, dar ceva bănişori tot se puteau câştiga, sau bineînţeles, pierde... Măsuţa îl entuziasmă şi-l cuceri din primul moment pe părintele Munteanu. El i se dărui cu tot sufletul; cărţile de joc, flenduroase şi murdare, fură uitate şi roata cea capricioasă – care se oprea unde voia ea, fără să-i pese de nimeni şi de nimic! – îl subjugă într-o asemenea măsură, încât o visa ziua şi noaptea, o vedea învârtindu-se fără răgaz, deveni robul ei împătimit. Odaia, cel puţin aşa i se păru părintelui – se umplu cu îngeri care arătau cu degetul pătrăţelul exact unde să se oprească, îngeri cu părul roşu şi cu nişte ochi mari ca nişte ocheane, intervenind în joc cu nonşalanţa cu care zeii se amestecau, în faimoasele epopei homerice, în luptele dintre greci şi atenieni. Îngerii, cu timpul, umplură odaia, şi cu cât erau mai mulţi cu atât erau mai plini de bunăvoinţă!... Părintele căuta să fie atent la pătrăţelul indicat de degetele lor trandafirii, străvezii şi lungi – aşa cum sunt, de obicei, degetele îngerilor... Ar fi vrut să ştie, însă, dacă îngerii aceştia, atât de binevoitori, i se arătau doar lui, sau părintele Balintoni şi părintele Bujor se bucurau şi ei de aleasa lor tovărăşie. O întrebare, în acest sens, ar fi fost lipsită de noimă, fără îndoială: amândoi popii ar fi negat cu îndârjire ajutorul ceresc: „Noi nu avem nimic de ascuns, noi jucăm cu cărţile pe faţă: dacă pierdem, ori câştigăm, asta-i pe cinstitele, părinte. Nu şi-a băgat niciun înger, ori mai ştiu eu cine, aripa, de altfel nici nu pricepem bine ce vrei

să spui, ar fi zis ei amândoi într-un glas, mai mult ca sigur. Iar dacă, în ciuda tuturor protestelor, el ar fi continuat să-i descoase, ei ar fi fost în stare să ajungă până acolo, încât să nege îngerilor orice fel de dumnezeire. Îi ştia mult prea prinşi de cele lumeşti ca să se lase cu adevărat tulburaţi de apariţia divină a acestora. Ba mai mult, cârcotaşi cum erau, ar fi început să dea din colţ în colţ, încercând să aducă îngerilor tot felul de învinuiri şi critici nedrepte: ba că s-a făcut prea mare strâmtoare din pricina aripilor lor, ba că tot arătând aşa, spre un pătrăţel sau altul, îngerii mai mult îi încurcă decât îi ajută... Ceea ce nu puteau ei să înţeleagă – şi de aici venea toată încâlceala – era acel mister de nepătruns care patrona, de fapt, jocul, legile tainice şi ascunse ale hazardului şi ale întâmplării, la care, numai gândindu-se, părintele Munteanu se cutremura din creştet până în tălpi, legi pe care, în nopţile lui fără somn, încerca zadarnic şi fără nicio şansă de izbândă să le dezlege. Şi chiar dacă îngerii s-ar fi arătat deopotrivă şi părintelui Balintoni sau părintelui Bujor, aceştia s-ar fi grăbit să-i transforme în nişte aghiotanţi ai lor: „Cum să fac, oare, să câştig?" ar fi întrebat părintele Balintoni. „Cum să fac, să pierd?" ar fi întrebat la rândul său părintele Bujor, iar îngerii, al căror ajutor era mult mai subtil – după cum putea să-şi dea seama foarte bine părintele Munteanu – ar fi clătinat cu mâhnire din cap, de îndată ce le-ar fi fost dar să audă nişte întrebări atât de grosolane... Mult nu mai era până vineri, când adunaţi în jurul ruletei lui Luigi Italianul, îngerii şi cei doi preoţi (cel de la Românești şi cel de la Crivina) vor urmări cu sufletul la gură roata cea atât de capricioasă a norocului. Şi iată că Sente, fără să cunoască în vreun fel gândurile popii şi fără să ştie (nimeni din sat nu ştia încă) cum îşi petrecea el ziua de vineri, în

odaia din dos de la „Împăratul Traian", începu să povestească despre fețele bisericești de dinaintea lui. „Nu s-au nimerit să fie așa ca dumneavoastră, părinte –, spunea el în timp ce freca de zor dușumelele – om liniștit și așezat, la casa lui; n-a fost unul care să nu aibă câte un năravˮ. Nici n-au stat mult, un an-doi, și cum au venit, așa au și plecat. Și asta nu de-acuma, de când mă știu! Mă credeți că a fost la noi un popă, taica mi-a povestit de el, eu nu l-am prins, care a folosit la cuminecătură țuică în loc de vin. Și încă din cea prefiptă, de șaizeci de grade! După cuminecătură în ziua de Paști, ieșeau oamenii din biserică pe două cărări. L-a chemat vlădica la el, să-l certe, dacă a auzit așa o întâmplare de necrezut. «Așa ceva nu se poate, părinte, ar fi spus vlădica. Vinul, și nu țuica, e sângele Domnului, ai făcut o greșeală, zice, de neiertat. «Ba că eu am făcut și s-a putut», ar fi spus popa și atunci vlădica s-a supărat și l-ar fi dat afară din cinul preoțesc... Fel de fel de oameni pătimași, dar nu cred eu să existe patimă mai rea decât beutura. Fură mintea omului, îl face neomˮ... „Mai sunt și alte patimi tot așa de rele, spuse părintele Munteanu mai mult ca să-l încerce pe Sente, să vadă ce zice. Ce, parcă jocurile de cărți și alte jocuri de noroc sunt mai bune? Îl lasă pe om gol-pușcă. Rămâne pe drumuri și fără un șfanț în buzunar, am văzut și din ăștiaˮ, adăugă el și se făcu roșu la chip de tulburare. Se retrase într-un colț mai întunecat al altarului, să nu-l vadă Sente. Cel mai pornit părea a fi acesta împotriva patimii băuturii, așa că nu luă în seamă tulburarea și nici cuvintele părintelui. „Am prins și eu pe unul din popii cam beutori, să nu le spun altfel, căci nu șade frumos să vorbești cine știe cum despre un obraz preoțesc, începu el să povestească. Eram pe timpul acela un copilandru și umblam prin pădure să-mi caut un lemn,

să-mi fac o codorișcă. Asta s-a întâmplat chiar în joia ori în vinerea mare, nu mai țin bine minte, destul că Paștele cădea peste vreo două zile. Și cu cine credeți că mă întâlnesc unde era pădurea mai deasă și mai întunecoasă, umblând pe două cărări, și ținându-se de un copac, să nu cadă? Cu părintele Boldea care, săracu', a avut așa multă răchie în el, încât nici nu m-a recunoscut. Și încep eu să-l cert, așa și pe dincolo, «părinte, duminică îi Paștele și dumneavoastră, mă iertați»... «Când o fi și drăconiul ăsta?» zice el și chiar atunci s-a împiedicat și-a căzut într-o groapă, de nu s-a mai putut ridica; abia am putut eu să-l pun pe picioare. Avea vreo optzeci de kile, pe puțin; țin minte că nu mi-a fost ușor, m-am chinuit mult cu el ca să-l pot duce acasă. Mai mult în spate l-am dus, eram tânăr și aveam putere pe timpul acela. Mă ținea de după gât, parcă-l văd, cânta Prohodul și mă săruta în ceafă!... Nu vă supărați pe mine, părinte, că vă povestesc prostiile astea, dacă nu v-aș ști ce om sunteți, n-aș avea curajul acela, dacă nu v-aș cunoaște cât sunteți de curat și nedat la rele. Și așa-i și bine, omul să n-aibă patimi", spuse Sente și părintele Munteanu se tulbură și mai tare. O puternică dorință de a se spovedi, de a mărturisi adevărul, de a spune și altora patima vinovată de care era stăpânit și din ghearele căreia nu putea să scape, i se trezi în suflet. „Și eu sunt păcătos, îi spuse el lui Sente cu o voce înecată pe care nici el nu și-o recunoscu. Nu sunt curat ca lacrima", spuse. Sente însă nici nu-l ascultă, mult prea ocupat de dușumelele lui, ca să fie atent la vorbele lui, bâlbâite. „Ce m-o fi apucat, își spuse apoi părintele Munteanu supărat pe propria-i limbuție, să mă bag singur în gura satului?" „Nimeni nu-i în fața Domnului curat ca lacrima", adăugă el cu o ipocrită evlavie și cu solemnitatea cu care ținea duminica predicile

în biserică. Sente continua încă să fie neatent la ceea ce spune. Istovit, se așeză pe pragul de la altar. Și-ar fi aprins el o țigare, dar știa că-i interzis să fumezi în casa Domnului. „Dacă tot am făcut focul în sobă, spuse el, n-ar strica să frigem niște cucuruz. Ia uitați-vă ce jar s-a făcut! Mă reped eu, să aduc măcar vreo doi-trei de gust. Păcat să-l lăsăm să se treacă degeaba." Părintele Munteanu simți cum tulburarea de care fusese cuprins cu o clipă în urmă se destramă, așa cum se risipește fumul într-o zi însorită de primăvară. „Uite să zicem, spuse el și dădu mustrător din cap, c-ai furat din holda altuia. Poți să-mi spui a câta poruncă îi asta? întrebă el în timp ce îngerii din altar îl priveau surâzători, aidoma celor de la „Împăratul Traian". „Nu știu, părinte, spuse cu nepăsare Sente. Au trecut ani de când am fost la școală și între timp am uitat poruncile". „Nu-i bine", spuse părintele și de data asta i se păru că unul din îngerii bucălați din altar își încrețește ușor buzele roșii ca sângele și-i face, plin de bunăvoință, cu ochiul.

GHERAN

1

În ultimul timp Gheran avea din ce în ce mai des de-a face cu poliţia, aşa că se obişnuise cu odăile murdare şi igrasioase, în care zăceau de-a valma borfaşii şi ţigănimea oraşului, se obişnuise cu purtarea dispreţuitoare şi brutală a ofiţerilor de serviciu, cuprinşi de o acută antipatie de cum îl vedeau. O singură dată, în faţa unui ofiţer tânăr, mai puţin ostil decât ceilalţi, Gheran îşi dădu drumul la gură şi începu să-i povestească ce se petrece de fapt cu el. Din ce pricină, adică, toate încercările lui de a înghiţi săbii erau tot mai des sortite eşecului şi cum se întâmpla că, în faţa mulţimii aţâţate, care aştepta cu sufletul la gură spectacolul promis, nu găsea o altă alternativă decât să dea bir cu fugiţii, dovedindu-se a fi, din pricina asta, un mare mincinos; unul din cei ce promit marea cu sarea şi până la urmă nu se ţin de cuvânt; un fel de escroc, gata să fugă cu banii celor păcăliţi. Urmărit de furia îndreptăţită a acestora şi prins de cele mai multe ori... Toate luau însă o astfel de întorsătură, – precizase Gheran

– aproape fără voia lui. Nici prin gând nu-i trecea – la început de tot – să-i înșele pe spectatorii adunați; de fiecare dată era aproape sigur c-o să-i reușească la fel ca altădată, c-o să poată, deci, înghiți săbii din nou! O făcuse doar în viața lui de atâtea ori, să ne amintim timpurile, nu tocmai îndepărtate, când el era renumitul „El Hakim", de la circul „Piccolini", știut și stimat de o lume întreagă – sabia cea strălucitoare, vârându-și-o până la prăsele pe grumaz, uimind și îngrozind sute și sute de spectatori!... Întotdeauna pornea așadar la drum, cu cele mai bune intenții. Avea însă grijă să-și pună pălăria lângă el și târgoveții – care voiau, el nu obliga pe nimeni – mai aruncau din când în când în ea câte un bănuț. Zgomotul bănuțului azvârlit în pălărie constituia, însă, mai curând un fel de stimulent! De-acuma cetățenii au plătit, își spunea, ca să vadă cum înghiți tu săbiile, fă-le și lor o bucurie, nu te lăsa rugat! Avea nevoie însă de o scurtă încălzire, o sabie nu se poate înghiți cât ai bate din palme, trupul trebuia să se obișnuiască, să fie într-adevăr pregătit să înghită sabia, să fie pregătit s-o primească! Așa că, la început de tot, ține în fața celor adunați un mic discurs, povestindu-le foarte amănunțit, ce și cum o să facă, „Priviți sabia asta, le spune, luați-o și pipăiți-o, să vedeți și voi cât e de ascuțită. Să vă convingeți singuri că la mijloc nu se află niciun fel de înșelătorie". El nu-i sfătuiește, însă, pe onorații spectatori – își continua el expunerea – să-i urmeze exemplul; nu cumva, adică, să se apuce să și-o vâre și ei pe gât, pentru că există pericolul să rămână fără beregată... Fetele tinere, mai ales, sunt cele mai curioase; iau sabia și o întorc pe toate părțile, nu le vine să creadă că un lucru atât de ascuțit și de periculos poate fi într-adevăr înghițit. Îi încearcă tăișul cu degetele lor fine și dau din cap pline de neîncredere. „Dați-mi-o înapoi, domnișoară, se roagă

Gheran de ele, nu cumva să vă tăiați mânuțele, cu așa ceva nu-i bine să umblați dumneavoastră". Câte o glumă nu strică, prin urmare, și el glumește cu ele, în felul ăsta, întotdeauna, iar fetele, cu obrajii ca para, lasă privirile în pământ și-i întind speriate și fâstâcite sabia înapoi. Folosea și acuma, deci, vechile clenciuri și găselnițe, spunea aceleași glume și dădea aceleași explicații ca odinioară; regia, ca să spunem așa, era aceeași; lipsea numai punctul final și desigur cel mai important dintre toate: înghițirea săbiei. Și oamenii râdeau la fel ca altădată la vechile glume, urmăreau cu sufletul la gură explicațiile, devenind însă tot mai nerăbdători; voiau să vadă – doar pentru asta se adunaseră, pentru asta își dăduseră obolul, aruncând câte un bănuț în pălărie – cum înghite Gheran sabia! Nu mai aveau ochi decât pentru sabie, nu-și mai desprindeau privirea de la ea, sabia exercitând asupra lor o miraculoasă atracție. Haide odată, spuneau privirile lor rugătoare, nu ne mai face să așteptăm atât, nu te lăsa așa de mult rugat! Pe măsură ce vorbea, simțea cum crește în el convingerea că o să-i reușească și că nu în mod zadarnic s-a strâns mulțimea împrejurul lui. „Simțeam, domnule ofițer, îi mărturisi el polițistului, cum curajul urcă în mine, așa cum urcă seva în rădăcinile copacilor, aveam chiar impresia că plesneam de atâta curaj!" Și în acele momente de supremă surescitare, Gheran vâră sabia într-o găleată cu petrol, îi dă foc, și, așa aprinsă, începe s-o învârtească în toate părțile! Am să izbutesc, își spune sieși Gheran, fiți fără grijă, dragii mei, o să-mi reușească!" Spectacolul se prelungește însă nepermis de mult. „Las-o în plata Domnului, începe vreunul mai rău de gură să strige, c-ai învârtit-o destul, ne-ai și amețit la cap cu ea. Înghite-o odată s-o vedem și pe asta!" De-acuma coarda e atât de întinsă, încât e gata să

plesnească; lui Gheran nu-i mai rămâne decât un singur lucru de făcut: să înghită într-adevăr sabia! Și această foarte bruscă trecere, acest pas pe care el trebuie să-l facă acuma, în mod cu totul neașteptat și surprinzător, simte că nu-i în stare să-l facă! E ca și cum ar trebui să sari peste o prăpastie: ți-ai făcut avânt, ai luat aer în piept, ți-ai încordat mușchii și deodată hăul cel adânc se lărgește neînchipuit de mult și tu nu mai ești în stare să sari! Exaltarea de care fusese cuprins, învârtind sabia aprinsă pe deasupra capului, dispare ca prin farmec, și ceea ce rămâne nu e decât un zaț sălciu și foarte negru la culoare; ceea ce rămâne nu-i decât o rece și înfricoșătoare luciditate, imaginea jalnică a propriei lui neputințe! Ochii i se umplu cu lacrimi de furie și de durere, fălcile i se încleștează!

Cercul în jurul lui se strânge tot mai mult, tensiunea în rândurile spectatorilor crește, ei fiind convinși, în parte, că spectacolul promis o să se țină totuși. Gheran încearcă, în schimb, un ultim subterfugiu: „Faceți loc, le spune el cu o voce plângăreață, dacă stați așa de înghesuiți n-o să vederi nimic". Oamenii se dau un pas înapoi, ascultându-l, și se uită fix la sabie. „Ia-ți sabia și vâră-ți-o odată pe gât!" urcă un glas tainic din străfundurile lui Gheran, dar e o voce mai curând batjocoritoare și ironică, o voce care știe foarte bine cât de caraghios și inutil e un asemenea îndemn, adresat unui om care, de-acuma, nu are altceva în gând decât cum să facă s-o șteargă mai repede; cum să-i deruteze pe „spectatori", ca aceștia să nu observe dispariția lui. Cu o voce răgușită, dă să le explice încă o dată cum o să înghită sabia, dar oamenii nu mai vor să-i asculte pălăvrăgeala: „Ne-am săturat de vorbele taie, ca de mere acre, strigă ei. Taci din gură și înghite-o odată, nu te mai lăuda. Ni s-a urât să tot așteptăm și tu nimica!"

încep să se agite, supărați și nemulțumiți, și Gheran simte cum îi cuprinde frica. „Ce să fac? se întreabă el. Unde să mă duc? Cum să scap de ei!?" Apoi îi vine o idee salvatoare: vâră repede sabia în găleata cu petrol și brusc se face întuneric de jur împrejur. Orbiți de lumină, spectatorii se obișnuiesc greu cu bezna care s-a lăsat. „Și în întunericul acela, ce altceva aș putea să fac, domnule ofițer, își întreabă Gheran interlocutorul, decar să mă fac nevăzut?" Și, într-adevăr, i se întâmplă, câteodată, să scape destul de ușor: are norocul s-o cotească pe vreo ulicioară mai lăturalnică, să pătrundă într-un coridor întunecos unde să-și piardă urma. Nu-i de felul lui prea îndemânatic însă, și, de cele mai multe ori, urmăritorii reușesc foarte repede să-l prindă... „Dacă văd ei ca nu spun nimic, și nici nu încerc să mă apăr în vreun fel, se mai potolesc și lasă în plata Domnului", spuse Gheran. „Nu-s ei vinovați" spuse polițistul și se uită drept în ochii lui, cu o privire scrutătoare și în același timp dură, care-l făcu pe înghiți torul de săbii să regrete spovedania făcută. „Nu-i nimeni vinovat în afară de tine, spuse el și își ridică privirea, uitându-se pe deasupra capului lui, la portretul regelui de pe perete. De ce să învinovățești pe alții – adăugă zâmbind prietenos și uitându-se la el drept în ochi – de propria ta neputință?... De ce nu-ți cauți altă meserie adăugă, zâmbindu-i în continuare lui Gheran, dacă să înghiți săbii nu mai ești în stare?... Uite cum îți tremură mâinile!" spuse ofițerul și arătă spre mâinile lui care îi tremurau într-adevăr, așezate cuminți pe genunchi. „Voi, circarii, spuse el, și-și privi unghiile frumos rotunjite, de la o vreme, după câte știu eu, vă adunați pe lângă casă; n-o să vă scălâmbăiați toată viața. E adevărat că dumneata ești încă tânăr, dar dacă nu mai ești în stare să faci drăcovenia cu

înghițitul săbiilor, cine ce vină are? Fă-ți un rost și renunță să mai înșeli oamenii prin târguri, ascultă-mă ce-ți spun, dacă nu vrei să ajungi rău de tot", fu de părere ofițerul și iar îi zâmbi, voind probabil să-și mascheze enervarea reală de care era cuprins.

Ne-am forma o imagine desigur greșită dacă ni i-am închipui pe toți polițiștii, cu care lui Gheran îi fu dat să ajungă în contact, la fel de dispuși să-i asculte „spovedania", dând dovadă de o înțelegere și o răbdare asemănătoare celei ce i-o arătase tânărul ofițer. Gheran se temea, nu atât de cei ce strigau și urlau la el – atitudinea acestora, lipsită de orice echivoc, era mult mai ușor de suportat, – ci de ceilalți, mulți și ei la număr spre surprinderea lui, cei ce îi arătau un asemenea dispreț superior, încât nici nu catadicseau să stea de vorbă cu el (sau să-l certe în vreun fel), dar care, de fapt, îl urau mult mai mult și în asemenea măsură, încât ar fi făcut orice ca stirpea lui să dispară de pe pământ. De obicei aceștia erau niște bărbați zdraveni, cu uniformele întotdeauna încheiate reglementar la toți nasturii, gata să plesnească pe trupul lor vânjos și robust, cu pulpele groase și musculoase, bine strânse în cizmele atât de lustruite încât puteai „să-ți faci mustața în ele", cu mersul apăsat și sigur, și cu gesturi precise și exacte. Pe aceștia numai gândul că pot exista pe lume oameni ca Gheran, ființe fără căpătâi și care fac în mod cu totul inutil umbră pământului, îi îngrețoșa; se întorceau acasă, la familiile lor, la copii și la nevasta la care țineau ca la ochii din cap „cu stomacul întors pe dos".

„Ce bine-i de tine, draga mea – puteai auzi pe unul și pe altul spunându-i nevestei, în timp ce ea, iubitoare și plină de devotament, tocmai îl ajuta să-și scoată cizmele –

stai acasă cu copiii şi nu vezi ceea ce mi-i mie dat să văd în fiecare zi!... Astăzi ne-a venit unul care ştii ce face? Adună oamenii şi le promite că o să înghită săbii! Ia banii, îi vâră în buzunar şi apoi pe-aici ţi-e drumul, se face nevăzut cu bani cu tot. Păi, pe unul ca ăsta, să nu te cruceşti că-l mai rabdă pământul?!"

Gheran ajunse să-i cunoască din ce în ce mai bine pe poliţişti. La început ei îi apăruseră ca o masă nediferenţiată şi compactă – de vină era, desigur, şi uniforma care îi nivela apoi „contactele" lui, tot mai dese, cu oamenii legii, îi înlesniră o cunoaştere mai profundă: descoperi cu uimire cât de puţin semănau între ei, ce distanţă uriaşă era de la unul la altul, cât de mare era mai ales diferenţa de la o „categorie" de poliţişti la altă categorie!

Primii şi cei mai des întâlniţi erau cei ce aparţineau prototipului aşa-zis clasic; e vorba, după cum probabil poate ghici oricine, despre „omul de la poliţie", brutal şi grosolan, congestionat la faţă şi de o apăsată vulgaritate: „dintr-o bucată", poliţistul cu pricina nu ştie să umble cu mănuşi. „Cu mine nu-ţi merge, îşi începe el de obicei peroraţia. Ţi-ai găsit naşul, aşa să ştii! Te fac eu să te saturi să mai umbli cu cioara vopsită! Înghiţitor de săbii hai? Câte zile ai să ai tu, n-ai să mai pui mâna pe ce nu-i al tău. Ani mai învăţat noi minte şi pe alţii, mai ceva, nu eşti tu primul! Te aduc eu pe drumul cel drept, fii fără grijă! Banul trebuie muncit, trebuie câştigat cu sudoarea frunţii, ca să ştii să-l preţuieşti. Adică unul să muncească şi altul să umble numai aşa, cu celaina (adică să umble cu înşelătoria). Noi, ce crezi tu că păzim?! De ce suntem noi puşi aicea?! De ce mâncăm pâinea de la Stat?! De ce mă aflu eu la poliţie, să mă scobesc în nas, sau

de ce? Să stau cu fundul pe scaun, ca între timp tu și alții ca tine să vă puteți face de cap? Să promită oamenilor că înghit săbii și mai știu eu ce fac, numai așa, ca să-și poată băga mâna în buzunarul lor?! Să vină unul ca tine, un pârlit, și să ia ce-i al meu, banul câștigat cu sudoarea frunții?! Uite popa, nu e popa, în doi timpi și trei mișcări! Așa vrei tu, așa ți-ar place ție?"... Furia, de altfel sinceră, a unor astfel de polițiști, se consuma rapid, semănând mai curând cu un foc de paie în grabă aprins și repede stins. Maniheiști prin structură și prin vocație, pentru aceștia totul era cât se poate de simplu: pe de o parte erau oamenii legii, a căror permanentă grijă este să se facă dreptate și legea să fie respectată, iar pe de altă parte, era infractorul, prins și dat pe mâna poliției, un ticălos care trebuie scărmănat bine, ca să se învețe minte! Pentru aceștia, toți cei aduși la poliție, dintr-o pricină sau alta, sunt o apă și un pământ, reprezentând, de fapt, însăși ideea abstractă de infracțiune! Dacă ar fi fost întrebați, de pildă, cum arată înghițitorul de săbii, la cinci minute după „eliberarea" acestuia, ar fi dat nedumeriți din umeri.

Oamenii nu seamănă, în general, unii cu alții și polițiștii cu atât mai puțin! Gheran avea grijă să se ferească îndeosebi de polițiștii „curioși", cei care, de cum îl vedeau, mureau de nerăbdare să afle cât mai multe lucruri despre meseria de înghițitor de săbii, suferind de o indiscreție aproape femeiască și teribil de stânjenitoare... Aceștia erau mai ales băieți veniți de la țară; în ciuda hainei îmbrăcate, rămâneau cu o curiozitate tipic țărănească, moștenită din moși strămoși. Or, nu există o altă meserie care ar fi putut să le trezească mai aprig curiozitatea decât cea de înghițitor de săbii! („La poliție – povesteau ei și se scărpinau în cap, întâlnești fel de fel de oameni. Rămâi cu gura căscată, așa

niște mutre vezi. Nici nu-ți vine a crede!") Cea dintâi clipă de stupefacție trece însă repede și întrebările începeau să curgă cu duiumul asupra capului lui Gheran. Astfel, polițistul cel curios voia să afle mai întâi de toate dacă înghițitorul de săbii își chiar vâră sabia în el, sau la mijloc se află cumva, totuși, vreo înșelătorie. El, de pildă, – recunoștea plin de umilință omul legii – n-ar fi în stare să-și atingă cu sabia, fără să se taie, nici măcar cerul gurii, barem s-o bage până la buric! Mă tot întreb, spunea el stupefiat, cum de reușești să ți-o vâri pe esofag?! Mai degrabă – spunea apoi, frământându-se neliniștit pe scaun – mi-am închipuit c-o fi vorba de o sabie specială: una care să se facă mică de tot, când ți-o bagi în gură, să rămână numai atâtica!... Meșterită dintr-un fel de lame care se strâng, și care intră unele în altele, așa ca paharele de apă pentru excursie", spunea polițistul, căutând să-și imagineze cât mai exact o sabie cu ajutorul căreia să fie înșelați oamenii... Curiozitatea lor îmbrăca cele mai neașteptate forme: se întâmpla ca polițiștii să se roage de Gheran să-i lase să-i pipăie burta – ca să vadă dacă e la fel făcut ca ceilalți oameni. Iar unul dintre ei ajunsese până acolo, încât îl puse să-și lase jos pantalonii, să se convingă cu ochii lui că nu ascunde în ei vreun rudiment de coadă. Puse chiar mâna pe membrul viril al lui Gheran, și fu de-a dreptul uimit constatând că-l are la fel ca toți bărbații!... Să-i mai amintim pe cei pe care meseria de înghițitor de săbii îi înfuria peste măsură, incapabili – și prin aceasta se asemănau, totuși, cu cei din categoria anterioară, – să facă vreo deosebire între un individ care înghite într-adevăr săbii, aflat deci în perimetrul legalității, și un altul care se laudă numai că le înghite (cum ar fi Gheran) și care ia, deci, banii spectatorilor pe degeaba.

Aceştia nu pe infractor îl urau, de fapt, ci pe circar, pe omul care înghite săbii, considerând meseria acestuia de o scandaloasă şi nepermisă inutilitate. „Ştii unde i-aş trimite eu pe ăştia ca voi?" întreba un astfel de poliţist uitându-se la Gheran cu o ură declarată şi făţişă. „La piatră, mă, la carieră, să spargă piatră cu târnăcopul, acolo i-aş trimite! Să se înveţe şi ei cu greul, să nu creadă cumva, că tot ce zboară se şi mănâncă! Să afle că viaţa nu-i chiar atât de uşoară cum îşi închipuie ei... Uită-te numai la mâinile tale – îi spusese odată unul dintre ei, arătând spre mâinile lui Gheran care se odihneau respectuoase pe genunchi – şi vezi cât sunt de nemuncite. Pune-le lângă ale mele şi-ai să-ţi dai seama de diferenţă", îl îndemnă omul legii şi Gheran îşi puse mâinile lui înguste, şi delicate cu degete lungi, lângă pumnii ca nişte ciocane, mari, roşii şi cu pielea aspră de vânt, ai poliţaiului. „Asta e mână muncită, aşa să ştii tu, îi spunea poliţistul şi-şi desfăcea pumnii, întindea spre Gheran ambele palme, să le poată vedea mai bine. De copil au fost obişnuite cu munca", adăuga el, apoi continua să-i arate pe larg deosebirile dintre ei amândoi: pe de o parte o fiinţă muncitoare, de nădejde, serioasă, obişnuită cu greutăţile, iar pe de altă parte, un fel de fluturaş, o haidaleră plimbăreaţă, bun de pus să adoarmă copiii, un pârlit de înghiţitor de săbii! „Meserii şi meserii", spunea apoi poliţistul şi cădea brusc pe gânduri; îşi sprijinea capul în pumnul uriaş şi se uita cu nişte ochi somnoroşi la Gheran. „Tu ţi-ai ales-o pe cea de înghiţitor de săbii – spunea el şi căsca, de-acuma vădit plictisit, şi se uita cu o nețărmurită milă la Gheran – iar eu mi-am ales-o pe cea de poliţist. E, ca să spun aşa, o mică diferenţă!" adăuga el cât se poate de mulţumit.

„O splendoare de timp", își spuse Gheran vârându-și mâinile înghețate în buzunarele rupte. Cerul era de un albastru străveziu, parcă ar fi fost de sticlă. Pe măsură ce se depărta de sediul poliției, unde fusese „reținut peste noapte, Gheran simțea cum orice gând neplăcut se îndepărtează de el. Și ceea ce rămâne e doar frumusețea limpede a dimineții de iarnă. E adevărat că umezeala care pătrunsese prin bocancii lui scâlciați îl mai trezi puțin la realitate aducându-l, atât la propriu cât și la figurat, cu picioarele pe pământ. Totuși nu poți să nu te bucuri ascultând râcâitul lopeților de lemn făcând pârtii prin zăpadă, sau uitându-te pe ferestrele mari ale restaurantului „Dacia", la domnii care, liniștiți și la căldură, își beau cafeaua de dimineață! Poți schimba chiar câteva vorbe cu femeile care mătură zăpada în fața cinematografului, înfofolite, roșii la față, și cu nasul mare ieșind în evidență de sub basmalele lor groase. Înainte de a-l „umfla" și de a-l duce la poliție, Gheran n-a prea avut vreme să vadă orașul; și cum se află în el pentru întâia oară, face un fel de inspecție generală, căscând gura la vitrine sau privind, mut de admirație, sfinții de pe pereții bisericilor. În mod special îl impresionează clădirea impunătoare a primăriei, cu ferestrele uriașe și cu statuia „Soldatului necunoscut" în fața ei.

În noaptea petrecută la poliție, Gheran luase o hotărâre cât se poate de importantă și de decisivă pentru el: aceea ca, cel puțin până la primăvară, să-și ia „un mic concediu" și să renunțe, pe timpul iernii, la meseria lui de înghițitor de săbii. „Închidem șandramaua", își spuse și gândul că o vreme nimeni n-o să mai alerge după el ca să-i ceară banii înapoi, că se va sfârși de asemenea și cu neplăcutele „reținеri" la sediul poliției, îl umplu de o foarte mare mulțumire și satisfacție. Se simțea ca un elev care pleacă în vacanță: vesel și cu inima ușoară. „O bucată de pâine – își spuse, privind globurile

strălucitoare dintr-o vitrină și uriașul Moș Crăciun care se uita la el, făcându-i parcă semn cu ochiul – câștigăm noi și fără să înghițim săbii!"

Era ceasul la care se deschideau, în general, magazinele. Se auzea peste tot zgomot de obloane trase. În dosul tejghelelor, vânzătorii își ocupau zgribuliți locurile, cu obrajii roșu din pricina gerului și tropăind din picioare în așteptarea cumpărătorilor. Gheran intră într-o dugheană unde se vindeau vopsele „Gallus. O sobă de tuci trona în mijlocul prăvăliei și un băiețandru, cu o claie de păr roșu (părul acestuia aducând foarte bine cu un fel de reclamă vie privind calitatea specială a vopselelor vândute) sufla de zor în foc, chinuindu-se să-l aprindă. Gheran îl dădu cu multă blândețe la o parte și, așezând aschiile în sobiță după o anumită orânduială, lemnele se aprinseră și începură să ardă cu pocnete vesele.

Pe peretele din fund al dughenii se afla o oglindă! Uitându-se în ea, lui Gheran îi fu greu să se recunoască în bărbatul tras la față, neras, cu ochii injectați de nesomn, cu pardesiul murdar și cârpit pe alocuri (nepotrivit pentru timp de iarnă), cu pălăria boțită în vârful capului, cu bocancii scâlciați, într-un cuvânt îi fu greu să creadă că vagabondul care se uita din oglindă speriat la el era una și aceeași persoană cu el însuși, ființă ce se afla, de altfel, într-o foarte luminoasă dispoziție sufletească! Pe deasupra, talpa de la bocancul stâng s-a desprins, iar pardesiul avea, chiar în dreptul inimii, o gaură cât un bănuț de mare, pricinuită de un muc de țigară – cine știe ce vagabond își stinsese țigarea de pardesiul lui. „Mi-ar place teribil, îi spuse vânzătorului cu părul roșu, un fular de mătase cu motive turcești!" și se uită în oglindă, încercând să-și închipuie cum ar arăta

un asemenea fular, înfăşurat în jurul gâtului său subţire. Vânzătorul îi aruncă o privire încărcată de cea mai veselă ironie. „Ai dreptate, spuse Gheran şi întoarse spatele oglinzii. Ce-i lipseşte chelului, nu-i aşa, tichie de mărgăritar! Numai că – îi spuse el roşcovanului şi se uită plin de îngăduinţă la el, aşa cum te uiţi la unul nevârstnic, netrecut prin viaţă şi care nu ştie bine cum stau lucrurile pe lumea asta – aşa-i omul făcut. Cât trăieşte, tot timpul îşi doreşte câte ceva. Ba una, ba alta", mai spuse şi părăsi dugheana însoţit de un tropăit vesel: roşcovanul sărea de pe un picior pe altul, să-şi mai încălzească un pic picioarele înghemţate.

Dădu peste o străduţă liniştită şi începu să ia la rând casele, întrebând peste tot dacă nu sunt niscaiva lemne de tăiat. La a cincea poartă la care îşi încercă norocul, găsi, în sfârşit, ceea ce căuta. „Ai picat tocmai la ţanc, îi spuse femeia care-i deschisese. Taman acum mă gândeam, îi explică ea, că bărbatul meu a plecat azi-dimineaţă şi nu mi-a lăsat niciun lemn tăiat. Or eu sunt bolnavă, spuse femeia, sufăr de inimă, n-am voie să mă ostenesc prea mult".

Coborî în pivniţă. Înainte de a se apuca de lucru, îşi aprinse o ţigară şi o fumă până la capăt, tacticos, privind prin ferestruică – geamurile erau sparte şi pătrundea frigul prin ele – la rarii trecători; nu le vedea decât picioarele, încălţate în ghete sau bocanci călduroşi, făcând să scârţâie zăpada sub tălpile lor. Munca asta, trasul la ferăstrău, îi convenea foarte mult lui Gheran: nu-ţi dă prea multă bătaie de cap şi în timp ce o faci gândurile pot să alerge unde vor ele, slobode şi neîngrădite de nimic! Privind rumeguşul care se cernea la picioarele lui, asemeni unei ninsori zgrunţuroase şi aspre, Gheran îşi aduse aminte de o poveste auzită de el în cine ştie ce împrejurări, plină

de tâlc însă, dacă te gândeai bine. Se arăta, în povestea cu pricina, cum într-o casă de oameni sărmani au intrat într-o seară doi moșnegi rebegiți de frig și frânți de oboseală. Și în casa aceea nu se afla nimic alta de mâncare decât o pâine din rumeguș, pe care gospodina o pusese în cuptor de cu seară, ca să-și mintă copiii cu ea. Dacă s-or trezi peste noapte, să aibă ce le arăta. Și femeia fu cât se poate de întristată: nu avea nimic cu ce să-și cinstească oaspeții. „Scoate ce ai în cuptor ar fi spus atunci unul din bătrânei, și femeia, rușinată, a deschis ușa cuptorului. Și, ce să vezi, în locul turtiței din rumeguș se afla în cuptor o pâine frumos rumenită, albă și mare cât roata la car!... Gheran se aplecă și luă în palmele amândouă rumegușul cel aspru la pipăit care răspândea în jur un miros acru și pătrunzător. Rumegușul rămâne rumeguș, își spuse el cu îndărătnicie și cu furie aproape, și i se păru că între rumegușul ținut în palme – aspru, uscat și cu miros înțepător – și el însuși, un înghițitor de săbii, care nu mai era bun de nimic, se poate stabili o foarte potrivită asemănare. Apoi firea lui cea fericită, optimismul său nesăbuit, dar în același timp atât de viu, încât nimeni și nimic n-ar fi putut să-l zăgăzuiască în vreun fel, ieși și de data asta triumfător. Și începu să fie întru totul convins de cele ce se spuneau în povestea aceea naivă și copilăroasă. Ar fi putut chiar să jure, dacă l-ar fi pus cineva, că turtița din apă cu rumeguș s-a transformat până la urmă în pâine! Era atât de sigur că s-a întâmplat așa, și nu altfel, încât simți chiar mirosul pâinii calde și proaspete, scoasă din cuptor, și începu să tragă la fierăstrău cu și mai mult entuziasm, cât pe-aci să-i sară acestuia toți dinții. „De ce nu s-ar transforma și rumegușul în făină de grâu; de ce ar trebui să rămână în vecii vecilor rumeguș?

se întrebă el nedumerit. Să nu existe, oare, nicio speranţă şi nicio lumină în lume? Atunci ce rost mai are să trăim, să facem umbră pământului ăstuia?!"... Nu, el ştia foarte bine că atât speranţa, cât şi bucuria există, şi nici chiar un ins în situaţia lui – un înghiţitor de săbii care nu mai e în stare de nimic – nu are dreptul să renunţe la ele! „Să fim mulţumiţi că ne rabdă pământul", îşi spuse Gheran lui însuşi, uitându-se la rumeguşul care se aşternea, asemeni unui nisip foarte fin, la picioarele lui. „Nu-i puţin lucru", îşi mai spuse în timp ce trăgea la fierăstrău plin de ardoare. Şi asemenea exaltare îl cuprinse în beciul cel întunecos, încât începu să tremure din tot trupul. Un fel de bucurie de-a dreptul prostească! Cel mai tare îi tremurau mâinile şi, din pricina tremurului, ferăstrăul o luă razna, ondulându-se în fel şi chip, vibrând parcă în concordanţă cu tremurul cel nestăpânit al trupului său, al mâinilor incapabile să-l mai ţină în frâu. Din pricina ondulaţiilor la care era supus, ferăstrăul scotea nişte sunete prelungi şi cu totul neaşteptate, începu să cânte, de fapt, spre marea surpriză a celui ce-l mânuia... Cânta, oare, într-adevăr ferăstrăul, sau sufletul lui Gheran era cel care cânta, umplându-se cu seva cea dulce a speranţei, amintindu-şi întâmplarea cu turtiţa de rumeguş: cum se transformase acea turtită muiată în apă (e adevărat că femeia avusese grijă să adauge şi un pumn de sare ca să aibă şi ea un gust) într-un colac de grâu curat din care moşneagul, călătorul cel misterios, rupsese plin de bunăvoinţă. Şi cum femeia, bucuroasă, îşi trezise din somn copiii flămânzi, ca să le dea să mănânce. Gheran îşi luă mâinile de pe ferăstrău, dar, spre marea sa uimire, ferăstrăul continuă singur să taie lemne, scoţând sunetele

acelea ciudate care semănau atât de bine cu un cântec şi împrăştiind de jur împrejur o ninsoare fină de rumeguş.

Într-o dimineaţă de început de aprilie, în timp ce-l aştepta pe domnul Cimpoca în librăria căruia lucrase ca vânzător în timpul iernii, să se reîntoarcă de la Timişoara – singur şi zgribulit de frig pe peronul gării – Gheran înţelese că de-acuma traiul lui liniştit şi lipsit de griji se apropia de sfârşit. Va începe să umble iarăşi hai-hui prin lumea largă? Va înghiţi din nou săbii, huiduit de mulţime prin pieţele publice? Poate că nu, poate că am să găsesc altceva, cine ştie ce-o să-mi mai treacă prin cap! îşi spuse el, jucându-se, capricios şi în acelaşi timp plin de încredere, cu propriul său destin... Ce anume va face, Gheran într-adevăr nu ştia deocamdată; totul era însă, ca să spunem aşa, pregătit, – nu se primenise oare şi pământul de cu iarnă ca să primească sămânţa ce va încolţi, va creşte şi va da rod? – nu-i rămânea decât să aştepte şi să aibă răbdare... În lumina tulbure a zorilor, plopii se conturau negri, dincolo de linia ferată, pe dealurile care se aflau în preajmă, şi ramurile lor, lipsite de sevă, se loveau unele de altele cu zgomote seci şi neliniştitoare, de parcă ar fi încercat să implore cerul, nelimpezit încă de ceţurile nopţii, înalt şi capricios. Cereau lumină şi căldură copacii şi Gheran îşi întoarse privirea de la ei, să nu se întristeze prea tare, văzându-i.

Înainte de a răsări soarele, cerul se făcu roşu la orizont; şinele căii ferate se înroşiră şi ele: drepte, de parcă ar fi fost trase cu echerul, pierzându-se în depărtarea tulbure.

Un copil se juca încercând să se țină în echilibru pe șinele însângerate. „Fii atent, tată! striga copilul bucuros către tatăl său. Fii atent ce bine pot să merg!" „Teribil. M-ai făcut praf", spuse tatăl distrat și plictisit; apoi veni trenul și Gheran îl ajută pe domnul Cimpoca să coboare bagajele aduse. Toate pachetele și pachețelele fură transportate cu birja. Străbătură cu ea orașul cuprins de febra și vuietul specific celor dintâi zile de primăvară – susurau streșinile, un vânt călduț și blând ridica pulpanele pardesielor ori rostogolea pe trotuarul ud pălăriile...

Tot timpul drumului, Gheran fu atent la sârmele de telegraf de pe margine, de pe care cădeau din când în când picături de apă – peste noapte plouase, abia spre dimineață cerul se înseninase –, mici picături clipocitoare strălucind ca niște mărgăritare în lumina dimineții. Păsări într-o continuă vânzoleală, încercau să umble de-a lungul firelor alunecoase și ude; în cădere se prindeau cu ghearele de ele, apoi își luau zborul abandonându-le cu nepăsare... Gheran își aminti, făcând o foarte firească apropiere de copilul de la gară: la fel încercase și el să-și țină echilibrul pe șinele muiate parcă în sânge, cu mâinile desfăcute larg în lături, cu trupul subțirel aplecându-i-se ba într-o parte, ba în alta, în căutarea unui echilibru precar și de scurtă durată.

A doua zi vântul se înteți. Gheran se uita pe fereastră cum încerca să smulgă rufele prinse în clame pe sârmele din curte. Cearșafurile se zbăteau în toate părțile, ca niște aripi uriașe, sub izbiturile capricioase ale vântului. Reuși chiar să smulgă o cămașă albă și-o purtă fără milă prin noroiul din curte. „Mai bine ar fi să le întindem în pod", fu de părere doamna Cimpoca, și-l rugă pe Gheran să-i prindă niște sârme pe care să poată întinde rufele. „Acolo sunt scutite

de vânt şi de ploaie", adăugă ea cât se poate de grijulie... Cu multă atenţie Gheran prinse sârmele, alcătuind cele mai încrucişate şi mai fanteziste trasee. Avu grijă să fie bine întinse şi le proba cu mâna înainte de a le fixa definitiv. Îi plăcea să le vadă vibrând ca nişte corzi groase de contrabas. Meşteri toată după-amiaza la ele. Pe la orele şase începu să se lase întunericul şi el încă nu reuşise să lege toate sârmele: podul casei era destul de mare şi trebuia folosit fiecare colţişor. În lumina sângerie a amurgului, sârmele străluceau la fel ca şinele liniei ferate pe care băieţelul acela slăbuţ încercase să meargă, ţinându-şi cu greu echilibrul. Zbârnâiau în fel şi chip, aşa cum zbârnâie sârmele de telegraf când îţi apropii urechea de ele purtând mesaje tainice şi necunoscute, de la un capăt la celălalt al pământului. Gheran le privea şi înţelese în sfârşit de ce pusese atâta zel să le lege. Se făcu, aşadar, lumină, şi fostul înghiţitor de săbii îşi văzu viitorul profilându-i-se cu o nesperată claritate în faţă: Îşi va schimba meseria, va începe să meargă pe sârmă! În dulce balans, într-un spectaculos şi impresionant echilibru, se va afla el undeva sus, pe sârma cea bine întinsă, încercând aerul cu mâinile la fel ca zburătoarele, la fel ca păsările cerului!

Deasupra liniei ferate, la o anumită distanţă de gară, trecea o pasarelă care lega oraşul de un mic cartier izolat de restul târgului. În zorii zilei, la ceasul când pasarela era mai puţin folosită, Gheran se căţăra pe marginea ei îngustă, şi, ţinându-şi la început cu greu echilibrul, reuşea să meargă de la un capăt la celălalt. Se simţea minunat acolo sus, bătând aerul cu amândouă mâinile, trăgând în piept mireasma florilor – de-acuma venise luna mai şi cireşii şi prunii de pe dealurile din jur erau toţi înfloriţi.

Se aşeza, să se odihnească puţin, pe bordura îngustă a pasarelei, uitându-se fericit la trenurile personale sau de marfă care se pierdeau în depărtarea fumurie. Îşi ştergea mâinile transpirate de maioul năclăit de sudoare şi îşi aprindea o ţigare. Îşi simţea trupul uşor, atât de uşor, încât i se părea că ar fi putut să zboare cu el fără prea multă greutate... Continua să meargă pe bordura cea îngustă a pasarelei până când simţea că picioarele încep să-i tremure, nemaiascultându-l. Cobora atunci şi se întorcea la librărie, înviorat fiind de zilnicul şi atât de matinalul antrenament.

Dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui, putea fi văzut străbătând oraşul în pas alergător, îmbrăcat într-un trening albastru; se întâlnea cu cei ce se întorceau de la gară, inşi ce călătoriseră toată noaptea cu trenul; frânţi de oboseală, nerăbdători să ajungă cât mai repede acasă, aceştia nici nu-l băgau în seamă.

Apoi pasarela fu schimbată cu bordura, mai înaltă şi de asemenea, mai îngustă, a unui pod aflat la periferia oraşului. Un pod nu prea umblat, aşa că Gheran se putea antrena în voie, fără să fie stingherit în vreun fel. Dedesubt curgeau apele învolburate ale râului şi în lumina puternică a soarelui în amurg (Gheran îşi schimbase orele de antrenament: se exersa, de obicei, după-amiaza între orele cinci şi şase), umbra sa, mult alungită, se întindea peste râu, deasupra apelor tulburi. Soarele apunea şi umbra dispărea; rămânea doar sus, pe bordura înaltă a podului, silueta lui Gheran, aflată tot timpul într-un echilibru nestabil, bătând cu mâinile aerul, la fel ca băieţelul de pe linia ferată. Erau exerciţii care îi solicitau mult atenţia, cerându-i calm şi siguranţă; apoi, după o perioadă de timp, începu să se antreneze direct pe sârmă...

2

— Până la urmă toate s-au rânduit altfel decât ar fi trebuit să se rânduiască. Iar noi acuma vorbim mai mult așa, să nu tăcem, căci de schimbat nu mai avem ce schimba. Așa i-a fost ei norocul, așa i-a fost scris să n-aibă parte de fericire pe pământ.

— V-aș spune eu de ce s-au întâmplat toate cum s-au întâmplat și să știți că așa-i cum vă spun eu și nu altfel: din neștiința, din nepriceperea vieții! Ea n-a fost umblată prin lume, să știe să se ferească, să spună: asta nu-i bine și de lucrul ăsta trebuie să am grijă să nu mă ating! Știți voi cum e floarea când e abia îmbobocită? E destul să bată o dată vântul și o și răpune.

— I-a ieșit în cale un om care n-ar fi trebuit să-i iasă, spuse Persida, și ea nu s-a dat la o parte, nu s-a ferit din calea lui drept în brațele lui s-a aruncat, de parcă i-ar fi furat cineva mințile, de parcă n-ar mai fi fost cu ele întregi! De ce s-au petrecut lucrurile așa și nu altminteri, cine, rogu-vă, ar putea să-mi spună? De ce nu a lăsat ochii în pământ de cum l-a văzut, de ce drept la el în ochi s-a uitat și drept spre el a mers, fără să stea o clipită pe gânduri. Stai mă, să-și fi spus mai întâi și întâi că nu-i bine ce fac! Să nu mă grăbesc prea tare, că-i rău de mine. Or ea nici vorbă să facă așa. Cu ochii închiși s-a dus spre prăpastie și nimeni n-a mai putut-o opri în loc. Asta-i!

— Tot ce a făcut ea numai din milă a făcut, ascultați-mă pe mine ce vă spun. Dar mai bine i-ar fi fost milă de ea. Vorba proverbului, îmi pare rău de tine, dar de mine îmi pare mai rău. Numai că ea aici a greșit cel mai tare: că n-a avut grijă de ea defel.

— Cine ne-o fi pus, oare, să mergem în ziua aia la târg, spuse Nușca, mai bine ar fi fost să fi rămas acasă! Și mult n-a lipsit nici să nu ne ducem!... Când m-am trezit, mi s-a părut mie că dinspre Coșava se arată a fi un pic de nor. „Mira-m-aș să nu ne prindă ploaia", i-am spus domnișoarei. „Cum să plouă, zice ea, nu vezi cât poate fi de frumos! Pripește soarele, parcă-i vară!"... Voia cu orice preț să meargă la târg, a început ea să-mi povestească, pentru că dorește să-și cumpere o rochie nouă de mătase. Se apropie zilele de vară, ori ea nu are nicio rochie mai ușoară care să fie potrivită când or veni căldurile mari..." „Trebuie să mă îngrijesc, zice, nu pot umbla îmbrăcată oricum!... I-am adus aminte că are o rochie galbenă cu flori albastre, numai potrivită, dar nici n-a vrut să audă de ea. „N-ai văzut cât e de decolorată, zice, să n-o văd! N-aș mai purta-o pentru nimic în lume!"... Așa că ne-am urcat amândouă în căruță și am plecat la târg...

Tot timpul drumului, domnișoara s-a gândit numai la rochia ei. Mi-a spus ce fel de culoare o să aibă și ce fel de guleraș o să-i pună. „O și văd parcă exact cum o să arate zice. O am foarte precis înaintea ochilor. În schimb va fi destul de greu să găsesc o croitoreasă care să fie într-adevăr pricepută. Una care să aibă și puțină imaginație. Vreau ca rochia să arate puțin mai fantezistă, să fie ieșită din comun! Or, unde poți găsi astăzi pe cineva care să se pricepă, poți să-mi spui?"

Am ajuns la Făget și am început să luăm la rând prăvăliile și să căutăm mătasea pe care și-o dorea pentru rochie domnișoara. „Arată-mi-o pe aia și pe aia", le spunea ea vânzătorilor, iar aceștia o ascultau, coborau de pe rafturi mătăsurile cerute de ea. Se uita la ele, îndrepta sulul spre

fereastră ca să poată vedea mai bine culoarea, apoi îl întindea înapoi vânzătorului, nemulțumită ori de culoare ori de material. „Nu-i ceea ce caut eu, le spunea mâhnită, îmi pare rău că v-am făcut deranj".

Mătasea pe care și-o dorea ea am găsit-o într-o prăvălie mai dosnică de la marginea orașului. „Cum poți cere atât de puțin pe o asemenea splendoare?! – l-a întrebat pe vânzător, care la început nici n-a înțeles bine ce spune. – Am să-ți dau un preț dublu, nu vreau să te înșel și să-ți pară rău după aceea că mi-ai dat-o prea ieftin. Vreau să fie o rochie care să-mi poarte noroc", i-a mai spus. Vânzătorul nu știa ce să creadă, vorbește serios sau își bate joc de el. „Nu se poate, a spus el, după ce a stat și s-a gândit puțin. Prețurile eu le fac și cât am cerut atâta și face, eu nu mă tocmesc. Nu pot să vă iau mai mult decât îi prețul ei. Niciun ban în plus, sau în minus.

— Nu știu dacă n-ai uitat, spuse Persida, dar m-am întâlnit și eu cu voi amândouă. Domnișoara căuta niște mărgele care să i se potrivească, zicea ea, cu rochia pe care și-a cumpărat-o. Își pusese la gât un șirag din cele verzi și se uita într-o oglinjoară, să vadă dacă îi stă bine cu ele. Era înghesuială, oamenii se împingeau unii pe alții și se călcau pe picioare. Se uitau la domnișoara cum își încearcă mărgelele și se minunau cât poate fi de frumoasă. „Nu mai stăm mult, i-am spus. De târguit, nu avem ce să târguim, așa că plecăm acasă. Dacă vreți să vă întoarceți și dumneavoastră cu noi, puteți, că mai avem un loc în căruță. Poți veni și tu, Nușco. Ne strângem un pic și-ți facem și ție loc. Dacă mai stăm o jumătate de ceas și ne întoarcem acasă... Al meu s-a dus până la Curiac să cumpere niște căpestre la cai. Acuș trebuie să se

întoarcă". „Eu aș mai sta, a spus atunci domnișoara, n-am la ce să mă grăbesc. Nici puiul târgului nu mi l-am luat până acuma, a spus ea veselă. Semăn cu mama, a mai spus, căci și ei tare i-au plăcut în tinerețea ei târgurile" „De frumos e frumos, nu pot spune, numai că s-a adunat parcă lume prea multă și-i un picuț prea cald. Ce-o fi în august, dacă acuma pripește soarele așa". „Nu știu ce să fac cu mărgelele, m-a întrebat atunci domnișoara, să le iau ori ba?" „Luați-le, domnișoară, am îndemnat-o eu. Sunteți tânără și vă stă bine cu ele, puteți purta orice". „Sunt de sticlă, n-au nicio valoare, a spus domnișoara și a început să râdă din nou. Dar de frumoase-s frumoase, așa că de ce nu le-aș cumpăra", a mai spus și a scos banii din poșetă să plătească mărgelele, apoi a venit al meu cu căpăstrul și-am plecat acasă.

— Ne-am mai plimbat o vreme prin târg. Am lăsat-o pe domnișoara singură și eu l-am ajutat pe taica să ducă până la locul unde aveam noi căruța un sac cu ovăz. El a fost operat de hernie și i-a spus doctorul să aibă grijă să nu ridice greutăți prea mari. M-am întors în târg, dar un timp n-am reușit să dau de domnișoara. Mă întâlneam cu oameni de pe la noi și-i întrebam de ea. Unii îmi spuneau c-au văzut-o și-mi spuneau unde, îmi arătau cu mâna; se uita la o tarabă cu turtițe, ziceau ei, voia să-și cumpere puiul târgului – și eu repede alergam spre locul acela, dar ia-o pe domnișoara dacă ai de unde nici vorbă s-o găsesc! Nu cred să fi trecut pe aici, își da cu părerea un alt om din sat, eu am văzut-o, uite cam pe acolo, și-mi arăta un loc care se afla chiar la celălalt capăt al târgului. Zadarnic alergam în toate părțile, nici urmă de domnișoară, de parcă ar fi intrat în pământ și așa m-am speriat de tare că mi-a venit să plâng. „Nu plânge tu, nu fi proastă" mi-a spus Ana lui Chiș, dacă m-a văzut că am ochii

plini de lacrimi. „Domnișoara trebuie să fie la ringhișpiluri, acolo am văzut-o eu acum un sfert de ceas. Se uită și ea la omul ăla, mi-a spus Ana lui Chiș. E și ea curioasă". „Care om?" am întrebat-o eu. „Unul care a întins o sârmă, sus de tot – un capăt l-a legat de un coș de casă, iar celălalt capăt de un stâlp de telegraf, dintr-o parte a uliței până în cealaltă parte. S-a adunat lumea ca la urs să-l vadă cum umblă pe sârmă. Stau toți cu gura căscată și se minunează, nu le vine a crede".

— Se urcase el pe un scaun, își aminti Cornel care fusese și el de față, să-l vadă lumea mai bine, și le spunea oamenilor cum o să fie când o să umble pe sârmă: le arăta cât de întinsă-i sârma și la ce distanță de pământ se află. Vorbea, vorbea, dar să înceapă să umble pe ea, așa cum a promis, nici gând. „Nu te mai lăuda atât, au început să strige oamenii. Suntem și noi curioși să vedem, căci de vorbărie fără rost suntem sătui până peste cap!..." Domnișoara sta așa, mai la o parte, parcă o văd. S-a apropiat, după un timp, și s-a așezat în față de tot; iar el vorbea, vorbea și se uita la ea. „N-aș putea spune că nu-i periculos, turuia el întruna. Se poate întâmpla ca sârma să nu fie destul de bine întinsă, ori cine știe, să fie veche și coaptă și sub greutate să se rupă. Vă dați seama ce nenorociri se pot întâmpla. E destul numai o mică neatenție. În ce mă privește, spunea el, mie nu mi-e frică defel, n-o fac pentru prima dată, mă știe o lume, o țară întreagă m-a văzut și m-a admirat!" Vorbea, vorbea, dar să se uree și să umble pe sârmă după cum a promis, nici gând. Și atunci lumea și-a pierdut răbdarea. Unii au început să-l fluiere, alții să-l huiduie, s-a făcut o hărmălaie mare. El s-a tras mai către stâlp, dacă a văzut ce se întâmplă, și se uita tot timpul la domnișoara, de parcă ar fi așteptat de la ea cine știe

ce ajutor. Nenorocul lui a fost că printre oamenii adunați acolo s-a aflat și unul Bimbu – era el mecanic de locomotivă și de la Luncani de felul lui, bătăuș mare și vestit, ce să vă mai spun, îl știți și voi. N-a existat un târg, la care el să nu se ia la bătaie cu cineva! „Eu nu-s omul acela pe care să-l prostești tu, a strigat Bimbu, roșu la față de mânios ce era. Urcă-te odată pe sârmă. Și cât poți tu de repede, că n-am timp, mă grăbesc foarte tare". Când a auzit cum se răstește la el, Gheran (parcă așa îl chema, dacă țin eu bine minte) s-a făcut ca varul la obraz și a dat să-și facă loc, a încercat adică să fugă. Bimbu atât a așteptat. Într-un minut l-a și ajuns, i-a înfipt o mână în beregată și a început să-l scuture. „Nici nu discut, s-a răstit la el, acuma să te urci! Nici nu vreau să aud nimica! Să taci din gură, să nu scoți o vorbă că-ți crăp capul. Praful se alege din tine".

— Iar el se uita la mine, de parcă numai cu singură aș fi putut să-i vin în ajutor! Or, cum să-l ajut, când toți cei adunați acolo erau împotriva lui? Nu-i mințise oare, nu-i dusese cu vorba promițându-le marea și sarea?! Vedeam de jur-împrejur numai fețe întărâtate, mânioase, chipuri pline de ură! „Dă-i peste fleancă, Bimbule, învață-l minte să mai prostească lumea și altă dată", am auzit un glas de femeie strigând în spatele meu, Bimbu ezita încă, nu știa ce să facă, să-l lovească sau nu. Îl zgâlțâia cu putere și urla la el, acoperindu-l de ocări. De frică eram aproape paralizată, apoi m-am uitat un timp în ochii celui ce-mi implora din priviri ajutorul – ce caraghios, mi-am spus, să te rogi tocmai de o femeie să te ajute! – și eu totul pe neașteptate frica a început să se destrame, să se risipească și în același timp am simțit o imensă milă. Brusc, ochii mi s-au umplut

de lacrimi! „Lăsați-l, am strigat, dar se pare că nimeni nu m-a auzit. Și chiar în clipa în care am strigat eu, fochistul cel întunecat la chip l-a lovit cu pumnul lui uriaș peste obraz și atunci mi-am acoperit fața cu amândouă mâinile să nu mai văd. „A fugit, a scăpat!" am auzit pe cineva strigând... Reușise, într-adevăr, să-și facă loc și alerga, împiedicându-se din când în când, spre călușeii aflați în repaus. „N-ai luat-o bine, unde fugi așa?!" i-am strigat eu, fără să am șansa, bineînțeles, ca el să mă audă. Negriciosul a început să alerge după el, urmat de mulțimea întărâtată. Se învârteau cu toții în jurul călușeilor, cu Gheran în frunte. Și pe măsură ce alergau, distanța dintre fochist și Gheran se micșora. Cineva, în mod intenționat probabil, a dat drumul la călușei și lumea s-a retras speriată, nu cumva s-o lovească lanțurile și scaunele care se învârteau goale, fără oameni. Gheran s-a trântit la pământ dând dovadă de o prezență de spirit la care nu mă așteptam; singur fochistul, pentru moment complet derutat, a rămas în bătaia, din ce în ce mai vertiginoasă, a caruselului gol. Un scaun l-a lovit drept în piept și l-a trântit la pământ. Lovitura l-a întărâtat și l-a înfuriat și mai mult. S-a ridicat înjurând de jos – „ți-arăt eu ție, nenorocitule, dai tu acum de dracu" – a început să spună scrâșnind din dinți și, mai mult în patru labe, ca să se ferească de scaunele care continuau să se învârtească pe deasupra capului său, s-a apropiat de Gheran care sta ghemuit și înfricoșat, neîndrăznind să se miște. Fochistul l-a tras de sub carusel, l-a luat de picioare și l-a purtat așa, cu capul în jos. Capul lui Gheran se bălăbănea în toate părțile pe iarba uscată și aspră, călcată de picioarele mulțimii, printre chiștocuri de țigară și hârtii murdare. Apoi și-a înfipt din nou mâna în pieptul lui Gheran și l-a săltat în

picioare. I-a periat, în bătaie de joc, hainele mototolite, murdare, cu intenția de a da la o parte scaieții și iarba. Dar cu totul pe neașteptate a început să-l lovească cu pumnii peste față și cu o asemenea furie și violență, încât râsetele s-au curmat brusc și mulțimea a început să se uite la ei speriată. Îl lovea mai ales peste cap și, sub loviturile foarte rapide și dese, Gheran și-a pierdut echilibrul și a căzut. A căzut în genunchi, într-o poziție dintre cele mai stranii, de parcă s-ar fi rugat, cu fața descoperită, ridicată spre agresorul lui; de data asta pumnul acestuia a căzut în plin obraz și din nasul zdrobit al celui lovit au început să curgă șiroaie de sânge; de durere, Gheran s-a chircit la pământ, și celălalt parcă atât a așteptat, lovea cu și mai multă furie, cu picioarele și cu pumnii, fără să se uite, orbește, pe unde apuca; n-a mai râs nimeni, lumea de-acuma înfricoșată, s-a împrăștiat, răspândindu-se în toate părțile. Când m-am uitat în jurul meu, am văzut că nu mai era nimeni. Eu, însă, nu vroiam să plec! Năucită, mă uitam la Gheran și la cel care continua să-l lovească fără cruțare și era ca într-un coșmar totul: aș fi vrut să strig, de pildă, și nu eram în stare, aș fi vrut să alerg spre ei, dar, cine știe din ce pricină, nu puteam să mă mișc din loc! După un timp se pare că bruta a obosit și ea: a încetat să-l mai lovească pe Gheran și, transpirată și cu ochii roșii, s-a uitat la mine, apoi brusc s-a întors pe călcâie și a luat-o la fugă în direcția gării.

Așa că am rămas doar noi doi, eu și cu Gheran, iar undeva, în spatele lui, era caruselul, învârtindu-se fără răgaz și cu scaunele goale. L-am văzut ridicându-se cu multă greutate de jos: Drept în picioare, clătinându-se ușor și uitându-se la mine, cu aceeași privire de animal hăituit care îmi umplea sufletul de o milă nețărmurită! Hainele îi

erau pline de praf şi mototolite, buza de jos îi era ruptă şi din ea curgea sânge, ochiul stâng îl avea umflat şi vânăt. Cred că nici nu era în stare să vadă bine cu el. S-a îndreptat împleticindu-se spre mine şi, când a ajuns foarte aproape, mi s-a părut că din nou se clatină uşor, că e gata să cadă. Nu l-am lăsat, l-am prins în braţe, silindu-l să rămână în picioare. Apoi l-am cuprins strâns şi ceea ce am simţit în clipele acelea nu mai era milă, cum aş fi putut crede, şi cum am şi crezut la început, ci o mare, o neţărmurită dragoste. Plângeam, şi lacrimile mi se amestecau cu sângele lui: sărate la fel ca sângele erau ele, lacrimile. Amândoi simţeam acelaşi lucru: nu numai durere, ci şi bucurie, amestecate amândouă, încât nu puteam să le despărţim una de cealaltă... Sângele continua să-i curgă pe obraz, nu aveam cu ce să i-l şterg şi atunci mi-am desfăcut părul şi i l-am şters cu el. Simţeam că nimeni nu a avut vreodată mai multă nevoie de ajutorul meu! Ce altceva mi-aş fi putut dori? Toate s-au întâmplat exact aşa cum ar fi trebuit să se întâmple...

L-am ajutat să facă primii paşi sprijinindu-se de mine. Am văzut-o pe Nuşca stând la marginea drumului şi aşteptându-mă. „ Vino şi mă ajută", i-am spus fetei şi atunci ea s-a apropiat. „Unde vreţi să mergem cu el, domnişoară!" m-a întrebat speriată Nuşca.

„N-ai de ce te teme", îi spuse într-o bună zi domnişoara Ana lui Gheran. „Urcă-te pe sârmă şi umblă!"... Cuvintele ei semănau perfect cu cele ce i se spuseseră neajutoratului din Biblie – şi nu se sculase acesta din morţi şi începuse să umble? –, dar Gheran care nu auzise în viaţa lui de cele ce se povesteau în cartea sfântă, nu avea cum să observe asemănarea. El făcu însă

la fel ca predecesorul său, nu se abătu de la vorbele ce i se spuseseră, stăpânit fiind de o credință oarbă – pentru că, între timp, nefericitul de el, se îndrăgostise până peste cap de domnișoara Ana! – și, într-adevăr, izbuti să meargă pe sârmă. Bineînțeles că nu totul se petrecu la fel ca în povestea străveche, dintr-o dată și cât ai bate din palme: la început Gheran reuși să facă doar doi, trei pași, pe sârma cea bine întinsă – și aceia tremurători și nesiguri. De câteva ori, nu putem ascunde acest amănunt, își pierdu chiar echilibru. Sârma nu era întinsă la o distanță prea mare de pământ, fiind vorba doar de niște simple exerciții de antrenament. Căzând, se juli la un genunchi, așa că accidentul trecu fără să fie băgat în seamă. Și poate că și-ar fi pierdut iarăși curajul, dar domnișoara Ana, fiind de o extraordinară perseverență, i-a spus pentru a doua oară să umble pe sârmă, îndemnându-l să nu-i fie frică, și din nou Gheran, cu sufletul străfulgerat de dragoste, cu inima cuprinsă de flăcările celei mai învolburate iubiri, reuși să facă ceea ce îi spusese ea, ajungând, de data asta, să meargă până la jumătatea sârmei! Era o dimineață mohorâtă de toamnă târzie, umedă și friguroasă. „Aș fi putut merge până la capăt, îi spuse el domnișoarei Ana, dacă n-ar fi fost o zi atât de păcătoasă. Umezeala m-a pătruns până la oase, îmi simt picioarele înțepenite de frig"... Iar într-o zi frumoasă de la sfârșitul lui octombrie – cu un soare strălucitor care transforma fiecare copac într-o flacără aprinsă și cu un cer de un albastru atât de adânc și de intens, încât te dureau ochii uitându-te la el – Gheran, cu mâinile amândouă larg desfăcute, cu întregul trup cuprins de o maximă concentrare, reuși să parcurgă întreaga sârmă de la un capăt la celălalt! Fu atât de

răscolit de marele său succes, încât i se încleștară fălcile și, mai multe ore în șir, nu fu în stare să scoată o vorbă. Doar privirile lui, încărcate de o recunoștință mută, precum și de nețărmurită iubire, nu reușeau să se desprindă de pe chipul frumos al domnișoarei Ana.

Apoi Gheran trecu prin cele mai cumplite chinuri: teama că domnișoara Ana îl va părăsi, lăsându-l din nou pradă îndoielii, nesiguranței și singurătății, începu să-i tulbure nopțile. Sentimentul că tot ceea ce i se întâmpla, prezența miraculoasă a acestei fete tinere care îl iubea, nu putea fi de lungă durată, că toate se vor sfârși în foarte scurt timp, îl chinuia peste măsură. „Da, își spunea el cu amărăciune, nimic nu-i făcut să dureze, cine știe ce ne aduce ziua de mâine..." Domnișoara Ana, în schimb, era mirată și nedumerită, neînțelegând neliniștea lui „Cum să-l fac să înțeleagă – se întreba ea că mă simt într-adevăr fericită alături de el, netulburată nici de cea mai îndepărtată umbră de părere de rău". Viața pe care el o obligase s-o ducă – unde erau frumoasele zile ale tinerei învățătoare de odinioară! – era însă lipsită de dulcea pace a căminului, aspră și teribil de obositoare. Dar când cu succesele sale legate de mersul pe sârmă, Gheran cutreiera orașele dând mici reprezentații în piețele publice, în zilele de târg. (Începu să cunoască, el, huiduitul și alergatul de peste tot, bucuria succesului, aplauzele și admirația mulțimii.) O astfel de viață nu era făcută – Gheran își dădea seama de acest lucru – pentru o ființă gingașă ca domnișoara Ana. Chipul i se ofilea de la o zi la alta, ochii ei minunați își pierdeau parcă din strălucire. Ea îl liniștea tot timpul, spunându-i că e fericită și că nu are nevoie de nimic. „Și dimineața când te trezești aproape înghețată – o întreba

el – tremurând în vagoane murdare de clasa treia, atunci cum te simți? „Fericită", îi răspundea ea, privindu-l plină de încredere drept în ochi. „Iar în sălile de așteptare – continua el cu întrebările – neîncălzite sau cu sobe care afumă și răspândesc în jur un miros greu de mangal, tot fericită ești?" „Tot", îi răspundea ea, fără să clipească. „Și în camerele de hotel igrasioase, cu prosoape și cu ligheane murdare, cu ploșnițe pe cuvertură și cu gândaci care mișună prin întuneric pe dușumelele murdare?" întreba el din nou. „Tot fericită", îi răspundea ea imperturbabil. „Dar în cârciumile supraaglomerate în care se mănâncă în fugă și cu paltonul pe spate, pentru că o fereastră e spartă și trage curentul, iar mâncărurile, ce au mai rămas din zilele trecute, sunt de neatins: supa sleită, papricașul afumat, pâinea atât de tare încât poți sparge capul cuiva cu ea"... o întreba el și răspunsul ei era mereu același, orice întrebare i-ar fi pus, pentru că domnișoara Ana era neclintită în dragostea ei. „Dar, își aminti el, când ni s-au terminat toți banii și timp de două zile a trebuit să ne mulțumim numai cu pâine uscată? Și când în diminețile umede și friguroase, ne adăposteam prin gări, în vagoane trase pe linii lăturalnice așteptând să se facă ziuă și să răsară soarele? Sau când..." Ea însă îl oprea, îi închidea gura cu mâna ei albă și subțire. „Și atunci, și atunci", spunea ea repede, căutând într-un fel să pună capăt frământărilor lui... Și între timp Gheran continua să umble pe sârmă. Oamenii îl priveau cu interes, ba s-ar putea spune, cu sufletul la gură, chiar dacă se mai găseau și dintre cei care mai șușoteau pe la colțuri. Ceea ce nu-i chiar așa de mirare, de vreme ce, după cum bine se știe, cârcotași se găsesc pretutindeni și întotdeauna, inși care abia apucă să găsească vreun motiv pentru a strâmba

din nas... Unii găseau, de pildă, că sârma fiind întinsă la o distanță de pământ aproximativ mică, cel ce umblă pe ea nu se expune nici el unui prea mare risc. Alții ar fi vrut ca programul să fie mai complicat. N-ar fi stricat, își dădeau ei cu părerea, să existe și unele figuri noi, ieșite din comun. „Nu se poate compara – auzeai pe unul și pe altul spunând în șoaptă – cu ceea ce am văzut noi acum doi ani la Deva! Ala zic și eu mers pe sârmă! Câte a mai putut face pe sârma aia, nici nu le mai țin minte pe toate! Nu crezi că a și mâncat pe sârmă – și-a pus un scaun, l-a potrivit să stea numai pe două picioare – și după aceea s-a așezat frumos, a luat un ou, l-a spart de colțul scaunului și-a început să mănânce! Ce s-a mai distrat lumea, mai ales că oul a fost cam moale. Ne-am prăpădit de râs, nu alta. Și ce să vezi, când a sfârșit de mâncat, a aruncat scaunul jos și s-a ridicat în amândouă mâinile; a stat pe sârmă în cap, fără să se sprijine, am înghețat toți de spaimă când au văzut ce-i în stare să facă, iar o femeie mai slabă de înger a și leșinat de frică". „Și eu am văzut o unguroaică la Oradea, povestea un altul, care juca ceardaș pe sârmă, uite așa îi mergeau picioarele! Cânta dintr-o muzicuță, nici că-i păsa, și între timp mișca din picioare, iute de tot. „Ce face ăsta acuma, ce ne arată nouă, nu mi se pare a fi chiar așa un mare lucru", își dădea cu părerea vreo persoană mai sceptică de felul ei. „Așa ceva, dacă mi-aș pune mintea, zău că aș putea face și eu"... Erau și dintre cei ce considerau că trebuie să fie neapărat o șmecherie la mijloc: „Nu umblă el pe sârmă fără să fie legat cu vreo sfoară, numai că noi, de aicea de jos, nu avem cum s-o vedem" șușoteau ei în urechile vecinilor lor.

Dar iată că Gheran, la rândul său, părea să fie nemulțumit de micile și neînsemnatele lui performanțe de

până acum. Gânduri dintre cele mai îndrăznețe începură să-i treacă prin cap, atât de teribile şi pline de curaj, încât, la început, nici nu se gândi că va veni într-adevăr ceasul când va trebui să treacă la îndeplinirea lor. Era însă din ce în ce mai îndrăgostit de domnișoara Ana, cea care îi spusese să meargă pe sârmă şi la a cărei poruncă – pentru că de poruncă fusese într-adevăr vorba, o poruncă ce se născuse dintr-o prea mare iubire – el, cu dragă inimă, s-a supus. Nu era, oare, acum de datoria lui să încerce mai mult? Să facă ceva care să fie peste aşteptările ei? Timpul trecea, însă, şi Gheran se hotăra greu. De fapt aştepta vara şi vremea frumoasă (ca să poată să îndeplinească ceea ce îşi pusese în gând, timpul trebuia să fie prielnic). Îşi propusese de fapt să lege un capăt al frânghiei de turnul bisericii catolice şi acolo, foarte sus, să treacă la executarea unui exerciţiu complicat şi cât se poate de dificil. Tot ceea ce voia să facă nu avea decât un singur scop, după cum se pare că am mai spus: acela de a se prezenta în faţa domnişoarei Ana ca un ins care îi merită pe deplin dragostea. Ca orice bărbat adevărat, voia să-şi uluiască iubita. Şi iată că ziua mult visată se apropia şi Gheran se considera întru totul pregătit sufleteşte pentru o astfel de zi. Îşi simţea întreaga energie şi forţă concentrată la maximum, se simţea puternic şi invincibil, plin de încredere şi de speranţă. Hotărâse totul de dinainte: un singur spectator va fi de faţă! Doar ea, domnişoara Ana, îl va vedea, mergând sus, foarte sus, pe sârmă asemeni unei păsări uriaşe, ea singură va lua parte la marele lui succes. Şi era firesc să fie aşa, de vreme ce pentru ea era pregătit totul, numai şi numai pentru ea. De data asta nu-l interesau şi nici nu avea nevoie de aplauzele altora. Îi ajungeau aplauzele ei... Şi totul se petrecu într-o dimineaţă de sfârşit de aprilie,

la o oră când oraşul era încă cufundat în somn. Sârma era întinsă de cu seară şi atât de sus, încât aproape că nici nu se vedea cu ochii liberi. Ochii domnişoarei Ana străluceau de emoţie şi lui Gheran i se păru a fi mai frumoasă ca oricând şi se simţi îndrăgostit până peste cap. Bătea un vânt cald, aducând dinspre întinderile de la marginea oraşului, mirosul ierbii şi al pământului reavăn. Din turnul bisericii, Gheran îi făcu semn cu mâna domnişoarei Ana... De acolo, de sus, de unde se afla el, se vedea asfaltul ud – în timpul nopţii plouase – albăstrui, lucind ciudat în lumina tulbure de dinaintea răsăritului. Fericit şi plin de încredere, Gheran începu să meargă pe sârmă...

Un pas greşit, un moment de neatenţie, o frântură de secundă în care şi-a pierdut încrederea în posibilitatea de a o ului într-adevăr pe domnişoara Ana? Prăbuşindu-se cu capul în jos, cu mâinile bătând disperat şi fără rost aerul, Gheran oferi imaginea jalnică a unui zburător cu aripile frânte, căreia iubirea cea mare a domnişoarei Ana nu-i mai era de niciun folos.

Mai trăi o secundă sau două, îndeajuns ca în privirea sa, încremenită pentru veşnicie, să rămână întipărit chipul cel frumos al iubitei sale; ea se aplecase deasupra lui, încercând să-i spună cuvinte încărcate de iubire şi de durere, dar cuvintele ei ciudate şi de-acuma greu de înţeles, tot mai departe veneau, încercând să străbată oceanul cel de gheaţă, negrele pustietăţi, cele de nestrăbătut; apoi ele, cuvintele, se pierdură într-un fel de pâclă deasă, prăbuşindu-se într-un hău adânc şi fără fund – atât de adânc, încât nici măcar ecoul lor nu putu să mai ajungă până la Gheran. Între timp, sângele i se scurgea pe trotuar, şi de pe trotuar în rigolă, iar domnişoara Ana strângea fără rost în braţe trupul lui neînsufleţit.

DOMNUL DIRECTOR

Vremurile de demult au fost aproape uitate şi iată că după mai bine de jumătate de veac, ele reînvie cu o asemenea forţă, de parcă anii care s-au scurs de atunci nici n-au existat cu adevărat. Dar cât adevăr se află, oare, în toate aceste amintiri smulse necruţătorului timp? se întreba, pe bună dreptate, domnul director... Din întuneric urcă spre lumină chipul rotunjor al lui Ion al lui Bosoancă! Stă lângă cortină, pentru că Ion a fost pus să tragă cortina când s-o termina piesa – cu capul puţin aplecat spre umărul stâng şi ridicat în sus spre artişti, cu gura întredeschisă din pricina concentrării şi a uimirii, cu ochii holbaţi, pentru că cele ce se întâmplă pe scenă sunt aşa de nemaipomenite, minunăţii cum nu s-a mai văzut de când e lumea lume! Şi e atât de concentrat încât uită nu numai să închidă gura, ci şi de misiunea ce i-au încredinţat-o artiştii: aceea de a trage cortina la sfârşit, când actorii, după ce şi-au spus fiecare rolul, ies din nou pe scenă şi se închină în faţa publicului. Zadarnic fac aceştia interminabile plecăciuni până la pământ cu ochii la Ion, el nu vede şi nu aude nimic... „Trage, mă, firangu, că

s-a terminat! încep spectatorii să strige. „Tu nu vezi, te-a orbit Dumnezeu, ori ce-i cu tine, copile!"... și abia atunci Ion se trezește și trage iute de sfoară! Doar că de repede ce trage, ața se încurcă, se rupe și cortina se prăbușește (două covoare, aduse chiar de Ion de la el de-acasă) drept peste capul artiștilor!...

...Se îndreptau spre casa domnului notar, se înșiraseră de-a lungul uliței și pășeau alene, nu se grăbeau; „artiștii erau fericiți că li se oferea prilejul să stea de vorbă, ca de la egal la egal, cu notabilitățile satului; nu erau decât niște tinerei, mai aveau câțiva ani până să termine liceul și iată că se bucurau acuma de atenția tuturor fără să mai pui la socoteală faptul că adunaseră și ceva bănișori; aveau de gând să înjghebeze o mică bibliotecă, să cumpere cărți, pe care, deocamdată, să le țină încuiate într-o ladă, în șură la Liviu Băian. Mai mare peste ei era Marcu, căruia nu-i ieșeau din vorbă; ascultau de el orbește, nu pentru că ar fi fost aspru cu ei, ci pentru că îl îndrăgiseră foarte mult; Marcu se străduise să înjghebeze echipa lor de teatru adunând liceenii din clasele superioare din mai multe sate. La început jucaseră mici scenete luate din calendare, ori dintr-o cărticică făcută ferfeniță, fără coperți și cu mai multe pagini lipsă – adusă tot de Marcu. Scenete în care era vorba de întâmplări dintre cele mai vesele; cu precădere aveau succes cele în care se povestea despre bărbați mai bătrâiori, înșelați de neveste tinere, focoase, șirete și bune de gură, precum și cele în care câte o babă lacomă, hapsână și certăreață, reușea să fie înșelată chiar de dracul în persoană; la sfârșitul piesei, Scaraoțchi o căra în spinare și o ducea drept în iad, să se perpelească în focul fără sfârșit al Gheenei! Nu lipseau nici piesele cu subiect istoric. Lui Marcu îi plăceau astfel de piese, susținut fiind, mai ales,

de cele două artiste ale trupei; ele se arătau încântate ori de câte ori Marcu hotăra să le încredințeze roluri pline de dramatism și simbolice: Victoriei îi plăcea cu precădere să interpreteze rolul Corneliei, vestita mamă a Grahilor, rol pe care și-l pregătise săptămâni în șir, stând nemișcată în fața oglinzii. În fundul unei lăzi vechi, descoperise un ciob de oglindă pe care îl ascunsese, fără să știe nimeni, în podul șurii; acolo, în după-amiezile fierbinți de vară, exersa până cădea frântă de oboseală. Cu timpul – antrenamentul fu îndelungat și chinuitor – învăță să și plângă cu ușurință: lacrimile țâșneau din ochi ca dintr-un izvor, atunci când nefericita mamă își jelea fiii pierduți. Fața i se făcea pământie, ochii, neașteptat de mari și strălucitori, scăpărau scântei... Tot ea interpretă și pe mama lui Ștefan cel Mare... Doricăi îi plăcea, în schimb, să declame „Câinele soldatului": „Rănit în războaie, soldatul căzuse / Și-n puține zile chinuit muri"... declama ea în șoaptă, cu vocea gâlgâind parcă de lacrimi și de compasiune. Se lăsa o liniște de moarte, câte o femeie, mai slabă de înger, începea – spre bucuria secretă a Doricăi – să bocească. La sfârșit era răsplătită cu ropote de aplauze. De cele mai multe ori era obligată să bisez. Făcea o grimasă plictisită – prin care vroia să arate cât mai clar că nu-i face nicio plăcere să spună încă o dată poezia – și apoi, cu aceeași voce tremurată, începea pentru a doua oară: „Rănit în războaie soldatul căzuse..." etc. Nu întotdeauna ceda, însă, de la început; îi plăcea să se lase cât mai mult rugată de cei din sală. „Hai, Dorico, nu te îmbia și tu atâta, știu că nu te doare gura, mai zi-o o dată, că n-o fi foc", striga câte un flăcău mai puțin obișnuit cu moșturile ei. În apărarea ei săreau atunci femeile, mai înțelegătoare. „Las-o și tu, nu vezi că a ostenit, săraca fată. Nici ei nu-i ușor să plângă, la

comandă. Tu crezi că apeşi pe buton şi gata! Aşa crezi tu, aşa îţi închipui, dar nu-i aşa!" „Bine, zicea Dorica şi se legăna uşor, când pe un picior, când pe celălalt. Da numai o dată, ajungă-vă". „O dată, nime n-a avut pretenţia, s-o spui de mai multe ori", ziceau oamenii. „Faceţi linişte, să spună fata poezia, striga cineva din fundul sălii – serbările se ţineau la şcoală, în clasa cea mare – să auzim şi noi, ăştia din fund".

Ceva mai puţin succes aveau fetele cu piesele inspirate din realitatea romană, care nu se bucurau, cine ştie din ce pricină, de aprecierea unanimă a spectatorilor. „Trebuie să ştii şi oleacă de istorie, altfel greu le înţelegi, spunea părintele oftând înţelegător. Ei, dacă ar fi avut toţi norocul acela să înveţe istoria cu renumitul şi fie iertatul Simu, alta ar fi fost mişcarea!... Plăcerea lui era să spui lecţia dintr-o suflare, fără să te opreşti: spuneai „poezia" şi el bătea cu rigla în masă: „Dă-i să meargă ca motoru, ca motoru, ca motoru", striga el şi tu înşirai la împăraţi şi la împărătese, o clipă nu te opreai, ca să nu-l superi... Aşa-i şi cu piesele astea, trebuie să cunoşti ce s-a întâmplat în vremea aceea de demult, altfel degeaba, n-are ce să-ţi placă. Asculţi şi nu pricepi nimic". Fetele, în schimb, preferau astfel de roluri care ofereau talentului lor posibilităţi dintre cele mai strălucite. Inspirate, cele două eleve din clasa a şasea, fremătând din tot trupul, se opreau în mijlocul scenei şi aşteptau ca lumea să se liniştească. „E tare lungă piesa, întreba vreun băieţandru mai îndrăzneţ din fundul sălii, ori îi aşa, mai scurtişoară?!" „Ţine aproape un ceas", spuneau fetele şi, descumpănite, se arătau dispuse să se târguiască, la o adică să nu rămână cu piesa nejucată. „Mai scurtaţi-o şi voi un picuţ", se rugau flăcăiandrii, care abia aşteptau să se termine „tiatrul" şi să înceapă jocul. „Dacă n-o scurtaţi, ziceau ei, ne pleacă muzicanţii şi atunci ce ne

facem, gândiți-vă și voi". „Noi nu avem grija muzicanților voștri, săreau liceenii, în apărarea fetelor. Voi v-ați tocmit cu ei, nu noi. Pot și ei să aștepte, că n-o fi foc"...

Băieții nu se prea dădeau în vânt după astfel de piese, în schimb fetele – și într-un fel și Marcu – le preferau oricăror altora, cu toată „opoziția manifestată de spectatori; aceștia optau întotdeauna pentru piesele vesele, la care se putea râde. Cu cât râdeau mai mult, cu atât piesa era mai bună! („Păcat că n-ați fost aseară, spuneau femeile, a doua zi după serbare. M-am ținut de burtă de atâta râs, așa a fost de frumos!...)

Plin de măreție și dramatism era fiecare gest făcut de cele două artiste: cea mai neînsemnată mișcare a mâinii lor drepte, care tăia cu avant aerul (cea stângă o foloseau mai puțin, o țineau, de obicei, în șold sau lipită de trupul lor încă destul de firav, de adolescente aflate în plină creștere), era încărcată de atâta noblețe romană, încât greu reușeai să rămâi de piatră și să nu te emoționezi, să nu te dai bătut, să nu uiți până la urmă de muzicanții care, între timp, până se sfârșea serbarea, o țineau tot într-un chef.

Își despleteau părul și-l lăsau să le atârne pe spate, nu înainte însă de a și-l încreți cu fierul, împrumutat de la tânăra soție a subnotarului. Încingeau uneori fierul prea tare, îl uitau pe cărbunii aprinși, și în încăpere se răspândea un miros greu, de păr ars. „Ți-am spus să mă lași pe mine să ți-l încrețesc, îi spunea Dorica, Victoriei. N-ai vrut, n-am nicio vină. Tu cu mâna ta ți l-ai ars". „Nu-i nimic, spunea Victoria, că tot nu se vede. Numai că-i puțin mai roșu la vârfuri. Nici nu-mi pasă!" „Nu ți-o păsa ție, dar prea bogat păr n-ai, e mai mare păcatul să-l arzi, căci și așa e puțin", spunea Dorica. Un ușor. dispreț, ascuns nu cu prea multă

grijă, întovărășea spusele ei. Ea avea părul lung, despletit îi atârna până la genunchi aproape. La o mișcare mai repezită îi acoperea chipul. Cu o falsă enervare și supărare – oh, și părul ăsta, spuneau parcă privirile ei, nu știu ce să mă mai fac cu el; o să mă supăr eu odată și o să-l tai! – îl arunca pe spate, netezindu-l cu palma; părul rebel, însă, nu se domolea sub palma ei ușor transpirată. Dacă se întâmpla ca Victoria să părăsească odaia, Dorica alerga repede la fereastră – pe pervazul acesteia ținea un ciob de oglindă în care chipurile se vedeau tulburi, ca prin ceață – arunca o privire piezișă și rapidă spre buclișoarele abia făcute cu fierul și cu vârful limbii plescăia de încântare; aproape că nici ei nu-i venea să creadă că acel chip care semăna cu al unui „înger pictat", după propria ei expresie, îi aparținea cu adevărat! Nasul îl avea ea cam mare, dar ce contează un simplu nas, când ai un asemenea păr! Își amintea cum toate fetele de la internat, seara, când își despletea cozile, se adunau în jurul ei, își amintea privirile lor pizmașe și, în timp ce se gândea la lucruri atât de plăcute, începea să fluiere încetișor, cântecul ei preferat: „Ciobănaș cu trei sute de oi". Un chip drag – avea niște ochi foarte, foarte melancolici! – și, ce neașteptată potrivire, îl chema și Dorel – îi răsărea în față... I-a promis, și-a dat cuvântul, că-n vacanță face tot ce e posibil ca s-o întâlnească, că va veni cu bicicleta, și uite că vacanța e pe sfârșite, a trecut, și el tot n-a venit, a uitat-o în mod sigur! De la Mânăștiur e și Ciocionica, colega ei de bancă, poate s-a îndrăgostit de ea, fata aia e în stare de orice; numai din invidie și ca să-i facă ei în ciudă, e capabilă să-l cucerească pe Dorel, fără să fie la mijloc vorba de un sentiment! Ochii i se umpleau de lacrimi și când Victoria se reîntorcea în încăpere, se întâmpla s-o găsească plângând în toată legea.

„Ce-i cu tine, ce-ți veni așa pe neașteptate, că te-ai pus pe bocit?", o întreba Victoria. „M-a mușcat o albină, răspundea ea. Și nu mai pot de durere, tare mă poate ustura". „De unde te-a mușcat? o întreba Victoria mirată. Îți spun drept că nu văd nicio umflătură". „E un loc așa, mai rușinos, îi răspundea ea. Nu pot să-ți arăt unde." „Udă o cârpă, îi spunea prietena ei, și pune-o pe locul acela, să vezi ce repede îți trece. Așa m-a mușcat pe mine anul trecut, când am fost cu fetele în pădure, o viespe din cele mari. Mi s-a umflat ochiul, mi s-a făcut cât pumnul, am crezut că mor de durere"... Își făcuseră rochii fanteziste din hârtie creponată, lungi, și pline de volănașe, cu stele din staniol și buline mari din hârtie lucioasă! Se întâmpla ca băieții din cursul inferior – în sat erau și doi-trei copii care abia intraseră la liceu – să încerce să sfâșie cu bețele frumoasele toalete. Se văzură obligate să renunțe la ele și începură să cotrobăiască peste tot, prin poduri și prin lăzile de zestre păstrate cu sfințenie; fără să ceară voie, pe furiș, se strecurau ele noaptea în cămară și furau sumnele și catrințele vechi, roase de molii, frumos împăturite și mirosind a busuioc. Dacă lipsea o catrință, n-aveau cum să bage de seamă bătrânele, și așa ele când le puseseră acolo, le uitaseră numărul și felul. („Le-om da pentru cele ce ne-or spăla și ne-or îngriji", ziceau babele oftând resemnate.) Se rugară de moașa satului, care se pricepea și la croitorie, să le croiască rochiile; de cusut, le-au cusut singure, stând în după-amiezile de duminică pe niște scăunașe mici în fața casei, cu tot felul de panglici și mosorașe în jurul lor. Din când în când, li se întâmpla să se mai împungă la câte un deget și și-l sugeau furioase, înjurând de mama focului. „Grăbiți-vă, fetelor, că dacă tot așa o lălăiți, ziceau femeile din sat când treceau pe lângă ele,

nu cred să le terminați până la serbare. Nicio săptămână nu mai e întreagă, s-a scurtat timpul, ca mâine e duminică". „Voi mai aveți mult? – întrebau și liceenii care lucrau cât era ziua de lungă la decoruri. – Noi, mâine, dacă o ține timpul frumos, ni-s gata. A fost cleiul prost, altfel cine știe dacă n-am fi terminat de multă vreme. Ne-a încurcat rău, n-am avut niciun spor"... Preoteasa îi împrumută Doricăi un ruj de buze: „Eu tot nu-l folosesc, îi spusese, părintele e de părere că o nevastă de preot nu se cade să-și dea cu din astea, nu șade frumos". Fetele folosiră rujul fără să se zgârcească prea mult. Își făcură pe obraji – care erau, altfel, destui de rumeni și așa – două mingi roșii de toată frumusețea. Sprâncenele și le înnegriră cu cărbune și în ochi își turnară niște picături – tot preoteasa le dărui și picăturile – care măriră nespus de mult corneea, făcându-i strălucitori și ușor lipicioși, de parcă cineva i-ar fi înmuiat în clei. Semănau mai degrabă cu niște păpuși stranii și neînsuflețite și atunci când apăreau pe scenă, în rochiile lor negre din crepdeșin (croite din sumnele păstrate în fundul lăzilor de zestre), împodobite cu tot felul de volănașe și floricele, nu erau lipsite chiar de o anumită măreție. Reușeau să cucerească publicul, cum se spune, minunatele lor rochii erau admirate cu gura căscată: așa ceva nici nu s-a mai văzut, fetele astea n-au stat degeaba la oraș, au avut ce învăța acolo la școală, își spuneau spectatorii, și dădeau buzna spre scenă – cei care stăteau în Picioare – ca să vadă mai bine. Publicul era format din săteni, – stăteau mai mult în picioare, în față și pe de lături, cum apucau – și din intelectualii satului. În primul moment, toată răsuflarea încremenea, puteai auzi musca, așa o liniște se lăsa! Era o primă victorie obținută asupra sălii și fetele o savurau cu încântare! De fapt, ceea ce abia începuse și urma

să se desfăşoare era o luptă în toată legea; pe de o parte erau spectatorii: aceştia trebuiau să fie nimiciţi, făcuţi pulbere, într-un cuvânt lăsaţi cu gura căscată; pe de altă parte erau ei, artiştii, cu inima bătând în piept, să-l spargă nu alta, de emoţie şi de o extraordinară surescitare, la care se lăsau cu o atât de mare bucurie supuşi...

Au trecut cincizeci de ani de atunci şi domnul director foindu-se în patul lui fără somn, simte din nou în piept acea spaimă dulce; acea emoţie gata să-l sufoce pe băiatul de odinioară, cel ce cu o mână îşi ţine barba – cleiul fusese prost, barba din câlţi de cânepă se desprinsese pe jumătate –, iar cu cealaltă leagănă, plin de măreţie, toiagul lui Daniel Sihastru sau chiar pe cel al împăratului Traian (nu-şi mai aminteşte exact rolul pe care îl interpretase atunci). În nări simte din nou mirosul de pământ ud (sala era cu pământ pe jos şi, înainte de începerea spectacolului, băieţii măturaseră şi udaseră pământul ca să nu se stârnească praful), de transpiraţie şi de clei prost, precum şi mirosul acrişor al vopselii (decorurile nu se uscaseră încă). „Tare am slăbit în ultimul timp, se gândi domnul director. Îmi vine mereu să plâng, nu mai am pic de putere", şi, cu dosul palmei, îşi şterse o lacrimă de pe obrazul zbârcit. „Din te miri ce îmi dau lacrimile, se vede că aşa se întâmplă cu bătrânii, îşi spuse el, sunt mai slabi de înger"...

Din păcate, acest prim şoc nu ţinea mult şi de îndată ce straniile apariţii începeau, încet-încet, a fi identificate, „vraja" se destrăma şi tăcerea, care dăinuise o vreme în sală, se spulbera la rândul ei. Chipul bine cunoscut al celor două fete – de băieţi nu putea fi atât vorba, ambiţia lor de a nu fi identificaţi nu era aşa de puternică – începea să se desprindă, să iasă la lumină de dincolo de stratul gros de fard şi de

cărbune. Aceasta era lupta care se ducea: ambiția cea mare a fetelor era aceea de a nu fi în niciun chip recunoscute, de a-și construi o asemenea mască, încât niciun ins din sat să nu le poată identifica, nimeni să nu poată spune: asta-i Dorica, iar cealaltă e Victoria. Întotdeauna le trăda însă dacă nu o porțiune a feței, neacoperită îndeajuns de fard, ori de cărbune, atunci un anumit gest, ori o anumită modulație a glasului; oricât se străduiau ele să-și schimbe vocea, la fel ca și chipul, s-o facă de nerecunoscut, „travestirea", din pricina anumitor scăpări, a unor neglijențe care nu puteau fi evitate, rămânea mereu imperfectă! De altfel, sătenii erau mult prea obișnuiți cu chipurile lor, ca să nu le recunoască; strădaniile lor ar părea absurde și ridicole chiar, dacă n-am fi dispuși să vedem și cealaltă față a medaliei; dacă n-am observa, deci, și ceea ce are în ea măreț și impresionant această dorință. Nu dorește, la urma urmei, orice actor să intre în pielea personajului pe care îl interpretează până la identificare totală? Atunci cum să nu le înțelegem pe cele două „artiste" (altfel, eleve la Școala normală din Lugoj) care doreau și ele să intre în pielea personajelor, încât să nu le mai recunoască nimeni?... Dar, așa cum am mai spus, „recunoașterea" avea întotdeauna loc și, din păcate, nu la foarte mult timp după ce începea piesa. Publicul aproape că pândea acel mic gest, acea neașteptată inflexiune a vocii care să le trădeze adevărata identitate. Cum în sat se vorbea cu i în loc de z, era destul ca una din fete să spună cu glas poruncitor: „Treceți râul, bravi oșteni romani" și interpreta era imediat recunoscută, nu mai exista niciun fel de dubiu! Odată recunoașterea realizată, interesul spectatorilor față de cele ce se întâmplau pe scenă scădea. Dar pe măsură ce creștea hărmălaia – plictisiți la piesele serioase, aceștia

începeau să vorbească între ei, fără să le pese prea mult că în felul acesta nu-i lăsau pe cei interesați să asculte – fetele, întărâtate, își spuneau cu și mai multă înfocare rolul, mișcându-și furioase buclele în toate părțile (atât cele puțin cam arse ale Victoriei, cât și cele bogate și strălucitoare ale Doricăi). Ca să poată fi auzite, ridicau vocea și continuau să joace, uitându-se de obicei în tavan, de parcă s-ar fi adresat nu atât publicului real, aflat în sală, ci mai curând altuia, unui public ideal și imaginar totodată, aflat însă undeva deasupra, foarte sus, la nivelul plafonului, pe care numai ele singure-l vedeau, total invizibil muritorilor de rând. (Așa cum și eroii epopeilor homerice luptau nu numai cu copământeni lor, ci și în fața zeilor, aflați în Olimp – de unde urmăreau desfășurarea sângeroaselor bătălii – și spre care, în puținele clipe de răgaz, ridicau recunoscători privirea.) Cu cât zumzetul din sală se făcea mai mare, cu atât gesturile lor se încărcau cu mai multă măreție și grandoare!... Când o vedea pe mama Grahilor murind, lumea începea să aplaude bucuroasă: însemna că de-acuma gata, s-a sfârșit piesa! „Gata, strigau sătenii nu fără o anumită ipocrizie, a fost frumos, ne-a plăcut, nu putem spune, nu ne pare rău după banii dați. Așezați-vă și voi acuma pe un scaun și trageți o gură de răchie, c-o meritați pentru silința ce v-ați dat-o". Fetele coborau de pe scenă, adânc rănite în amorul lor propriu, cu sentimentul amar că au rămas neînțelese. Se arătau la început supărate – degeaba ne-am străduit, greu e să fii apreciat pe lumea asta, spuneau privirile lor –, se resemnau, însă, destul de repede. Își schimbau rochiile în care se împiedicau – nu erau obișnuite cu rochii lungi – cu uniformele lor de la Școala normală, își strângeau părul în cozi și dansau până în zori când cădeau frânte de oboseală.

În noaptea lui fără somn, domnul director văzu aievea scena prost luminată de cele două lămpi de petrol atârnate în grindă, scenă pe care Dorica şi Victoria se închinau în faţa publicului – şi se ridică puţin pe pernă, de parcă ar fi dorit să le cerceteze mai de aproape chipurile: lumina tremurătoare a lămpilor joacă pe feţele lor mâzgălite cu funingine şi cu ruj pe buze. Poate să le vadă chiar încruntarea sprâncenelor, atât de bine distinge fiecare amănunt, orişice detaliu! Ele încep amândouă să zâmbească şi domnul director întinde o mână de parcă ar fi vrut să atingă cu ea acele chipuri fragede şi delicate, de mult pierdute în negura timpului! „Cine ştie, dacă mai trăiţi, cine ştie unde sunteţi voi şi dacă mai sunteţi", îşi spuse cu tristeţe şi-şi căută în pat o poziţie mai comodă, hotărât de-acuma să termine cu amintirile: la ce folosesc ele, ce rost are să-şi aducă aminte de lucruri petrecute cine ştie când, atât de îndepărtate şi de înceţoşate, încât ar fi foarte posibil ca ele nici să nu se fi petrecut cu adevărat, nici să le fi inventat el, numai aşa, ca noaptea să poată trece mai repede; pentru că la vârsta lui insomniile sunt greu de suportat, nopţile sunt nesfârşit de lungi şi de plicticoase şi ele trebuie populate cu vise în stare de trezie, cu imagini născocite sau trăite – domnul director nu mai are puterea şi nici curiozitatea să despartă ceea ce a fost trăit de ceea ce a fost născocit de el – trebuie neapărat umplute aceste nopţi întunecate, nopţi în care zăpuşeala este atât de mare, încât respiraţia devine grea, trupul zace într-un lac de sudoare lipicioasă şi nu prea plăcut mirositoare, ochii ard şi sunt parcă plini de nisip, gura e năclăită şi o durere adâncă şi crudă urcă din măduva oaselor. Domnul director face încă un salt înapoi în timp, ei toţi sunt acuma elevi în prima clasă de liceu, ei toţi, adică în primul rând fetele, Victoria

și Dorica, apoi Caius Iovănescu și Ștefănuț – pe Marcu nu ajunseseră să-l cunoască, Marcu era mai mare ca ei, termina cursul superior al liceului din Deva și începuse deja să se pregătească pentru facultate – și ei sunt acum în septembrie și au primit tocmai vestea – atât de îmbucurătoare – că liceele – și desigur și școlile pedagogice – și-au amânat începerea cursurilor cu încă două săptămâni. O astfel de veste trebuie sărbătorită într-un fel, așa că elevii au hotărât să pregătească o petrecere la nivelul prestigiului lor cum s-ar spune și așa a luat naștere ideea de a organiza un bal al strugurilor.

Balul se ținu la școală și pregătirile au fost cu totul deosebite: de plafon au fost atârnate din timp ghirlande cu struguri, băncile au fost date la o parte ca să fie loc pentru dans, iar Victoria și Dorica au frământat ele singure o uriașă prăjitură de care însă e adevărat că nimeni n-a vrut să se atingă în primul moment; au fost necesare repetate invitații și stăruitoare insistențe și numai mult mai târziu, când pe invitați i-a răzbit foamea, prăjiturile au fost în sfârșit consumate. E adevărat că unul din ei, și anume Caius, s-a îmbolnăvit după aceea de gălbinare, dar cine ar putea pune mâna în foc că prăjiturile fuseseră într-adevăr de vină, că din pricina lor liceanul a trebuit să zacă în pat mai multe săptămâni de zile?

Prăjitura aceea însă, nu prea bine coaptă, de o culoare gălbuie, care nu inspira nicio încredere, consumată, așa cum am mai spus, mai mult sub presiune și în lipsă de altceva mai consistent, pentru că numai cu struguri nu poți să-ți umfli burta – prăjitura îndeplinea acum, la mai bine de jumătate de veac de când ea a fost consumată, un rol asemănător cu cel al celebrei madlene a lui Proust: amintirile, de îndată ce domnul director simți

în gură gustul neplăcut al acelei prăjituri, se limpeziră, primiră un contur mai clar. Așa își făcu apariția bătrânul învățător Iovănescu (pe vremea aceea nici nu era atât de bătrân, dar copiii își văd părinții și pe părinții prietenilor lor mult mai în vârstă decât sunt ei în realitate) ținând, la rugămințile lor, locul orchestrei: sta în pragul ușii și le cânta, din fluier – în tinerețea sa învățătorul Iovănescu, înainte de-a merge la școala ungurească să învețe carte, fusese cioban, păscuse oile pe coclauri și acolo învățase să cânte din fluier, doine și cântece de jale – iar mai târziu valsuri celebre cum ar fi „Valurile Dunării", „Dunărea albastră" sau „Amintiri de la Băile Herculane", melodioase și numai bune pentru dansat. Din când în când domnul învățător se oprea din cântat, cu o mână își ștergea fruntea de sudoare, iar cu cealaltă își scutura fluierul în care se adunase puțină salivă; dansatorii se opreau și ei și se repezeau la strugurii agățați deasupra capului lor, să-și potolească foamea și setea. Când oboseau, se așezau în băncile de pe margini și domnul Iovănescu le cânta atunci cântece românești interzise în imperiu, cu ochii plini de lacrimi. După o scurtă pauză, trecea din nou la valsuri. Elevii dansau cu înfocare, praful se ridica până la tavan. „Gata, spunea domnul Iovănescu, că am răgușit și nu mai pot cânta! Ați jucat destul, sunteți toți o apă, v-a fost de-ajuns, duceți-vă frumos la culcare"...

„Ce-ar fi să începem să ne învârtim, spuse Dorica după ce domnul Iovănescu plecă. Să vedem care rezistă mai mult". „Eu pot să mă învârtesc un sfert de oră, fără să amețesc defel", se lăudă Victoria și începu într-adevăr să se învârtească de una singură. Și domnului director i se pare că simte din nou amețeala acelui vârtej, în timp ce chipurile

copilăroase ale fetelor aleargă pe dinaintea ochilor săi. „Stați odată, opriți-vă!" strigă el cât poate de tare. Apoi se trezește iarăși în odaia în care e singur – vede patul gol de lângă el, în care de un an și mai bine nu mai doarme nimeni – doamna Letiția murise, trecuseră două primăveri de când părăsise hotarul lumii acesteia – și un copleșitor sentiment al zădărniciei răscoli sufletul său îndurerat. Se simțea singur și părăsit, și, cu toate astea, pentru nimic în lume n-ar fi vrut să moară!

„Ce zici, doctore, o mai duc așa până la primăvara cealaltă?" se trezea el tot mai des că întreabă și cu toate că privirea medicului nu-i inspira o încredere prea mare (e adevărat că, după ce doamna Letiția încetase din viață, acestuia nu i se mai oferise prilejul de a se produce și în calitatea sa de „cântăreț") aștepta răspunsul cu o oarecare neliniște. Din fericire, bâlbâială doctorului semăna foarte puțin cu un verdict! O persoană care dă din umeri, bolborosind niște cuvinte cam lipsite de noimă, în timp ce-și pipăie nasul și-și lovește nara stangă cu degetul, nu poate înspăimânta pe nimeni, nici măcar pe un bolnav foarte suspicios, așa cum era domnul director de la o vreme... Cel mai mult se temea el, de un răspuns care să sune franc și categoric (de genul: „Nu mai e nicio scăpare" sau „Mâine, poimâine predai, s-a sfârșit cu tine, moșulică" etc.), brutal și lipsit de menajamente, răspuns aparținând doctorilor – o categorie foarte nesuferită! – care sunt de părere că bolnavilor trebuie să li se spună adevărul în față, neavând niciun rost să-i îmbeți cu apă rece și să le torni la minciuni cu nemiluita! Domnul director nutrea o adâncă antipatie față de asemenea specimene lipsite de suflet și deformate profesional! Astfel de adevăruri, defel plăcute,

el nu avea niciun chef să asculte! Făpturi din acestea care, de cum îți intră în casă, se și apucă de cobit, mult mai sănătos e să le dai pe ușă afară, decât să ai de-a face cu ele! Domnul director avea de altfel impresia că ea, moartea, atât și așteaptă, să tragă cu urechea la ce spune doctorul, și când acesta spune ceva „urât", ea se și grăbește să se înfățișeze! Așa că era de preferat, de o mie de ori, un doctor de la care nu poți afla mai nimica, decât unul de la care poți afla, din păcate, prea multe lucruri! Îl prefera deci pe „cântăreț", atâta timp cât acesta continua să rămână în lumea generalităților plăcut învăluitoare, confuze și chiar bâlbâite puțin. Or, doctorul nostru, până și bolii de care suferea el, nu fusese în stare să-i găsească un nume exact și când domnul director începu să stăruie voind să afle, totuși, de ce suferă, dădu din colț în colț neștiind ce să-i răspundă. „Nu-i vorba de o boală anume, spuse el în cele din urmă, în timp ce continua să-și lovească nara stângă cu degetul. Bătrânețea, asta-i buba!" O expresie populară foarte nimerită și cât se poate de bine găsită, într-adevăr! Căci, trebuie să recunoaștem, cuvântul *bătrânețe*, chiar dacă nu te face să te gândești la cine știe ce lucruri vesele, nu-i nici pe departe atât de neplăcut auzului cum ar fi, să zicem, enterită, uretită arterioscleroză, endocardită, tromboflebită, aligurie, hipocalcemie etc., etc., pe care domnul director le citise într-un dicționar de specialitate – denumiri greu de pronunțat și poate și mai greu de ținut minte și care te bagă în sperieți numai auzindu-le. Or, așa, folosindu-se termenul generic de bătrânețe (de care nu scapă nimeni, după cum bine se știe), lucrurile se simplificau mult, iar boala devenea și ca parcă mai ușor de suportat...

Pe măsură ce vremea se încălzea – venise între timp primăvara! – domnul director simțea, spre marea sa bucurie, cum prinde din nou puteri. Într-o bună zi coborî din pat – era singur acasă, atât domnul Desideriu cât și doamna Veturia erau plecați la târg la Făget – și străbătu coridorul care ducea spre bucătărie, oprindu-se din când în când ca să-și tragă sunetul, apoi deschise larg ușa dinspre ogradă, să intre lumina cea călduță și binefăcătoare a soarelui. Fu cuprins de o asemenea fericire, încât ochii i se umplură de lacrimi. Își aduse singur un scăunel din bucătărie, și-l puse sub caisul din curte, și, până la ora prânzului, nu se dezlipi de pe scaunul lui, în timp ce în cais nu mai contenea zumzetul parcă năclăit de miere al albinelor, precum și ciripitul vesel al păsărelelor, sus în înaltul cerului. Îl cuprinse o teribilă poftă de a trăi. Voia cu orice preț să mai zăbovească, să mai rămână, să mai întârzie, atât cât era posibil, nemiloasa clipă a despărțirii! Cum să părăsești un asemenea paradis, își spunea el, privind cerul cel albastru, fără umbră de nor. Scăldată în lumină strălucitoare, lumea se oferea neprihănită și înduioșător de fragilă privirilor lui obosite; strângea ușor din pleoape, ochii lui – zăcuse doar o iarnă întreagă în pat – nefiind obișnuiți cu atâta soare! Încă doi ani, își fixă el singur o posibilă scadență, și acești doi ani i se părură a fi nesfârșit de lungi, teribil de încăpători, ca un sac fără fund în care puteau să intre zile cu ghiotura și tot neumpluți să rămână. Încă două primăveri luminoase prin urmare, două veri fierbinți, două toamne încărcate de rod, două ierni în care să se poată bucura în liniște de sărbători, domnul director simțea că amețește numai gândindu-se la o asemenea fericire! Și în capul său începură să încolțească tot felul de planuri, unul mai năstrușnic decât altul; căuta cu

înfrigurare un mijloc de a obține mult dorita prelungire și întârziere.

Și cu ce se poate prelungi viața unui om, dacă nu cu un trai bun, cum se spune, adică mâncând bine și pe alese și nerefuzându-ți chiar, din când în când, și cate un strop de băutură! Deveni pretențios, iar doamna Veturia abia prididea făcându-i poftele. Curtea era plină de orătănii și, în ciuda protestului medicului care îl îndemnă pe bolnav să nu-și încarce prea tare stomacul, zilnic aproape se tăia câte un pui sau câte o găină. „Trebuie să mă hrănesc ca lumea, îi explica el nurorii sale, ca să prind puteri. Parcă nici nu mă mai simt chiar așa de slăbit ca astă-iarnă. Am reușit să mă plimb prin ogradă mai bine de jumătate de ceas și nu m-am simțit ostenit", se lăuda către domnul Desideriu. „Traiul bun îl ține pe om în viață", spunea cu gura plină, înfulecând pe ruptele, iar la sfârșit „stropea" prânzul cu câte un păhărel de vin, plescăind din buze de plăcere. Vinul îi plăcea într-adevăr, în schimb, poftă de mâncare nu prea avea; își impunea să mănânce cât mai mult, pentru că așa credea că-i bine, nu pentru că i-ar fi plăcut într-adevăr să mănânce atât; ficatul se revoltă: vreo două zile vomă fără întrerupere, iar durerile de stomac îl ținură treaz nopți în șir; așa că doctorul, lovindu-și nara stângă cu degetul arătător, – poc, poc, poc – îi prescrisese un regim sever pe care trebui să-l respecte cu strictețe. De data asta doctorul fusese mai categoric decât de obicei: „Un icter la vârsta dumneavoastră ar însemna o nenorocire", îl sperie el dând mustrător din cap. Domnul director sări atunci, ca să spunem așa, exact la cealaltă extremă: începu să fie foarte atent cu ceea ce vâra în gură. O ruga pe doamna Veturia să-i gătească fără sare și nu folosea niciun fel de

condiment nici de frică. O perioadă de timp, fu partizanul înfocat al cartofilor fierți (cu puțin foarte puțin unt, e adevărat), al rasolului de vacă sau de pui, al supelor limpezi (câteva linguri de supă, nu mai mult, pentru că nu-i bine să-ți încarci stomacul), al morcovilor (au foarte multe vitamine) și al compotului, dacă se poate fără zahăr... Venea între timp vara, căldurile erau mari și, într-o zi, în timp ce se plimba prin curte – se forțase puțin, încercând să adune de pe jos merele – simți că-l cuprinde amețeala. Dacă nu s-ar fi sprijinit cu o mână de poartă – mărul era chiar lângă poartă – probabil că ar fi căzut. „Cine știe dacă regimul ăsta prea sever nu m-o fi anemiat", își spuse el speriat; în zilele următoare se rugă de doctor să-i aducă niște cărți de specialitate în care să fie vorba de alimentația bolnavilor, și își pierdu ceasuri întregi studiindu-le. Se așeză la masa de scris din dormitor – de ani de zile nu mai fusese văzut stând acolo – și-și notă într-un caiet cu pătrățele – tot ceea ce își închipui el că merită a fi reținut din cărțile acelea groase. Considerându-se doct de-acuma, nu mai vru să asculte de sfatul nimănui, hotărât să se hrănească numai și numai după carte, rațional și științific, nepermițându-și pentru nimic în lume să iasă din litera ei. O urmărea pe doamna Veturia – își pierdea aproape toată dimineața în bucătărie – vrând să vadă în ce măsură îi sunt respectate preceptele. Apoi, obosit de atâta stat în picioare, se ducea și se trântea pe canapeaua din sufragerie (în timpul verii era odaia cea mai răcoroasă). Acolo, pe întuneric, în mintea lui încolți gândul că toate măsurile luate (și care se aflau, îndeosebi în legătură cu alimentația) rămâneau, totuși, ineficiente și teribil de superficiale. „Nu pot sta așa, cu mâinile încrucișate așteptând să mor", își spuse supărat pe el însuși,

condamnându-și inadmisibila-i indolență. Trebuie găsit altceva, desigur; dar ce anume, cum să se opună el acelui lucru pe care îl simțea apropiindu-se teribil și necruțător? Iată întrebările care îl obsedau ziua și noaptea și la care nu se simțea în stare, deocamdată, să afle un răspuns cât de cât mulțumitor. Erau și zile în care îl cuprindea un fel de stranie apatie și pentru nimic în lume nu l-ai fi putut face în astfel de momente, îngrozitor de depresive, să coboare din pat. Ursuz și supărat parcă pe toată lumea, refuza să răspundă la întrebări și cu un gest hotărât dădea la o parte farfuria cu mâncare adusă de grijulia doamnă Veturia. „Tata se simte iarăși rău, îi auzea el vorbind în șoaptă; adevărul era însă că nu se simțea cu nimic mai rău decât în alte zile, dar, sătul de atâta frământare fără rost, lua hotărârea să renunțe la tot; devenea indiferent în fața propriei sale soarte și i se părea că mintea i se golește de orice gând, ajungând să nu-i mai pese de nimeni și de nimic! Intuia, însă, cât de periculoasă, la urma urmei, poate fi o astfel de alunecare, știa încotro duce, și, adunându-și ultimele resurse de energie, începea iarăși să se frământe, cuprins de o și mai mare neliniște.

Apoi îi ajunse la ureche zvonul că la Făget s-ar afla, în refugiu, un vestit doctor din Iași; alungat de război din orașul lui, acesta ar fi în stare să facă adevărate minuni. „Te vindecă de orice boală", îi spusese un vecin de la care aflase de existența lui. „Se uită numai o dată la tine și în clipa aia și știe de ce boală suferi, nu-i trebuie mult până să-și dea seama. Unii, nici pe picioare nu se pot ține, așa-s de bolnavi, și pleacă acasă de parcă n-ar fi avut nimic, sănătoși tun. Are un fel de prafuri, nu există să nu te faci sănătos. Vin oameni să-l vadă de te miri unde; nici nu te poți apropia, câte căruțe și cât omenet se adună în fiecare zi. N-ar strica,

eu așa gândesc, să faceți și dumneavoastră o încercare", fu de părere vecinul...

Așa că domnul director se hotărî să mai facă într-adevăr o încercare. Nu strica să-l vadă și pe el doctorul cel vestit! Domnul Desideriu, în schimb, nici nu voi să audă și se opuse cu îndârjire hotărârii lui de-a pleca de acasă. „Dumneatale, îi explicase el, îți strică orice fel de oboseală, cât de neînsemnată ar fi ea. N-ai voie să te osteneşti prea mult". „Bani cu ce să-l plătesc am, îi spuse domnul director, mai în glumă, mai în serios, nu cer să-mi dai tu, așa că lasă-mă să fac ce cred eu că-i bine." Încercă să râdă, dar nu-i ieși din piept decât un fel de hârâit care numai a râs nu semăna, și îi arătă domnului Desideriu portmoneul burdușit cu bani. „Treaba dumneatale, îi spuse domnul Desideriu, morocănos – în ultimul timp nu mai reușeau să se înțeleagă unul cu altul dar eu nu sunt de părere să te duci... „Ce-ar putea să-ți facă, tinerețea tor nu poate să ți-o dea înapoi", ar fi vrut el să adauge, dar îi fu milă de bătrân, așa că tăcu din gură.

2

Abia către seară domnul director ajunse să fie și el văzut de doctorul cel vestit „Gata, domnu' director, putem de-acuma pleca?" îl întrebă Sofronică, de cum îl văzu înapoindu-se; i se urase, probabil, de atâta așteptare – veniseră în zorii zilei și de-acuma, uite, începea să se lase întunericul. „S-a făcut cam răcoare", spuse în timp ce prindea dârlogii la cai. „Mă credeți că m-a prins frigul, stând așa nemișcat și așteptându-vă pe dumneavoastră"...

Nu-l descusu însă, nu se arătă prea curios să afle şi el ce i-a spus şi mai ales ce i-a făcut doctorul şi domnul director, care pica din picioare de oboseală, fu bucuros că-i lăsat în pace şi că nu i se pun întrebări de niciun fel. „Înveliţi-vă cu şuba asta, puneţi-vi-o pe picioare, înfăşuraţi-o bine; o fi vară, nu zic, da' noaptea-i răcoare, ce gândiţi?! Nu cumva să vă fie frig şi să vă betejiţi, că ce-oi păţi atuncea cu domnul Desideriu şi cu doamna Veturia, numai eu ştiu!" spunea Sofronică învârtindu-se, cu rost şi fără rost, în jurul căruţei... Îşi aduse aminte de domnul Desideriu, aşa că-şi vărsă focul, nu se putu abţine să nu se plângă: „Şi-i bine asta, spuse, să mă lase să umblu singur pe la doctori, om bătrân. Să n-aibă grijă că de-acuma nu mai sunt nici eu aşa în putere. Copiii ăştia, mai bine să nu-i ai!", şi de supărare şi enervare îi dădură aproape lacrimile. „Mai stăm o minută, două, s-o aşteptăm pe Cornelia, spuse Sofronică. Zicea că se duce să cumpere nişte dantelă de la Curiac, dar nu ştiu ce s-o fi întâmplat că-ntârzie. Îi mai bine de un ceas de când a plecat..." Apoi, peste puţin timp, veni şi Cornelia. Domnul director fu mirat văzând cât de mult crescuse în ultima vreme. „Păi tu, de-acuma, Cornelio, eşti fată de măritat", îi spuse, mângâind-o părinteşte pe faţă. „Trece timpul", spuse fata şi se făcu roşie la faţă. „Mai ţii tu minte – îşi aminti domnul director – când ţi-a alunecat tăbliţa din straiţă şi ţi-a căzut pe ciment? Doamne, ce-ai mai putut plânge, abia te-am putut împăca!" „Sigur că ţin minte, spuse Cornelia în timp ce căruţa se îndrepta de-acuma spre marginea oraşelului. Nu-s ani chiar aşa mulţi, ca să fi uitat. Parcă vă văd, domn' director, începu ea să povestească, cum veneaţi dumneavoastră iarna, când cădea neaua, la şcoală: cu paltonul cu blană neagră la gât şi cu căciula de astrahan în cap! Aveaţi nişte cizme din cele

mari, da' nu intrați niciodată cu ele în clasă. Vă descălțați întotdeauna pe coridor și aveați niște papuci, moi și ușori, pe care îi încălțați în locul lor. Și cizmele alea, putea fi izolată afară, orice-ar fi fost, erau făcute glanț!" „Așa am fost eu, spuse domnul director. Mi-a plăcut să păstrez lucrurile pe care le-am avut, am fost cruțător de felul meu".

Își aminti cu plăcere de acele timpuri și simți cum, deodată, toată oboseala îi alunecă de pe umeri. „Aveați dumneavoastră un cântec, dom' director, spuse Cornelia și începu să râdă. Era tare mândru; ne rugam să ni-l cântați. N-am să-l uit cât oi trăi, atâta era de frumos! „Care cântec? întrebă domnul director. Știu eu mai multe cântece, dar nu știu de care îți aduci tu acuma aminte..." „Ăla despre vaporul Titanic", spuse fata și începu să-l fredoneze încetișor:

„În lumea asta mare
Pe Oceanul Pacific
Pleca în prima cursă
Vaporul Titanic."

„Cum să nu-l țin minte", spuse domnul director și începu să cânte și el, alăturându-se fetei, de îndată ce ea trecu la cea de-a doua strofă:

„Dar la a lui plecare
Nimeni nu se gândea
Că locul de plecare
Nu l-or mai vedea."

„Frumos, tare frumos, își dădu cu părerea și Sofronică. Țin minte că într-un an, la o serbare, ați pus-o pe Sofica lui

Coarcă să-l zică. Tare mult a plăcut la toată lumea!"... Domnul director şi cu Cornelia cântau împreună; el îşi pierdu însă, de cum ajunseră la a treia strofă, suflul; Cornelia continuă cântecul singură:

„Şi el fuge, fuge
Cu viteză mare
Fără ca să-şi ia
Adio la plecare".

cânta fata şi vocea ei limpede şi cristalină căpăta o neasemuită dulceaţă în noaptea senină de sfârşit de vară. Între timp ieşiseră din oraş, şi căruţa, hurducăind pe drumul desfundat, se îndrepta spre casă. Cerul era senin şi spuzit cu stele şi un vânt călduţ şi abia simţit bătea dinspre Coşava. După ce sfârşiră de cântat, se aşternu liniştea şi nu peste mult timp domnul director aţipi. Alunecă puţin într-o parte şi, toropit de somn, sprijini capul de umărul fetei. Ea nu se feri. „Săracul dom' director, o mai auzi el spunând înainte de a adormi. Repede oboseşte. Odată-i gata!"... Când se trezi, caii mergeau de-acuma la pas; se auzea foşnetul aspru al cucuruzului peste trecea o boare abia simţită de vânt. „De când sunt, spuse Cornelia, nu cred să fi văzut atâtea stele pe cer ca în noaptea. Sute şi mii, cine să le poată număra!" „Am luat-o pe o scurtătură, spuse la rândul său Sofronică. Nu ştiu dacă am făcut bine, adăugă el plin de năduf că drumul e tare rău. Numai gropi, mă şi mir de caii ăştia că mai merg. N-aş fi crezut să păţesc una ca asta", mai spuse şi începu să-şi îndemne caii cu vorbe măsurate şi lipsite de orice asprime. Sofronică era aşa un om, căruia foarte rar i se întâmpla să se mânie, ori să-l supere ceva...

Destul de departe încă de ei, putu fi văzută o casă ale cărei ferestre erau puternic luminate. „Nici nu știu unde am putut ajunge", îl auzi domnul director pe Sofronică bombănind. Îl lăsă însă să-și macine de unul singur supărarea (căci, în sfârșit, se pare că și el de-acuma, în ciuda calmului său proverbial, era, totuși, destul de supărat), pentru că de îndată ce căruța fu destul de aproape de casă, domnul director o recunoscu: în primul rând putu să citească inscripția atât de cunoscută lui, scrisă pe frontispiciul ei, „La împăratul Traian" și „Otel". În același timp văzu siluetele bulbucate ale celor două păpuși – bărbat și femeie – una cu ochii rotunzi, cealaltă cu ei oblici – de pe fațadă. Toate acestea erau atât de neobișnuite – în primul rând casa, ivită printre holdele de cucuruz, în plină câmpie și cu toate luminile aprinse! – atât de ciudate și, în același timp, de neașteptate, încât domnul director vru să dea buzna, să coboare din căruță înainte de a se fi oprit caii și, dacă nu l-ar fi sprijinit Cornelia, ar fi căzut în mod sigur. Coborî ajutat de fată, și, fără să scoată o vorbă, o luă drept spre casă. „Faceți bine să nu stați mult, îl mai auzi el pe Sofronică strigându-i din urmă, dar domnul director nu mai era atent la cele spuse de căruțaș.

De cum intră, îl izbi mirosul, atât de cunoscut lui al ceaiului fierbinte amestecat cu rom – jumătate ceai, jumătate rom, băutură cu care erau de obicei tratați consumatorii, (obiceiul acesta se încetățenise după ce se întorseseră prizonierii de război din Siberia). Așa arăta cârciuma spuse, privind cu lăcomie împrejurul său – dimineața, când taica mă scula cu noaptea în cap și mă punea să-i ajut să facă orânduială... Se îndreptă spre odăile din fund, acolo unde paturile erau desfăcute și lăsate în dezordine, de parcă cei ce au dormit în ele abia s-au sculat și au trebuit să plece

nemaiavând timp când să le facă. „Unde or fi plecat, într-o așa de mare grabă?" se întrebă domnul director, apoi trecu în cealaltă încăpere, cea în care cei trei popi – părintele Munteanu, părintele Bujor și părintele Balintoni – aveau obiceiul să joace cărți, în secret, de dimineața până seara... Și de data asta, ei erau acolo, nedezlipiți de la masă, lovind cărțile cu patimă și cu furie, atât de pătrunși de joc, încât nici nu-l băgaseră în seamă!... Domnul director se uită pe rând la fiecare: îl văzu pe părintele Balintoni gândindu-se, ca de obicei, la vaca lui mult visată și fața lui ruptă, de om întotdeauna flămând, arăta mai suptă și mai gălbejită, ca oricând; văzu cum părintele Bujor ar fi vrut cu orice preț să-și toace banii și nu era în stare – drept care își trecea nervos mâna, cu degete lungi și foarte albe, prin frumoasa sa barbă neagră ca tăciunele, iar în ochii lui, strălucitori și ușor umezi, se aprindeau din când în când flăcările unei ascunse enervări; îl văzu pe părintele Munteanu, cuprins de patima cea ucigătoare a jocului și văzu chiar îngerii stându-i în preajmă și arătându-i cu degetul care anume carte să joace... „De-acuma gata, spuse părintele Balintoni, jucați singuri, că eu nu mai am cu ce. Am jucat tot ce-am avut. Vai și amar de capul meu", mai spuse și-și cuprinse capul în palme și începu să plângă. Ceilalți doi îl lăsară să plângă și să se văicărească, uitându-se în tăcere și liniștiți la el, apoi, după o vreme, părintele Bujor șopti vesel uitându-se pe fereastră: «Joacă, popo, joacă, am să te împrumut eu. „Nici nu băgai de seamă când ni s-a terminat sticla cu vin, spuse părintele Munteanu; luă sticla goală într-o mână și începu s-o clatine în toate părțile. „N-ar mai strica o litruță, tare ar mai fi bună, spuse părintele Bujor cu vocea lui cea plină de dulceață. Să-l rugăm frumos pe copilul ăsta să mai

aducă una", şi se întoarse zâmbind spre domnul director arătându-i sticla. „Du-te, copile, nu ştiu ce mai aştepţi că nu te duci, spuse la rândul lui părintele Balintoni şi-l împinse uşor cu o mână. „Acuma mă duc", spuse domnul director bâlbâindu-se puţin din pricina grabei. „Fiţi fără grijă – le spuse celor trei jucători care se uitau la el mângâindu-şi bărbile – o să vedeţi ce repede o să mă întorc!" „Aşa, copile, spuse părintele Bujor şi dădu plin de îngăduinţă şi zâmbitor din cap. Întoarce-te cât poţi tu de repede, nu zăbovi, nu ne fă să te aşteptăm prea mult".

CUPRINS

Prolog / 7
II / 30
Ana / 71
Grădina / 126
Desideriu / 190
Casa / 231
Gheran / 284
Domnul director / 318

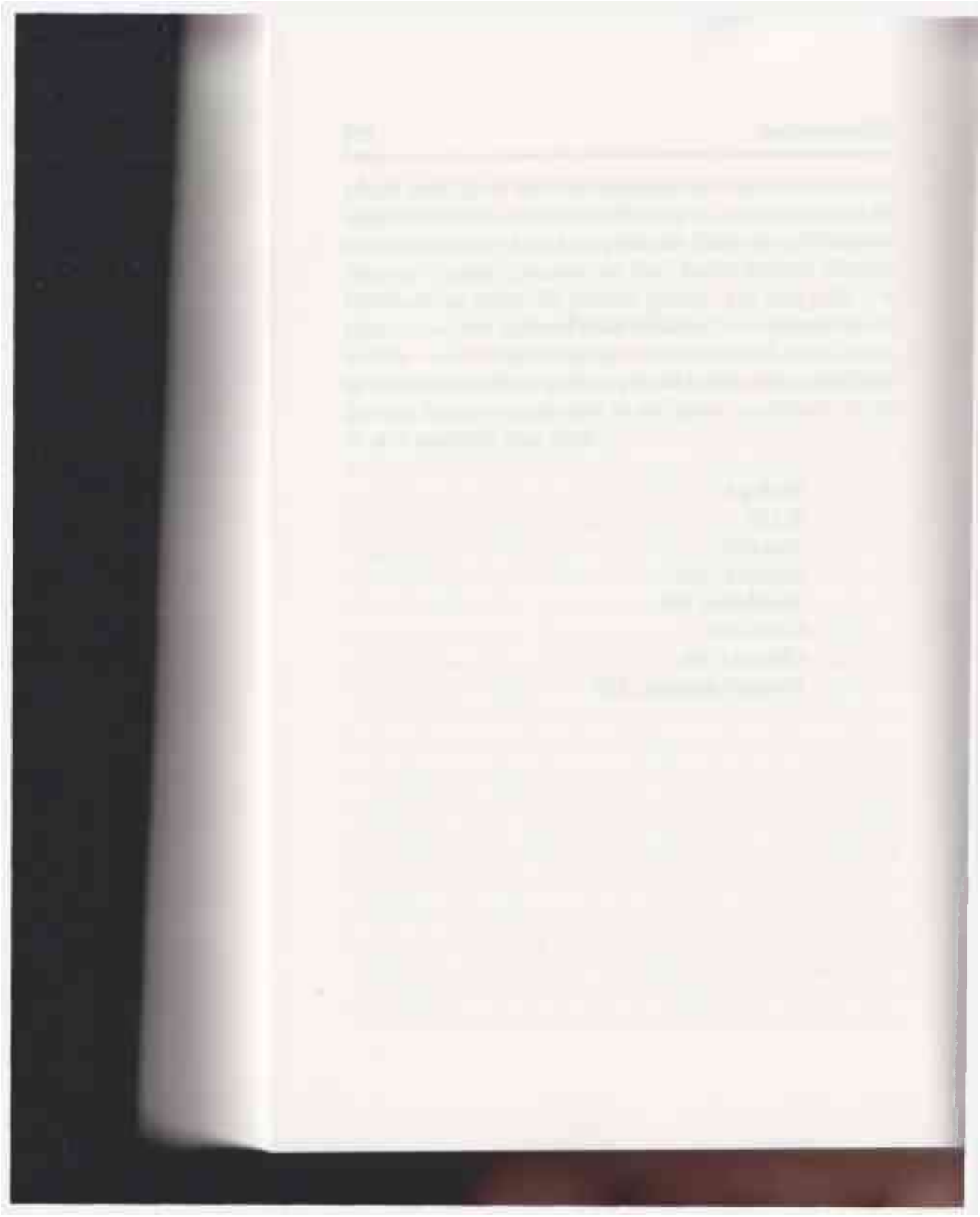

Colecția

HOFFMAN CONTEMPORAN

1 / Fănuș Neagu / Îngerul a strigat
2 / Emil Bărbulescu / Noi cei care am trădat
3 / Cella Serghi / Gențiane
4 / Constantin Lucescu / În numele speranței
5 / Nicolae Tița / Caii lui Dumnezeu
6 / Cella Serghi / Pe firul de păianjen al memoriei
7 / Mircea Micu / Întâmplări cu scriitori
8 / Fănuș Neagu / Scaunul singurătății
9 / Emil Bărbulescu / Nicolae Ceaușescu a fost unchiul meu
10 / Sidonia Drăguşanu / Într-o gară mică
11 / Nicolae Tița / Apa morților
12 / Cella Serghi / Aceasta dulce povară, tinerețea
13 / Sidonia Drăgușanu / Doamna cu ochelari negri
14 / Cella Serghi / Iubiri paralele
15 / Mircea Micu / Patima
16 / Nicolae Tița / Îngeri de sticlă
17 / Sidonia Drăgușanu / Jurnalul Aurorei Serafim
18 / Cella Serghi / Pânza de păianjen
19 / Dinu Săraru / Ultimul țăran din Slătioara
20 / Lucia Demetrius / Triptic. Oglinzi aburite
21 / Lucia Demetrius / Triptic. Portretele au coborât din rame
22 / Lucia Demetrius / Triptic. Ultimul vlăstar
23 / Cella Serghi / Mirona
24 / Zaharia Stancu / Jocul cu moartea
25 / Zaharia Stancu / Uruma
26 / Zaharia Stancu / Desculț
27 / Lucia Demetrius / Lumea începe cu mine!

28 / Ovidiu Onisei / Viața de „după”
29 / Nicolae-Florentin Petrișor / Transatlantica
30 / Mihail Soare / Inflexiuni
31 / Marina Costa / Soarta mercenarului și alte destine
32 / Ovidiu Onisei / A fost odată ca altădată
33 / Radu Sorescu / Opera lui Octavian Paler
34 / Radu Sorescu / Petre Țuțea. Viața și opera
35 / Zaharia Stancu / Dulăii
36 / Nicolae-Florentin Petrișor / Portretul profesorului
37 / Eugen Simion / Marin Preda. Portretul scriitorului îndrăgostit
38 / Nicolae-Florentin Petrișor / Ne privesc iubirile care mor
39 / Virgil Carianopol / Scrisori către plante
40 / Virgil Carianopol / Scriitori care au devenit amintiri
41 / Ion Saimac / Misterele literei V
42 / Ion Saimac / Dincolo de țipătul pescărușilor
43 / Ion Saimac / Călugărul
44 / Nicolae-Florentin Petrișor / Iubita arhitectului
45 / Nicolae-Florentin Petrișor / Umbra care pălmuia trecătorii
46 / Nicolae-Florentin Petrișor / O împușcătură în casa scării
47 / Nicolae-Florentin Petrișor / Valiza cu cărți
48 / Nicolae-Florentin Petrișor / Dragostea în vremea baricadei
49 / Nicolae-Florentin Petrișor / Klinica
50 / Nicolae-Florentin Petrișor / Eleganța ei părea o amenințare
51 / Ion Marin Iovescu / Nuntă cu bucluc
52 / Dana Manoli / Povestea Siminei Vechi
53 / Sorin Titel / Valsuri nobile și sentimentale
54 / Sorin Titel / Copacul
55 / Sorin Titel / Noaptea inocenților
56 / Sorin Titel / Reîntoarcerea posibilă
57 / Sorin Titel / Dejunul pe iarbă
58 / Sorin Titel / Lunga călătorie a prizonierului
59 / Sorin Titel / Țara îndepărtată

60 / Sorin Titel / Pasărea și umbra
61 / Sorin Titel / Clipa cea repede
62 / Sorin Titel / Femeie, iată fiul tău
63 / Sorin Titel / Melancolie
64 / Sorin Titel / Scenarii de film
65 / Ana Dobre-Pelin / Secretele Otiliei
66 / Marina Costa / Pribegii mărilor
67 / Fănuș Neagu / Frumoși nebuni ai marilor orașe
68 / Fănuș Neagu / Dincolo de nisipuri
69 / Gheorghe Smeoreanu / Regele și regina sistemului solar
70 / Nicu Cismaru / Ecoul clipelor de ceară
71 / Sorin Titel / În căutarea lui Cehov
72 / Iosif Titel / Clipa i-a fost prea repede - Viața lui Sorin Titel
73 / Sorin Titel / Herman Melville. Fascinația mării
74 / Sorin Titel / Pasiunea lecturii
75 / Nicolae-Florentin Petrișor / Ursula
76 / Nicolae-Florentin Petrișor / Un chip fără cearcăne
77 / Nicolae-Florentin Petrișor / Păsările
78 / Mircea Micu / Întîmplări cu scriitori, Vol II
79 / Mircea Micu / Întîmplări cu scriitori și alte naluciri
80 / Emil Lungeanu / Graffiti
81 / Emil Lungeanu / În ostrov la marea albă
82 / Eugen Cojocaru / Rezistența veselă sau D'ale balcanismelor
83 / Emil Lungeanu / Jocul
84 / Emil Lungeanu / Enigma
85 / Emil Lungeanu / Jurnalul lui Henry Wilde
86 / Emil Lungeanu / Oxford contra Stratford
87 / Emil Lungeanu / Viitorul a trecut pe aici
88 / Eliza Roha / Asasinat la Cracovia
89 / Eliza Roha / Locul de lângă icoană
90 / Eliza Roha / Insomniile unui prinț valah
91 / Eliza Roha / Întâlnire la castel

92 / Eliza Roha / Capcane
93 / Eliza Roha / Patru zile în paradis
94 / Emil Lungeanu / Profesorul de frig
95 / Emil Lungeanu / Fotografia unui strigăt
96 / Aritina Micu / Romanul mahalalei – de la autocentralizare la intoxicarea centrului
97 / Emil Lungeanu / Teatru
98 / Emil Lungeanu / Frontierele criticii, volumul 1
99 / Emil Lungeanu / Frontierele criticii, volumul 2
100 / Emil Lungeanu / Frontierele criticii, volumul 3
101 / Emil Lungeanu / Frontierele criticii, volumul 4
102 / Emil Lungeanu / Frontierele criticii, volumul 5

Tiparul executat de
EDITURA HOFFMAN SRL
Tel: 0740.984.910
contact@EdituraHoffman.ro
www.EdituraHoffman.com
www.EdituraHoffman.ro
www.HoffmanPrint.ro

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România